СТРАТЕГІЇ МАЙБУТНЬОГО: ПОЛІТИКА, ВЛАДА І УПРАВЛІННЯ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДІАЛОГ

ЗБІРНИК ТЕЗ КОНФЕРЕНЦІЇ

Національний університет
"Одеська юридична академія"
29 жовтня 2026 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

«СТРАТЕГІЇ МАЙБУТНЬОГО: ПОЛІТИКА, ВЛАДА І УПРАВЛІННЯ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДІАЛОГ»

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

29 жовтня 2026 р.

м. Одеса
2026

УДК 32:35:327(082)

Стратегії майбутнього: політика, влада і управління та міжнародний діалог: матеріали науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених (м. Одеса, 29 жовтня 2026 р.) / за заг. ред. Л.І. Кормич, Т.М. Краснопольської. Одеса, 2026. 435 с.

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції

© Національний університет «Одеська юридична академія», 2026

ПЕРЕДМОВА

Турбулентність сучасного Світу, глобальні безпекові виклики, розвиток інноваційних технологій наочно демонструють нагальну потребу переосмислення підходів до принципів побудови архітектури міжнародних відносин, реформування системи міжнародних інституцій, трансформації регіональних інтеграційних процесів. Окремої уваги заслуговує вдосконалення правових, політичних, моральних засад функціонування суб'єктів публічного управління на всіх рівнях: від глобального до регіонального і національного.

Інституційні трансформації та процеси модернізації обумовлюють появу нових трендів у політичних стратегіях державного та суспільного розвитку, прийомах, способах та інструментах політичної та управлінської діяльності. У цьому контексті особливого значення набувають міждисциплінарні підходи до наукового аналізу політичних, управлінських та правових явищ і процесів, стратегічне прогнозування, моделювання багатогранної взаємодії міжнародних акторів, національних держав та суспільств.

Сьогодні Світ опинився перед цілою низкою викликів та загроз, протидія яким вимагає координації та взаємодії міжнародних організацій, держав, інститутів громадянського суспільства для визначення оптимістичного сценарію подолання конфліктів та забезпечення сталого розвитку як основоположної мети цивілізаційного поступу людства. Реалізація цих завдань потребує забезпечення міжнародних миру та безпеки, повернення до справедливої системи міжнародних відносин, заснованої на загальновизнаних правилах, підтримки розвитку демократичних інститутів – тих речей, які вже довели своє вирішальне значення для цивілізаційного розвитку людства.

Українське суспільство особливо гостро відчуло на собі важливість вирішення цілого комплексу складних завдань, на тлі повномасштабної агресії з боку Російської Федерації. Адже перед Україною стоїть необхідність одночасно вирішувати питання захисту суверенітету і цілісності власної

національної держави, забезпечення підтримки цивілізованого Світу, продовження демократичних реформ, реалізації стратегії Європейської інтеграції та створення передумов післявоєнної відбудови нашої країни. Ми маємо бути активним суб'єктом, а не пасивним об'єктом в системі міжнародних відносин та відповідати сучасному рівню індикаторів якості життя та технологічних показників розвитку.

Особлива місія в ефективному вирішенні таких завдань належить молодому поколінню. Тож Національний університет "Одеська юридична академія", зокрема кафедра політології, публічного управління та міжнародних відносин активно залучають здобувачів всіх трьох рівнів вищої освіти до наукового пошуку щодо прогнозування та моделювання ефективних шляхів і методів розв'язання існуючих проблем.

Саме така роль відведена даній науковій конференції – "Стратегії майбутнього: політика, влада і управління та міжнародний діалог".

Сподіваємось, що зацікавлене обговорення широкої проблематики в даному напрямку, сприятиме включенню молоді не лише в теоретичні, а, передусім, у практичні дії для подальшого розвитку незалежної демократичної України як невід'ємної складової європейської спільноти та дієвого актора створення безпекового простору для сталого розвитку.

Голова Вченої ради НУ "ОЮА"
д.ю.н., професор,
академік НАПрН України,
академік НАПН України Сергій КІВАЛОВ

ЗМІСТ:

І СЕКЦІЯ. СУЧАСНІ ПОЛІТИЧНІ І УПРАВЛІНСЬКІ ПРОЦЕСИ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Білоус Софія, МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ***11***

Бриндальський Андрій, МЕХАНІЗМИ ПОШИРЕННЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА ТА МЕСЕНДЖЕРАХ ЯК ЧИННИК ПОЛІТИЧНОЇ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ ***15***

Денисова Єлизавета, ТРАНСФОРМАЦІЯ АВТОРИТАРНИХ РЕЖИМІВ У XXI СТОЛІТТІ ***20***

Довга Валерія, МІЖНАРОДНА ДОПОМОГА УКРАЇНІ: РЕСУРС ДЛЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ ЧИ ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ ***26***

Железков Андрій, ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЯК МЕХАНІЗМ ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕГІТИМАЦІЇ АВТОРИТАРНИХ І ГІБРИДНИХ РЕЖИМІВ ***31***

Завальнюк Олександра, ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ***36***

Каліта Аліна, РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ІНСТИТУЦІЙНІЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ ***39***

Кашпіровський Микола, ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОПТИМІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ: ДОСВІД МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ***43***

Коваль Анастасія, РОЛЬ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ У ТРАНСФОРМАЦІЇ БАЛАНСУ ВЛАД: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР ***49***

Ломака Анастасія, ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ ***53***

Медончак Дар'я, ПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК СУЧАСНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС ***59***

Мороз Олена, ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУТІВ ТА МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВА ***63***

Остапенко Анна, ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНА–ЄС: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ***68***

Рязанцев Ілля, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД КРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ ***72***

Суханова Вероніка, ВПЛИВ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ НА ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ КОНФІГУРАЦІЇ ВЛАДИ В ЛИТВІ ***77***

Таранова Євгенія, ТЕХНОЛОГІЯ ВПЛИВУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ НА ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС У ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ ***82***

Харазі Олена, ІНСТИТУЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПУБЛІЧНОМУ СЕКТОРІ: ВІД КЛАСИЧНОЇ БЮРОКРАТІЇ ДО DATA-DRIVEN GOVERNANCE ***87***

ІІ СЕКЦІЯ. МОДЕРНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Боброва Марія, ІНСТРУМЕНТИ ВЗАЄМНОЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДОПОМОГИ ВМО ***93***

Бранюк Мілена, УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ***97***

Бугаєвська Єлизавета, ФОРМИ УЧАСТІ ГРОМАДЯН У РОЗРОБЦІ ТА ВПРОВАДЖЕННІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ***102***

Власов Олег, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МЕГАПОЛІСА ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ МІСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ) ***106***

Гаврилюк Дарина, ПРОФЕСІЙНІ ЯКОСТІ КЕРІВНИКА ЯК ЧИННИК КОНСТРУКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В ПУБЛІЧНОМУ СЕКТОРІ ***112***

Георгієва Ірина, ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ***122***

Долгорук Анастасія, МИТНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ ***127***

Дячук Анастасія, КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ ***131***

Жулего Максим, МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА ГРАНТОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАД ЯК ІНСТРУМЕНТИ ЗАЛУЧЕННЯ РЕСУРСІВ ДЛЯ ЛОКАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ***136***

Іоргачов Леонід, ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄСІТС У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ***146***

Коржан Олег, КОМУНІКАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ***151***

Кучеренко Лідія, ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА ЯК КЛЮЧОВИЙ СУБ'ЄКТ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ ***156***

Макарова Юлія, ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРАВОСУДДЯ ***162***

Марковська Анна, УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ ***165***

Мінухін Олександр, БЕЗПЕКА І ВІДКРИТІСТЬ: ПРОЗОРІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ПРОЄКТІВ ТА ГРАНТІВ ГРОМАД У ВОЄННИЙ ЧАС ***171***

Пасс Дмитро, КОМУНІКАТИВНА ПОЛІТИКА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЧИННИК ЗМІЦНЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕГІТИМНОСТІ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ***175***
Підгородинська Анастасія, ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ ***187***
Прокопенко Олена, ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ***192***
Протасова Софія, ПРОБЛЕМИ РОЗМИТНЕННЯ АВТОМОБІЛІВ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС ***197***
Сауляк Наталя, ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ БАР'ЄРИ ДЕКЛАРУВАННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ***201***
Септарова Аліна, МОДЕРНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ***205***
Соснін Олександр, ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В АПАРАТІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІДГОТОВКИ ДО РЕФОРМИ ***209***
Тонкошкур Олександр, ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА СУБРЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ ***214***
Шуба Андрій, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ***220***

ІІІ СЕКЦІЯ. ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ ТА БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ

Аканова Єва, ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ***225***
Барбул Софія, ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ: РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ДІАЛОГУ ***230***
Бокова Міліса, ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ НОВИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ ***235***
Бузник Поліна, Балась Софія, КІНО ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ, КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ТА М'ЯКОЇ СИЛИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТАХ ***240***
Васильківська Владислава, Щербич Анна, ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПІДТРИМКИ В УМОВАХ ВІЙНИ ***244***
Вискребець Олександра, ПРАВО ВЕТО В РАДІ БЕЗПЕКИ ООН ЯК ІНСТРУМЕНТ ЛЕГІТИМІЗАЦІЇ АГРЕСІЇ: МЕЖІ СТРУКТУРНОГО РЕФОРМУВАННЯ ***249***
Дев'ятков Богдан, ШИЇТСЬКА ПРАВОВА ТРАДИЦІЯ У ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІЙ ТА ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ РЕСПУБЛІКИ ІРАН ***253***

Kabatsi Anna, THE EVOLUTION OF THE COUNCIL OF EUROPE'S INSTRUMENTS FOR RESPONDING TO HUMAN RIGHTS VIOLATIONS DURING ARMED CONFLICTS ***258***
Касяненко Ігор, ДОСВІД ЄС У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОГНІТИВНОЇ БЕЗПЕКИ: ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ, НОРМАТИВНА БАЗА, ІНСТРУМЕНТИ ПРОТИДІЇ ***262***
Ковбей Софія, ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ЯК ВИКЛИК МІЖНАРОДНІЙ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ ***267***
Кравчук Сергій, ОСНОВНІ ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ МИТНОГО СОЮЗУ ЄС ***272***
Кройтор Олег, НЕТАРИФНІ ОБМЕЖЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ТИСКУ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ: ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ТА ПРАКТИКА СОТ ***276***
Кудря Анастасія, ЗАСОБИ ВМО ЩОДО РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО МИТНОГО СПІВТОВАРИСТВА ***281***
Кушнір Наталія, СТАНДАРТИ ВСЕСВІТНЬОЇ МИТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЩОДО БЕЗПЕКИ ТА СПРИЯННЯ ТОРГІВЛІ ***284***
Лобко Єлизавета, ЕВОЛЮЦІЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ НАТО У ВІДПОВІДЬ НА СУЧАСНІ БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ У СХІДНІЙ ЄВРОПІ ***288***
Мітькова Марія, КОНТРАБАНДА КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ І ПОВЕРНЕННЯ НЕЗАКОННО ВИВЕЗЕНИХ ПРЕДМЕТІВ МИСТЕЦТВА ДО КРАЇНИ ПОХОДЖЕННЯ ***292***
Наказнюк Ростислав, МИТНІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ОБХОДУ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ ***296***
Непочатенко Юліана, ІСТОРІЯ ТАРИФНИХ ПЕРЕГОВОРІВ В РАМКАХ ГАТТ/СОТ ***301***
Побережець Валерія, ЄВРОПЕЙСЬКА СТРАТЕГІЧНА АВТОНОМІЯ ПІСЛЯ 2022 РОКУ: АЛЬТЕРНАТИВА НАТО ЧИ ЧИННИК ЗМІЦНЕННЯ ТРАНСАТЛАНТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ***306***
Подольська Каріна, ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ***310***
Пославська Софія, МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СВОБОДИ ТА БЕЗПЕКИ СУДНОПЛАВСТВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ ***315***
Рудзік Інеса, САНКЦІЇ ТА МИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ: КОНТРОЛЬ ЗА ОБХОДОМ САНКЦІЙ І ПОДВІЙНИМ ПРИЗНАЧЕННЯМ ТОВАРІВ ***320***
Смолярова Софія, Дюльгер Катерина, РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ***325***
Stanko Olha, GLOBALISATION, EPIDEMIOLOGICAL CHALLENGES AND GLOBAL HEALTH SECURITY IN THE CONTEMPORARY INTERNATIONAL ORDER ***329***

Тищенко Дар'я, ТРАНСФОРМАЦІЯ ТРАДИЦІЙНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ПІД ВПЛИВОМ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВИКЛИКІВ ***334***
Чіхіна Ніка, ДИПЛОМАТІЯ НЕЙТРАЛІТЕТУ: ЧИ МОЖЛИВО ЗАЛИШАТИСЯ ПОЗА ГЛОБАЛЬНИМ ПРОТИСТОЯННЯМ ***338***
Шкробот-Котлярова Дар'я, Ковальська Анна, ЗАХИСТ ПРАВ КРИМСЬКИХ ТАТАР ЯК ЧИННИК МІЖНАРОДНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ В ЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ ***342***

IV СЕКЦІЯ. ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ І НОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПОЛІТИКИ ТА УПРАВЛІННЯ

Алієв Руслан Різван огли**,** Е-ВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІНІМІЗАЦІЇ КОРУПЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯІ (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ) ***347***
Бикова Соф'я, МИТНИЙ КОНТРОЛЬ І ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕЖІ ПЕРЕВІРКИ ЕЛЕКТРОННИХ ПРИСТРОЇВ НА КОРДОНІ ***353***
Бойко-Смірнова Анастасія, ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОЇ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ ***357***
Бойченко Олександр, РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОГО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ***363***
Долженчук Надія, ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВЕТЕРАНСЬКИХ СЕРВІСІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОЗОРОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ***368***
Домчук Вероніка, ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ КРИЗОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ ***374***
Журавльова Валерія, ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПІДТРИМКИ В УМОВАХ ВІЙНИ ***378***
Кирпиченко Єлизавета, ЦИФРОВІЗАЦІЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ***381***
Кулик Аліна, МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ: ПОДОЛАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ІЗОЛЬОВАНОСТІ ВІДОМЧИХ СИСТЕМ ***385***
Лушпенко Валерія, РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ЦИФРОВІЙ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ ***389***
Матяж Христина, КОНЦЕПЦІЯ Е-РЕЗИДЕНТСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТУ «М'ЯКОЇ СИЛИ» В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ ***394***
Опокіна Марія, ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ***398***
Осипішина Олена, ІМІТАЦІЯ СУСПІЛЬНИХ НАСТРОЇВ ЗАСОБАМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ ***403***

Плахтій Вероніка, КРИЗА БАГАТОСТОРОННЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ООН ***409***

Потапська Вероніка, СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ УКРАЇНСЬКИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ ***413***

Рикова Діана, ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ВІД АНАЛІЗУ НАСТРОЇВ ДО ГЕНЕРАЦІЇ ДИПЛОМАТИЧНИХ МЕСЕНДЖІВ ***418***

Столбинська Анастасія, ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ У ФОРМУВАННІ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ ***423***

Чорнохвостенко Катерина, МЕМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ КРОС-КУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ЦИФРОВІЙ ДИПЛОМАТІЇ ***428***

Яшкін Вадим, ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ ***433***

І СЕКЦІЯ
СУЧАСНІ ПОЛІТИЧНІ І УПРАВЛІНСЬКІ ПРОЦЕСИ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Софія Білоус
здобувачка вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародне право»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., професор Кормич Б.А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Контрабанда залишається однією з найбільш актуальних проблем сучасних міжнародних економічних відносин, особливо в умовах глобалізації та активного розвитку транскордонної торгівлі. Збільшення обсягів міжнародного товарообігу створює нові виклики для здійснення митного контролю, який має забезпечувати баланс між сприянням торгівлі та забезпеченням дотримання митного законодавства. Водночас поширення контрабандної діяльності тісно пов’язане з глобалізаційними процесами, які істотно змінюють характер взаємодії між державами. Глобальні ланцюги постачання переповнені порушеннями: корупцією, контрабандою, підробкою документів та іншими практиками, що розмивають межу між законним і незаконним (1).

Глобалізація сприяє поступовому послабленню економічних бар’єрів, поглибленню взаємозалежності національних господарств та активізації міжнародного обміну товарами, капіталами, інформацією й технологіями. Формування розгалужених транскордонних зв’язків відкриває нові

можливості для розвитку міжнародної торгівлі, проте водночас створює сприятливі умови для діяльності злочинних мереж, які використовують відмінності в національному законодавстві та організації митного контролю (2, с. 4).

Міжнародно-правові механізми боротьби з контрабандою охоплюють систему:

- міжнародних договорів;

-уніфікованих митних стандартів;

- організаційно-правових форм взаємодії між державами.

Важливе місце серед відповідних правових інструментів належить Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року, яка закріплює основні засади міжнародного співробітництва у сфері запобігання організованій злочинності. Положення передбачають можливість надання взаємної правової допомоги, здійснення екстрадиції, обміну оперативною інформацією та узгодження заходів кримінально-правового реагування (3).

Також у формуванні міжнародної системи протидії контрабанді має місце діяльність Всесвітньої митної організації, яка сприяє узгодженню підходів до митного адміністрування та розвитку практичного співробітництва між митними службами різних держав. Одним із ключових міжнародно-правових інструментів у цій сфері є Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур, відома як Переглянута Кіотська конвенція. Вони орієнтовані на вдосконалення митних формальностей, запровадження сучасних інформаційних технологій та застосування ризикоорієнтованого підходу до митного контролю (4).

Також, в умовах глобалізації посідає вагоме місце цифровізація міжнародного митного співробітництва, оскільки традиційні методи контролю не завжди дозволяють своєчасно виявляти складні схеми незаконного переміщення товарів. Всесвітня митна організація звертає увагу на різноманітність форм незаконної транскордонної торгівлі та її негативний

вплив на економічну безпеку держав. У зв'язку з цим пріоритетного значення набувають розвиток автоматизованих систем аналізу митних ризиків, оперативний обмін інформацією між компетентними органами та використання цифрових інструментів для виявлення підозрілих торговельних операцій. Застосування таких підходів сприяє підвищенню результативності митного контролю та формуванню більш узгодженої системи міжнародної протидії контрабанді (7).

Наприклад, удосконалення міжнародно-правових та інституційних механізмів митного контролю є досвід Європейського Союзу, де протидія незаконному переміщенню товарів розглядається у взаємозв'язку із захистом економічних інтересів держав-членів. Зокрема, Європейська комісія представила ініціативу «Customs Reform: Taking the Customs Union to the Next Level», яка передбачає модернізацію митного адміністрування шляхом цифровізації та посилення координації між національними митними службами. Серед запропонованих нововведень особливе місце посідають створення спільної інформаційної платформи EU Customs Data Hub та заснування Митного органу ЄС (6, с. 6-8).

Для України розвиток міжнародно-правових механізмів протидії контрабанді має особливе значення в контексті захисту економічних інтересів держави та наближення національного законодавства до європейських стандартів. Наприклад, ухвалення Закону України від 9 грудня 2023 року № 3513-IX, яким внесено зміни до кримінального законодавства щодо відповідальності за незаконне переміщення товарів через митний кордон. Зокрема, Кримінальний кодекс України було доповнено статтями 201-3 та 201-4, які встановлюють кримінальну відповідальність за контрабанду товарів і підакцизних товарів. Законодавчі зміни спрямовані на посилення правових засобів протидії контрабандній діяльності та створюють додаткові передумови для розвитку співробітництва українських правоохоронних і митних органів з відповідними інституціями інших держав (5).

Отже, ефективність міжнародної протидії контрабанді в умовах

глобалізації залежить від узгодженості правових норм, належної взаємодії митних і правоохоронних органів та впровадження сучасних інформаційних технологій. Для України пріоритетними залишаються гармонізація законодавства з міжнародними стандартами, розвиток електронного обміну інформацією, удосконалення митного контролю та поглиблення співробітництва з Європейським Союзом і Всесвітньою митною організацією.

Список використаних джерел:

1. Kostic, D. (2026). Smuggling Sovereignty: Trade, Transgression, and State Authority. *Economic Anthropology*, e70046. https://doi.org/10.1002/sea2.70046
2. Антипенко, Н. В., Почерніна, Н. В., & Васильківський, Д. М. (2024). Глобалізація та її вплив на міжнародні економічні відносини. Економіка та суспільство, (59), https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-2
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. (2000, 15 листопада), https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text
4. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур. (1973, 18 травня; зі змінами від 26 червня 1999 року), https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text
5. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів, Закон України № 3513-IX. (2023, 9 грудня), https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3513-20#Text
6. European Commission. (2023). Customs reform: Taking the customs union to the next level (COM(2023) 257 final), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=COM:2023:257:FIN
7. World Customs Organization. (2024). Illicit trade report 2023, https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/enforcement-and-compliance/activities-and-programmes/illicit-trade-report/itr_2023_en.pdf

Ключові слова: *контрабанда, міжнародно-правові механізми, глобалізація, митний контроль, міжнародне співробітництво, економічна безпека, протидія контрабанді, митне законодавство.*

Keywords: *smuggling, international legal mechanisms, globalization, customs control, international cooperation, economic security, combating smuggling, customs legislation.*

Андрій Бриндальський
аспірант 4 року денної форми навчання
кафедра політичних наук
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Карпатський національний університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франкывськ

Науковий керівник: к.політ.н, доцент Мадрига Т.Б.
Карпатський національний університету імені Василя Стефаника

МЕХАНІЗМИ ПОШИРЕННЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА ТА МЕСЕНДЖЕРАХ ЯК ЧИННИК ПОЛІТИЧНОЇ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ

Стрімке поширення цифрових комунікацій істотно змінило способи виробництва, поширення та сприйняття суспільно значущої інформації. Соціальні мережі та месенджери стали важливими елементами сучасного інформаційного простору, забезпечуючи оперативний доступ до інформації та можливість її швидкого поширення серед значних аудиторій. Водночас особливості функціонування цифрових платформ створюють сприятливе середовище для масштабування дезінформації, маніпулювання громадською думкою та поширення контенту, здатного впливати на суспільні настрої.

Актуальність дослідження посилюється в умовах війни, коли інформаційний простір стає одним із ключових напрямів впливу на суспільство. Алгоритмічне поширення контенту, персоналізація інформаційних потоків, висока швидкість репостів і функціонування закритих цифрових спільнот ускладнюють виявлення та спростування недостовірної інформації. За таких умов дезінформація може не лише вводити окремих користувачів в оману, а й сприяти формуванню недовіри до державних інституцій, поглибленню суспільної поляризації та дестабілізації суспільства.

ЮНЕСКО звертає увагу на те, що цифрові платформи істотно розширили масштаби й швидкість циркуляції неправдивої інформації та мови

ненависті, що створює додаткові ризики для соціальної згуртованості, миру та стабільності (4). Аналіз ролі соціальних мереж і месенджерів потребує врахування не лише змісту дезінформаційних повідомлень, а й особливостей цифрової інфраструктури, алгоритмів поширення контенту та моделей поведінки користувачів, які визначають ефективність інформаційного впливу.

Одним із визначальних механізмів поширення дезінформації в цифровому середовищі є поєднання високої комунікаційної швидкості з можливістю багаторазового відтворення інформаційного контенту. Соціальні мережі та месенджери істотно скорочують часовий інтервал між появою повідомлення та його потенційним охопленням значної кількості користувачів. За таких умов інформаційний контент може поширюватися швидше, ніж здійснюється його критична оцінка та перевірка достовірності.

Особливо вразливим до такого механізму є інформаційне середовище війни, у якому суспільний запит на оперативну інформацію поєднується з високим рівнем емоційної напруженості. Повідомлення про актуальні події, безпекові загрози, рішення органів державної влади чи ситуацію в окремих регіонах можуть ставати об’єктами маніпулятивного переосмислення та швидкого тиражування. Унаслідок цього дезінформаційний контент здатний впливати на сприйняття подій ще до того, як з’являється можливість його належної верифікації.

Важливим чинником є також характер взаємодії користувачів із цифровим контентом. Його повторне поширення, коментування та включення до нових інформаційних повідомлень сприяють подальшій циркуляції первинного наративу. Тому спростування недостовірної інформації не завжди забезпечує повне усунення її впливу: первинне повідомлення вже може бути інтегроване аудиторією у власне сприйняття події та відтворене в інших комунікаційних середовищах (3, p. 115).

Швидкість поширення інформації значною мірою залежить не лише від технічних можливостей цифрових платформ, а й від характеристик самого контенту. Вищу комунікаційну активність часто отримують повідомлення,

побудовані на сильних емоційних реакціях, акцентуванні небезпеки, драматизації подій або протиставленні окремих соціальних груп. Використання провокативних заголовків, візуальних матеріалів із високим емоційним впливом та категоричних тверджень підвищує ймовірність привернення уваги користувачів і подальшого поширення такого контенту (1).

Ефективність дезінформації може визначатися не достовірністю повідомлення, а його здатністю швидко привертати увагу, викликати емоційну реакцію та стимулювати повторне поширення. Це свідчить про важливість урахування не лише змісту дезінформаційних наративів, а й комунікаційних характеристик, які забезпечують їхнє закріплення в цифровому інформаційному просторі.

Одним із важливих механізмів функціонування дезінформації у цифровому середовищі є алгоритмічне формування інформаційних потоків. Соціальні платформи враховують попередню активність користувачів, характер їхніх інформаційних запитів та взаємодію з певними типами контенту, що впливає на подальшу структуру інформації, яка потрапляє до їхнього інформаційного поля. За таких умов користувачі можуть систематично отримувати повідомлення, які відповідають уже сформованим поглядам та емоційним установкам. Це створює передумови для концентрації однотипних оцінок і поступового зменшення присутності альтернативних позицій у персоналізованому інформаційному середовищі.

Окремий механізм циркуляції дезінформації пов’язаний зі специфікою месенджерів, які поєднують можливості масової комунікації з приватним характером значної частини інформаційного обміну. Повідомлення можуть поширюватися не лише через відкриті канали, а й у межах приватних чатів та тематичних груп, що створює додаткові можливості для багаторазового та швидкого відтворення інформаційного контенту. За даними ЮНЕСКО, соціальні месенджери, зокрема WhatsApp, Telegram і Signal, дедалі частіше використовуються для циркуляції дезінформації, мови ненависті та поляризуючих наративів (2, p. 247).

Специфіка таких комунікацій полягає також у складності встановлення повного ланцюга поширення інформації. У приватизованих або зашифрованих цифрових середовищах значно ускладнюється визначення первинного джерела повідомлення та механізмів його подальшого тиражування. Водночас шифрування саме по собі не може розглядатися як загроза інформаційній безпеці, оскільки воно є важливим інструментом захисту приватності та свободи комунікації. Тому ключовою проблемою є пошук належного співвідношення між захистом приватних комунікацій, безпековими потребами та забезпеченням інформаційної стійкості суспільства (5, p. 65).

Таким чином, поширення дезінформації в соціальних медіа та месенджерах забезпечується сукупністю взаємопов'язаних механізмів: високою швидкістю циркуляції інформації, емоційною привабливістю контенту, алгоритмічним підсиленням, персоналізацією інформаційних потоків, багаторазовим відтворенням повідомлень та використанням різних форматів цифрової комунікації. Їх поєднання дає змогу не лише швидко збільшувати охоплення окремого повідомлення, а й забезпечувати тривале функціонування певних інформаційних наративів у цифровому середовищі.

Політична небезпека таких процесів полягає у можливості цілеспрямованого впливу на суспільні оцінки, настрої та поведінкові установки. Систематичне поширення недостовірної або маніпулятивної інформації може послаблювати довіру до державних інституцій, поглиблювати суспільну поляризацію, дискредитувати публічні рішення та загострювати внутрішні суперечності. В умовах війни ці процеси набувають особливої ваги, оскільки інформаційні впливи можуть бути спрямовані на послаблення суспільної стійкості та ускладнення консолідованої реакції на кризові явища. Соціальні медіа та месенджери доцільно розглядати не лише як технологічні канали комунікації, а як середовище, у якому за певних умов механізми поширення дезінформації можуть трансформуватися у чинник політичної дестабілізації.

Отже, соціальні медіа та месенджери формують сприятливе цифрове

середовище для швидкого масштабування дезінформації завдяки поєднанню високої швидкості поширення контенту, його емоційного характеру, алгоритмічного підсилення, персоналізації інформаційних потоків та мережевої взаємодії користувачів. Сукупна дія цих механізмів сприяє закріпленню дезінформаційних наративів у суспільному інформаційному просторі, що може посилювати недовіру до державних інституцій, суспільну поляризацію та інформаційну вразливість. У цьому контексті поширення дезінформації через соціальні медіа та месенджери набуває політичного значення і за цілеспрямованого використання може виступати чинником політичної дестабілізації.

Список використаних джерел:

1. Korzh, N. (2022). Shcho take viralnist ta yak vykorystovuvaty viralnyi kontent? (What is virality and how to use viral content?). Admixer Academy. https://blog.admixer.academy/ua/shcho-take-viralnist-i-yak-vykorystovuvaty-viralnyy-kontent/
2. Bontcheva, K. & Posetti, J. (2020). Balancing Act: Countering Digital Disinformation While Respecting Freedom of Expression. Broadband Commission. 348 p. ISBN 978-92-3-100403-2.
3. Lewandowsky, S., Ecker, U. K. H., Cook, J. et al. (2012). Misinformation and its correction: Continued influence and successful debiasing. Psychological Science in the Public Interest, 13(3), 106–131. https://doi.org/10.1177/1529100612451018
4. UNESCO. (2023). Online disinformation: UNESCO unveils action plan to regulate social media platforms. UNESCO. https://www.unesco.org/en/articles/online-disinformation-unesco-unveils-action-plan-regulate-social-media-platforms
5. Schulz, W. & Hoboken, J. (2016). Human Rights and Encryption. UNESCO Publishing. 85 p. ISBN 978-92-3-100185-7.

Ключові слова: *дезінформація, соціальні медіа, месенджери, цифрове середовище, інформаційні впливи, політична дестабілізація, інформаційна безпека, суспільна поляризація, інформаційні наративи.*

Keywords: *disinformation, social media, messaging platforms, digital environment, information influence, political destabilization, information security, social polarization, information narratives.*

Єлизавета Денисова
здобувачка вищої освіти 1-го курсу магістратури
спеціальність «Політологія»
Факультет психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.політ.н., проф. Мамонтова Е.В.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ТРАНСФОРМАЦІЯ АВТОРИТАРНИХ РЕЖИМІВ У XXI СТОЛІТТІ

У XXI столітті авторитаризм залишається одним із важливих явищ світового політичного розвитку. Попри поширення демократичних цінностей, розвиток міжнародних інститутів та утвердження принципів захисту прав людини, авторитарні політичні режими не лише продовжують існувати, а й пристосовуються до нових суспільно-політичних умов. Якщо раніше авторитаризм переважно асоціювався з відкритим придушенням політичної опозиції, жорсткою цензурою та концентрацією влади в руках однієї особи або вузької групи осіб, то сучасні авторитарні режими дедалі частіше використовують формально демократичні інститути, інформаційні технології та правові механізми для збереження політичного контролю. Саме тому дослідження трансформації авторитаризму є актуальним для розуміння сучасних політичних процесів, особливостей функціонування державної влади та перспектив демократизації.

Метою дослідження є визначення основних тенденцій трансформації авторитарних режимів у XXI столітті, аналіз сучасних механізмів збереження політичної влади та з'ясування впливу цих процесів на демократичні інститути й права людини.

У політичній науці авторитаризм розглядається як тип політичного режиму, для якого характерні концентрація владних повноважень, обмеження

політичної конкуренції, звуження можливостей громадян впливати на державну політику та недостатня підконтрольність органів влади суспільству. Український дослідник О. Скрипнюк у праці, присвяченій характеристикам сучасного авторитарного режиму, наголошує на важливості державної ідеології, пропаганди та обмеження реальних механізмів громадського контролю в системі авторитарного правління (6, с. 19-20). Водночас сучасний авторитаризм не можна розглядати як однорідне явище, оскільки політичні режими відрізняються за ступенем централізації влади, характером взаємодії держави із суспільством та способами забезпечення політичної стабільності.

Однією з основних тенденцій трансформації авторитарних режимів є їхня здатність зберігати зовнішні ознаки демократії за фактичного обмеження політичного плюралізму. У багатьох державах продовжують функціонувати парламенти, проводяться вибори, існують політичні партії та закріплюються конституційні гарантії прав громадян. Однак наявність цих інститутів не завжди свідчить про реальну демократичність політичної системи. Виборчі процедури можуть супроводжуватися нерівними умовами політичної конкуренції, адміністративним тиском на опозицію, обмеженням незалежних медіа та використанням державних ресурсів в інтересах правлячих еліт.

У цьому контексті важливого значення набуває поняття гібридного політичного режиму, який поєднує демократичні процедури з авторитарними практиками управління. В. Пашков та О. Хомерікі звертають увагу на особливості змагального авторитаризму та нестійкість політичних трансформацій (5, с. 135–137). Це пояснює, чому проведення виборів та існування формально незалежних інститутів не завжди свідчать про демократичний характер влади, а можуть слугувати інструментами легітимізації політичного керівництва.

Важливою особливістю сучасних авторитарних режимів є також зміна методів політичного контролю. Традиційні репресивні механізми не зникають, однак доповнюються менш очевидними способами впливу на суспільство. Зокрема, політична влада може використовувати законодавчі обмеження

діяльності громадських організацій, адміністративний тиск, контроль фінансування незалежних медіа та вибіркове застосування правових норм. У результаті формується ситуація, за якої обмеження політичних свобод здійснюється через формально законні процедури. Це ускладнює розмежування між легітимним державним регулюванням і використанням державних інститутів для придушення політичної конкуренції.

Окрему роль у трансформації авторитаризму відіграє розвиток цифрових технологій. Інтернет, соціальні мережі та електронні системи комунікації створили нові можливості для політичної участі громадян, проте водночас розширили інструменти державного спостереження й контролю. Сучасні технології дозволяють збирати значні обсяги інформації про суспільні настрої, відстежувати активність політичних опонентів, обмежувати поширення небажаної інформації та впливати на громадську думку. З огляду на це, цифровізація не завжди супроводжується демократизацією, а за певних політичних умов може сприяти зміцненню авторитарних практик.

Показовим прикладом є Китай, де розвиток цифрових технологій поєднується з централізованим політичним управлінням та контролем інформаційного простору. Зокрема, використання систем відеоспостереження з технологіями розпізнавання облич, а також державне регулювання інтернет-платформ розширюють можливості контролю за суспільством. Водночас у Росії поряд із цифровими інструментами контролю значну роль відіграють централізація політичної влади, обмеження діяльності опозиції та посилення репресивних механізмів. Таким чином, сучасні авторитарні режими використовують різні методи збереження влади, поєднуючи традиційні політичні інструменти з новими технологічними можливостями.

Особливої уваги заслуговує трансформація авторитарних режимів на пострадянському просторі. Після розпаду Радянського Союзу держави регіону обрали різні напрями політичного розвитку. Частина з них розпочала демократичні перетворення, тоді як в інших відбулося поступове зміцнення персоналізованої влади, послаблення політичної конкуренції та формування

стійких авторитарних систем. Як зазначають Є. Бещук і Т. Опанасюк, трансформація авторитарних режимів у пострадянських країнах характеризується різними політичними траєкторіями, на які впливають внутрішні конфлікти, слабкість демократичних сил та зовнішньополітичні чинники (1, с. 153-159).

Прикладом поступової авторитарної консолідації є політичний розвиток Російської Федерації у XXI столітті. Зміцнення президентської вертикалі влади, обмеження діяльності політичної опозиції та посилення державного контролю над інформаційним простором стали основними складовими трансформації російського політичного режиму. Водночас формальні демократичні інститути продовжують існувати, хоча реальна влада дедалі більше концентрується в руках політичного керівництва.

Іншим прикладом є Білорусь, де протягом тривалого часу зберігається персоналізована система влади. Події після президентських виборів 2020 року продемонстрували посилення репресивних механізмів та обмеження політичної опозиції. Це свідчить про те, що збереження авторитарного режиму може супроводжуватися поглибленням суперечностей між державою та суспільством.

Сучасні авторитарні режими також змінюють свої зовнішньополітичні стратегії відповідно до міжнародних обставин. О. Маруховський у дослідженні авторитарних режимів пострадянських країн зазначає, що після початку повномасштабної російсько-української війни у 2022 році низка пострадянських держав була змушена переглядати свої політичні стратегії, враховуючи безпекові загрози, ризики міжнародної ізоляції та необхідність збереження власної політичної суб’єктності (4, с. 154). Зазначені тенденції демонструють, що трансформація авторитаризму залежить не лише від внутрішніх політичних процесів, а й від міжнародного середовища.

Водночас адаптація авторитарних режимів не завжди означає їхню лібералізацію. Навпаки, за умов політичних криз правлячі еліти можуть посилювати централізацію влади, обмежувати громадянські свободи та

розширювати повноваження силових структур. В. Караваєв, досліджуючи трансформацію російського політичного режиму, звертає увагу на взаємозв'язок між консолідацією авторитарної влади, мілітаризацією державної політики та посиленням репресивних практик (2, с. 145-147). Отже, політична трансформація не обов'язково передбачає рух до демократії, а може супроводжуватися зміцненням авторитарних інститутів. Водночас важливим індикатором політичних змін є трансформація символічного простору держави. Як зазначає Е. Мамонтова, державна символіка відображає системні перетворення у політичній сфері суспільства та особливості політичного розвитку, що простежується на прикладі пострадянських країн (3, с. 128). При цьому державна символіка може використовуватися не лише для відображення політичних змін, а й для легітимації чинного політичного режиму.

Важливим чинником стійкості авторитарних режимів є також їхня здатність формувати суспільну підтримку. Поряд із примусовими методами сучасні авторитарні системи використовують політичну пропаганду, апеляцію до традиційних цінностей, патріотичну риторику та формування образу зовнішньої загрози. Такі механізми спрямовані на обґрунтування необхідності сильної централізованої влади та обмеження політичної конкуренції. Внаслідок цього авторитарне правління може сприйматися частиною суспільства як гарантія стабільності, безпеки та збереження національної ідентичності. Проте довгострокове використання подібних практик створює ризики послаблення громадянського суспільства, зниження рівня політичної участі та обмеження можливостей мирної зміни влади.

Узагальнюючи викладене, варто зазначити, що основною особливістю сучасного авторитаризму є його адаптивність. Авторитарні режими XXI століття не обов'язково протиставляють себе демократичним інститутам відкрито, а можуть використовувати окремі з них для забезпечення власної стабільності. Водночас здатність таких режимів пристосовуватися до нових умов не усуває внутрішніх суперечностей, пов'язаних із недостатньою

підзвітністю влади, обмеженням громадянських свобод та відсутністю повноцінної політичної конкуренції. Подальше дослідження трансформації авторитаризму потребує особливої уваги до взаємозв'язку між технологічним розвитком, політичними інститутами та механізмами захисту прав людини.

Список використаних джерел:

1. Бещук, Є., & Опанасюк, Т. А. (2024). Трансформація авторитарних режимів у пострадянських країнах у XXI столітті. *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії*, (36), 153–159. https://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/16436/
2. Караваєв, В. С. (2026). Трансформація російського політичного режиму: загрози та можливості для України. *Міжнародні та політичні дослідження*, (41), 144–154. https://doi.org/10.32782/2707-5206.2026.41.12
3. Мамонтова, Е. В. (2019). Державна символіка як індикатор політичного розвитку (на прикладі країн Центральної Азії та Казахстану). *Актуальні проблеми політики*, (63), 125–138. https://doi.org/10.32837/app.v63i0.12
4. Маруховський, О. (2026). Авторитарні режими пострадянських країн та їх політичні стратегії в умовах російсько-української війни у сучасному науковому дискурсі: історіографічний огляд. *Політичні дослідження,* 3(13), 153–174. https://doi.org/10.53317/2786-4774-2026-3-9
5. Пашков, В., Хомерікі О. (2023). Політико-режимні трансформації в Україні (1991–2019): біг по колу на шляху до демократії. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*, (1(56)). https://fil.nlu.edu.ua/article/view/274020
6. Скрипнюк, О. О. (2020). Modern authoritarian regime: Characteristics and manifestations. *ScienceRise: Juridical Science,* (2(12)), 18–23. https://doi.org/10.15587/2523-4153.2020.210869

Ключові слова: *авторитаризм, політичні режими, політична трансформація, демократизація, політичний контроль.*

Keywords: *authoritarianism, political regimes, political transformation, democratization, political control.*

Валерія Довга
здобувачка вищої освіти 1-го курсу
спеціальності «Міжнародні відносини»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Каретна О.О.
Національний університет «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНА ДОПОМОГА УКРАЇНІ: РЕСУРС ДЛЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ ЧИ ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ?

Повномасштабне вторгнення росії кардинально змінило умови функціонування України загалом та окремих її регіонів. Значно зросла міжнародна допомога, спрямована на підтримку стійкості та відновлення країни після масового руйнування інфраструктури, значного переміщення населення, збільшення соціальних потреб і бюджетних витрат. Спільна оцінка Уряду України, Світового банку, Європейської Комісії та ООН станом на 31 грудня 2025 року свідчить, що для відновлення та реконструкції в наступному десятилітті Україні знадобиться близько 588 мільярдів доларів США, що майже втричі перевищує її номінальний ВВП за 2025 рік (8).

Міжнародна допомога одночасно слугує фінансовим ресурсом і інструментом впливу на політичні процеси в Україні. Наприклад, у рамках ініціативи Ukraine Facility фінансування пов’язане з проведенням реформ у державному управлінні, енергетиці та антикорупційній сфері. Це стимулює Україну наближатися до стандартів ЄС (7). Однак, затримка реформ може вплинути на надходження фінансової підтримки, що демонструє залежність цих процесів від внутрішньополітичних рішень.

Ефективність міжнародної допомоги залежить від здатності регіонів і громад використовувати ці ресурси для довготривалого розвитку. У Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки серед основних

викликів визначено «поглиблення диспропорцій у розвитку між територіями та збільшення кількості територій, які потребують державної підтримки». Війна посилила цю проблему: регіони зазнають різного рівня руйнувань, економічної активності, людського потенціалу та бюджетних можливостей. Наприклад, понад 800 підприємств отримали державну допомогу для переміщення виробництва з небезпечних зон, а понад 50 згодом повернулися до попередніх місць після покращення ситуації. Це свідчить про те, що підтримка не лише компенсує наслідки війни, але й зберігає економічний потенціал регіонів (3).

Виникає питання: чи трансформується міжнародна допомога у власну спроможність України, чи лише компенсує тимчасовий дефіцит внутрішніх ресурсів? Ризик залежності збільшується, коли зовнішнє фінансування виконує функцію закриття поточних потреб без створення умов для майбутнього економічного зростання. Інвестиції в інфраструктуру, розвиток місцевого бізнесу, людський капітал, модернізацію системи управління та енергоефективність можуть забезпечити довготривалий ефект. Тому, міжнародну допомогу слід розглядати як спосіб посилити внутрішні ресурси, перетворюючи модель «фінансування потреб» на схему «інвестування в потенціал». Для регіонів це означає розвиток умов, за яких оновлена інфраструктура стимулює створення робочих місць, підприємництво, збільшення місцевих доходів і залучення приватних інвестицій.

Показовий приклад такого підходу демонструють результати конференції Ukraine Recovery Conference 2026. Серед основних напрямів відновлення було виокремлено залучення приватного капіталу та розвиток державно-приватного партнерства. Конференція мобілізувала понад 1,5 мільярда євро інвестицій, фінансування та представила понад 530 проєктів громад і регіонів у сферах житла, інфраструктури, логістики та енергетики (5). Таким чином, міжнародна підтримка у цьому випадку створює умови для економічної активності на місцевому рівні.

Першочергове значення має принцип асиметричної взаємозалежності,

коли держави володіють різними ресурсами, але мають спільні стратегічні інтереси (2). Європейські партнери надають Україні фінансову, військову та технологічну підтримку, тоді як Україна посилює безпеку континенту, стримуючи російську агресію та здобуваючи унікальний досвід сучасної війни. Така співпраця зміцнює позиції України в Європі та створює можливості для її активнішої участі у формуванні спільної політики безпеки. Тому перспективи співпраці варто пов'язувати з розвитком спільних оборонних проєктів, обміном технологіями і інтеграцією українських фахівців у європейські безпекові ініціативи. Такий підхід змінюватиме позиції України як повноцінного партнера, чий внесок у стабільність Європи є стратегічно важливим.

Також важливо враховувати, що міжнародна допомога здатна, змінити економічну роль українських регіонів у європейському просторі. Наприклад, розвиток спільного оборонного виробництва завдяки фінансовій та технологічній підтримці партнерів може стимулювати створення робочих місць в Україні, технічне оновлення підприємств і зміцнення промислового потенціалу громад. У висновках Європейської громади від 23 жовтня 2025 року підкреслено необхідність поглиблення співпраці української та європейської оборонної промисловості із використанням унікального досвіду України (6). Це свідчить про те, що українські регіони можуть стати ключовими учасниками міжнародної економічної взаємодії, а зовнішні ресурси сприятимуть розвитку місцевого виробництва і технологій. Проте, щоб уникнути залежності, слід забезпечити належний контроль за використанням коштів, підтримувати місцевих виробників і створювати продукцію, конкурентоздатну на міжнародному ринку. Як зазначив президент України Володимир Зеленський на саміті країн Бухарестської дев'ятки та Північної Європи 2 червня 2025 року, спільні інвестиції у виробництво безпілотників і обмін бойовим досвідом зміцнюють Європу (4). Отже, міжнародна допомога має відігравати ключову роль у забезпеченні України необхідними ресурсами для подальшого розвитку, а для європейських

партнерів – гарантувати наявність надійного союзника, здатного разом посилювати оборонний і промисловий потенціал.

Для зменшення залежності від міжнародної допомоги одним із ключових напрямів може стати поглиблення фіскальної децентралізації (1). Це дозволить розширити фінансові можливості територіальних громад і зміцнити їхню автономність в управлінні бюджетними ресурсами. Крім того, важливо забезпечувати ефективний розподіл міжнародної допомоги з урахуванням реальних потреб кожного регіону. Зокрема, території, що постраждали від бойових дій, потребують пріоритетного відновлення житла, транспортної інфраструктури та промислових об'єктів, тоді як інші регіони матимуть змогу концентруватися на розвитку виробництва, освітньої сфери та поліпшенні інвестиційного клімату. Такий диференційований підхід сприятиме скороченню регіональних дисбалансів і створенню сприятливих умов для більш рівномірного економічного зростання країни.

Список використаних джерел:

1. Гриценко, О., Халавчук, В. (2025). Фіскальна децентралізація як фактор подолання соціально-економічних дисбалансів в післявоєнний період. *Економіка та суспільство*. Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова.

2. Дерев'янко, І. П. (2025). Асиметрична взаємозалежність в міжнародних відносинах. *2024: XI Всесвітній конгрес «Авіація в XXI столітті» - «Безпека в авіації та космічні технології».* Вид-во НАУ.

3. Постанова КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027роки» № 695 (2020). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text

4. PRESIDENT OF UKRAINE VOLODYMYR ZELENSKYY (2025, 2 June). Speech by the President of Ukraine at the Summit With the Bucharest Nine and the Nordic Countries in Vilnius. Взято 12 жовтня 2026 з https://www.president.gov.ua/en/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-samiti-buharestskoyi-devyatki-98197

5. Ministry for Communities and Territories Development of Ukraine (2026, 02 July). Results of URC 2026: Investments, Public-Private Partnership and Human Dimension. *Government portal.* https://www.kmu.gov.ua/en/news/rezultaty-urc-2026-investytsii-publichno-pryvatne-partnerstvo-ta-liudskyi-vymir

6. European Council. (2025, 23 October). European Council, 23 October 2025, Ukraine.

European Council Council of the European Union. https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/10/23/european-council-23-october-2025-ukraine/

7. Офіційні матеріали програми Ukraine Facility. (б. д.) Ukraine Facility 2024-2027. Взято 12 жовтня 2026 з https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/

8. World Bank. (2026, 23 February). Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. *World Bank.* Взято 12 жовтня 2026 з https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2026/02/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released

Ключові слова: *міжнародна допомога, Україна, регіональний розвиток, економічна залежність, відновлення України.*

Keywords: *international assistance, Ukraine, regional development, economic dependence, Ukraine's recovery.*

Андрій Железков
аспірант 4 року денної форми навчання
кафедри політології, публічного управління та міжнародних відносин
спеціальність «Політологія»
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Краснопольська Т.М.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЯК МЕХАНІЗМ ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕГІТИМАЦІЇ АВТОРИТАРНИХ І ГІБРИДНИХ РЕЖИМІВ

Економічний розвиток у сучасній політичній науці розглядається не лише як сукупність кількісних показників виробництва, доходів населення, інвестиційної активності та продуктивності праці, а й як один із чинників формування суспільної підтримки політичної влади. Способи розподілу матеріальних ресурсів, доступу до соціальних благ і можливостей економічної самореалізації значною мірою визначають ставлення громадян до державних інститутів та політичних лідерів і чинної моделі управління. Водночас характер цього взаємозв'язку залежить від типу політичного режиму, рівня інституційного розвитку, структури економіки та реальних можливостей громадян впливати на процес ухвалення державних рішень.

Особливої значущості процес взаємозв'язку набуває в авторитарних та тоталітарних системах, також в гібридних режимах: де атмосфера політичної конкуренції знижена, механізми підзвітності носять формальний характер, а тому суспільна підтримка ґрунтується на демонстрації результативності державної економічної політики та управлінських рішень. Тобто за таких обставин добробут населення стає важливим чинником легітимізації режиму, влада прагне довести власну необхідність через економічне зростання, підвищення заробітних плат, реалізацію інфраструктурних проектів, розширення соціальних виплат, підтримку зайнятості та забезпечення

відносної стабільності повсякденного життя.

Проте слід відрізняти сам факт ефективного економічного розвитку держави та політичне маніпулювання з використанням показників задля популяризації владної політичної сили. Цим бар'єром є спосіб, у який економічні результати перетворюються на політичний ресурс: чи забезпечуються вони прозорими, універсальними та інституційно закріпленими правилами, чи дійсно є місце лояльності громадян в підтримці правлячої партії або збереження конкретного політичного керівництва.

У повноцінних демократичних країнах уряди, залежать від відкритих виборів та змагання між політичними силами, громадяни будуть підтримувати політичну партію, яка проводила політичну політику успішно та справлялася з задачами розвитку держави і суспільства. В той же час в авторитарно-тоталітарних політичних системах громадяни не мають достатніх можливостей змінити владу через вільні вибори, незалежні медіа та дієві представницькі інститути, в таких випадках політичне керівництво може прагнути обґрунтувати своє панування через забезпечення матеріальних результатів, суспільного порядку та передбачуваності майбутнього.

Цей механізм можна визначити як економічну легітимацію влади – процес, у межах якого політичне керівництво формує суспільне визнання власного права на управління через демонстрацію економічної результативності або очікувань подальшого підвищення добробуту. Економічна легітимація не обов'язково означає свідому маніпуляцію: уряд справді може забезпечувати зростання продуктивності, модернізацію інфраструктури та скорочення бідності. Одним із фундаментальних підходів до розуміння економічних передумов політичної легітимності є концепція Сеймура Мартіна Ліпсета, викладена у праці «Political Man: The Social Bases of Politics», де дослідник розглядав легітимність і результативність політичної системи як важливі, хоча й відмінні, чинники її стабільності. Під результативністю дослідник розумів здатність політичної системи забезпечувати функціонування інститутів і досягати результатів, які

суспільство вважає значущими. Легітимність, натомість, стосується переконання громадян у тому, що чинні політичні інститути є належними або прийнятними, отже, влада може зберігати підтримку не тільки через переконаність населення в правильності її політичних принципів, а й завдяки здатності демонструвати практичні результати управління. Економічний розвиток у цій логіці створює матеріальні умови, які можуть сприяти зміцненню суспільної довіри до політичної системи. Зростання доходів, розширення зайнятості, доступ до освіти, поліпшення житлових умов і формування численного середнього класу здатні знижувати гостроту соціальних конфліктів та підвищувати відчуття стабільності (3).

Важливе теоретичне підґрунтя для аналізу економічного патерналізму становить системний підхід Девіда Істона. В праці «A Systems Analysis of Political Life» він розглядав політичну систему як сукупність взаємодій, через які суспільство формує вимоги до влади, а політичні інститути виробляють рішення, що впливають на розподіл суспільних цінностей. Істон розрізняв конкретні вимоги громадян до політичної системи та підтримку, яку ця система отримує. Це розмежування особливо важливе для аналізу недемократичних систем, оскільки невдоволення конкретним урядом не обов’язково означає відмову від чинного політичного порядку, так само як формальне схвалення керівника не завжди свідчить про глибоку суспільну довіру до державних інститутів (1).

У межах економічного патерналізму рішення про підвищення заробітних плат, пенсій, субсидій, державних інвестицій або підтримку окремих галузей можна розглядати як реакцію влади на суспільні вимоги, якщо такі заходи задовольняють очікування населення, вони здатні зміцнювати підтримку уряду, нехтуючи політичними правами та іншими атрибутами демократії, зокрема такими як свобода ЗМІ. Однак, в авторитарних режимах механізм зворотного зв’язку часто деформований обмеженнями політичних прав, слабкістю незалежних громадських організацій і відсутністю конкурентних виборів. Внаслідок цього керівництво

може отримувати неповну інформацію про реальні соціальні настрої, перебільшувати ефективність власної політики або спрямовувати ресурси на демонстративні церемонії замість усунення системних економічних проблем.

Однією з форм використання економіки в політичних цілях є так звані політичні бюджетні цикли, тобто податкова політика або трансферти змінюються з огляду на політичний календар. Наприклад, напередодні виборів уряд може прискорювати реалізацію соціальних програм, збільшувати окремі виплати, переносити непопулярні економічні рішення на період після голосування. Сам факт збільшення державних видатків перед виборами не доводить наявності маніпуляції, такі зміни можуть бути зумовлені плановим задоволенням суспільних потреби або раніше запланованими реформами. Проблема виникає тоді, коли рішення ухвалюються переважно для створення короткострокового позитивного ефекту, не забезпечуються належними фінансовими розрахунками або спрямовуються на групи, підтримка яких має вирішальне значення для збереження влади.

В авторитарно-тоталітарних режимах подібна політика може мати декілька взаємопов’язаних цілей: давати змогу продемонструвати безпосередні матеріальні результати державного управління, вибірковий розподіл коштів може забезпечувати підтримку стратегічно важливих соціальних груп (працівників державного сектору, бюджетних установ, окремих регіонів або підприємств). Також фактор економічних ресурсів може підтримувати організаційну перевагу правлячої партії, доступ до державного фінансування, адміністративних мереж і ресурсів комунікації, здатен створювати асиметрію між владою та опозицією, особливо якщо антикорупційні, судові та інші контролюючі органи не мають достатньої незалежності (2).

Економічний розвиток є одним із важливих чинників формування та відтворення політичної легітимності авторитарних і гібридних режимів. Матеріальне становище населення впливає на оцінку ефективності державного управління, суспільні очікування та ставлення громадян до

чинного керівництва, за умов обмеженої політичної конкуренції економічні результати можуть набувати особливого значення, оскільки використовуються як аргумент на користь збереження наявної системи влади. Головний ризик використання матеріального добробуту як інструменту політичного контролю полягає в тому, що короткострокове збереження влади може вступати в суперечність із довгостроковими потребами розвитку, політична доцільність здатна стимулювати нераціональні бюджетні рішення, але не може впливати на закони економічного розвитку та ринку. Водночас економічна політика, спрямована на підвищення добробуту, не повинна розглядатися як негативне явище сама по собі. Визначальне значення мають її інституційна організація, прозорість та фінансова стійкість. Зі свого боку суспільство має зберегти свій статус «носія влади», та не ставати заручником комфортного життя, без політичних прав та свобод. Матеріальний добробут може зміцнювати суспільне визнання влади, проте не замінює свободи політичного вибору, незалежності інститутів та реальної можливості громадян контролювати державну політику. Саме поєднання економічної спроможності з інституційною відповідальністю створює передумови для стійкого розвитку, за якого добробут населення є суспільним результатом, а не лише ресурсом політичного самозбереження.

Список використаних джерел:

1. Easton, D. (1965). A systems analysis of political life. John Wiley & Sons. https://casbs.stanford.edu/systems-analysis-political-life

2. Heberer, T. (2016). The Chinese ‘developmental state 3.0’ and the resilience of authoritarianism. *Journal of Chinese Governance*, 1(4), 611–632. https://doi.org/10.1080/23812346.2016.1243905

3. Lipset, S. M. (1960). Political man: The social bases of politics. Doubleday. https://archive.org/details/politicalmansoci00inlips/page/n5/mode/2up?ref=ol

Ключові слова: *економічний розвиток, легітимація, гібридний режим, авторитарний режим, політична стратегія.*

Keywords: *economic development, legitimation, hybrid regime, authoritarian regime, political strategy.*

Олександра Завальнюк
здобувачка вищої освіти 2-го курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д. н. з держ. упр., проф. Маляренко Т.А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України особливої актуальності набуває проблема збереження ефективності державних інституцій. Здатність держави адаптуватися до кризових обставин і підтримувати суспільну довіру є важливими передумовами її політичної стійкості та подальшого розвитку.

Правовою основою функціонування державних інституцій в особливий період є Конституція України та Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Важливим чинником в забезпеченні стабільності функціонування політичних інститутів є безпосередня заборона зміни Конституції під час воєнного чи надзвичайного стану, що зазначено в ст.157. Водночас, відповідно до статті 64 Конституції України, в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження конституційних прав і свобод із зазначенням строку їх дії, хоч і певний перелік прав не підлягає обмеженню навіть за таких обставин (1). Підсумовуючи, військовий стан передбачає адаптацію діяльності органів влади до потреб оборони та національної безпеки в межах законодавчо визначених повноважень (2).

Одним із ключових напрямів інституційних трансформацій є зміна механізмів ухвалення та реалізації політичних рішень. Необхідність

оперативного реагування на безпекові загрози зумовлює потребу у налагодженій координації між органами державної влади, військовим командуванням і військовими адміністраціями, що, в свою чергу, дає змогу реагувати на безпекові загрози, забезпечувати обороноздатність держави й підтримувати функціонування критично важливих систем. Однак таке посилення ролі виконавчих і військових структур загострює питання чіткого розмежування повноважень та належного контролю за використанням публічних ресурсів.

Окремим викликом залишається забезпечення виборчих прав. Проведення загальнонаціональних виборів в умовах воєнного стану пов'язане з правовими, безпековими й організаційними обмеженнями. Серед основних проблемних аспектів можна виділити забезпечення участі військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб і громадян, які перебувають за кордоном, актуалізація Державного реєстру виборців та протидія дезінформації. У звіті Європейської комісії щодо України за 2025 рік наголошено на необхідності підготовки до майбутніх виборів, удосконалення виборчого законодавства та забезпечення відповідності демократичним стандартам (3, с. 4-5). Це засвідчує важливість завчасного формування правових та організаційних передумов для відновлення повноцінних демократичних процедур або пошук альтернативних шляхів їх забезпечення.

Не менш значущим чинником інституційної стійкості є взаємодія держави з громадянським суспільством: волонтерські ініціативи, громадські організації та суспільний контроль відіграють важливу роль у забезпеченні оборонних потреб та підтримці постраждалого населення. Це підкреслює потребу в інформуванні населення про правові механізми участі громадян у реалізації державної влади. Подальша трансформація політичних інститутів України має ґрунтуватися на поєднанні трьох взаємопов'язаних принципів: інституційної ефективності, демократичної підзвітності та верховенства права. Практичне втілення цих принципів передбачає посилення парламентського контролю, зміцнення незалежності судової системи,

розвиток механізмів громадського контролю та вдосконалення виборчої інфраструктури, що поєднується з необхідністю узгодження інституційних реформ із вимогами вступу України до Європейського Союзу.

Отже, воєнний стан став серйозним випробуванням для політичних інститутів України та водночас прискорив адаптацію механізмів державного управління до кризових умов. Досвід функціонування держави в період повномасштабної війни засвідчує необхідність не лише забезпечення оперативності управлінських рішень, а й збереження демократичних механізмів контролю та відповідальності. Таким чином, зміцнення інституційної стійкості як необхідна передумова демократизації в умовах сучасних безпекових викликів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

3. European Commission. Ukraine Report 2025. Brussels, 2025. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecde7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf

Ключові слова: політичні інститути, демократичний розвиток, державна влада, інституційна стійкість,європейська інтеграція.

Keywords*: political institutes, democratic development, state authority, institutional stability, european integration*

Аліна Каліта
здобувачка вищої освіти 4-го курсу
спеціальність «Політологія»
Факультет психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.і.н., проф. Кормич Л.І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ІНСТИТУЦІЙНІЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ

Громадянське суспільство складається з недержавних організацій, аналітичних центрів, ініціативних груп, творчих спілок, що відстоюють волю та інтереси громадян. Важливою рисою є наявність потенціалу та ресурсів для того, щоб захищати інтереси суспільства від посягань держави та її втручання в прийняття рішень. Мається на увазі виборчий процес як пряме волевиявлення громадян у формуванні представницьких органів влади. Через повномасштабне вторгнення росії в Україну та запровадження воєнного стану проведення виборів у встановлені законом строки стало неможливим. Це створює серйозні виклики для легітимності політичних процесів і підриває довіру громадян до інститутів влади. Під час війни роль громадянського суспільства набуває важливішого значення в інституційній адаптації до нових умов та стабілізації виборчої системи.

Особливої уваги заслуговує діяльність таких інститутів, як Громадянська мережа ОПОРА, Центр політико-правових реформ, Центр демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ), Комітет виборців України. Їх діяльність проявляється через системну роботу організацій, які поєднують моніторинг, адвокацію та експертну підтримку. Наприклад, вищезгадана Громадянська мережа ОПОРА з 2007 року проводить довгострокове спостереження за всіма етапами виборчого процесу, а на позачергових

парламентських виборах 2019 року її спостерігачі виявили і верифікували 2459 порушень, з яких 1989 або 81% становила незаконна агітація (1). Такі дані ставали підставою для звернень до правоохоронних органів і міжнародних місій.

Адвокаційна діяльність також дає вимірювані результати. Рух ЧЕСНО протягом десяти років системно просував ідею відкритих списків. У 2018 році організація ініціювала безстрокову акцію під Верховною Радою, а згодом майже 50 громадських організацій і політичних партій спільно вимагали зберегти цей механізм. У підсумку Виборчий кодекс 2019 року запровадив пропорційну систему з відкритими списками, а на місцевих виборах 2020 року 35% обраних депутатів отримали мандати саме завдяки голосам виборців у територіальних округах, а не завдяки місцю в партійному списку (2). Соціологічне дослідження ОПОРИ 2022 року підтвердило суспільну підтримку: 42% респондентів обрали саме відкриті списки як найкращу модель (3).

Під час повномасштабного вторгнення громадянське суспільство не припинило роботу у сфері виборчих процесів, а переорієнтувало її на підготовку до повоєнних виборів. ОПОРА розробила методологію аудиту безпеки громад і провела дослідження. У другій хвилі 2025 року експерти оцінили 11 громад за 35 індикаторами. Лише три з них отримали позитивні оцінки за фізичною безпекою за умови скасування воєнного стану – Південнівська, Кременчуцька та Краматорська. Ключовими перешкодами виявилися відсутність укриттів біля дільниць, руйнування інфраструктури та обмежений потенціал набору членів дільничних комісій (4). Ці результати безпосередньо використовуються в обговореннях з Центральною виборчою комісією.

Окремим напрямом стала робота з Державним реєстром виборців. Дослідження ОПОРИ 2025 та 2026 років показало, що 28,5% дорослого населення проживає не за місцем реєстрації, а близько 5,2 млн громадян перебувають за кордоном. Організація презентувала концепцію комплексного

дослідження реєстру безпосередньо членам Центральної виборчої комісії, запропонувавши поєднати соціологічні опитування і дані мобільних операторів (6). Таким чином громадський сектор формує практичну базу для майбутніх законодавчих рішень.

У лютому 2025 року понад 400 організацій, включно з ОПОРОЮ, Рухом ЧЕСНО, Реанімаційним пакетом реформ і Центром протидії корупції, підписали заяву про неможливість демократичних виборів без сталого миру. Документ вимагає послідовності: спочатку стале припинення вогню під гарантії безпеки, потім підготовка інфраструктури і лише після цього – вибори не раніше ніж за шість місяців після скасування воєнного стану. Ця позиція узгоджується із суспільними настроями: 69% українців на той момент вважали, що президент має залишатися на посаді до завершення воєнного стану (5).

Отже, проведений аналіз дозволяє дійти висновку, що інституційна трансформація виборчого процесу відбувається за прямої участі громадянського суспільства. Його діяльність формує передумови для прозорого відновлення виборів після скасування воєнного стану, знижує ризики політичної нестабільності, і, що важливо, підвищує рівень суспільної довіри до демократичних механізмів.

Список використаних джерел:

1. ОПОРА, 2020. Остаточний звіт за результатами спостереження на позачергових виборах народних депутатів України 21 липня 2019 року. URL: https://oporaua.org/vybory/zvit_parlamet_election_2019-20227

2. Ірина Федорів, 2021. Вибори: що вдалося змінити громадському сектору за останні 10 років. Українська правда. URl: https://www.pravda.com.ua/columns/2021/10/26/7311586/

3. ОПОРА, 2022. Більшість українців підтримують відкриті списки на виборах – Дослідження. URL: https://oporaua.org/en/vybory/23919-bilshist-ukrayintsiv-pidtrimuiut-vidkriti-spiski-na-viborakh-doslidzhennia-opori-23919

4. ОПОРА презентувала аудит безпеки в 11 громадах для оцінки можливості проведення виборів, 2025. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/4069070-opora-prezentuvala-audit-bezpeki-v-11-gromadah-dla-ocinki-mozlivosti-provedenna-viboriv.html

5. OPORA, 2025. 400 NGOs Signed the Statement on the Impossibility of Holding Democratic Elections without the Sustainable Peace. URL: https://oporaua.org/en/vybory/400-ngos-signed-the-statement-on-the-impossibility-of-holding-democratic-elections-without-the-sustainable-peace-opora-updated-25630

6. OPORA presented the outline of its study on the Voter Register to the Central Election Commission, 2026. URL: https://oporaua.org/en/vybory/opora-presented-the-outline-of-its-study-on-the-voter-register-to-the-central-election-commission-25978

Ключові слова: громадянське суспільство, виборчий процес, ОПОРА, інституційні трансформації, повоєнні вибори, відкриті списки

Keywords: *civil society, electoral process, OPORA, institutional transformations, post-war elections, open lists*

Микола Кашпіровський
здобувач вищої освіти 2-го курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.і.н., проф. Кормич Л.І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОПТИМІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ: ДОСВІД МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Трансформація соціально-політичного та правового життя України у післявоєнний період вимагає докорінного перегляду підходів до формування та реалізації державної ветеранської політики. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю створення дієвих, гнучких і людиноцентричних механізмів переходу ветеранів війни, військовослужбовців та демобілізованих осіб від військової служби до цивільного життя, що визначено на законодавчому рівні як один із ключових пріоритетів національної безпеки і оборони (3). Сучасна збройна агресія проти України за інтенсивністю залучення людського ресурсу, тривалістю бойових дій та кількістю задіяних військовослужбовців є катастрофічно великою, що не має аналогів у новітній світовій історії (3). Така ситуація зумовлює появу значної кількості осіб, які потребують переходу від правового статусу комбатанта до статусу ветерана та демобілізованої особи. У цих умовах державна політика не може обмежуватися лише формальним наданням пільг чи соціальних виплат, а постає гостра потреба в імплементації новітніх стандартів державного управління через розбудову інституту професійної індивідуальної адвокації прав захисників (1). На регіональному рівні, зокрема в умовах прифронтової Миколаївської області, цей процес набуває особливої гостроти, вимагаючи

невідкладної оптимізації управлінських структур, удосконалення вертикалі виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також впровадження новітніх інструментів сервісного супроводу (2). Розбудова такої системи вимагає не лише ресурсного забезпечення, а й глибокого переосмислення управлінських парадигм на місцевому рівні задля забезпечення прав кожного захисника.

Фундаментом для побудови цієї оновленої системи публічного управління у Миколаївській області стали засадничі документи, ухвалені Кабінетом Міністрів України: Стратегія ветеранської політики на період до 2030 року та Стратегія формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року (3; 4). Зазначені стратегічні акти впроваджують принципово нову парадигму взаємодії держави із захисниками, де основним практичним механізмом реалізації прав визначено інститут фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб, діяльність якого нормативно регламентується Постановою Кабінету Міністрів України від 2 серпня 2024 р. № 881 «Деякі питання забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб» (1). Важливо акцентувати увагу на тому, що ця посада не є аналогом класичного соціального працівника радянського чи застарілого зразка. Вона являє собою унікальний інститут професійної правової адвокації та концепцію «цивільного побратима», покликану забезпечити безперервність юридичного статусу особи та гарантувати виконання обов’язків держави щодо всебічної реадаптації комбатантів у широкому юридичному та гуманітарному сенсі (1). Перехід від військової служби до мирного соціуму супроводжується численними психологічними, соціальними та юридичними бар’єрами, подолання яких потребує системної підтримки з боку кваліфікованих управлінців у прифронтовому регіоні.

Сучасна модель регіонального управління у цій сфері базується на принципах комплексності, людиноцентричності, безбар’єрності та сервісної орієнтації. Це передбачає відхід від застарілих бюрократичних підходів та

виключно адміністративного розподілу пільг, фокусуючись на міжвідомчій координації діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства. Ключовим суб'єктом виконання цих завдань на рівні регіону є відділ з питань ветеранської політики Миколаївської обласної військової адміністрації, діяльність якого спрямована на забезпечення конституційних прав, свобод і законних інтересів ветеранів війни, членів їхніх сімей та родин загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України відповідно до розпорядження начальника Миколаївської ОВА № 27-р (2). На муніципальному рівні інституційна спроможність також поступово посилюється: зокрема, важливим практичним кроком стало створення управління у справах ветеранів війни Миколаївської міської ради, що дозволяє безпосередньо в обласному центрі оперативно вирішувати спектр соціальних, медичних, психологічних та юридичних потреб ветеранської спільноти (2). Ефективність регіонального менеджменту безпосередньо залежить від здатності органів влади оперативно реагувати на запити ветеранської спільноти, створюючи прозорі алгоритми надання адміністративних послуг.

Важливим практичним вектором оптимізації регіонального управління є впровадження та масштабування інституту фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб у Миколаївській області. Відповідно до стратегічних документів, головним завданням є забезпечення персоналізованого, індивідуального підходу до кожного захисника, який повертається до мирного життя (3). У Миколаївській області роботі з розбудови цього інституту приділяється пріоритетна увага: станом на сьогоднішній день на території регіону вже успішно працевлаштовано 86 фахівців із супроводу, із яких 15 спеціалістів інтегровані безпосередньо в заклади охорони здоров'я (лікарні). Таке рішення дозволяє надавати кваліфіковану допомогу ветеранам під час проходження лікування, реабілітації чи медичного огляду, забезпечуючи безперервність та оперативність надання послуг. Фахівець із супроводу виконує ключову роль

«єдиного вікна» та професійного навігатора, супроводжуючи ветерана на всіх етапах реінтеграції та гарантуючи захист його прав у відносинах із державними інституціями (1; 2). Масштабування мережі фахівців із супроводу є ключовим індикатором успішності реформи на Миколаївщині.

Попри позитивну динаміку працевлаштування фахівців у громадах області та розбудову профільних підрозділів, процес оптимізації публічного управління у Миколаївській області стикається з низкою об'єктивних викликів та обмежень. Аналіз практики функціонування ветеранської політики виявив такі системні проблеми: по-перше, недостатня фінансова спроможність окремих територіальних громад, які не завжди мають достатній власний ресурс для прийняття масштабних місцевих програм підтримки ветеранів, що вимагає цільового дофінансування з державного бюджету задля створення рівних можливостей на території всієї області; по-друге, відсутність профільних структурних підрозділів у багатьох територіальних громадах на рівні місцевого самоврядування (2). Фінансові та кадрові обмеження на місцях вимагають пошуку нових інституційних рішень, здатних нівелювати диспропорції у доступі до якісних послуг між міськими та сільськими громадами прифронтового регіону.

З метою вирішення зазначених проблемних питань, подолання кадрових дефіцитів у віддалених районах та забезпечення стовідсоткового покриття всієї території Миколаївської області необхідними послугами і фахівцями, у червні 2026 року Миколаївською обласною радою було створено комунальну установу «Вектор Гідності» Миколаївської обласної ради. Важливо підкреслити, що органом управління та координації діяльності комунальної установи «Вектор Гідності» Миколаївської обласної ради є відділ з питань ветеранської політики Миколаївської обласної військової адміністрації, що забезпечує реалізацію єдиної державної та регіональної політики, чітку методичну підтримку і постійний контроль якості надання послуг згідно з офіційним Положенням (2). У штатному розписі установи передбачено введення штатних одиниць фахівців із супроводу, які закривають питання на

віддалених робочих місцях у громадах, де відсутні власні комунальні установи. Створення комунальних установ нового типу дозволяє сконцентрувати ресурсний потенціал та забезпечити надання стандартизованих послуг по всій вертикалі.

Підсумовуючи вищенаведене, можна стверджувати, що регіональна модель публічного управління у сфері ветеранської політики Миколаївської області еволюціонує в бік створення цілісної, розгалуженої та комплексної екосистеми підтримки. Ключовими чинниками успіху та стабільності є чітке нормативне закріплення функцій профільних відділів ОВА як головних органів управління, розвиток інституту фахівців із супроводу (включно з лікарнями), створення мережі комунальних установ (зокрема КУ «Вектор Гідності» Миколаївської обласної ради під координацією відділу з питань ветеранської політики Миколаївської ОВА) та адаптація стратегічних цілей держави до специфіки прифронтового регіону (3; 2; 4). Подальший розвиток цього інституту є безальтернативним шляхом до розбудови справедливої системи повернення захисників до цивільного життя на Миколаївщині, де кожна норма права стає реальним інструментом захисту людської гідності та забезпечення соціальної стабільності держави. Запроваджені управлінські новації формують надійну основу для довгострокової соціальної стабільності та утвердження людиноцентричного підходу в управлінні.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб : постанова Кабінету Міністрів України від 02 серп. 2024 р. № 881. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/881-2024-%D0%BF (дата звернення: 04.10.2026).

2. Про затвердження Положення про відділ з питань ветеранської політики Миколаївської обласної державної адміністрації : розпорядження начальника Миколаївської обласної військової адміністрації від 31 січ. 2025 р. № 27-р. URL: https://www.mk.gov.ua/ (дата звернення: 04.10.2026).

4. Про схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 листоп. 2024 р. № 1209-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-%D1%80 (дата звернення: 04.10.2026).

5. Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 груд. 2024 р. № 1350-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-2024-%D1%80 (дата звернення: 04.10.2026).

Ключові слова: *ветеранська політика, публічне управління, Миколаївська область, фахівець із супроводу ветеранів, комунальна установа «Вектор Гідності», територіальні громади, правова адвокація.*

Keywords: *veteran policy, public administration, Mykolaiv region, veteran support specialist, municipal institution "Vector of Dignity", territorial communities, legal advocacy.*

Анастасія Коваль
здобувачка вищої освіти 1-го курсу
спеціальність «Міжнародне право»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Каретна О.О.
Національний університет «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ У ТРАНСФОРМАЦІЇ БАЛАНСУ ВЛАД: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР

Повномасштабна збройна агресія проти України актуалізувала питання про те, як держава може оперативно реагувати на безпекові загрози, не відмовляючись від конституційних засад організації влади. Правовий режим воєнного стану є особливим механізмом публічного управління, який змінює порядок реалізації окремих повноважень, посилює координаційну роль виконавчих і військових органів та допускає тимчасові обмеження окремих прав. Водночас він не означає скасування конституційного ладу чи необмеженого розширення повноважень будь-якого органу держави.

Нормативну основу цього режиму становлять Конституція України, Закон України «Про правовий режим воєнного стану» та указ Президента України про його введення, який підлягає затвердженню Верховною Радою України (1, ст. 2).

Правовий режим воєнного стану спирається на встановлений Конституцією порядок. Це створює двосторонній ефект: з одного боку – легалізує особливі заходи державної безпеки, з іншого – встановлює чіткі межі повноважень для органів влади.

Одним із ключових проявів трансформації балансу влад є посилення ролі Президента України у сфері безпеки й оборони. Закон передбачає, що

Президент здійснює загальне керівництво запровадженням і виконанням заходів правового режиму воєнного стану, а також стратегічне керівництво Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями (1, ст. 11). Це зумовлено потребою швидкого ухвалення рішень у кризових умовах. Однак відповідні повноваження мають реалізовуватися в межах Конституції та законів, а не перетворюватися на підставу для усунення інших інституцій під виконання їхніх функцій.

Верховна Рада України зберігає законодавчі повноваження та продовжує працювати в сесійному режимі. Закон прямо встановлює, що повноваження парламенту й Президента, визначені Конституцією, в умовах воєнного стану не можуть бути обмежені (1, ст. 10). Важливо й те, що запровадження воєнного стану не припиняє діяльності основних державних інституцій: закон забороняє припиняти повноваження Верховної Ради, Президента, Кабінету Міністрів, судів та низки інших органів (1, ст. 15). Таким чином, нормативна модель передбачає не заміну конституційної системи влади надзвичайною, а її функціонування в особливому правовому режимі.

Відчутні зміни відбуваються і на місцевому рівні. Закон дозволяє утворювати військові адміністрації для забезпечення оборони, громадської безпеки, цивільного захисту та охорони прав і законних інтересів громадян (1, ст. 4). За визначених законом умов начальникам військових адміністрацій населених пунктів можуть передаватися повноваження відповідних місцевих рад, їхніх виконавчих комітетів і голів (2, ст. 10). Такий механізм спрямований на безперервність управління там, де звичайні процедури можуть бути ускладнені бойовими діями або іншими загрозами. Водночас він змінює співвідношення між виборними органами місцевого самоврядування та призначеними державою посадовими особами, тому потребує чітких правових підстав, визначеного обсягу компетенції та належного контролю.

Окремої уваги заслуговує питання прав людини. Стаття 64 Конституції України допускає встановлення в умовах воєнного стану окремих обмежень прав і свобод із зазначенням строку їх дій, але не дозволяє трактувати

надзвичайний режим як загальний дозвіл на свавільне втручання держави (2, ст. 64). У цьому контексті важливими орієнтирами є законність, необхідність, пропорційність і тимчасовість обмежень. Венеційська комісія Ради Європи наголошує, що навіть за надзвичайних обставин мають зберігатися принципи демократії, прав людини та верховенства права (Венеційська комісія, Доповідь про верховенство права, п. 9). Ефективність безпекових рішень повинна оцінюватися не лише за швидкістю їх ухвалення, а й за відповідністю правовим гарантіям.

На думку автора, головний ризик для балансу влад полягає не в самому існуванні спеціального режиму, а в можливому розмиванні меж між тимчасовими надзвичайними повноваженнями та звичайною компетенцією органів. Тому важливими гарантіями є парламентський контроль, судовий захист, прозорість рішень у межах, сумісних із вимогами безпеки, а також регулярна перевірка необхідності обмежень. Особливе значення має й подальше відновлення звичайних процедур після припинення або скасування воєнного стану.

Підсумовуючи, можна сказати, що правовий режим воєнного стану трансформує баланс влад через посилення координаційної та управлінської ролі Президента, виконавчих органів і військових адміністрацій, водночас зберігаючи конституційні повноваження парламенту, судів та інших державних інституцій. Його легітимність залежить від того, наскільки послідовно надзвичайні заходи спираються на закон, залишаються необхідними й пропорційними та підлягають контролю. Таким чином, нормативно-правове завдання держави полягає в поєднанні оборонної спроможності з недопущенням надмірної концентрації влади.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. №28. Ст. 250. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19

3. Compilation of Venice Commission Opinions and Reports on States of Emergency. Council of Europe. URL: https://rm.coe.int/venice-commission-compilation-on-states-of-emergency-eng/16809e85b9

***Ключові слова**: воєнний стан, баланс влад, поділ влади, військові адміністрації, верховенство права.*

***Keywords**: martial law, balance of powers, separation of powers, military administration, rule of law.*

Анастасія Ломака
здобувачка вищої освіти 1-го курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Каретна О.О
Національний університет «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ

Сучасні політичні процеси немислимі без функціонування засобів, які виступають як джерелом відомостей, а й активним суб'єктом політичної комунікації. Медіа формують порядок денний, впливають на громадську думку та виступають своєрідним «четвертим етапом влади», що робить їх вплив визначальним фактором у боротьбі за електоральні симпатії та легітимність рішень.

Комунікація відіграє надзвичайно важливу роль у розвитку особистості, суспільства, держави та всього людства. Тому особливе значення має зміст інформаційного простору та його наповненість (4, с.83).

Засоби масової інформації можуть впливати на суспільство як позитивно, так і негативно. Через різні види та форми подання інформації засоби масової інформації здатні по-різному висвітлювати суспільно-політичні події, що, своєю чергою, може зумовлювати різні реакції громадян на певну інформацію. Особливого значення в цьому контексті набуває проблема дезінформації, яка може сприяти формуванню викривленого сприйняття суспільно-політичних процесів, впливати на громадську думку та рівень довіри до державних інституцій. Водночас достовірна, об'єктивна та своєчасна інформація сприяє підвищенню рівня політичної обізнаності громадян, розвитку критичного мислення та їхньої усвідомленої участі у

суспільно-політичному житті держави.

Таким чином, ЗМІ є не лише засобом передачі інформації, а й важливим інструментом формування суспільного сприйняття держави. Через систематичне висвітлення політичних, економічних, соціальних і культурних подій медіа беруть участь у створенні певного образу держави як всередині країни, так і на міжнародній арені. Інформація, яка поширюється засобами масової інформації, може впливати на уявлення громадян та іноземної аудиторії про рівень розвитку держави, її політичну стабільність, економічний потенціал, культурні особливості та місце у міжнародних відносинах (4, с. 83-84).

Особливе значення ЗМІ мають у процесі формування міжнародного іміджу держави. Поширення інформації про досягнення країни, її економічні можливості, науковий і культурний потенціал, природні ресурси, історію та особливості суспільного життя сприяє формуванню у світової громадськості певного уявлення про держав. Формування міжнародного іміджу держави є комплексним процесом, у якому поєднуються інформаційна політика, зовнішньополітична діяльність та комунікація з міжнародною громадськістю.

Важливим аспектом є те, що імідж держави формується не лише внаслідок офіційної інформаційної політики, а й під впливом загального інформаційного середовища. Повідомлення, публікації, новинні матеріали та інші форми медійного контенту можуть формувати позитивне або негативне сприйняття країни залежно від змісту, способу подання та контексту інформації. Позитивний міжнародний імідж держави має важливе значення для розвитку її економіки. Він сприяє збільшенню експорту, залученню іноземних інвестицій та розвитку міжнародного співробітництва. Також позитивне сприйняття країни впливає на її позиції та конкурентоспроможність на міжнародному рівні (4, с. 83-85).

Однак вплив засобів масової інформації на політичні процеси не обмежується формуванням іміджу держави. Не менш важливим напрямом є їхній вплив на громадську думку та визначення суспільно значущих

політичних питань. ЗМІ здійснюють відбір інформації та визначають, які події й проблеми привертають увагу громадськості, а які залишаються менш помітними. Таким чином, медіа беруть участь у формуванні політичного порядку денного та визначенні тем, які стають предметом суспільного обговорення (2, с. 63–64).

Важливу роль у цьому процесі відіграє спосіб подання інформації. Одна й та сама політична подія може бути висвітлена з різних позицій залежно від обраних фактів, коментарів, заголовків та акцентів. Тому громадяни можуть по-різному сприймати одну й ту саму подію (2, с.63).

Засоби масової інформації виступають важливим елементом політичного процесу, оскільки беруть активну участь у відборі, обробці та поширенні інформації, яка стає предметом суспільного обговорення. У сучасному суспільстві ЗМІ не лише інформують населення про політичні події, діяльність органів державної влади та політичних діячів, а й сприяють формуванню громадської думки. Через новини, аналітичні матеріали, інтерв'ю та інші форми медіаконтенту громадяни отримують уявлення про політичне життя країни та актуальні суспільні проблеми. Водночас медіа здійснюють відбір подій, яким приділяється найбільше уваги, оскільки не всі політичні процеси можуть бути однаково широко висвітлені.

Важливе місце у цьому процесі займає політична комунікація, яка забезпечує взаємодію між громадянами, політичними діячами та державними інституціями. Засоби масової інформації є одним із основних каналів такої комунікації, оскільки через них поширюється інформація про політичні рішення, діяльність органів влади та суспільно-політичні події (3, с.118-119).

ЗМІ впливають на те, які питання суспільство вважає важливими та актуальними. Від того, які теми висвітлюються частіше, у якому контексті вони подаються та які оцінки їм надаються, значною мірою залежить характер суспільної дискусії. Засоби масової інформації виконують не лише інформаційну, а й комунікативну та суспільно-політичну функцію, забезпечуючи взаємодію між громадянами, державними інституціями та

іншими учасниками політичного процесу (2, с. 63-64).

Натомість вплив засобів масової інформації на суспільство не завжди має позитивний характер і може набувати деструктивних форм. Однією з основних загроз для формування об'єктивної суспільної думки є поширення дезінформації, тобто свідомо створеної або розповсюдженої неправдивої інформації, спрямованої на введення громадян в оману. Така інформація здатна впливати на політичні погляди населення, спотворювати сприйняття суспільно-політичних подій та формувати хибні уявлення про них

Особливого значення ця проблема набуває в умовах активного використання соціальних мереж і месенджерів як джерел отримання політичної інформації. Сучасні цифрові платформи забезпечують користувачам швидкий доступ до великого обсягу інформації, однак водночас створюють умови для поширення недостовірних даних. На відміну від традиційних засобів масової інформації, у соціальних мережах і месенджерах інформація часто поширюється без попередньої перевірки. Зокрема, значна кількість дезінформації може поширюватися через Telegram-канали, які стали популярним інструментом отримання оперативної політичної інформації. Особливістю таких каналів є висока швидкість розповсюдження контенту та можливість оперативного донесення повідомлень до широкої аудиторії.

Унаслідок цього в суспільстві можуть формуватися різні, а іноді й протилежні погляди на політичні події, діяльність держави та окремі політичні питання. Такі відмінності можуть виникати через різний рівень поінформованості громадян. Особливо значну роль у цьому процесі відіграють засоби масової інформації та соціальні мережі, які можуть по-різному висвітлювати одні й ті самі події. Це може призводити до виникнення значних розбіжностей у поглядах між різними групами населення і може впливати на ставлення громадян до держави, органів влади та політичних інститутів, сприяючи зниженню довіри до них.

Одночасно сучасний розвиток інформаційного простору супроводжується зміною співвідношення між політичною та розважальною

інформацією. Із розширенням кількості медіаресурсів, телепрограм та інтернет-видань загальний обсяг інформації, яку отримує населення, постійно зростає, однак частка політичного контенту в ньому може зменшуватися. Унаслідок цього важливі суспільно-політичні питання можуть залишатися менш помітними для громадян, що, своєю чергою, впливає на рівень їхньої політичної обізнаності та зацікавленості суспільно-політичним життям (3, с. 120).

Сучасні медіа дедалі більше орієнтуються на привернення уваги аудиторії, що може впливати на характер подання політичної інформації. У таких умовах більш помітними стають конфліктні та емоційні повідомлення, оскільки вони здатні швидше привернути увагу громадян. Політична комунікація при цьому може зосереджуватися не лише на змісті державних рішень і суспільних проблем, а й на окремих політичних діячах, їхніх висловлюваннях та публічній поведінці. Це підкреслює важливість відповідального підходу ЗМІ до відбору та подання інформації, адже від якості політичної комунікації значною мірою залежить рівень поінформованості громадян і характер суспільного обговорення політичних питань.

Окремого значення в цьому контексті набуває вплив інформаційно-культурного простору на формування ціннісних орієнтацій українського суспільства. В умовах значної кількості різноманітного інформаційного контенту у свідомості громадян можуть одночасно співіснувати різні, а іноді й суперечливі цінності, суспільні погляди та уявлення про майбутнє держави.

Наявність різних ціннісно-символічних орієнтирів може ускладнювати формування спільного бачення суспільного розвитку та досягнення консенсусу щодо важливих внутрішніх і зовнішніх орієнтирів України (1, с. 1-2).

Якщо в суспільстві немає чітких і спільних орієнтирів, велика кількість різної інформації може призводити до непорозумінь у поглядах і різного сприйняття важливих суспільно-політичних подій. Це особливо важливо для України, оскільки її інформаційний простір протягом тривалого часу містив

різні культурні та політичні погляди (3, с.120-122).

Отже засоби масової інформації є важливим елементом сучасного інформаційного та політичного простору, оскільки не лише забезпечують суспільство інформацією, а й беруть активну участь у формуванні громадської думки, політичної свідомості, ціннісних орієнтацій та уявлень про державу. Достовірна, своєчасна та різнобічна інформація сприяє підвищенню політичної обізнаності, розвитку критичного мислення та свідомої участі громадян у суспільному житті. Натомість дезінформація, маніпулятивне подання матеріалів, надмірна орієнтація на емоційність і привернення уваги можуть сприяти викривленому сприйняттю політичних процесів, посиленню суспільних суперечностей та зниженню довіри до державних і політичних інститутів.

Список використаних джерел:

1. Акінчиць, Н.Г. *Роль засобів масової інформації у політиці.* URL: https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/368b0604-efbe-43f0-a76f-be43cbaef490/content (дата звернення: 01.10.2026).
2. Волотко, Е.В. (2019). *Роль засобів масової інформації у формуванні позитивного іміджу держави.* Держава та регіон. Серія: Держава управління,(4), 82-87.
3. Десинюк, С.Г., (2010). *Засоби масової інформації як трансформаційний чинник сучасної політичної комунікації.* Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. *Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін,*(5),118-123.
4. Копиця, В.О., & Денисюк, С.Г. (2021). Вплив засобів масової інформації на формування політичної свідомості громадян. Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих науковців «Молодь в науці: дослідження, проблеми, перспективи» (МН-2021), м. Вінниця, 01-14 травня 2021 р. URL: https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/mn/mn2021/paper/view/11203

***Ключові слова*:** засоби масової інформації, політичні процеси, міжнародний імідж, політична комунікація, громадська думка.

Key words: *media, political processes, international image, political communication, public opinion.*

Дар'я Медончак,
здобувачка вищої освіти 1-го курсу
спеціальність «Політологія»
Факультет психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Каретна О.О.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК СУЧАСНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС

Сучасний політичний процес – це сукупність дій і взаємодій між державою, політичними інститутами, суспільством та міжнародними організаціями, у результаті яких приймаються політичні рішення та відбуваються зміни в суспільстві. Сьогодні політичні процеси відбуваються не тільки всередині окремої держави, а й на міжнародному рівні, оскільки рішення однієї країни можуть впливати на інші держави.

Інституційні трансформації – це зміни в роботі та структурі політичних і державних інститутів: парламенту, уряду, судової системи, органів місцевого самоврядування та інших установ. Такі зміни можуть бути пов'язані з реформами, європейською інтеграцією, змінами законодавства або необхідністю пристосувати державні інститути до нових умов.

В Україні сучасні політичні процеси значною мірою пов'язані з повномасштабною війною, європейською інтеграцією, реформуванням державних інституцій та розвитком міжнародної співпраці. Війна змінила не тільки безпекову ситуацію, а й роботу державного апарату, економічну політику, зовнішню політику та відносини України з міжнародними партнерами (2, с. 3-4).

Одним із важливих політичних процесів останніх років є зближення України з Європейським Союзом. Україна подала заявку на вступ до ЄС 28

лютого 2022 року, а в червні 2022 року отримала статус кандидата. У червні 2024 року офіційно розпочалися переговори про вступ (5). У вересні 2025 року Україна завершила двосторонній скринінг законодавства, під час якого українські норми порівнювалися із законодавством ЄС (3).

Взаємодія України з Європейським Союзом впливає і на внутрішні політичні зміни та реформування державних інституцій. Ще одним напрямом політичних змін є реформування державних інституцій та боротьба з корупцією. Європейська комісія зазначала, що для подальшого руху України до ЄС важливими залишаються судова реформа, боротьба з корупцією, зміцнення демократичних інституцій та державного управління. У 2025 році Україна визначила основні кроки для проведення цих реформ (2), зокрема у сфері верховенства права, роботи державних органів та розвитку демократичних інституцій. Показовою стала ситуація навколо антикорупційних органів у 2025 році. У липні були ухвалені законодавчі зміни, які, за заявами НАБУ і САП, обмежували їхню незалежність (4). Після суспільної та міжнародної реакції 31 липня 2025 року Верховна Рада ухвалила Закон № 4560-IX, спрямований на посилення повноважень НАБУ та САП. (1) Таким чином, сучасний політичний процес в Україні включає не лише прийняття законів чи діяльність політичних органів. Він також проявляється у взаємодії держави, громадянського суспільства, міжнародних партнерів та європейських інституцій. Водночас війна змушує державу проводити ці зміни в умовах постійної безпекової загрози.

Прикладом сучасного міжнародного політичного процесу є відносини між США та Іраном. Основними причинами напруження між державами залишаються питання іранської ядерної програми, економічні санкції та безпекова ситуація на Близькому Сході.

У 2025 році США та Іран намагалися вирішити частину суперечностей шляхом дипломатичних переговорів за посередництва Оману. Однак напруження зберігалося, а після загострення на Близькому Сході США завдали ударів по іранських ядерних об’єктах. Це призвело до подальшого

загострення відносин і вплинуло не лише на політичну та безпекову ситуацію в регіоні, а й на світові економічні процеси, зокрема на ціни на нафту та пальне (7).

Таким чином, приклад США та Ірану показує, що сучасний міжнародний політичний процес може поєднувати дипломатичні переговори, економічні санкції, військове протистояння та вплив цих подій на інші держави.

Масштабним прикладом сучасного політичного процесу є повномасштабна війна Росії проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року. Війна змусила Україну адаптувати роботу державних інституцій та економіки до надзвичайних умов, а її наслідки вийшли далеко за межі країни (6).

Війна посилила міжнародну взаємодію України та водночас вплинула на роботу її державних інституцій. Європейський Союз, США, Велика Британія та інші партнери надають Україні фінансову, військову, гуманітарну й політичну підтримку, а Україна продовжує співпрацю з ними у сферах безпеки, дипломатії, економіки та відбудови. (6) Водночас держава адаптує роботу органів влади та державних служб до умов воєнного стану й продовжує реформи, пов’язані з європейською інтеграцією. Тому сучасні українські інституції розвиваються під впливом двох основних процесів: війни та європейської інтеграції.

Сучасні політичні процеси характеризуються постійними змінами та взаємозалежністю держав. Політика сьогодні відбувається одночасно на внутрішньому та міжнародному рівнях: держави проводять реформи, змінюють свої інституції, домовляються між собою, застосовують економічні інструменти та реагують на військові й безпекові виклики. Тому інституційні трансформації та політичні процеси не можна розглядати окремо. Зміни в державних інституціях впливають на політику країни, а зовнішні події, міжнародні конфлікти та співпраця з іншими державами, своєю чергою, змушують держави адаптувати свої політичні інститути до нових умов.

Список використаних джерел:

1. Верховна Рада України. (2025, 31 липня). Закон України № 4560-IX. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4560-20#Text

2. Європейська комісія. (2025). Ukraine report 2025. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecde7_en?filename=ukraine-report-2025

3. Європейська комісія. (2025, 30 вересня). Ukraine successfully completes its screening process. https://enlargement.ec.europa.eu/news/ukraine-successfully-completes-its-screening-process-2025-09-30_en

4. Національне антикорупційне бюро України, & Спеціалізована антикорупційна прокуратура. (2025, 23 липня). Statement by NABU and SAPO following the meeting at the Office of the President. https://www.nabu.gov.ua/en/news/statement-by-nabu-and-sapo-following-the-meeting-at-the-office-of-the-president

5. Рада Європейського Союзу. (2024, 25 червня). EU opens accession negotiations with Ukraine. https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/25/eu-opens-accession-negotiations-with-ukraine

6. Рада Європейського Союзу. (б. д.). EU solidarity with Ukraine. https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-solidarity-ukraine/

7. Reuters. (2025, 22 червня). U.S. strikes on Iran leave hopes of nuclear diplomacy in tatters. https://www.reuters.com/business/media-telecom/us-strikes-iran-leave-hopes-nuclear-diplomacy-tatters-2025-06-22/

Ключові слова: *політичні процеси, інституційні трансформації, політичні інститути, війна, Україна.*

Keywords: *political processes, institutional transformations, political institutions, war, Ukraine.*

Олена Мороз
здобувачка вищої освіти 1-го курсу
спеціальність «Політологія»
Факультет психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Каретна О.О.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУТІВ ТА МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Сьогодні цифровізація впливає не лише на економіку, освіту чи повсякденне життя людей, а й на систему державного та політичного управління.

Якщо раніше використання цифрових технологій державою переважно пов'язувалося з офіційними вебсайтами, електронними документами (наприклад, поданням звітності або документообігом між державними органами) та використанням електронного підпису, то сьогодні ми можемо бачити, що цифровізація охоплює набагато більше сфер. Змінилися та продовжують змінюватися способи надання державних послуг, обміну інформацією та взаємодії з громадянами. Тому цифровізацію можна розглядати не лише як новий спосіб надання послуг та здійснення оплат, а як процес, що впливає на роботу самої держави та її інституцій. Електронні реєстри, цифрова ідентифікація, обмін даними та онлайн-платформи стають частиною функціонування сучасної держави.

У повсякденному житті цифровізація проявляється у багатьох звичних для нас діях. Ми користуємося цифровими документами, електронним підписом, сплачуємо штрафи онлайн, отримуємо довідки та витяги, реєструємо підприємницьку діяльність, одружуємося або подаємо заяви через

державні електронні сервіси. Цифровізація вже стала частиною нашої повсякденної взаємодії з державою.

Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD) розглядає цифрове врядування як систему, у якій цифрові технології та дані використовуються на різних етапах роботи держави: комплексна рамкова політика, стратегія цифрового розвитку інновацій до 2030 року, регулювання штучного інтелекту, інвестиційна політика для цифрової трансформації, інституційне залучення громадян. Важливим є те, що такий підхід орієнтується на потреби людини, відкритість, використання даних та взаємодію різних державних систем між собою (1).

Вважаю, що одним із найбільш помітних і зручних результатів цифровізації є можливість отримувати державні послуги без особистого відвідування установ. Можна подати заяву, отримати документ, записатися до ЦНАПу, підписати електронну петицію або скористатися іншими електронними сервісами. Це спрощує взаємодію людини з державою та скорочує кількість бюрократичних процедур, які забирають багато часу та ресурсів. В умовах війни це набуває ще більшого значення, оскільки відвідування державних установ у деяких випадках може бути небезпечним.

Одночасно змінюється робота самих державних інституцій. Якщо різні органи мають можливість обмінюватися необхідною інформацією, громадянину вже не потрібно декілька разів надавати державі ті самі дані, які зберігаються в реєстрах.

Одним із найбільш відомих цифрових державних проєктів в Україні стала «Дія», назва якої утворена від словосполучення «Держава і Я». Вона об’єднує цифрові документи та різні державні послуги. Її значення полягає не тільки у зручності, а й у тому, що на цьому прикладі можна побачити зміну самої моделі взаємодії людини з державою.

Ще одним важливим наслідком цифровізації є підвищення відкритості державної діяльності. Завдяки електронним системам громадяни можуть отримувати доступ до відкритих даних та інформації про публічні закупівлі.

Наприклад, система Prozorro дозволяє переглядати інформацію про закупівлі державних органів, дані системи є відкритими для використання, а зареєстровані постачальники, які відповідають вимогам конкретної закупівлі, можуть подавати свої пропозиції та брати участь у торгах. З'являється більша прозорість та підзвітність державних інституцій (3).

Особливого значення цифрові державні сервіси набули в умовах повномасштабної війни. За оцінкою OECD, незважаючи на надзвичайне навантаження, українські державні інститути зберегли здатність виконувати основні функції та надавати громадянам послуги. Цифрові інструменти стали одним із елементів підтримання такої інституційної стійкості (2).

Проте цифровізація політичного управління не обмежується адміністративними послугами. Важливим є і те, що громадяни можуть взаємодіяти з владою та брати участь в обговоренні політичних рішень. Поряд із традиційними зверненнями громадян, громадськими слуханнями та діяльністю громадських організацій використовуються електронні петиції, онлайн-консультації та інші цифрові механізми участі.

У 2024 році в Україні був прийнятий Закон «Про публічні консультації». Метою цього Закону є залучення заінтересованих сторін до участі у прийнятті рішень на різних етапах формування і реалізації державної політики та вирішення питань місцевого значення. Закон передбачає використання онлайн-платформи для проведення публічних консультацій (4).

Розвиток цифрового управління пов'язаний із використанням аналізу даних, автоматизації та штучного інтелекту. Це може допомогти державним установам швидше обробляти інформацію, спрощувати стандартні процедури та використовувати дані під час підготовки певних рішень. У 2026 році OECD окремо відзначає зростання ролі цифрової інфраструктури, даних та штучного інтелекту у трансформації державного управління (1).

Проте разом із цим цифровізація створює певні ризики. Це стосується захисту персональних даних, кібербезпеки та можливості витоку конфіденційної інформації. З одного боку, цифровізація – це нові можливості,

сучасність, відхід від довгих бюрократичних процедур та можливість взаємодіяти з державою частіше і простіше. З іншого боку, дедалі більшою стає залежність від стабільної роботи інформаційних систем. Технічні збої, кібератаки або втрата доступу до електронних сервісів можуть ускладнити отримання державних послуг.

Не менш важливою проблемою є цифрова нерівність, адже не всі громадяни мають однаковий рівень цифрових навичок, постійний доступ до інтернету або можливість користуватися сучасними пристроями. Особливо це стосується людей похилого віку та мешканців територій із нестабільним доступом до мережі або прифронтових зон. Крім цього, надмірна цифровізація може зменшувати безпосередній контакт громадянина з державними установами, що не завжди є зручним у складних або нестандартних випадках. Тому розвиток електронних сервісів має відбуватися разом із збереженням альтернативних способів звернення до державних установ.

Цифровізація політичного управління є значно ширшим процесом, ніж просте переведення державних послуг в електронний формат. Вона змінює роботу державних інституцій, спрощує взаємодію громадянина з державою та створює нові можливості для участі суспільства в обговоренні рішень.

Можна зробити висновок, що головним показником успішної цифровізації має бути не лише кількість створених електронних сервісів, а й те, наскільки вони роблять державу доступнішою для людини, підвищують якість державного управління та створюють умови для реального діалогу між владою і суспільством. Водночас важливо, щоб розвиток цифрових технологій супроводжувався належним захистом персональних даних і підвищенням цифрової грамотності громадян.

Список використаних джерел:

1. OECD. (2026a). *Digital government outlook 2026: From foundations to transformational impact*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/0496b2bc-en

2. OECD. (2026b). *Public governance review of Ukraine*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/7810f059-en

3. Prozorro. (n.d.). *Відкриті дані Єдиної системи електронних закупівель*.

https://prozorro.gov.ua/openprocurement

4. Верховна Рада України. (2024). *Про публічні консультації: Закон України від 20 червня 2024 року № 3841-IX*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3841-20

Ключові слова: цифровізація, політичне управління, державні інститути, громадська участь, електронне врядування.

Keywords: *digitalisation, political governance, state institutions, citizen participation, e-government.*

Анна Остапенко
здобувачка вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародне право»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кормич Б. А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНА–ЄС: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, підписана у 2014 р., містить розділ про створення поглибленої й всеосяжної зони вільної торгівлі (3). Торговельну частину Угоди застосовували тимчасово з 1 січня 2016 р., а сама Угода набула чинності 1 вересня 2017 р. (2). З позиції міжнародного митного права вона цікава тим, що не зводиться до скасування мит: Україна взяла зобов'язання наблизити своє законодавство до норм ЄС, зокрема у сфері митної справи та сприяння торгівлі, технічного регулювання, санітарних і фітосанітарних заходів (2). Як слушно зазначають Л. Хомутенко та Т. Дужа, запровадження зони вимагає саме такої адаптації українського законодавства (5, с. 239). Тому перспективи зони доцільно оцінювати не лише за обсягами товарообігу, а й за стійкістю правового механізму, на якому вона тримається.

Результати перших років функціонування зони загалом позитивні. Автори згаданої статті наводять дані, за якими експорт товарів і послуг України до ЄС зріс із менш ніж 14 млрд євро у 2013 р. до понад 42 млрд євро у 2021 р. (5, с. 241). За даними Європейської Комісії, у 2025 р. товарообіг між сторонами досяг 68,2 млрд євро, що більш ніж удвічі перевищує показник на момент початку застосування ЗВТ, а на ЄС припадає близько 65 % зовнішньої торгівлі України товарами (2). Для самого Союзу Україна є лише

п’ятнадцятим торговельним партнером із часткою 1,3% (2), тож залежність між сторонами очевидно асиметрична. До того ж структура торгівлі лишається доволі однобокою: за вартістю в українському експорті до ЄС переважають жири й олії, зернові, чорні метали, олійні культури та руди (2). Про перевагу сировини в експорті йдеться й у статті Хомутенко та Дужої (5, с. 237), тож зростання обсягів само по собі ще не свідчить про глибоку інтеграцію.

Повномасштабне вторгнення суттєво змінило правове регулювання цієї торгівлі. Наслідки були відчутними вже у 2022 р.: через бойові дії та блокування морських портів експорт товарів з України до ЄС скоротився на 30,5 % (5, с. 241). З 4 червня 2022 р. ЄС застосовував автономні торговельні заходи, які тимчасово скасували мита, квоти та торговельно-захисні заходи щодо українського експорту, і діяли вони до 5 червня 2025 р. (2). Регламент про ці заходи містив «екстрене гальмо» для чутливих товарів, і його активували щодо вівса, яєць, цукру, круп та меду (2). Н. Галецька наголошує, що такі поступки були односторонніми, тимчасовими й умовними, а не змінами до самої Угоди, тому виробникам бракувало правової визначеності (4). Крім того, Польща, Угорщина та Словаччина запровадили власні заборони на ввезення української агропродукції, які, на думку авторки, імовірно не відповідають статтям 34 і 35 Угоди про асоціацію (4).

Механізм виходу з цієї ситуації передбачала сама Угода. 30 червня 2025 р. сторони досягли домовленості в принципі про перегляд ЗВТ на підставі статті 29, 13 жовтня Рада ЄС уповноважила Комісію провести цей перегляд, 14 жовтня відповідне рішення ухвалили Комісія й Україна, а оновлений текст набув чинності 29 жовтня 2025 р. (2). Нова редакція створює довшу та стабільнішу правову рамку: вона передбачає додаткову взаємну лібералізацію, нове захисне застереження та узгодження українських виробничих стандартів зі стандартами ЄС (2). Збільшення тарифних квот ЄС прямо пов’язане з поступовим наближенням України до вимог щодо добробуту тварин, застосування пестицидів і ветеринарних препаратів, а виконання перевірятимуть за щорічними звітами української сторони (2). Захисне

застереження дозволяє сторонам вживати заходів у разі серйозних труднощів через імпорт, причому ЄС може діяти й на рівні однієї чи кількох держав-членів (2). Можна припустити, що така норма є відповіддю на попередній досвід односторонніх заборон, а сама лібералізація вже не має тимчасового характеру.

Окремий вимір становить митна складова. Рішенням № 1/2022 від 25 жовтня 2022 р. Комітет асоціації в торговельному складі оновив Додаток XV «Наближення митного законодавства» до Угоди: Україна має наблизити власне законодавство до Митного кодексу Союзу та приєднатися до конвенцій 1987 р. про спрощення формальностей у торгівлі товарами й про спільну транзитну процедуру (4). Конвенції ратифіковано у жовтні 2022 р., і Галецька вбачає в цьому намір України досягти рівня економічної інтеграції, співмірного з країнами ЄАВТ (4). Водночас, за її оцінкою станом на 2023 р., головні труднощі лежали у практичній площині, зокрема в запровадженні митного програмного забезпечення та поширенні статусу уповноваженого економічного оператора (4). Звіт Кабінету Міністрів України за 2025 р. свідчить, що робота триває: на засіданні підкомітету з митного співробітництва 7 жовтня 2025 р. сторони розглянули підготовку нового Митного кодексу України та домовилися продовжити консультації щодо обміну попередньою митною інформацією, а українська сторона повідомила про запуск онлайн-перевірки сертифікатів EUR.1 (1, с. 27).

Подальший розвиток ЗВТ нерозривно пов’язаний із переговорами про вступ. Загальний рівень виконання Угоди про асоціацію зріс із 81 % у 2024 р. до 84 % у 2025 р. (1, с. 6), а на засіданні Комітету асоціації в торговельному складі 10 грудня 2025 р. сторони позитивно оцінили виконання Пріоритетного плану дій на 2025–2026 рр. і домовилися щокварталу відстежувати його у 2026 р. (1, с. 24). За задумом Європейської Комісії, цей план має випереджально долучити Україну до окремих частин єдиного ринку, зокрема через початок переговорів про Угоду про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції (2). Галецька розглядає ЗВТ як динамічний інструмент,

що природно припиниться з набуттям Україною членства (4). Отже, на нашу думку, сталий розвиток зони залежить від трьох умов: завершення наближення митного законодавства разом із реальним застосуванням нових процедур, укладення угоди про оцінку відповідності та утримання держав-членів від односторонніх обмежень, які підривають єдину торговельну політику ЄС. Хомутенко та Дужа слушно додають, що успіх залежить також від верховенства права та боротьби з корупцією (5, с. 242).

Список використаних джерел:

1. European Commission. (n.d.). EU trade relations with Ukraine. https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en
2. European Union and its Member States, & Ukraine. (2014). Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. EUR-Lex. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/UK/TXT/?uri=CELEX:22014A0529(01)
3. Haletska, N. (2025). Legal aspects of EU-Ukraine bilateral trade relations during the full-scale war: More trade liberalisation, but under conditions. In M. Rabinovych & A. Pintsch (Eds.), Ukraine's thorny path to the EU: From "integration without membership" to "integration through war" (pp. 177–200). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-031-69154-6_8
4. Khomutenko, L. I., & Duzha, T. B. (2024). Функціонування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС: результати та перспективи (Functioning of the free trade area between Ukraine and the EU: Results and prospects). Київський економічний науковий журнал, (4), 236–245. https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-4-33
5. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2026). Report on implementation of the Association Agreement between Ukraine and the European Union for 2025. https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/AA-implementation-report-for-2025.pdf

***Ключові слова**: зона вільної торгівлі; Угода про асоціацію; Європейський Союз; митне законодавство; європейська інтеграція.*

***Keywords**: free trade area; Association Agreement; European Union; customs legislation; European integration.*

Ілля Рязанцев,
аспірант кафедри журналістики та політології
Чорноморський національний
університет імені Петра Могили
м. Миколаїв

Науковий керівник: д.політ.н., проф. Шевчук О.В.
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД КРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Сучасне безпекове середовище характеризується зростанням складності, взаємопов'язаності та транскордонного характеру криз. Природні катастрофи, техногенні аварії, пандемії, кібератаки, перебої в енергопостачанні, міграційні кризи, гібридні загрози та збройні конфлікти дедалі частіше виникають у взаємозв'язку, створюючи комплексний вплив на державу, економіку й суспільство. За таких умов традиційне розуміння кризового менеджменту як реагування на вже виниклу надзвичайну ситуацію є недостатнім. Сучасна система має охоплювати весь цикл управління кризою: прогнозування та оцінювання ризиків, профілактику, підготовку, реагування, відновлення й аналіз отриманого досвіду.

Саме такий підхід сформувався в Європейському Союзі. Європейська модель кризового менеджменту поєднує національні спроможності держав із наднаціональними механізмами координації, спільними резервами, інформаційними системами, процедурами взаємодопомоги та фінансовими інструментами. Її важливою характеристикою є принцип «усі види загроз» (all-hazards), який передбачає готовність до широкого спектра ризиків та використання універсальних механізмів їх прогнозування, координації й реагування (2, с. 66).

Показовим інструментом є Механізм цивільного захисту Європейського Союзу (Union Civil Protection Mechanism – UCPM), спрямований на посилення

співпраці держав у запобіганні катастрофам, підготовці до них та реагуванні на надзвичайні ситуації. У разі перевищення національних можливостей він забезпечує мобілізацію ресурсів держав-учасниць. Координацію значною мірою здійснює Координаційний центр реагування на надзвичайні ситуації (ERCC), який забезпечує цілодобовий моніторинг криз, координацію допомоги та взаємодію з національними органами цивільного захисту (3, с. 168).

Важливим доповненням є резерв rescEU, що передбачає формування на рівні ЄС додаткових стратегічних ресурсів, які використовуються у випадках недостатності національних можливостей. До них належать засоби пожежогасіння, медичні ресурси, обладнання для польових госпіталів, енергетичні та транспортні засоби, а також ресурси для реагування на хімічні, біологічні, радіологічні та ядерні загрози (2, с. 37; 64).

Європейський підхід ґрунтується також на принципах загальнодержавної та загальносуспільної взаємодії. До кризового менеджменту залучаються органи державної влади та місцевого самоврядування, підприємства критичної інфраструктури, медичні й наукові установи, приватний сектор, гуманітарні та волонтерські організації, населення. Така координація зумовлена комплексним характером сучасних криз, коли порушення роботи одного сектору може одночасно впливати на енергетику, транспорт, охорону здоров’я, зв’язок, водопостачання та економіку.

Важливе місце посідають попереднє оцінювання ризиків, системи раннього попередження та цифрова інтеграція. Використання моніторингу, аналітики, прогнозування, супутникових даних, цифрових платформ і систем оповіщення дає змогу оперативніше визначати масштаби криз, прогнозувати їх розвиток, планувати евакуацію та розподіляти ресурси. Не менш значущим є принцип «lessons learned», відповідно до якого результати кризових операцій системно аналізуються, а виявлені недоліки враховуються під час удосконалення нормативних документів, планів реагування, підготовки

персоналу та матеріального забезпечення (2, с.77).

Для України європейський досвід має особливе значення, оскільки держава функціонує в умовах тривалої комплексної кризи, що поєднує воєнні, гуманітарні, енергетичні, економічні, інфраструктурні, демографічні та інформаційні ризики. Водночас Україна вже інтегрована до європейської системи кризового реагування. Приєднання до Механізму цивільного захисту ЄС у 2023 році розширило можливості системної взаємодії з європейськими партнерами. Однак перспективним напрямом має бути не лише отримання матеріальної допомоги, а й інституційне запозичення управлінських механізмів (1, с. 130).

Першочерговим завданням є формування національної моделі управління ризиками на основі принципу all-hazards. Воєнні загрози не скасовують інших ризиків, а навпаки, можуть посилювати техногенні аварії, пожежі, енергетичні кризи, епідеміологічні загрози, кібератаки та перебої у водо- і продовольчому забезпеченні. Тому система кризового менеджменту має бути спроможною одночасно реагувати на декілька взаємопов'язаних криз (2, с. 70).

Другим пріоритетом є розвиток стратегічних резервів. Український досвід засвідчив важливість автономних джерел енергії, медичного обладнання, засобів зв'язку, водопостачання, транспорту, та аварійно-рятувального обладнання. Перспективним є поєднання державних, регіональних і місцевих резервів із механізмами міжнародної взаємодопомоги за логікою rescEU (4, с. 1097).

Третім напрямом має стати посилення кризової координації. Взаємодія органів виконавчої влади, Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів, медичних установ, операторів критичної інфраструктури, міжнародних та волонтерських структур потребує чіткого розподілу відповідальності, єдиних протоколів обміну інформацією та визначених процедур взаємодії. Важливим завданням є створення єдиного

цифрового кризового середовища, яке забезпечуватиме оперативний обмін інформацією про загрози, стан критичної інфраструктури, ресурси, потреби постраждалих територій та наявні резерви.

Особливого значення набуває посилення спроможності територіальних громад. Саме на локальному рівні здійснюються евакуація, укриття населення, забезпечення водою, теплом, харчуванням і медичною допомогою. Тому плани кризового реагування, матеріальні резерви, підготовлений персонал, альтернативні канали зв'язку та регулярні навчання мають розглядатися як ключові складові стійкості громад. Досвід ЄС щодо розвитку resilience також засвідчує важливість локалізованих механізмів реагування та здатності суспільства адаптуватися до складних кризових умов (4, с.1099).

Механічне копіювання європейських моделей кризового менеджменту для України є недоцільним, оскільки вони формувалися переважно у відповідь на природні, техногенні, пандемічні, міграційні та енергетичні кризи, тоді як Україна діє в умовах повномасштабної війни та систематичних атак на цивільну й критичну інфраструктуру. Тому європейські практики потребують адаптації до високої інтенсивності й тривалості криз. Доцільною є багаторівнева модель, у якій центральний рівень забезпечує стратегічну координацію, регіональний – міжтериторіальну взаємодію, а громади – безпосереднє реагування. Відновлення має ґрунтуватися на принципі «відбудувати краще, ніж було» (build back better).

Таким чином, європейський досвід демонструє перехід від моделі «реагування на катастрофу» до моделі управління ризиками та формування стійкого суспільства. Її основними характеристиками є прогнозування, раннє попередження, підготовка, резервування ресурсів, міжвідомча координація, міжнародна взаємодопомога, цифровізація, залучення приватного сектору та систематичне використання набутого досвіду. Для України пріоритетними є інтегроване оцінювання ризиків, розвиток стратегічних резервів, цифровий кризовий моніторинг, підвищення автономності критичної інфраструктури, кризове планування громад, регулярні міжвідомчі навчання та

інституціоналізація державно-приватної взаємодії. Отже, європейський досвід має розглядатися не як набір готових процедур, а як управлінська модель, яку необхідно адаптувати до українських воєнних і гібридних реалій.

Список використаних джерел:

1. Пасинчук, К., Костенко, В., & Поліванов, О. (2026). Співпраця України та ЄС у межах механізму цивільного захисту ЄС: проєкти та розвиток інституційної спроможності. *Stredoevropsky vestnik pro vedu a vyzkum*, *1*(3), 120–134. https://doi.org/10.65237/2336-3630-2026-3(1)-7

2. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation. (2022). *Strategic crisis management in the EU: Improving EU crisis prevention, preparedness, response and resilience*. Publications Office of the European Union. https://doi.org/10.2777/517560

3. Feltynowski, M. (2025). Union Civil Protection Mechanism as an International Policy Tool Supporting Ukraine. *Polish Political Science Yearbook*, *54(1)*, 165–179. https://doi.org/10.15804/ppsy202304

4. Natorski, M. (2023). Resilience in EU crisis interventions in Ukraine: A complexity perspective. *Journal of Contemporary European Studies*, *31(4),* 1086–1105. https://doi.org/10.1080/14782804.2022.2097205

Ключові слова: *кризовий менеджмент, управління ризиками, кризове реагування, Європейський Союз, Україна, відновлення.*

Keywords: *crisis management, risk management, crisis response, European Union, Ukraine, recovery.*

Вероніка Суханова
здобувачка вищої освіти 2-го курсу магістратури
спеціальність «Політологія»
Факультет психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Каретна О.О.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ НА ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ КОНФІГУРАЦІЇ ВЛАДИ В ЛИТВІ

У демократичних державах вибори виступають не тільки базовим інституційним механізмом реалізації народного суверенітету, політичного представництва та легітимації публічної влади, а й важливим чинником її подальшої організації. Значення виборчого процесу виходить за межі процесу формування та визначення персонального складу представницьких органів. За результатами виборів відбувається первинний розподіл владних ресурсів між політичними силами, який передбачає формування парламентської більшості та створює передумови для виникнення певної моделі урядової коаліції. Фактично вибори закладають фундамент інституційних процесів, оскільки сформоване співвідношення політичних сил у результаті їх проведення, визначає характер взаємодії між парламентом, урядом та ключовими інститутами державної влади. Таким чином, парламентські вибори доцільно розглядати не лише як інструмент формування представницької влади, а й як механізм її інституційної конфігурації.

З урахуванням зазначених особливостей актуальності набуває дослідження практичних проявів взаємозв'язку між результатами парламентських виборів та інституційною конфігурацією влади на прикладі країн із напівпрезидентською формою правління, зокрема показовим у даному контексті є досвід Литви. Особливістю політичної системи Литви є поєднання

інституту всенародно обраного Президента з парламентським механізмом формування уряду, що зумовлює характер взаємодії між основними інститутами державної влади. Показовим прикладом є парламентські вибори 2024 року, результати яких дають змогу простежити взаємозв'язок між електоральним волевиявленням, розподілом депутатських мандатів і особливостями формування нової урядової конфігурації.

Особливості організації та функціонування державної влади в Литві визначаються конституційно закріпленим принципом розподілу владних повноважень між Президентом, Сеймом та урядом, який передбачає всенародне обрання глави держави та політичну відповідальність уряду перед Сеймом, від підтримки якого залежить його подальше функціонування. Президент, що обирається шляхом всенародного голосування, наділений повноваженнями у сфері зовнішньої політики, національної безпеки, кадрових призначень, однак не має права самостійно призначати Прем'єр-міністра та одноосібно ухвалювати рішення про відставку уряду без згоди Сейму. Натомість формування уряду та його функціонування залежить від парламентської підтримки та рішень Сейму, що підтверджує ключове значення парламенту в механізмі формування та реалізації виконавчої влади (4). Такий конституційний розподіл повноважень між державними інститутами влади дає підстави класифікувати литовську модель правління як прем'єр-президентський тип напівпрезиденталізму відповідно до наукової типологізації напівпрезиденталізму (М. Шугарт, Дж. Кері, Р. Елгі) (1).

Механізм реалізації окресленої інституційної моделі можна простежити на прикладі результатів крайніх парламентських виборів у Литві 2024 року. Вибори до Сейму відбувалися у два тури, за результатами яких перемогу здобула LSDP (Соціал-демократична партія Литви) та отримала 52 депутатські мандати. Водночас правоцентристська консервативна партія TS-LKD (Союз Вітчизни – Литовські християнські демократи), яка очолювала попередню урядову коаліцію, поступилася лідерством та отримала 28 місць у парламенті. Одним із лідерів парламентських виборів вперше стала партія «Nemuno

Aušra», яка дотримується правопопулістської та національно-консервативної ідеологічної орієнтації та отримала 20 мандатів у новому скликанні Сейму, що є доволі високим показником. Електоральний успіх даної політичної сили засвідчив факт посилення впливу популістських політичних сил у європейському політичному просторі та суттєво змінив конфігурацію парламентської більшості у Литві. Також політичне представництво у Сеймі Литовської Республіки здобули такі партійні сили як Демократичний союз «В ім'я Литви» (DSVL), Рух лібералів та Союз селян і зелених Литви. Такий розподіл парламентського представництва засвідчив зміну політичного балансу сил і створив передумови для формування нового складу уряду (3).

Попри перемогу Соціал-демократичної партії Литви на останніх парламентських виборах, їй не вдалося самостійно сформувати коаліцію, оскільки для формування парламентської більшості потрібно здобуття не менше 71 депутатського мандату. Відтак результати виборів зумовили потребу в міжпартійних переговорах та формуванні нового коаліційного кабінету з метою подальшого здійснення державного управління. У результаті було сформовано коаліцію у складі LSDP, DSVL та «Nemuno Aušra», яка забезпечила парламентську більшість і сформувала уряд на чолі з

Гінтаутасом Палуцкасом (2). Водночас сформована коаліція характеризувалася ідеологічною неоднорідністю та наявністю політичних суперечностей між її учасниками. Кількісна перевага в парламенті, хоч і створювала формальні передумови для ухвалення законодавчих рішень, однак вона не гарантувала узгодженості політичних пріоритетів, послідовності урядової політики та довгострокової стабільності виконавчої влади.

Подальша зміна прем'єр-міністра, вихід з коаліції політичної сили «Nemuno Aušra» та формування нового уряду на чолі з Міндугасом Сінкявічюсом у 2026 році стали підтвердженням того, що ідеологічні розбіжності між політичними силами призводять до загострення політичних суперечностей та трансформації інституційної конфігурації влади. Урядова нестабільність стала також можливою через розбіжності щодо окремих

напрямів державної політики та репутаційні ризики, оскільки входження партії «Nemuno Aušra» до парламентської більшості супроводжувалася суспільною та міжнародною критикою через антисемітські висловлювання її лідера Ремігіюса Жемайтайтіса. У свою чергу, це створювало додаткові політичні ризики для соціал-демократів, адже співпраця з даною політичною силою негативно відображалася на суспільному сприйнятті партії та її політичній легітимності. Водночас потреба в оперативному формуванні коаліції поглиблювала суперечність між необхідністю забезпечити дієздатність уряду та необхідністю дотримуватися задекларованих політичних принципів. Подальший розвиток подій продемонстрував, що ці суперечності мали не лише репутаційний, а й практичний вимір, оскільки стосувалися узгодження державних рішень, зокрема у сфері національної безпеки. Ще однією причиною нестабільності уряду стала зміна керівника уряду. У 2025 році прем'єр-міністр Гінтаутас Палуцкас подав у відставку на тлі розслідування обставин його підприємницької діяльності, після чого уряд очолила Інга Ругінене. Однак навіть попри ротацію в керівному складі уряду проблема суперечностей не була вирішена усередині коаліції, як наслідок соціал-демократи припинили співпрацю з «Nemuno Aušra» та розпочали переговори щодо формування нового коаліційного об'єднання. Відтак, у 2026 році було сформовано новий уряд на чолі з М. Сінкявічюсом.

Особливістю нового коаліційного об'єднання стало поєднання соціально-економічних пріоритетів із посиленням уваги до питань національної безпеки, обороноздатності держави та збереження стратегічного курсу співпраці з ЄС та НАТО. Водночас залежність уряду від підтримки кількох парламентських сил зберегла необхідність постійного узгодження політичних позицій і пошуку компромісів щодо ключових напрямів державної політики. Варто зазначити, що урядова нестабільність у Литві не обов'язково зумовлює зміну стратегічного зовнішньополітичного курсу держави, проте може ускладнювати його послідовну реалізацію та знижувати передбачуваність політичних рішень на міжнародній арені. Визначальним

чинником у цьому контексті є не сам факт зміни уряду чи коаліційного складу, а спроможність державних інститутів забезпечувати наступність зовнішньополітичних пріоритетів, підтримувати політичний консенсус щодо ключових питань національної безпеки та виконувати взяті міжнародні зобов'язання. Особливого значення це набуває в умовах сучасних безпекових викликів, коли сталість позиції Литви в межах Європейського Союзу та НАТО, а також послідовність її підтримки України є важливими складовими регіональної безпеки.

Отже, приклад Литви свідчить, що результати парламентських виборів визначають не лише кількісне представництво політичних сил у Сеймі, а й характер міжпартійної взаємодії, принципи формування парламентської більшості та стабільність урядової коаліції. Водночас зміни у складі правлячої коаліції демонструють, що інституційна конфігурація влади не є статичною, а залежить від здатності політичних акторів узгоджувати свої ідеологічні позиції та досягати компромісів щодо ключових напрямів державної політики.

Список використаних джерел:

1. Литвин, В. (2018). Інституційно-процесуальні та політично-поведінкові атрибути і різновиди напівпрезидентської системи правління: порівняльний аналіз на прикладі країн Європи: дис. докт. політ. наук: 23.00.02. Львів. 815 с.

2. Jastramskis, M., Ramonaitė, A. (2025). Lithuania: Political Developments and Data in 2024. *European Journal of Political Research Political Data Yearbook*. Vol. 64. No. 1. P. 397-418

3. Jurkynas, M. (2025). The left bites back: 2024 parliamentary election in Lithuania. *Journal of Baltic Studies*. Vol. 56. No. 2. P. 403-411

4. Lithuania's Constitution of 1992 with Amendments through 2022 URL: https://www.constituteproject.org/constitution/Lithuania_2022

Ключові слова: *парламентські вибори, сейм, уряд, коаліція, напівпрезидентська форма правління, Литва.*

Keywords: *parliamentary election, Seimas, government, coalition, semi-presidential system of government, Lithuania.*

Євгенія Таранова
здобувачка вищої освіти 4-го курсу
спеціальність «Політологія»
Факультет психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська Юридична академія»
м.Одеса

Науковий керівник: д.іст.н.,проф. Кормич Л.І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ТЕХНОЛОГІЯ ВПЛИВУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ НА ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС У ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ

Феномен українського волонтерського руху пройшов тривалий і складний шлях еволюції, вийшовши за межі класичного громадського чи благодійного сектору й перетворившись на фундаментальний чинник суспільно-політичної трансформації держави. Початкові етапи становлення українського волонтерства припадають на першу половину 1990-х років, коли перші громадські ініціативи виникали переважно у формі благодійності для надання адресної соціальної та медичної допомоги. Важливими віхами залучення мас та прояву громадянської самоорганізації стали події Революції на граніті 1990 року, протестний рух «Україна без Кучми» та особливо Помаранчева революція 2004–2005 років, під час якої тисячі людей на добровільних засадах забезпечували функціонування протестного табору, заклавши засади національно-патріотичного соціального руху.

Якісний стрибок у розвитку волонтерства відбувся під час Революції Гідності 2013–2014 років та з початком російської збройної агресії навесні 2014 року. В умовах дезорганізації державних структур і тимчасового вакууму влади активісти та волонтерські об’єднання взяли на себе виконання критично важливих функцій держави. Вони забезпечували оперативне постачання, спорядження й медичну допомогу підрозділам Збройних Сил України та добровольчим формуванням, а також опікувалися вимушено переміщеними

особами з Криму та Донбасу. Саме в цей період волонтерський рух почав швидку еволюцію від спонтанних самодіяльних ініціатив до системного етапу інституціоналізації та законодавчого врегулювання, сформувавшись як самостійний суспільно-політичний інститут.

Повномасштабне вторгнення Росії 24 лютого 2022 року викликало безпрецедентну консолідацію громадянського суспільства й вибухове зростання масштабів волонтерського руху. Наявність напрацьованого у 2014–2021 роках досвіду, функціонуючих нормативно-правових актів та сформованих мережевих структур дала змогу миттєво мобілізувати колосальні людські й фінансові ресурси.

Соціологічні спостереження засвідчують, що в умовах війни волонтерський рух сформував найвищий рівень суспільної довіри серед усіх цивільних інституцій країни. За даними Київського міжнародного інституту соціології (КМІС) та Центру Разумкова, рівень довіри громадян до волонтерських організацій стабільно утримується на позначці 81–84%. За цим показником волонтери поступаються лише Збройним Силам України (довіра 92–96%), водночас суттєво випереджаючи ключові органи державної влади, зокрема уряд та Верховну Раду України, до яких переважає недовіра.

Високий рівень підтримки зумовлений переконанням громадян у вищій ефективності та оперативності волонтерських мереж порівняно з бюрократизованим державним апаратом. Більш ніж половина опитаних українців (55,2%) вважає, що волонтерський рух спроможний значною мірою замінити або вже виконує окремі функції державної влади. Ще вищою є ця оцінка стосовно місцевого самоврядування – 60,1% респондентів переконані в здатності волонтерів перебирати на себе повноваження місцевих рад і голів громад. Таким чином, волонтерство фактично функціонує як первинний суб’єкт української політики, володіючи колосальним соціальним капіталом та можливостями впливати на громадську думку.

Висока суспільна легітимність волонтерського середовища конвертується у вагомий вплив на політичну поведінку виборців. Близько

45,1% українців зазначають, що прислухалися б до позиції та порад авторитетних для них волонтерів, ухвалюючи рішення про те, за кого голосувати на майбутніх виборах. Це робить залучення волонтерів критично важливим чинником електорального успіху для будь-якої політичної сили.

Окрім цього, в суспільстві сформувався чіткий запит на пряме висунення волонтерів на керівні та виборні посади. Згідно з опитуваннями, 36,1% громадян вважають, що знають волонтера, який був би кращим міським головою, ніж чинний очільник міста. Стосовно представницьких органів влади цей показник ще вищий: 53,8% опитуваних бажають бачити волонтерів серед депутатів місцевих рад, а 51,8% – у складі Верховної Ради України.

Паралельно волонтерський рух володіє значним мобілізаційним та протестним потенціалом. Понад половина громадян (53,5%) висловлюють готовність вийти на вуличні акції щодо локальних проблем (наприклад, незаконної забудови чи дій комунальних служб) за закликом авторитетних волонтерів. Майже половина респондентів (49,6%) готова долучитися до акцій національного рівня проти помилкових рішень центральної влади чи сумнівних кадрових призначень. Це свідчить про те, що волонтери виступають не лише потенційними кандидатами, а й ключовими гарантами цивільного контролю та балансу влади.

Впровадження правового режиму воєнного стану та повномасштабна війна спричинили фундаментальний злам у партійній системі України. Рішеннями РНБО та судів було припинено діяльність понад десятка проросійських партій, що очистило політичний простір від сил, які загрожували національній безпеці. Традиційне міжпартійне протистояння поступилося місцем консолідації проукраїнських сил («Слуга народу», «Європейська Солідарність», «Батьківщина», «Голос») навколо завдань оборони, євроінтеграції та підтримки ЗСУ. Водночас поява монолітної «волонтерської партії» у майбутньому є малоймовірною. Волонтерський рух є організаційно розрізненим, не має єдиного центру координації та об’єднує представників практично всіх ідеологічних течій. Спроби об’єднати його в

єдину ієрархічну структуру суперечать мережевій природі руху. Досвід показує, що під час майбутніх виборчих циклів представники волонтерської та ветеранської спільнот інтегруватимуться у різноманітні політичні проєкти, виступаючи головними носіями моральної легітимності та носіями оновлення еліт. Особливістю цього процесу є те, що завдяки відпрацьованим механізмам фандрайзингу та цифровізації волонтерські групи здатні самостійно акумулювати ресурси для політичної діяльності, гарантуючи власну автономію від традиційних олігархічних впливів.

Таким чином, аналіз свідчить, що внаслідок повномасштабної війни волонтерський рух в Україні остаточно трансформувався з реактивної гуманітарної ініціативи на самостійний, високоресурсний та легітимний суб'єкт суспільно-політичного життя. Забезпечивши збереження державної стійкості у найкритичніші моменти, волонтерські та ветеранські мережі сформували новий тип громадянської активності, що базується на горизонтальній координації, прямій дії та цифровій мобілізації.

У повоєнний період цей феномен неминуче визначатиме нові лінії суспільно-політичного розмежування – зокрема між традиційною цивільною бюрократією та новими лідерами з військово-волонтерського середовища, а також між централізованим державним управлінням та мережевим громадянським суспільством. Волонтерство стає основними «воротами рекрутингу» для новітньої управлінської еліти, задаючи якісно вищі стандарти прозорості, підзвітності та ефективності для всієї майбутньої конфігурації української політики.

Список використаних джерел:

1. Єременко, А. В. (2024). Вплив волонтерського руху на суспільно-політичне середовище та политичну поведінку в Україні. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. № 48. С. 117–126.

2. Конопляник, Д. О. (2025). Партійна система України: історія і сучасність. *Регіональні студії*. № 43. С. 69–73.

3. Центр Разумкова. (2025). Результати опитування щодо довіри до соціальних інститутів (листопад 2025 р.). Кременчуцький Телеграф.

4. Чекалдін, Д. С. (2024). Волонтерський рух та його трансформаційний вплив на українське суспільство під час війни. Матеріали XV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціалізація особистості у сучасному суспільстві». ХНПУ. С. 162–165.

Ключові слова: *волонтерський рух, громадянське суспільство, суспільно-політична трансформація, політична участь, інституціоналізація.*

Keywords: *volunteer movement, civil society, socio-political transformation, political participation, institutionalization.*

Олена Харазі
здобувачка вищої освіти 1-го курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.і.н., проф. Кормич Л.І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ІНСТИТУЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПУБЛІЧНОМУ СЕКТОРІ: ВІД КЛАСИЧНОЇ БЮРОКРАТІЇ ДО DATA-DRIVEN GOVERNANCE.

Сучасна теорія публічного управління визначає інституційні трансформації як процес якісної перебудови формальних правил, неофіційних норм, організаційних структур та механізмів їх взаємодії, спрямований на адаптацію державної системи до нових зовнішніх та внутрішніх викликів. Глобальні кризові явища XXI століття, стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та висока динаміка суспільних процесів оголили фундаментальні обмеження класичної веберівської моделі бюрократії. Жорсткі ієрархічні вертикалі, інертність у прийнятті рішень та високий рівень формалізації виявилися неефективними в умовах невизначеності.

Відповіддю на ці виклики стала глобальна парадигмальна зміна публічного врядування – перехід від концепції «Нового публічного менеджменту» (New Public Management) до моделей Data-Driven Governance (управління, кероване даними) та Digital-First Governance (цифрове врядування за замовчуванням). Сутність цієї трансформації полягає у зміщенні фокусу від процесів і процедур до аналізу реальних даних у режимі, близькому до реального часу (Real-Time Governance).

Однією з ключових технологій, що лежить в основі цифрової

трансформації економіки, є аналіз великих даних (Big Data Analytics). Інтеграція цієї технології у виробничі процеси сприяє підвищенню якості продукції, зниженню енергоспоживання, покращенню сервісного обслуговування обладнання та оптимізації систем управління. Використання великих даних у державному секторі розглядають як ефективний інструмент для створення більш безпечного суспільства, удосконалення адміністративних процесів, прогнозування та скорочення державних витрат.

Великі дані – це не просто «більше спостережень», а якісно інший тип інформації: динамічний, мультиформатний, глибоко контекстуалізований і часто алгоритмічно складний. Їх опрацювання вимагає адаптивних моделей, сучасних платформ зберігання й обчислень, а також поєднання статистичних методів із інструментарієм аналізу даних у реальному часі (3, с. 120).

З огляду на це, масштабна трансформація системи публічного врядування неможлива без докорінного реформування її інформаційного ядра – системи офіційної державної статистики. Саме органи державної статистики виступають головним постачальником верифікованої інформації для ухвалення стратегічних державних рішень, моніторингу реформ та оцінки національної безпеки.

У контексті глобальних інституційних трансформацій Державна служба статистики України (Держстат) опинилася на перетині двох потужних векторів змін: внутрішньодержавної цифровізації (за підтримки Міністерства цифрової трансформації України) та зовнішньополітичної євроінтеграції.

Класична модель роботи Держстату, що формувалася десятиліттями, базувалася на традиційних суцільних та вибіркових опитуваннях, обробці паперових чи неінтегрованих електронних анкет і супроводжувалася значним часовим лагом між подією та оприлюдненням показників. В умовах повномасштабної війни, масштабних міграційних переміщень населення та економічної турбулентності застарілі методи збору даних перестали відповідати потребам держави.

Сьогодні Держстат проходить шлях кардинального перетворення – від

контролюючого органу, що збирає «ретроспективну звітність», до високотехнологічного дата-хабу, який інтегрує великі дані (Big Data), адміністративні реєстри та геопросторову інформацію.

Для України ця трансформація має подвійне значення: вона є не лише інструментом внутрішньої модернізації, а й критичною умовою євроінтеграції.

Ключовою перевагою використання Big Data у статистичних процесах є швидких доступ отримання об'ємних масивів інформації з мінімальними фінансовими та часовими витратами. Великі дані здатні надати широкий спектр інформації з різних напрямів, які не зачіпаються традиційними джерелами. Крім цього швидкість отримання інформації порівняно зі звичайним обстеженням забезпечує детальний розгляд процесів і розв'язання проблем на стадії їх зародження.

Водночас існують значні проблеми, що перешкоджають використанню великих даних у статистичних цілях. Серед них є питання методології, якості, доступу до даних, законодавства, недоторканності приватного життя, управління та фінансування. Через технічні складнощі зі збором і зберіганням великих даних на серверах, дедалі більшої популярності в статистичних установах набувають хмарні технології.

Щоб звести до мінімуму ризики під час освоєння нових технологій, держави взаємодіють у рамках провідних світових дослідницьких центрів, таких як Статистична комісія ООН і Глобальна робоча група з великих даних в офіційній статистиці. У низці країн створено лабораторії та робочі групи для здійснення пілотних проектів, мета яких – визначити, наскільки великі дані придатні для використання як джерело офіційної статистики. Більшість проєктів пов'язані з отриманням економічної та фінансової статистики, демографічної та соціальної статистики і статистики цін. Як головні джерела, що формують великі дані для подальшого їх застосування в статистиці, розглядають мобільний зв'язок і глобальну систему визначення координат (GPS), геопросторову інформацію та соціальні мережі. Частина цих даних

перебуває не у відкритому доступі, а є власністю приватного сектору, тому постає потреба налагодити взаємодію між органами статистичних досліджень і компаніями. У деяких країнах мобільний зв'язок і GPS використовуються для збору відомостей про мобільність населення впродовж дня та під час епідеміологічних спалахів, статистику туризму, допомагають при проведенні переписів населення, а також у статистиці транспорту. У Колумбії широко використовуються реєструвальні пристрої, які зберігають інформацію про транспортний засіб і відстежують його місце розташування. Практичне застосування зображень із супутників в Австралії забезпечує сільськогосподарську статистику використання землі та врожайності; поряд із цим у Китаї, Колумбії та Мексиці інформація супутників оптимізує екосистемний облік, а в Бразилії великі дані метеорологічних станцій є фундаментом для статистики водних ресурсів. На додаток до цього, на застосуванні супутникових знімків базується моніторинг посівів незаконних культур. Соціальні мережі, вебфоруми та блоги використовуються для соціальної статистики: прикладом слугують Нідерланди, які практикують застосування масивів даних з публічних повідомлень користувачів Twitter і Facebook для оцінки настрою споживачів, а також Італія та Китай, які використовують мережу Інтернет для статистики праці (1 с. 122, 6).

Варто зазначити, що завдяки стрімкому розвитку цифровізаційних процесів з'явилося багато різноманітних програмних продуктів для аналізу даних, які можуть бути використані для потреб статистики, зокрема: Actian (засіб який дозволяє зберігати дані та забезпечує їхню підготовку для подальшого аналізу), Ambari (інструмент для управління кластерами), Avro (система серіалізації даних), Apache Kafka (платформа для опрацювання даних в режимі реального часу), Hadoop (набір утиліт, бібліотек та фреймворків для ефективної обробки великих даних), Hive (інфраструктура сховища даних, яка забезпечує їхню агрегацію) та ін. (2).

Усі ці інструменти створюють підґрунтя для практичного розгортання складніших систем, що набуло особливої актуальності в сучасних реаліях.

Війна в Україні характеризується активним залученням інформаційно-комунікативних технологій, серед яких варто виокремити технології штучного інтелекту, які функціонують за допомогою вдало розроблених та налаштованих алгоритмів обробки великих даних. З огляду на зазначене, варто акцентувати увагу на тому, що в Україні популярністю користуються розумні технології на базі штучного інтелекту, дані яких входять до однієї із зазначених вище глобальних груп екосистеми великих даних. Здебільшого розумні технології застосовуються українцями на побутовому рівні – ними оснащені будинки, авто, прибудинкові території. За допомогою таких технологій Міністерством цифрової трансформації України було зібрано безліч відео- та фото-доказів порушення законів та звичаїв війни, закріплених договорами Женевської конвенції (2, 7).

Ще одним невід'ємним джерелом великих даних є соціальні мережі. Їхня популярність сумісно з технологіями штучного інтелекту дозволяють знаходити та ідентифікувати осіб із ворожої армії, які знищували мирне населення в українських містах (2, 4).

Такий успішний досвід використання великих даних в умовах війни підкреслює цінність та своєчасність таких даних, хоча попри це ще залишаються відкритими зазначені вище проблемні питання щодо їхньої імплементації, зокрема й в офіційну статистику.

Отже, цифровізація органів державної статистики – це не просто перехід від паперових анкет до електронних файлів, а глибока трансформація методології, філософії та інституційної культури публічного управління.

Виконання вимог Євростату та адаптація Кодексу норм європейської статистики перетворює Держстат із традиційного «збирача звітів» на високотехнологічний, євроінтегрований дата-хаб. Успіх подальшої цифровізації в Україні залежить від повноти інтеграції державних реєстрів, забезпечення високого рівня кіберзахисту, залучення кваліфікованих кадрів та постійної методологічної гармонізації із Європейською статистичною системою.

Список використаних джерел:

1. Єлісєєва О. К., Перетятько А. І. (2023). Роль технологій Big Data в сучасній статистиці. *Сучасна статистика: матеріали XXI Міжнародної науково-практичної конференції з нагоди Дня статистики працівників*. Київ: «Інформаційно-аналітичне агентство». С. 120-123 URL: https://ir.nasoa.edu.ua/items/fb2eaef1-3e00-441f-82fa-edbbb7fbe338

2. Осауленко, О.Г., Горобець, О., (2023). Використання великих даних офіційною статистикою України під час дії воєнного стану: проблеми та рішення. *Статистика в перехідний період, нова серія*, 24 (1), с. 29-43. https://doi.org/10.59170/stattrans-2023-003.

3. Ставицький, О. В., Пантєєв, Р. Л. (2024). Великі дані в сучасній цифровій економіці та статистиці. *Науковий вісник національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. праць*. № 3–4. С. 115 – 128 https://doi.org/10.31767/nasoa.3-4-2024.11

4. Михайло Федоров розповів про розпізнавання облич російських окупантів. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/mihajlo-fedorov-prorozpiznavannya-oblich-rosijskih-kupantiv

5. Чекотовський, Е. В. (2021). Застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та Big Data у статистичній практиці. *Науковий вісник НАСОА*. № 1–2. С. 18–27.

6. Eurostat Big Data Task Force. Item 8 of the agenda. (2014). ESS Big Data Action Plan and Roadmap / Work Programme Objective 11.1. ESSC 2014/22/8/EN26/09/2014. 22nd Meeting of the European Statistical System Committee, 26 September 2014, Riga (Latvia).

7. Geneva Convention (IV) on Civilians, 1949. Treaties, States parties, and Commentaries. 23 March 2010. URL: https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?documentId=AE2D398352C5B028C12563CD002D6B5C&action=OpenDocument

Ключові слова: *цифровізація, цифрова трансформація, статистика, великі дані.*

Keywords: *digitalization, digital transformation, statistics, Big Data.*

ІІ СЕКЦІЯ
МОДЕРНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.

Марія Боброва
здобувачка вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародне право»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кормич Б. А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ІНСТРУМЕНТИ ВЗАЄМНОЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДОПОМОГИ ВМО

Всесвітня митна організація (ВМО) є єдиною універсальною міжнародною міжурядовою організацією, діяльність якої зосереджена на вирішенні митних питань на міжнародному рівні. Вона виступає майданчиком для узгодження інтересів держав-членів у митній сфері та розвитку міжнародного митного співробітництва (1, С. 6). В умовах зростання обсягів міжнародної торгівлі й поширення транскордонних митних правопорушень особливого значення набуває взаємна адміністративна допомога, яка передбачає обмін інформацією, координацію дій митних органів і спільну протидію митному шахрайству. Для забезпечення такої співпраці ВМО розробляє міжнародно-правові інструменти, що сприяють ефективнішій взаємодії митних адміністрацій різних держав.

Взаємна адміністративна допомога полягає в тому, що Договірні Сторони зобов’язуються надавати взаємну адміністративну допомогу шляхом співпраці митних адміністрацій. Така взаємодія спрямована на запобігання митним правопорушенням, їх розслідування та припинення, забезпечення належного дотримання митного законодавства й підвищення безпеки

міжнародного ланцюга постачання товарів (2, ст. 2, п. 1). Вона передбачає обмін інформацією, проведення перевірок за запитами іноземних митних органів, спостереження за підозрілими переміщеннями товарів і надання відомостей, необхідних для здійснення митного контролю. Така співпраця сприяє захисту економічних інтересів держав, забезпеченню належного справляння митних платежів і протидії незаконному переміщенню товарів через кордон (3).

Одним із основних міжнародно-правових інструментів ВМО є Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у запобіганні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства, яка була підписана 9 червня 1977 року у Найробі (Кенія). Вона набула чинності 21 травня 1980 року та відома як Найробійська конвенція. Її положення спрямовані на розвиток співробітництва між митними адміністраціями у протидії митним правопорушенням. Конвенція містить одинадцять додатків, які охоплюють різні напрями допомоги, зокрема обмін інформацією, проведення розслідувань, здійснення нагляду та боротьбу з контрабандою наркотичних засобів і культурних цінностей. Важливою особливістю цього документа є можливість прийняття окремих додатків державами-учасницями, що визначає обсяг їхніх зобов’язань (2).

Іншим важливим інструментом є Модельна двостороння угода ВМО про взаємну адміністративну допомогу в митних справах, переглянута у червні 2004 року. Вона слугує основою для укладення угод між окремими державами та допомагає визначити порядок взаємодії їхніх митних органів. У таких угодах можуть встановлюватися правила обміну інформацією, надання допомоги за запитами, проведення перевірок і захисту отриманих відомостей. Її практичне значення полягає в тому, що держави можуть пристосовувати умови співробітництва до власних потреб, зберігаючи спільні правові підходи (3).

Наступним інструментом є Міжнародна конвенція про адміністративну взаємодопомогу у сфері митних відносин, яка була прийнята в Йоганнесбурзі

27 червня 2003 року. Вона спрямована на вдосконалення обміну митною інформацією та посилення співпраці у протидії митним правопорушенням. Конвенція передбачає правові засади для обміну інформацією, зокрема щодо товарів і міжнародних перевезень (4, ст. 8, 9, 10). Але цей документ не набрав чинності, через недостатню кількість ратифікацій чи приєднань держав-членів з вимогами самої конвенції, тому його слід розглядати як важливий напрям розвитку міжнародного митного співробітництва, а не як чинний універсальний договір.

Ще одним інструментом є Угода Світової організації торгівлі про спрощення процедур торгівлі. Відповідно до ст. 12, держави-члени СОТ обмінюються митною інформацією на запит для перевірки достовірності та правильності імпортних і експортних декларацій за наявності обґрунтованих сумнівів. Положення статті визначають вимоги до оформлення запитів, порядок надання інформації та умови її використання. Особлива увага приділяється захисту конфіденційних відомостей, дотриманню принципу взаємності та можливості відмови в наданні інформації у визначених випадках. Крім того, ці положення не перешкоджають державам укладати двосторонні, багатосторонні та регіональні угоди щодо обміну митною інформацією (5, ст. 12).

Ефективність взаємної адміністративної допомоги залежить від дотримання принципів взаємності, законності, конфіденційності та цільового використання інформації. Митні органи повинні діяти в межах своїх повноважень, враховувати положення міжнародних договорів і національного законодавства та забезпечувати належний захист отриманих відомостей. Водночас обсяг допомоги визначається конкретним міжнародно-правовим інструментом, участю держав у ньому та взятими ними зобов’язаннями.

Підсумовуючи можна сказати, що інструменти взаємної адміністративної допомоги ВМО становлять важливу правову основу міжнародного митного співробітництва. Конвенції та модельні угоди забезпечують можливість обміну інформацією, координації перевірок і

протидії митним правопорушенням. Їх застосування сприяє захисту економічних інтересів держав, підвищенню ефективності митного контролю та забезпеченню законності міжнародного переміщення товарів.

Список використаних джерел:

1. Колодій, І.М. (2015). Всесвітня митна організація: структура та функції. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики*. № 1 (1). С. 6. URL: https://aplsp.stu.cn.ua/article/view/105383/100569

2. Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства: Указ Президента від 23.05.2000 № 699/2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_926#Text

3. Mutual Administrative Assistance Instruments. *World Customs Organization*. URL: https://www.wcoomd.org/en/topics/enforcement-and-compliance/instruments-and-tools/wco-and-international-instruments-on-mutual-administrative-assistance.aspx

4. Міжнародна конвенція про адміністративну взаємодопомогу у сфері митних відносин : Конвенція від 27.06.2003 № 976_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976_011#Text

5. Протокол про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі. Угода про спрощення процедур торгівлі : Протокол від 04.11.2015 № 981_053. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/981_053#Text

Ключові слова: *Всесвітня митна організація, взаємна адміністративна допомога, митне співробітництво, обмін інформацією, митні правопорушення, міжнародно-правові інструменти.*

Keywords: *World Customs Organization, mutual administrative assistance, customs cooperation, information exchange, customs offenses, international legal instruments.*

Мілена Бранюк
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та врядування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Корнута Л.М.
Національний університет «Одеська юридична академія»

УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасні виклики змінюють умови підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень. У публічному управлінні України особливого значення набуває поєднання безпекових загроз, обмеженості ресурсів, цифрової трансформації та потреби забезпечувати безперервність публічних послуг. За таких обставин недостатньо обрати формально правильний варіант дій: необхідно врахувати можливість його виконання, наслідки для громадян і ймовірність зміни вихідних умов. Метою дослідження є визначення особливостей управлінських рішень в умовах невизначеності та обґрунтування підходу до поєднання їх правомірності, результативності й адаптивності. Методологічну основу становлять аналіз нормативно-правових актів і наукових джерел, системний та порівняльно-аналітичний підходи.

У межах дослідження управлінське рішення розглядається як обґрунтований вибір уповноваженим суб’єктом способу дій для досягнення визначеної мети, який передбачає організацію виконання та оцінювання результатів. Таке розуміння охоплює стратегічні, організаційні й оперативні рішення, але не ототожнює їх правову природу. В. Яценко, О. Остапенко та Н. Костенюк характеризують прийняття управлінських рішень через аналіз

проблемної ситуації, постановку цілі, визначення альтернатив і обґрунтований вибір однієї з них (4). В умовах сучасних викликів цей процес доцільно доповнювати перевіркою стійкості обраного варіанта та визначенням умов його перегляду.

Правомірність становить вихідну умову якості рішення. Закон України «Про державну службу» закріплює обов'язок службовця діяти в межах повноважень, забезпечувати ефективне виконання завдань державного органу та поважати права людини (2, ст. 8). Для рішень у межах адміністративних справ, на які поширюється Закон України «Про адміністративну процедуру», значення мають принципи обґрунтованості й пропорційності, а також вимоги до мотивування адміністративних актів (1, ст. 8, 11, 72). Ці положення не слід механічно поширювати на всі стратегічні й внутрішньо-організаційні рішення; їх правовий режим визначається відповідним законодавством.

В умовах воєнного стану змінюються пріоритети й окремі механізми реалізації владних повноважень, проте рішення залишаються пов'язаними з компетенцією уповноваженого суб'єкта. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» визначає здійснення повноважень органами влади, військовим командуванням та військовими адміністраціями на законодавчій основі (3, ст. 9). Тому терміновість потребує організації швидкого розгляду питання, але сама по собі не створює повноважень, яких суб'єкт не має. Практичне значення набуває попереднє визначення відповідальних осіб, порядку погодження та правових підстав невідкладних дій.

Невизначеність ускладнює оцінювання наслідків рішення. Вона виникає за неповноти даних, суперечливості відомостей або неможливості надійно передбачити розвиток подій. Її слід відрізняти від ризику, для якого існують підстави оцінити ймовірність і масштаб негативних наслідків. Пропонується окремо фіксувати встановлені факти, припущення та інформаційні прогалини. Це дозволяє пояснити межі обґрунтованості рішення та визначити, які нові відомості можуть змінити оцінку обраного варіанта.

Доказова основа рішення потребує перевірки актуальності,

достовірності й придатності інформації для конкретного управлінського завдання. У звіті OECD наголошено на значенні спроможності державних органів отримувати, оцінювати та застосовувати докази, а також на необхідності поєднання індивідуальних навичок із належними організаційними умовами (5). Відповідно, накопичення даних має супроводжуватися їх змістовним аналізом. Для вибору альтернативи важливо встановити, які відомості підтверджують проблему, чи є вони репрезентативними для відповідної групи населення та наскільки швидко втрачають актуальність.

Другим важливим підходом є сценарне опрацювання альтернатив. П. Tõnurist та A. Hanson розглядають випереджальне інноваційне врядування як формування механізмів роботи з майбутніми змінами в умовах складності й невизначеності (6). Для практики публічного управління доцільно порівнювати варіанти дій за кількома сценаріями, зокрема за збереження поточних умов, погіршення безпекової ситуації та скорочення ресурсного забезпечення. Метою такого аналізу є визначення рішення, яке зберігає прийнятний результат за різних умов, а не прогнозування єдиного неминучого майбутнього.

Оцінювання альтернатив пропонується здійснювати за критеріями правомірності, очікуваного результату, ресурсної здійсненності, наслідків для прав людини та стійкості до зміни умов. При цьому правомірність є обов’язковою умовою допустимості варіанта і не може компенсуватися його економічністю чи швидкістю. Також необхідно розмежовувати результативність, тобто досягнення мети, та ефективність використання ресурсів. Варіант із меншими витратами може виявитися неприйнятним, якщо він погіршує доступність послуг або створює надмірні труднощі для вразливих груп.

Ілюстрацією може бути організація адміністративного обслуговування за перебоїв електропостачання. Рішення про переведення звернень виключно в електронну форму може зменшити навантаження на приміщення установи,

проте не забезпечити доступу для людей без стійкого зв’язку чи необхідних цифрових навичок. Альтернатива у вигляді поєднання очного приймання за безпечних умов, електронного звернення та завчасного інформування потребує перевірки технічних можливостей і нормативної допустимості кожного каналу. Наведений приклад є аналітичною ілюстрацією, а не описом емпірично дослідженого випадку.

Узгодженість виконання є самостійною передумовою результату. Рішення має визначати відповідальних, строки, необхідні ресурси та порядок взаємодії. За участю кількох установ доцільно встановлювати, хто координує спільні дії, як передається інформація та хто реагує на відхилення від плану. Пояснення рішення громадянам має розкривати його мету, доступні способи отримання послуг і порядок подальших дій. Зворотний зв’язок слід використовувати для виявлення проблем реалізації, не підмінюючи ним передбачені законом процедури оскарження.

За результатами теоретичного аналізу пропонується шестистадійний порядок обґрунтування рішення: визначення проблеми й мети; перевірка компетенції та правових обмежень; збирання даних із позначенням невизначеності; порівняння альтернатив за сценаріями й критеріями; організація виконання; оцінювання результатів та перегляд. Особливістю запропонованого підходу є завчасне визначення підстав повторного аналізу рішення. Такими підставами можуть бути зміна законодавства, втрата критичного ресурсу, недосягнення проміжного результату або виявлення неприйнятних наслідків для громадян.

Адаптивність рішення потребує процедурної визначеності. Перегляд має здійснюватися уповноваженим суб’єктом із дотриманням правових вимог, а не через неформальну зміну домовленостей. Для організаційних і програмних рішень доцільно встановлювати контрольні точки та показники, які відображають фактичний результат: доступність послуги, строк виконання, частоту збоїв або кількість невирішених звернень. Вибір показників залежить від мети рішення; його результативність не можна

оцінювати лише за кількістю проведених заходів чи витрачених коштів.

Отже, управлінські рішення в умовах сучасних викликів потребують поєднання правової визначеності, доказового обґрунтування, сценарного аналізу та організаційної спроможності. Швидкість є важливою, але має оцінюватися разом із наслідками для громадян і можливістю належного виконання. Запропонований порядок підготовки й перегляду рішень спрямований на збереження відповідальності за умов зміни обставин. Перспективою подальшого дослідження є перевірка цього підходу на матеріалах діяльності конкретних державних органів із порівнянням очікуваних і фактичних результатів.

Список використаних джерел:

1. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20 (дата звернення: 06.10.2026)

2. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19 (дата звернення: 06.10.2026)

3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19 (дата звернення: 14.10.2026).

4. Яценко, В., Остапенко, О., Костенюк, Н. (2024) Публічна політика та управління: концептуальні засади прийняття управлінських рішень. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2024. № 31. С. 245–252. DOI: https://doi.org/10.35432/tisb312024315280

5. OECD. (2020) Building Capacity for Evidence-Informed Policy-Making: Lessons from Country Experiences. Paris : OECD Publishing, 2020. 80 p. DOI: https://doi.org/10.1787/86331250-en

6. Tõnurist, P., Hanson, A. (2020) Anticipatory innovation governance: Shaping the future through proactive policy making. OECD Working Papers on Public Governance. 2020. No. 44. Paris : OECD Publishing. 146 p. DOI: https://doi.org/10.1787/cce14d80-en

Ключові слова: *публічне управління, правлінські рішення, державна служба, механізм реалізації публічного управління, адміністративні процедури.*

Keywords: *public administration, managerial decisions, civil service, mechanism for implementing public administration, administrative procedures.*

Єлизавета Бугаєвська
здобувачка вищої освіти 1-го курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.і.н., проф. Кормич Л.І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ФОРМИ УЧАСТІ ГРОМАДЯН У РОЗРОБЦІ ТА ВПРОВАДЖЕННІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

У сучасній демократичній державі участь громадян у публічному управлінні не обмежується періодичним голосуванням на виборах. Вона охоплює комплекс правових та організаційних механізмів, за допомогою яких громадяни та інститути громадянського суспільства можуть впливати на визначення суспільно важливих проблем, формування державної та місцевої політики, прийняття управлінських рішень, а також контроль за їх реалізацією. Основа такої участі закріплена в статті 38 Конституції України, відповідно до якої громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами (1).

У науковій літературі участь громадян традиційно розглядається як багатоформне явище. О. О. Чуб, досліджуючи конституційне право громадян України на участь в управлінні державними справами, розмежовує форми такої участі за різними критеріями, зокрема на індивідуальні та колективні, виборчі та невиборчі, а також такі, що реалізуються безпосередньо або через інститути громадянського суспільства (7). Такий підхід дає змогу розглядати участь громадян не як одноразову дію, а як постійний процес взаємодії суспільства з органами публічної влади.

Однією з базових форм участі є вибори**,** через які громадяни формують представницькі органи державної влади та місцевого самоврядування.

Водночас для процесу вироблення публічної політики особливе значення мають невиборчі форми участі, які дають можливість громадянам впливати на рішення вже після формування органів влади.

Звернення громадян є одним із найбільш доступних інструментів взаємодії особи з публічною владою. Стаття 40 Конституції України гарантує право направляти індивідуальні та колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових осіб, які зобов'язані розглянути звернення і надати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк (1). Закон України «Про звернення громадян» передбачає також можливість електронних звернень, а також визначає електронну петицію як особливу форму колективного звернення. Електронна петиція дає можливість привернути увагу відповідного органу публічної влади до проблемного питання та ініціювати його розгляд у встановленому законом порядку (2).

На місцевому рівні важливу роль відіграють громадські слухання та місцеві ініціативи**.** Громадські слухання дозволяють жителям територіальної громади зустрічатися з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування, порушувати питання місцевого значення і вносити відповідні пропозиції. Відповідно до ч. 5 ст. 13 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», пропозиції, внесені за результатами громадських слухань, підлягають обов'язковому розгляду органами місцевого самоврядування (3).

Місцева ініціатива є ще одним механізмом безпосередньої участі жителів територіальної громади у місцевому самоврядуванні. Згідно з ч. 1 ст. 9 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», вона передбачає можливість ініціювати розгляд радою питань, що належать до її відання (3). Такий механізм дає змогу жителям не лише реагувати на вже сформовані рішення органів місцевого самоврядування та висловлювати позицію щодо питань місцевого значення, а й безпосередньо ініціювати їх розгляд відповідним органом.

Важливим механізмом колективної участі є органи самоорганізації населення, які дозволяють жителям окремої території представляти свої інтереси та брати участь у вирішенні питань місцевого значення (4). До таких органів належать будинкові, вуличні, квартальні комітети, комітети мікрорайонів, комітети районів у містах, сільські та селищні комітети. Їхня діяльність може бути пов'язана з благоустроєм території, житлово-комунальними питаннями, охороною довкілля, задоволенням соціальних і культурних потреб жителів. Такі органи можуть представляти інтереси мешканців у взаємодії з органами місцевого самоврядування, подавати пропозиції щодо місцевих програм розвитку та сприяти залученню громадян до розв'язання спільних проблем (4).

Окреме значення мають громадські об'єднання, через які громадяни можуть об'єднувати свої зусилля для представництва та захисту спільних інтересів, участі у суспільному житті та взаємодії з органами публічної влади. Як зазначено в статті 1 Закон України «Про громадські об'єднання», їхня діяльність створює можливість здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів (5). Завдяки цьому громадські об'єднання сприяють представленню інтересів різних соціальних груп і налагодженню взаємодії між громадянами та державою.

Громадські консультації є важливим механізмом залучення громадян до процесу підготовки та ухвалення управлінських рішень. Вони дають змогу органам влади ознайомити громадськість із проєктами рішень, отримати пропозиції й зауваження. Участь громадськості в обговоренні таких проєктів може відбуватися через публічні зустрічі, електронні консультації, опитування та інші форми взаємодії. Відкритість цього процесу сприяє підвищенню прозорості й обґрунтованості управлінських рішень, зміцненню довіри до органів влади та розвитку партнерства між владою і громадянами (6).

Отже, участь громадян у розробці та впровадженні публічної політики здійснюється через різноманітні виборчі й невиборчі механізми. Вибори дають

змогу формувати представницькі органи, тоді як звернення, електронні петиції, громадські слухання, місцеві ініціативи, діяльність органів самоорганізації населення, а також громадські консультації забезпечують постійну взаємодію громадян із публічною владою. Ці форми дозволяють порушувати актуальні питання, пропонувати шляхи їх розв'язання та долучатися до контролю за діяльністю органів влади.

Ефективність участі залежить не лише від наявності відповідних правових механізмів, а й від їхньої доступності, належного інформування громадян та готовності органів влади розглядати й враховувати отримані пропозиції. Розвиток і належне застосування таких механізмів сприяють підвищенню прозорості та підзвітності публічного управління, а також формуванню рішень, що краще відповідають потребам громад.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр
2. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/393/96-вр
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/280/97-вр
4. Про органи самоорганізації населення : Закон України від 11.07.2001 № 2625-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2625-14
5. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/4572-17
6. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF
7. Чуб, О. О. (2005). Конституційне право громадян України на участь в управлінні державними справами : монографія / відп. ред. Ю. М. Тодика. Харків : Одіссей. 232 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/12384

Ключові слова: *участь громадян, публічна політика, вибори, громадські консультації, місцеві ініціативи.*

Keywords: *citizen participation, public policy, elections, public consultations, local initiatives.*

Олег Власов
здобувач вищої освіти 2-го курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.політ.н., проф. Вітман К.М.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МЕГАПОЛІСА ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ МІСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ)

Система публічного управління України зазнає глибокої трансформації внаслідок повномасштабної агресії РФ і запровадження воєнного стану. За умов систематичних атак на критичну інфраструктуру ключовим завданням влади стало забезпечення життєдіяльності міст.

Одеса як стратегічний приморський мегаполіс і транспортно-портовий хаб перебуває під постійним безпековим тиском. Створення Одеської міської військової адміністрації (ОМВА) було спрямоване на централізацію управлінських ресурсів, посилення обороноздатності та оперативне реагування на кризові ситуації.

У цьому контексті особливого значення набуває концепція стійкості (resilience), що охоплює здатність органів публічної влади протидіяти кризам, адаптувати управлінські процеси та забезпечувати безперервність основних функцій і надання публічних послуг (13).

Метою даного дослідження є комплексний аналіз практичних механізмів та організаційно-правових засад забезпечення стійкості критичної інфраструктури Одеси органами публічного управління, зокрема ОМВА, у співпраці з органами місцевого самоврядування.

У сучасних зарубіжних дослідженнях з публічного управління стійкість

критичної інфраструктури (critical infrastructure resilience) розглядається як здатність систем поглинати зовнішні шоки, зберігати або відновлювати основні функції після порушень і адаптуватися до змін умов функціонування (12). На відміну від підходів, зосереджених переважно на реагуванні на кризові події та ліквідації їхніх наслідків, управління стійкістю передбачає системне врахування ризиків на етапах проєктування, функціонування й модернізації інфраструктури, зокрема шляхом резервування критичних компонентів, забезпечення альтернативних каналів надання послуг і формування адаптивних механізмів управління (12; 16).

У вітчизняному правовому та науковому дискурсі військові адміністрації розглядаються як тимчасові державні органи, створення яких зумовлене необхідністю забезпечення оборони, громадської безпеки та належного функціонування системи публічного управління в умовах воєнного стану (9, ст. 4, 15). Їхній правовий статус і компетенція визначаються законодавством, яке передбачає здійснення повноважень у сферах управління територіальним розвитком, бюджетними ресурсами та житлово-комунальним господарством. Функціонування ОМВА в умовах воєнного стану потребує узгодження завдань оборони й безпеки з підтриманням стійкості міської інфраструктури та безперервності надання основних публічних послуг. Реалізація такого підходу передбачає адаптацію моделей публічного управління до умов воєнного стану, координацію діяльності суб’єктів управління та забезпечення безперервності виконання публічних функцій (4). Такий підхід відповідає ширшому розумінню стійкості системи публічного управління, в якій важливу роль відіграють децентралізація, ефективні комунікації та спроможність органів влади адаптуватися до кризових умов (3).

Антикризове управління ОМВА спрямоване на підвищення стійкості міста до атак на енергетичну інфраструктуру, перебоїв із теплопостачанням і водопостачанням. Практики 2025-2026 років засвідчують важливість міжвідомчої координації, залучення державних ресурсів і розвитку резервних джерел енергії.

Показовим прикладом стала взаємодія ОМВА з центральною владою в листопаді 2025 року. Для посилення критичних систем теплопостачання Одеси уряд передбачив 100 млн грн, а також обговорювалися відновлення каналізаційної інфраструктури та компенсації за пошкоджене житло. Цей випадок демонструє механізм мобілізації державних ресурсів для забезпечення життєдіяльності міста (5).

Іншим прикладом стало реагування на масштабні перебої з електропостачанням у грудні 2025 року. За інформацією Одеської ОДА, було розгорнуто 428 пунктів незламності, забезпечено роботу 16 бюветів на альтернативних джерелах живлення та організовано 16 пунктів роздачі води. Технічні заходи також дали змогу відновити електропостачання для 40 тис. мешканців області. Ці дії ілюструють комплексний характер реагування, орієнтованого не лише на відновлення інфраструктури, а й на забезпечення базових потреб населення (1).

Стратегічний напрям посилення енергетичної стійкості передбачав винесення на розгляд міської ради Плану енергетичної стійкості Одеси у квітні 2026 року (2). У червні місто отримало когенераційну установку потужністю 3,3 МВт, призначену для забезпечення ключових об’єктів міського господарства (6/). Водночас включення плану до порядку денного не підтверджує його остаточного затвердження.

Отже, антикризове управління ОМВА в цій сфері охоплює три взаємопов’язані напрями: мобілізацію ресурсів для підтримки критичної інфраструктури, координацію реагування на надзвичайні ситуації та стратегічне планування енергетичної стійкості. Їх реалізація передбачає взаємодію міської військової адміністрації, органів місцевого самоврядування, центральної влади, аварійно-рятувальних служб і міжнародних партнерів.

Попри можливість оперативного ухвалення рішень в умовах воєнного стану, діяльність ОМВА пов’язана з інституційними, бюджетно-фінансовими та інформаційними ризиками, що можуть впливати на узгодженість управління, використання публічних ресурсів і підзвітність влади.

Паралельне функціонування ОМВА та органів місцевого самоврядування може створювати ризики неузгодженості рішень і розмиття відповідальності, зокрема у питаннях управління комунальним майном, діяльності комунальних підприємств і реалізації містобудівної політики. Компетенція відповідних органів визначається Законами України «Про правовий режим воєнного стану» та «Про місцеве самоврядування в Україні». Актуальність координації між ОМВА та міською радою відображена в матеріалах Суспільне Одеса (11). Водночас наявність таких ризиків не є доказом фактичного дублювання повноважень.

Бюджетно-фінансові ризики пов’язані з необхідністю узгоджувати нагальні потреби міста з доступними ресурсами та встановленими процедурами проведення видатків. Постанова Кабінету Міністрів України № 590 від 9 червня 2021 року визначає особливий порядок казначейського обслуговування в умовах воєнного стану (8). Це може ускладнювати оперативне фінансування окремих заходів і потребувати перегляду бюджетних пріоритетів. Проте наявність спеціального режиму сама по собі не доводить затримок у фінансуванні Одеси – для цього необхідний аналіз виконання бюджету та строків проведення платежів.

Окремим ризиком є можливе звуження громадського контролю через обмеження доступу до інформації з міркувань безпеки. Закон України «Про доступ до публічної інформації» передбачає законодавчі підстави для таких обмежень (7). Водночас надмірне обмеження доступу до відомостей про бюджетні видатки, закупівлі та фінансування відновлення може ускладнювати оцінювання управлінських рішень і контроль за використанням ресурсів. Фактичне зниження прозорості потребує окремої перевірки.

Мінімізація таких ризиків потребує чіткого розподілу відповідальності, належного планування видатків і забезпечення прозорості управління з урахуванням вимог безпеки.

Перспективним напрямом є цифровізація моніторингу інфраструктури та відновлення. Українська екосистема DREAM забезпечує цифровий

супровід інвестиційних проєктів і створює можливості для публічного відстеження інформації про відбудову (14; 15). Для Одеси доцільно розглянути створення геоінформаційної платформи для моніторингу пошкоджень, ресурсів і стану відновлювальних робіт із дотриманням вимог безпеки. Важливим є також стратегічне планування енергетичної стійкості: закупівля послуг із розроблення відповідного плану Одеси на опалювальний сезон 2026–2027 років засвідчує актуальність цього напряму (10).

Отже, проведений аналіз дає підстави визначити кілька перспективних напрямів удосконалення антикризового публічного управління в Одесі: посилення міжвідомчої координації, чіткіше розмежування компетенцій, цифровий моніторинг стану інфраструктури, стратегічне планування енергетичної стійкості та підвищення прозорості відновлення. Водночас ефективність цих рішень залежатиме від їх адаптації до українського законодавства, розподілу повноважень між ОМВА й органами місцевого самоврядування та фактичних ресурсних можливостей міста.

Список використаних джерел:

1. Департамент освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації. Блекаут: наслідки і дії. 13 грудня 2025 р. URL: https://osvita.od.gov.ua/2025/12/13/blekaut-na-odeshhyni/

2. Депутатський портал Одеської міської ради. Сесійні голосування: 10 квітня 2026 року. URL: https://deputat.omr.gov.ua/session/10-kvitnya-2026-roku/

3. Іжа, М. М., Курносенко, Л. В. (2023). Публічне управління в умовах викликів воєнного стану. *Публічне управління та регіональний розвиток*. № 19. С. 11–30. DOI: https://doi.org/10.34132/pard2023.19.01

4. Круглов, В. (2024). Моделі ефективного публічного управління в умовах воєнного стану. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. Вип. 10. С. 64–73. DOI: https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-10-64-73

5. Міністерство розвитку громад та територій України. Одеса працює під постійним тиском атак, підтримуємо місто конкретними рішеннями, – Олексій Кулеба. 6 листопада 2025 р. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/odesa-pratsiuie-pid-postiinym-tyskom-atak-pidtrymuiemo-misto-konkretnymy-rishenniamy-oleksii-kuleba

6. Одеса отримала ще одну когенераційну установку. *Суспільне Одеса*. 24 червня 2026 р. URL: https://suspilne.media/odesa/1338342-odesa-otrimala-se-odnu-kogeneracijnu-

ustanovku/

7. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI. *Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17

8. Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 9 червня 2021 р. № 590. *Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF

9. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19

10. Розроблення плану енергетичної стійкості м. Одеса для включення в план енергетичної стійкості Одеської області до опалювального сезону 2026–2027 років: інформація про закупівлю. *OpenDataBot.* URL: https://opendatabot.ua/tenders/UA-2026-03-12-011529-a

11. Хто керує Одесою під час війни? Перше спільне інтерв'ю Сергія Лисака та Ігоря Коваля. *Суспільне Одеса*. URL: https://suspilne.media/odesa/1175088-hto-kerue-odesou-pid-cas-vijni-perse-spilne-intervu-sergia-lisaka-ta-igora-kovala/

12. OECD. Good Governance for Critical Infrastructure Resilience. Paris : OECD Publishing, 2019. 118 p. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2019/04/good-governance-for-critical-infrastructure-resilience_7d5a9993/02f0e5a0-en.pdf

13. OECD. Public Governance Review of Ukraine. Paris : OECD Publishing, 2026. 257 p. URL: https://www.oecd.org/en/publications/public-governance-review-of-ukraine_7810f059-en.html

14. Open data in DREAM: Business Intelligence Module has been launched. *DREAM*. 15.11.2023. URL: https://www.dream.gov.ua/news/article-11

15. Open data in DREAM: presentation of the pilot API. *DREAM*. 01.11.2023. URL: https://dream.gov.ua/news/article-6

16. United Nations Office for Disaster Risk Reduction. Principles for Resilient Infrastructure. Geneva : UNDRR, 2022. 37 p. URL: https://www.undrr.org/media/78694/download?startDownload=20261018

Ключові слова: *публічне управління, Одеська міська військова адміністрація, критична інфраструктура, стійкість (resilience), воєнний стан.*

Keywords: *public administration, Odesa City Military Administration, critical infrastructure, resilience, martial law*.

Дарина Гаврилюк
здобувачка 2 курсу магістратури
Центр підготовки магістрів публічної служби та професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Корнута Л.М.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОФЕСІЙНІ ЯКОСТІ КЕРІВНИКА ЯК ЧИННИК КОНСТРУКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В ПУБЛІЧНОМУ СЕКТОРІ

Конфліктні процеси в організаційних структурах публічного сектору формуються внаслідок складної взаємодії нормативно визначених владних повноважень, інституційних інтересів, професійно-рольових очікувань працівників і суспільних запитів щодо належної реалізації публічних функцій. Їх виникнення та подальша динаміка зумовлюються характером розподілу службової компетенції, особливостями організаційної культури, рівнем процедурної визначеності управлінських процесів і професійно-особистісними характеристиками суб’єктів керівного впливу. На відміну від приватноорганізаційного середовища, у якому управлінська дискреція значною мірою визначається внутрішніми корпоративними регламентами та договірними відносинами, діяльність органів публічної влади підпорядковується конституційному принципу законності. Відповідно, навіть організаційно доцільний спосіб врегулювання суперечностей не може визнаватися належним, якщо його застосування виходить за межі встановленої компетенції або супроводжується порушенням нормативно визначених процедур (1; 2). Зазначена специфіка актуалізує необхідність дослідження конфліктологічної компетентності керівника як інтегральної професійної характеристики, що поєднує психологічні механізми регулювання міжособистісної взаємодії з правовими та організаційними вимогами

публічного управління.

Центральна наукова проблема полягає в недостатній концептуальній диференціації впливу індивідуально-психологічних якостей керівника та структурно-інституційних детермінант організаційного конфлікту. Пояснення результативності врегулювання суперечностей переважно через особисту комунікативну майстерність, емоційну врівноваженість або авторитет керівника створює ризик надмірної персоналізації конфліктних процесів і недостатнього врахування їхніх системних передумов. Зокрема, нечіткість функціонального розмежування службових завдань, суперечливість управлінських доручень, нерівномірність професійного навантаження, непрозорість оцінювання результатів праці та недостатня визначеність процедур внутрішньоорганізаційного оскарження можуть відтворювати конфліктність незалежно від особистісних характеристик окремих учасників. За таких умов професійні якості керівника здатні впливати на інтенсивність протистояння, характер комунікації та готовність сторін до співпраці, однак не забезпечують стійкого усунення суперечностей без відповідного коригування організаційних механізмів. Відтак ефективність конфліктного менеджменту доцільно аналізувати через взаємозалежність персонального управлінського потенціалу та інституційної якості процедур врегулювання.

У понятійно-категоріальному аспекті конструктивне управління конфліктами в публічному секторі пропонується визначати як нормативно допустиму, психологічно обґрунтовану та організаційно послідовну діяльність уповноважених суб’єктів, спрямовану на встановлення фактичних і структурних причин суперечностей, забезпечення справедливого розгляду позицій заінтересованих сторін, вироблення обґрунтованих способів їх урегулювання та мінімізацію ризику повторного виникнення аналогічних конфліктних ситуацій. У межах такого підходу критерієм конструктивності виступає не формальне припинення відкритого протистояння, а досягнення процедурно справедливого й функціонально стійкого результату. Відсутність зафіксованих скарг або відкритих заперечень не може автоматично

інтерпретуватися як підтвердження позитивного організаційного клімату, оскільки зовнішня згода працівників може бути наслідком адміністративного тиску, побоювання негативних кадрових наслідків або втрати довіри до внутрішніх механізмів захисту. За таких обставин пригнічення відкритих проявів конфлікту здатне супроводжуватися формуванням прихованого опору, зниженням професійної залученості та послабленням інституційної довіри.

Професійні якості керівника в контексті конструктивного врегулювання організаційних суперечностей доцільно розглядати як відносно стійку систему когнітивних, емоційно-регулятивних, комунікативних, етичних і правових характеристик, які набувають практичного значення через конкретні управлінські дії та способи взаємодії з підлеглими. Їх функціональне призначення виявляється у здатності своєчасно розпізнавати джерела конфліктного напруження, відокремлювати встановлені фактичні обставини від суб'єктивних інтерпретацій, підтримувати неупередженість оцінювання, аргументувати прийняті рішення та забезпечувати належну відповідальність за їхні наслідки. При цьому окремі професійні характеристики не можуть розглядатися як автономні чинники управлінської ефективності. Зокрема, високий рівень комунікативної компетентності за недостатньої правової підготовки може сприяти виробленню неформальних домовленостей, які суперечать вимогам рівного ставлення до працівників або виходять за межі компетенції керівника. Натомість належне володіння нормативними процедурами за недостатньої емоційної саморегуляції та низької чутливості до міжособистісної динаміки здатне формувати юридично коректний, проте психологічно деструктивний стиль управлінської поведінки. Отже, конфліктологічна компетентність має інтегративний характер, а її результативність визначається узгодженістю професійно значущих якостей у конкретній управлінській ситуації.

Методологічно важливим для вибору адекватних управлінських засобів є розмежування предметних, рольових і ціннісних конфліктів, які

відрізняються за джерелами виникнення, характером суперечностей і психологічними механізмами їх підтримання. Предметні конфлікти формуються навколо розподілу ресурсів, визначення пріоритетності завдань, організації робочих процесів або оцінювання результатів службової діяльності. Рольові конфлікти виникають унаслідок несумісності чи недостатньої визначеності очікувань щодо посадових функцій, меж відповідальності та службової підпорядкованості. Ціннісні конфлікти пов’язані з розбіжностями уявлень про професійну етику, справедливість, допустимі способи досягнення управлінської мети та належні стандарти службової поведінки. Зазначена типологія має прикладне значення, оскільки дозволяє встановлювати відповідність між природою суперечності та способом управлінського втручання. Так, уточнення посадових обов’язків або перерозподіл навантаження можуть бути результативними за наявності предметно-рольових суперечностей, однак виявитися недостатніми в ситуаціях, коли конфлікт супроводжується втратою міжособистісної довіри, переживанням приниження або принциповою незгодою щодо професійно-етичних стандартів. Відповідно, застосування універсалізованих технік врегулювання без попередньої діагностики конфліктної ситуації створює ризик формального усунення її зовнішніх проявів за збереження базових причин протистояння.

Нормативний вимір конфліктологічної компетентності керівника визначається передусім вимогами законності, професіоналізму, доброчесності та політичної неупередженості, закріпленими в законодавстві про державну службу (2). Реалізація зазначених принципів у конфліктних ситуаціях передбачає недопустимість використання службових повноважень для персонального тиску, вибіркового застосування дисциплінарних механізмів або надання необґрунтованих переваг окремим працівникам. Водночас необхідно чітко відмежовувати організаційний конфлікт від конфлікту інтересів як спеціальної правової категорії, нормативне регулювання якої здійснюється законодавством у сфері запобігання корупції (3). Організаційний

конфлікт може виникати внаслідок розбіжностей між професійними позиціями, функціональними очікуваннями чи способами реалізації службових завдань і не обов’язково супроводжується наявністю приватного інтересу посадової особи. Натомість конфлікт інтересів пов’язаний із визначеним законом співвідношенням приватного інтересу та службових чи представницьких повноважень, що зумовлює застосування спеціальних механізмів запобігання та врегулювання. Неправомірне ототожнення зазначених явищ здатне спричиняти як необґрунтовану юридизацію звичайних організаційних суперечностей, так і недооцінювання ситуацій, які потребують застосування обов’язкових антикорупційних процедур.

Самостійного значення набуває визначення меж використання посередницьких технологій у конфліктному менеджменті публічних організацій. Закон України «Про медіацію» закріплює відповідні засади здійснення медіаційної процедури, зокрема добровільність участі та нейтральність медіатора (4). Проте повсякденна посередницька діяльність керівника в межах службової ієрархії не є тотожною медіації у спеціальному правовому значенні. Керівник, який одночасно володіє дисциплінарними, кадровими або оцінювальними повноваженнями щодо учасників суперечності, може перебувати в позиції структурної заінтересованості, що обмежує можливість забезпечення необхідної незалежності посередництва. За таких обставин доцільно розмежовувати внутрішньоорганізаційну управлінську фасилітацію, спрямовану на організацію конструктивного обговорення та узгодження робочих позицій, і формалізовану медіаційну процедуру, застосування якої потребує дотримання спеціальних нормативних вимог. Особливої уваги потребує проблема фактичної добровільності участі підлеглого у примирних процедурах, оскільки формальне погодження на участь за умов службової залежності не завжди виключає вплив прихованого адміністративного примусу.

Владна асиметрія становить одну з визначальних психологічних особливостей конфліктної взаємодії в публічному секторі. Ієрархічна

структура організації передбачає нерівномірний розподіл повноважень щодо оцінювання професійної діяльності, визначення службового навантаження, застосування дисциплінарних заходів і впливу на кар'єрні перспективи працівників. За таких умов навіть зовні нейтральні управлінські висловлювання можуть сприйматися підлеглими крізь призму потенційних службових наслідків. Це зумовлює необхідність оцінювання комунікативної поведінки керівника з урахуванням реальної можливості працівника висловити незгоду, повідомити про порушення або відмовитися від неформальної домовленості без побоювання негативних санкцій. Відповідно, психологічна безпека конфліктного обговорення повинна забезпечуватися процедурними гарантіями неупередженості, конфіденційності в допустимих законом межах і захисту від неправомірного переслідування. Формування такого середовища сприяє своєчасному виявленню суперечностей та зменшує ймовірність їх переходу у приховані, тривалі або персоналізовані форми протистояння.

На підставі узагальнення розглянутих теоретичних і нормативно-правових положень пропонується чотиривимірна аналітична модель конфліктологічної компетентності керівника публічної організації, яка охоплює діагностичний, процедурний, комунікативно-регулятивний та рефлексивний компоненти. Діагностичний компонент відображає здатність встановлювати фактичні й організаційні передумови конфлікту, розмежовувати позиції та інтереси учасників, перевіряти альтернативні пояснення суперечності й визначати її домінувальний тип. Процедурний компонент характеризує спроможність діяти в межах службової компетенції, забезпечувати рівне ставлення до учасників, належно документувати підстави управлінських рішень і дотримуватися передбачених законодавством гарантій. Комунікативно-регулятивний компонент охоплює навички активного слухання, аргументованого зворотного зв'язку, емоційної саморегуляції, деескалації напруження та організації конструктивного обговорення. Рефлексивний компонент визначає здатність оцінювати наслідки

управлінського втручання, виявляти повторювані організаційні дефекти та ініціювати коригування процедур, які сприяють відтворенню конфліктних ситуацій. Теоретична значущість запропонованої моделі полягає у взаємопов'язаному розгляді особистісних і процедурних характеристик управлінської діяльності, що дозволяє уникнути редукції конфліктологічної компетентності до сукупності комунікативних навичок.

Методологічне забезпечення оцінювання конфліктологічної компетентності керівника потребує використання комплексу взаємодоповнюваних джерел інформації, оскільки індивідуальна самооцінка професійних якостей не може вважатися достатнім показником фактичної результативності конфліктного менеджменту. Доцільним є поєднання аналізу матеріалів службових звернень, дослідження повторюваності однотипних суперечностей, анонімного опитування працівників щодо сприйняття процедурної справедливості та оцінювання фактичного виконання узгоджених управлінських рішень. При цьому зменшення кількості офіційно зареєстрованих скарг не повинно автоматично інтерпретуватися як підтвердження покращення організаційного клімату. За відсутності довіри до внутрішніх процедур працівники можуть відмовлятися від формального повідомлення про проблеми, що створює статистично позитивну, але психологічно хибну картину стану міжособистісних відносин. Відповідно, оцінювання результативності врегулювання конфліктів має враховувати співвідношення формальних індикаторів, суб'єктивного досвіду працівників і фактичних змін в організації службової діяльності.

У дослідженні Н. Ковальської проблематика конфліктів у системі публічного управління розглядається з урахуванням особливостей управлінського становища керівника, який за певних обставин може одночасно виступати учасником суперечності та суб'єктом її врегулювання (6). Зазначена подвійність рольової позиції створює ризик поєднання владно-організаційного впливу з особистою заінтересованістю в результаті конфліктного процесу. Відтак необхідною передумовою

конструктивного врегулювання є попередня оцінка неупередженості керівника, встановлення можливих обставин, які перешкоджають об’єктивному розгляду позицій сторін, та визначення належного суб’єкта прийняття рішення. За наявності юридично значущого конфлікту інтересів відповідні дії повинні здійснюватися в порядку, встановленому законодавством, тоді як в інших ситуаціях організаційної заінтересованості доцільно розглядати можливість залучення іншого компетентного посадовця або незалежного фахівця відповідно до характеру спору.

Наукові положення Н. Ковальської та В. Демченка щодо використання медіації як структурованого інструменту врегулювання конфліктів у публічному управлінні (7) створюють підґрунтя для критичного аналізу умов застосування примирних процедур у субординаційних службових відносинах. На відміну від взаємодії сторін, які перебувають у відносно рівному правовому та організаційному становищі, конфлікти між керівником і підлеглим характеризуються потенційною нерівністю можливостей впливу на перебіг і результат переговорів. За таких обставин формальна згода працівника на участь у примирній процедурі потребує оцінювання з позицій фактичної свободи волевиявлення, доступності альтернативних механізмів захисту та відсутності ризику негативних службових наслідків у разі відмови. Отже, ефективність медіаційних практик у публічному секторі визначається не лише процедурною структурованістю, а й реальним забезпеченням добровільності, неупередженості та допустимості відповідного способу врегулювання.

Типологічний підхід Ю. Рак до аналізу конфліктів у публічному управлінні (8) дозволяє розглядати диференціацію джерел суперечностей як необхідну передумову вибору адекватних управлінських стратегій. У межах запропонованої концепції зазначене положення конкретизується через діагностичний компонент конфліктологічної компетентності керівника, який передбачає встановлення фактичних підстав протистояння, аналіз його рольової та організаційної структури, а також перевірку можливих інституційних чинників відтворення конфлікту. Практичне значення такого

підходу полягає у зміщенні управлінського акценту з реагування на зовнішні прояви напруження до усунення умов, які підтримують повторюваність аналогічних суперечностей.

Нормативна перспектива розвитку професійної служби в органах місцевого самоврядування пов’язана, зокрема, з прийняттям Закону України від 2 травня 2023 року № 3077-IX «Про службу в органах місцевого самоврядування» (9). Його значення для досліджуваної проблематики визначається спрямованістю на вдосконалення організаційно-правових засад проходження служби та професіоналізацію відповідних управлінських відносин. Водночас юридично коректне застосування положень цього нормативного акта потребує врахування встановленого порядку набрання ним чинності, прикінцевих і перехідних положень, а також редакції законодавства, чинної на момент виникнення конкретних службових правовідносин. Такий підхід унеможливлює необґрунтоване поширення нових нормативних вимог на правовідносини, що регулювалися попереднім законодавством, і забезпечує належну правову визначеність управлінських процедур.

Отже, конструктивне управління конфліктами в публічному секторі визначається системною взаємодією професійно-особистісних характеристик керівника, нормативно встановлених процедур і структурно-організаційних умов службової діяльності. Обґрунтовано, що результативність конфліктного менеджменту не може оцінюватися виключно за фактом припинення відкритого протистояння, оскільки конструктивне врегулювання передбачає забезпечення процедурної справедливості, збереження професійної гідності учасників, усунення причин суперечностей і мінімізацію ризику їх повторного виникнення. Запропонована чотиривимірна модель конфліктологічної компетентності керівника конкретизує взаємозв’язок діагностичних, процедурних, комунікативно-регулятивних і рефлексивних характеристик управлінської діяльності та створює теоретико-прикладне підґрунтя для вдосконалення практик попередження і врегулювання конфліктів у публічних організаціях. Перспективи подальших досліджень пов’язані з емпіричною

перевіркою запропонованих компонентів, встановленням їхнього взаємозв'язку з рівнем процедурної справедливості, довірою працівників до керівництва та повторюваністю організаційних конфліктів, а також із визначенням особливостей застосування відповідних управлінських механізмів у різних інституційних сегментах публічного сектору.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80
2. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19
3. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18
4. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20
6. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07.06.2001 № 2493-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14
7. Ковальська, Н. М. (2024). Подвійна природа конфліктів у публічному управлінні. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. DOI: https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2024.1.51
8. Ковальська, Н. М., Демченко В. М. (2024). Управлінський конфлікт і медіація як засіб його вирішення. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. DOI: https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2024.3.44
9. Рак, Ю. (2021). Конфлікти у публічному управлінні України: особливості та види. *Актуальні проблеми державного управління*. DOI: https://doi.org/10.35432/1993-8330appa1822021229124
10. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 02.05.2023 № 3077-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3077-20

***Ключові слова**: професійні якості, публічний сектор, організаційний конфлікт, процедурна справедливість, управлінська відповідальність, медіація.*

***Keywords:** professional qualities, public sector, organizational conflict, procedural fairness, managerial responsibility, mediation.*

Ірина Георгієва
здобувачка вищої освіти 2 курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Квасніцька О.О.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

В умовах воєнного стану, відновлення територій та обмеженості місцевих фінансових ресурсів інвестиційна діяльність набуває особливого значення для територіальних громад. Саме на місцевому рівні інвестиційні рішення трансформуються у конкретні результати: модернізацію інфраструктури, відновлення закладів освіти й охорони здоров'я, підвищення енергетичної стійкості, створення робочих місць та розвиток підприємництва. Тому органи місцевого самоврядування (далі по тексту - ОМС) мають не лише залучати фінансові ресурси, а й забезпечувати належне адміністрування всього інвестиційного циклу - від визначення потреби та формування проєктної ідеї до реалізації, моніторингу й оцінювання результатів.

Публічне адміністрування інвестиційної діяльності доцільно розглядати як системну діяльність суб'єктів публічної адміністрації, спрямовану на створення організаційних, правових, процедурних та інформаційних умов для реалізації інвестицій. Б.М. Вєршинін пов'язує його зміст з адміністративно-правовим регулюванням, удосконаленням процедур, захистом інвесторів, формуванням сприятливого інвестиційного клімату та ефективним використанням інвестиційного потенціалу (1, с. 112–117). На рівні громади це означає, що результат залежить не лише від обсягу доступних коштів, а й від

якості управлінської організації та готовності проєктів.

Правову основу відповідної діяльності формують насамперед Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закон України «Про інвестиційну діяльність» та Закон України «Про адміністративну процедуру» (11; 10; 9). Вони визначають компетенцію ОМС, загальні засади інвестиційної діяльності та вимоги до взаємодії публічної адміністрації з фізичними і юридичними особами. Для інвестиційного адміністрування принципове значення мають законність, обґрунтованість, відкритість, передбачуваність рішень та дотримання належної адміністративної процедури.

Організаційну складову доцільно пов’язувати із загальними закономірностями розвитку публічного адміністрування. С.В. Степаненко та Є.І. Фролова розглядають організацію системи публічного адміністрування у взаємозв’язку з реформуванням його механізмів, децентралізацією та забезпеченням публічних послуг (12). Отже, інвестиційна спроможність ОМС визначається не лише фінансовими можливостями, а й чіткістю розподілу функцій, професійністю відповідальних посадових осіб, міжвідомчою координацією та здатністю забезпечити повний цикл підготовки й реалізації проєкту.

На нашу думку, організаційно-правовий механізм в ОМС має включати локальне регулювання, визначення відповідальних осіб, інвестиційне планування, формування портфеля публічних інвестицій, підготовку й оцінювання таких проєктів, пошук фінансування, супровід інвесторів, цифрове представлення, моніторинг та оцінювання результатів. Ці елементи мають функціонувати як єдина система.

Окремого значення набуває взаємодія місцевої влади з приватним сектором. С.А. Горбаченко розглядає публічне адміністрування бізнесу через механізми взаємодії приватного сектору та публічних інституцій, регуляторні інструменти, підтримку підприємництва, планування та застосування цифрових засобів електронного урядування (2). Для громади це обґрунтовує

доцільність моделі «єдиного контакту» для інвестора: визначена посадова особа або підрозділ координує надання інформації, взаємодію з відповідними службами та роз’яснення процедур, не підміняючи встановлених законом повноважень і не створюючи привілеїв окремим суб’єктам.

Практичний вимір проблеми доцільно розглянути на прикладі громад Ізмаїльського району Одеської області. Прикордонне положення, Дунайський транспортний коридор, портово-логістична інфраструктура, аграрний потенціал та потреби у відновленні соціальної й інженерної інфраструктури формують значне поле для інвестиційних ініціатив. При цьому суб’єктами місцевого самоврядування є саме територіальні громади, тому районний рівень доцільно розглядати як простір координації та територіального аналізу, а не ототожнювати з повноваженнями ОМС.

За даними дослідження К. Іран та Р. Лівенцова, у 2023 році обсяг капітальних інвестицій в Ізмаїльському районі становив 4 712,9 млн грн, або 8 870 грн у розрахунку на одну особу (6, с. 61–71). Такі дані є важливими для характеристики інвестиційної активності, однак сам обсяг вкладень не відображає якості місцевого управління. Доцільно додатково оцінювати структуру інвестицій, відповідність стратегічним пріоритетам, рівень проєктної готовності, частку залученого зовнішнього фінансування, строки реалізації та фактичний вплив на соціально-економічний розвиток території.

Наукове обґрунтування такого підходу дають дослідження цифрової трансформації публічного адміністрування. У колективній монографії науковців НУ «Одеська юридична академія» «Адміністративістика в умовах цифровізації: теорія, правове регулювання, практика» цифровізація розглядається як чинник модифікації публічного адміністрування та адміністративних процедур (7). Для інвестиційної політики це означає, що цифрові інструменти мають не просто переводити документи в електронну форму, а забезпечувати доступність даних, простежуваність рішень, контроль та послідовність проходження проєкту через інвестиційний цикл.

Важливим практичним інструментом є DREAM - цифрова система

управління публічними інвестиціями, що підтримує роботу з проєктами на різних етапах (3). Вона сприяє уніфікації даних, формуванню портфелів, пріоритизації та моніторингу. Водночас якість цифрового управління залежить від підготовленості документації, актуальності даних і внутрішніх процедур ОМС.

Показовим є приклад Саф'янівської територіальної громади Ізмаїльського району, проєкти якої представлені у DREAM (4). Серед них - капітальний ремонт хірургічного відділення комунального закладу охорони здоров'я та капітальний ремонт споруди цивільного захисту Ларжанського ліцею. Цифрова система дозволяє відображати орієнтовну вартість, строки, стадію підготовки та показники зрілості проєктів. Для ОМС це створює основу для порівняння ініціатив, визначення їх готовності та аргументованої пріоритизації.

Отже, організаційно-правові засади публічного адміністрування інвестиційної діяльності в ОМС мають формувати цілісну систему, у якій правове регулювання поєднується з чітким розподілом повноважень, стратегічним плануванням, прозорим відбором проєктів, професійною підготовкою документації, взаємодією з бізнесом та цифровими інструментами. Для громад Ізмаїльського району перспективним є перехід від ситуативних ініціатив до портфельного управління інвестиціями, актуалізації цифрових інвестиційних профілів, міжмуніципальної співпраці та системного використання DREAM. Поєднання належної правової основи, організаційної спроможності й цифрової прозорості здатне підвищити результативність місцевої інвестиційної політики та стійкість територіального розвитку.

Список використаних джерел:

1. Вєршинін, Б.М. (2024). Поняття та зміст публічного адміністрування інвестиційної діяльності в Україні. Київський часопис права, (1), 112–117. https://doi.org/10.32782/klj/2024.1.15

2. Горбаченко, С.А. (2025). Публічне адміністрування бізнесу: методичні рекомендації. НУ «ОЮА». https://doi.org/10.32837/11300.30898

3. DREAM. (б.д.). Система управління публічними інвестиціями.

https://dream.gov.ua/

4. DREAM. (б.д.). Саф'янівська територіальна громада: інвестиційні проєкти. https://dream.gov.ua/ua/community/1133/spp

5. Івашко, О.А. (2024). Формування механізмів публічного інвестування проєктів регіонального розвитку: концептуальний базис. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки, 4(40), 124–135. https://doi.org/10.29038/2786-4618-2024-04-124-135

6. Іран, К., & Лівенцов, Р. (2025). Суспільно-географічні аспекти вивчення інвестиційної привабливості Одеського регіону в системі регіонального розвитку України. Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія, (3), 61–71. https://doi.org/10.25128/2519-4577.25.3.7

7. Ківалов, С.В., Біла-Тіунова, Л.Р., Латковська, Т.А., та ін. (2022). Адміністративістика в умовах цифровізації: теорія, правове регулювання, практика. Гельветика. https://doi.org/10.32837/11300.21108

8. Пронь, Л.М. (2022). Інституційно-правові засади публічного управління інвестиційним розвитком регіону. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права, (6), 192–197. https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.6.32

9. Про адміністративну процедуру: Закон України № 2073-IX. (2022, 17 лютого). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20

10. Про інвестиційну діяльність: Закон України № 1560-XII. (1991, 18 вересня). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12

11. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України № 280/97-ВР. (1997, 21 травня). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80

12. Степаненко, С.В., & Фролова, Є.І. (2023). Публічне управління та адміністрування (2-ге вид.). Фенікс. https://doi.org/10.32837/11300.26371

Ключові слова: *публічне адміністрування, інвестиційна діяльність, органи місцевого самоврядування, організаційно-правовий механізм, інвестиційні проєкти, Ізмаїльський район, DREAM.*

Keywords: *public administration, investment activity, local self-government bodies, organizational and legal mechanism, investment projects, Izmail district, DREAM.*

Анастасія Долгорук
здобувачка вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародне право»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., професор Кормич Б.А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

МИТНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ

Міжнародна електронна торгівля перетворюється на один із важливих напрямів розвитку світових економічних відносин, що зумовлено активним упровадженням цифрових технологій. Розширення доступу до мережі Інтернет, використання мобільних пристроїв і розвиток електронних торговельних платформ істотно змінюють традиційні підходи до здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Завдяки цьому суб'єкти господарювання, незалежно від масштабів своєї діяльності, отримують ширші можливості виходу на міжнародні ринки та залучення іноземних споживачів. Водночас збільшення обсягів транскордонних онлайн-операцій актуалізує необхідність удосконалення митно-правових механізмів, здатних забезпечити належний контроль за переміщенням товарів через державні кордони (4, с. 28-29).

В Україні правове регулювання митних відносин, що виникають у процесі міжнародної електронної торгівлі, здійснюється на підставі Митного кодексу України. Положення визначають правила переміщення товарів через митний кордон, порядок їх декларування, проведення митних формальностей та справляння обов'язкових платежів. Значення має стаття 234 Митного кодексу України, яка встановлює особливості оподаткування товарів, що надходять у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. Зокрема, товари, які пересилаються одному одержувачу від одного відправника в межах

однієї депеші або одного експрес-відправлення, звільняються від сплати ввізного мита, якщо їхня сумарна фактурна вартість не перевищує еквівалент 150 євро. Перевищення визначеної законодавством межі зумовлює необхідність застосування відповідних правил оподаткування, що забезпечує реалізацію фіскальної функції митного регулювання (2, ст. 234).

Застосування зазначених норм можна простежити на прикладі міжнародних торговельних платформ, наразі дуже популярних - AliExpress і Temu, які набули значного поширення серед споживачів. Використання таких маркетплейсів дозволяє замовляти товари безпосередньо в іноземних продавців, однак транскордонний характер відповідних операцій передбачає дотримання встановлених митних процедур. Так, у разі придбання товару вартістю 200 євро його ввезення в Україну міжнародним поштовим відправленням за загальним правилом супроводжується нарахуванням ввізного мита та податку на додану вартість відповідно до встановленої бази оподаткування. При цьому визначальними для застосування митно-правових норм є фактурна вартість товару, особливості його пересилання та умови ввезення на митну територію України, а не належність інтернет-магазину до певної торговельної платформи (2, ст. 234; 1, ст. 191).

Уваги в умовах розвитку міжнародної електронної торгівлі потребує модернізація митного адміністрування шляхом упровадження цифрових інструментів. Наприклад, С. С. Ловас зауважає що постійне зростання кількості міжнародних відправлень із порівняно невеликою вартістю товарів створює додаткове навантаження на митні органи та ускладнює застосування традиційних підходів до контролю. За таких обставин особливого значення набувають автоматизація оброблення митної інформації, удосконалення електронного декларування та налагодження інформаційної взаємодії між митними адміністраціями, операторами поштового зв’язку й електронними торговельними платформами. Водночас недостатня узгодженість обміну даними та можливість штучного розподілу товарних партій на окремі відправлення створюють ризики ухилення від належного оподаткування.

Тобто, вдосконалення митно-правового регулювання міжнародної електронної торгівлі має передбачати не лише спрощення митних процедур, а й посилення ефективності контролю за дотриманням вимог митного законодавства (5, с. 94).

Також, у контексті вдосконалення митно-правового регулювання міжнародної електронної торгівлі на особливу увагу заслуговує практика Європейського Союзу, зокрема використання системи Import One-Stop Shop (IOSS). Механізм передбачає спрощений порядок адміністрування податку на додану вартість під час дистанційного продажу окремих категорій товарів, що імпортуються з третіх країн, та дозволяє здійснювати його справляння безпосередньо на етапі оформлення онлайн-замовлення. Впровадження аналогічного підходу в Україні могло б сприяти підвищенню прозорості транскордонних торговельних операцій, оптимізації роботи митних органів і забезпеченню більш ефективного надходження митних та податкових платежів до державного бюджету (5, с. 95).

Водночас, на думку О. І. Заяць, сучасний розвиток міжнародної електронної торгівлі характеризується зростанням значення цифрових торговельних платформ, новітніх інформаційних технологій та обміну даними між учасниками міжнародних економічних відносин. Загалом, такі зміни потребують узгодження національних підходів до регулювання транскордонної торгівлі з міжнародними стандартами, зменшення адміністративних перешкод і вдосконалення механізмів контролю за електронними торговельними операціями. Для України це питання набуває актуальності в умовах європейської інтеграції, оскільки адаптація митного законодавства до сучасних цифрових процесів є важливою передумовою спрощення міжнародного товарообігу та підвищення ефективності митного адміністрування (3, с. 106).

Отже, митно-правове регулювання міжнародної електронної торгівлі потребує подальшого вдосконалення з урахуванням цифровізації світових економічних відносин. До пріоритетних напрямів доцільно віднести:

розширення електронного декларування, автоматизацію митного контролю, запровадження ефективного обміну інформацією між митними органами та міжнародними торговельними платформами, а також поступове наближення національного законодавства до стандартів Європейського Союзу. Особливої уваги потребує створення прозорого механізму оподаткування товарів, придбаних через AliExpress, Temu та інші міжнародні маркетплейси. Реалізація зазначених заходів сприятиме забезпеченню належного митного контролю, захисту економічних інтересів України та формуванню сприятливих умов для розвитку транскордонної електронної торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Верховна Рада України. (2010, 2 грудня). Податковий кодекс України (Закон України № 2755-VI). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text
2. Верховна Рада України. (2012, 13 березня). Митний кодекс України (Закон України № 4495-VI). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text
3. Заяць, О. І., & Якоб, Є. Й. (2025). Масштаби та структурні зміни міжнародної електронної торгівлі: тенденції та регуляторні виклики. Регіональні студії, 43, 105–112. https://doi.org/10.32782/2663-6170/2025.43.17
4. Капранова, Л. (2025). Міжнародна електронна торгівля в умовах цифрової трансформації: виклики та можливості. У С. П. Калініна (Ред.), Розвиток ринку праці в умовах глобалізаційних зрушень: виклики для України: Збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції (с. 28–31). МДУ.
5. Ловас, С. С. (2025). Митне регулювання транскордонної електронної торгівлі в умовах цифровізації. Підприємництво і торгівля, 47, 92–97. https://doi.org/10.32782/2522-1256-2025-47-10

Ключові слова: *міжнародна електронна торгівля, митно-правове регулювання, митний контроль, митне адміністрування, цифровізація митних процедур, транскордонна торгівля.*

Keywords: *international e-commerce, customs legal regulation, customs control, customs administration, digitalization of customs procedures, cross-border trade.*

Анастасія Дячук
здобувачка вищої освіти 2 курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Мішина Н.В.
Національний університет «Одеська юридична академія»

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Судова влада є однією з основних складових конституційного механізму організації державної влади України. Її належне функціонування забезпечує захист прав і свобод людини, вирішення правових спорів, контроль за дотриманням законності та підтримання довіри суспільства до державних інституцій. Водночас ефективність правосуддя залежить не лише від професійності суддів, а й від якості публічного управління у сфері організації діяльності судів, кадрового забезпечення, фінансування, інформаційної відкритості та впровадження сучасних технологій.

Конституційною основою функціонування судової влади є Конституція України. Відповідно до статті 6 Конституції України, державна влада здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Стаття 124 Конституції України закріплює здійснення правосуддя виключно судами, а стаття 126 визначає основні гарантії незалежності та недоторканності суддів (1). Ці положення встановлюють межі управлінського впливу інших органів державної влади на судову систему. Отже, модернізація публічного управління в цій сфері повинна відбуватися з дотриманням конституційної самостійності судової влади та без втручання в ухвалення судових рішень.

Важливе значення має Закон України «Про судоустрій і статус суддів», який визначає організацію судової влади, систему судоустрою, порядок здійснення правосуддя та правовий статус суддів (4). Модернізація публічного управління у сфері функціонування судової влади передбачає не зміну конституційного призначення судів, а вдосконалення організаційних та правових механізмів, які дають змогу судам ефективно виконувати свої функції. Ідеться, зокрема, про належне кадрове забезпечення, раціональний розподіл ресурсів, удосконалення внутрішніх управлінських процесів і доступність правосуддя для громадян.

Окреме місце в системі суддівського врядування посідає Вища рада правосуддя. Відповідно до Закону України «Про Вищу раду правосуддя», цей конституційний орган бере участь у забезпеченні незалежності судової влади, функціонуванні суддівського корпусу та дотриманні вимог щодо відповідальності суддів у межах визначених законом повноважень (3). Ефективність його діяльності має безпосереднє значення для інституційної спроможності судової системи. При цьому управлінські рішення повинні ґрунтуватися на законності, прозорості, об’єктивності та дотриманні гарантій незалежності суддів.

Питання модернізації публічного управління у сфері правосуддя розглядається також у науковій літературі. В. Г. Торчинюк досліджує публічно-управлінський концепт здійснення правосуддя в умовах конституційних реформ (5, с.207). Такий підхід дає підстави розглядати судову реформу не лише як зміну законодавчих положень або структури судів, а і як процес удосконалення механізмів організації та забезпечення діяльності судової системи. Важливо, щоб управлінські перетворення сприяли практичній реалізації конституційних принципів і не створювали додаткових перешкод для здійснення правосуддя.

Інституційний аспект модернізації судової влади висвітлює І. В. Юхно, розглядаючи засади публічно-управлінських змін у системі судової влади в умовах конституційного реформування (6, с.53). У контексті цієї

проблематики особливого значення набуває узгодженість діяльності державних органів, відповідальних за формування правової політики, фінансування судової системи та забезпечення організаційних умов здійснення правосуддя. Водночас така взаємодія має будуватися на чіткому розмежуванні повноважень, оскільки організаційна підтримка судів не повинна перетворюватися на засіб впливу на зміст судових рішень.

Не менш важливою умовою модернізації є формування належної конституційної правосвідомості судової влади. Р. Міліціанов звертається до проблематики конституційної правосвідомості судової влади (2, с.87). У межах досліджуваної теми це питання можна пов’язати з усвідомленням суддями та працівниками судових установ значення верховенства права, пріоритету прав людини, незалежності правосуддя та обов’язку діяти виключно на підставі й у межах закону. Відповідна правова культура є важливою передумовою того, щоб організаційні зміни супроводжувалися реальним зміцненням конституційних гарантій.

Одним із перспективних напрямів модернізації публічного управління у сфері судової влади є цифровізація. Використання електронного документообігу, електронних сервісів для учасників судового процесу та сучасних інформаційних систем може сприяти скороченню часу на опрацювання документів, підвищенню доступності судових послуг і зменшенню адміністративного навантаження. Проте цифрові рішення повинні впроваджуватися з дотриманням вимог щодо захисту персональних даних, інформаційної безпеки, рівного доступу до правосуддя та процесуальних прав учасників справи.

Водночас цифровізація не може розглядатися як самодостатній показник успішності судової реформи. Вона має поєднуватися з удосконаленням організаційних процедур, належним матеріально-технічним забезпеченням судів, підвищенням професійної компетентності працівників апарату суду та розвитком відкритої комунікації із суспільством. Важливо також враховувати потреби осіб, які через вік, інвалідність, місце проживання або відсутність

цифрових навичок можуть мати труднощі з використанням електронних сервісів.

Серед основних проблем модернізації публічного управління у сфері функціонування судової влади можна виокремити кадрові труднощі, нерівномірність ресурсного забезпечення судів, необхідність удосконалення управлінських процедур і потребу в подальшому зміцненні довіри громадян до правосуддя. Розв'язання цих проблем потребує системного підходу, який передбачає поєднання законодавчих змін, інституційних перетворень і практичних заходів із підвищення ефективності роботи судових установ.

Перспективним напрямом є також оцінювання результатів управлінських реформ за наступними критеріями: доступністю судових послуг; дотриманням розумних строків розгляду справ; якістю організаційного забезпечення; прозорістю діяльності судів та рівнем захисту процесуальних прав. Такі показники мають використовуватися для виявлення організаційних проблем, а не для втручання в незалежність суддів чи оцінювання бажаності змісту ухвалених ними рішень.

Отже, конституційно-правові засади модернізації публічного управління у сфері функціонування судової влади України ґрунтуються на поєднанні незалежності правосуддя з належним організаційним забезпеченням діяльності судів. Основним завданням відповідних реформ має бути створення таких правових та управлінських умов, за яких судова влада зможе ефективно захищати права людини, діяти незалежно та забезпечувати доступне й справедливе правосуддя. Успішність модернізації залежить не тільки від оновлення законодавства, а й від послідовного виконання конституційних вимог, професійності органів суддівського врядування, раціонального використання ресурсів і впровадження сучасних технологій із дотриманням правових гарантій.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text

2. Міліціанов, Р. (2026). Конституційна правосвідомість судової влади. Конституційно-правові академічні студії, (1). С.85-91. URL: https://journal-kpas.uzhnu.edu.ua/article/view/373530/356908

3. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text

4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text

5. Торчинюк, В. Г. (2023). Публічно-управлінський концепт здійснення правосуддя в умовах конституційних реформ. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права, (3). С.206-210. URL: https://www.chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/450/404

6. Юхно, І. В. (2021). Інституціональні засади публічно-управлінських змін у системі судової влади в умовах конституційного реформування. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права, (4). С.50-54. URL: https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/101/92

Ключові слова: *модернізація публічного управління, публічна влада, судова влада, правосуддя, державні органи.*

Keywords: *modernization of public administration, public authority, judicial authority, justice, state bodies.*

Максим Жулего

здобувачка вищої освіти 2 курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби та професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д. н. з держ. упр., проф. Маляренко Т.А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА ГРАНТОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАД ЯК ІНСТРУМЕНТИ ЗАЛУЧЕННЯ РЕСУРСІВ ДЛЯ ЛОКАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Інтенсифікація міжнародної взаємодії територіальних громад України, зумовлена необхідністю відновлення пошкодженої інфраструктури, модернізації системи публічних послуг, зміцнення місцевого економічного потенціалу та адаптації інституційних механізмів самоврядування до європейських стандартів, актуалізує проблему ефективного використання зовнішніх ресурсів у процесах локального розвитку. Розширення доступу до міжнародних програм фінансової, технічної та експертної підтримки створює додаткові можливості для реалізації місцевих стратегічних пріоритетів, однак кількісне зростання доступних інструментів співробітництва не супроводжується автоматичним підвищенням управлінської спроможності територіальних громад. Ключова науково-практична суперечність полягає у невідповідності між потенціалом зовнішньої ресурсної підтримки та інституційною здатністю органів місцевого самоврядування трансформувати залучені ресурси у стійкі соціально-економічні результати. Відтак предметом наукового осмислення стають організаційні, нормативно-правові та фінансово-управлінські умови, за яких міжнародне партнерство набуває характеру довгострокового чинника розвитку територіальної громади, а грантова діяльність інтегрується в систему стратегічного планування та

управління місцевими ресурсами.

Теоретико-методологічне дослідження зазначеної проблематики потребує чіткого розмежування категорій «міжнародне співробітництво територіальних громад» і «грантова діяльність», які характеризуються різними змістовими межами та функціональним призначенням. Міжнародне співробітництво доцільно визначати як сукупність інституційно організованих форм взаємодії органів місцевого самоврядування та інших уповноважених суб'єктів із закордонними партнерами, спрямованих на реалізацію спільних інтересів, обмін управлінськими компетентностями, впровадження технологічних і соціальних інновацій, розвиток партнерських мереж та виконання спільних програм і проєктів. Грантова діяльність становить специфічний організаційно-фінансовий механізм залучення та використання ресурсів, який охоплює ідентифікацію джерел підтримки, підготовку проєктних пропозицій, виконання договірних зобов'язань, адміністрування фінансування, моніторинг і звітування. Ототожнення зазначених понять призводить до інструментального звуження міжнародного співробітництва до пошуку зовнішнього фінансування, унаслідок чого поза межами управлінської уваги залишаються довгострокові ефекти інституційного навчання, передавання управлінських практик, формування міжнародної довіри та розширення можливостей міжмуніципальної взаємодії.

Нормативно-правові передумови міжнародної активності територіальних громад формуються в межах конституційної моделі місцевого самоврядування та законодавчо визначеної компетенції його органів (1; 2). Правова можливість встановлення та розвитку міжнародних зв'язків має реалізовуватися з урахуванням предмета відання відповідного органу, характеру партнерських зобов'язань і правового режиму залучених ресурсів. Спеціальне нормативне регулювання транскордонного співробітництва встановлено Законом України «Про транскордонне співробітництво» (3), який визначає правові та організаційні засади відповідної форми взаємодії. Водночас транскордонне співробітництво не охоплює всього різноманіття

міжнародних партнерських практик територіальних громад, оскільки останні можуть реалізовуватися також через тематичні міжнародні мережі, багатосторонні програми, міжмуніципальні партнерства та інші інституційні формати. Застосування спеціального правового режиму транскордонної взаємодії до будь-якої міжнародної ініціативи без встановлення її юридичної природи може спричиняти неправильне визначення компетенції учасників, процедур погодження та обсягу їхніх зобов'язань. Відповідно, правова кваліфікація конкретної форми співробітництва має передувати прийняттю організаційних і фінансових рішень щодо її реалізації.

Окремого концептуального та прикладного значення набуває розмежування грантового фінансування, міжнародної технічної допомоги й міжбюджетних трансфертів як ресурсних механізмів, що можуть відрізнятися за юридичними підставами надання, суб'єктним складом, порядком обліку, умовами використання та процедурами фінансового контролю. Нормативні засади залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги визначено постановою Кабінету Міністрів України № 153 (4). Водночас наявність зовнішнього фінансового джерела сама собою не є достатньою підставою для автоматичного поширення на відповідний проєкт правового режиму міжнародної технічної допомоги. Юридично значущими є статус програми, зміст угод, характер прав та обов'язків учасників і передбачений нормативними актами порядок реалізації фінансування. Неналежне встановлення правової природи ресурсу на початковому етапі проєкту може спричиняти порушення бюджетної дисципліни, помилки у визначенні закупівельних процедур, неналежне документування витрат і виникнення фінансових ризиків. З огляду на це правова експертиза умов залучення ресурсів має розглядатися як невід'ємний елемент проєктного управління, що передує укладенню партнерських домовленостей та прийняттю відповідних фінансових зобов'язань.

Євроінтеграційний контекст міжнародного співробітництва територіальних громад визначається поступовим наближенням

організаційних практик місцевого врядування до принципів прозорості, підзвітності, партнерства, інституційної спроможності та орієнтації на вимірювані суспільні результати. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом формує нормативно-політичне підґрунтя для поглиблення відповідної взаємодії (5). Проте формальне декларування відповідності проєктної ініціативи європейським стратегічним пріоритетам не гарантує її організаційної здійсненності або довгострокової результативності. Реальне наближення до європейських підходів потребує інтеграції принципів належного врядування у внутрішні процедури прийняття рішень, забезпечення прозорості використання коштів, встановлення обґрунтованих критеріїв відбору проєктів і формування механізмів оцінювання їхнього суспільного впливу. Відтак євроінтеграційна спрямованість міжнародної діяльності громади повинна виявлятися передусім у якості інституційних практик, а не виключно в тематичній відповідності заявлених проєктних цілей пріоритетам міжнародних донорів.

Суттєвим чинником, що обмежує рівномірність використання міжнародної підтримки, виступає інституційна асиметрія територіальних громад. Відмінності у кадровому забезпеченні, фінансовій самостійності, досвіді проєктного адміністрування, доступності аналітичної інформації та розвиненості міжнародних партнерських мереж формують нерівні стартові умови участі в конкурсних програмах. Територіальні громади, які мають спеціалізовані підрозділи міжнародного співробітництва, стабільні управлінські команди та сформовані процедури фінансового супроводу проєктів, зазвичай володіють ширшими організаційними можливостями для підготовки конкурентоспроможних заявок. Натомість громади з обмеженим адміністративним потенціалом можуть характеризуватися вищою інтенсивністю інфраструктурних і соціальних потреб, але недостатньою здатністю трансформувати ці потреби у формалізовані проєктні пропозиції. За таких обставин конкурсна модель розподілу грантових ресурсів, орієнтована переважно на якість поданої документації та попередній управлінський досвід,

потенційно відтворює наявну нерівність інституційних можливостей. Це зумовлює необхідність розгляду програм підвищення проєктної компетентності, міжмуніципальної кооперації та консультаційного супроводу як важливих передумов забезпечення доступності міжнародної підтримки.

Для науково обґрунтованого оцінювання грантової діяльності територіальних громад доцільно розмежовувати ресурсну результативність і розвиткову ефективність як відносно самостійні аналітичні категорії. Ресурсна результативність характеризує здатність органу місцевого самоврядування залучати фінансові та матеріальні ресурси, виконувати заплановані заходи, дотримуватися умов фінансування та забезпечувати належне документування використаних коштів. Розвиткова ефективність відображає ступінь перетворення залучених ресурсів на довгострокові суспільно значущі результати, зокрема підвищення доступності й якості послуг, зміцнення місцевої інфраструктури, розширення економічних можливостей населення та підвищення інституційної стійкості громади. Відмінність між зазначеними категоріями має принципове управлінське значення, оскільки формальне завершення проєкту відповідно до фінансових і календарних показників не обов’язково супроводжується створенням результату, придатного до тривалого використання. Зокрема, реалізація інфраструктурної ініціативи без належного прогнозування експлуатаційних витрат, кадрових потреб і джерел подальшого фінансування може формувати додаткові бюджетні зобов’язання, несумірні з фінансовою спроможністю відповідної громади.

На підставі зазначеного розмежування пропонується використовувати критерій подвійної відповідності міжнародної проєктної ініціативи, який передбачає одночасне оцінювання її відповідності об’єктивованим потребам територіальної громади та наявній або прогнозованій післяпроєктній спроможності органів місцевого самоврядування забезпечувати стале функціонування створених результатів. Перший складник охоплює доказове встановлення суспільної проблеми, визначення цільових груп, аналіз альтернативних способів реагування та узгодження проєкту зі стратегічними

пріоритетами локального розвитку. Другий передбачає прогнозування постійних фінансових витрат, визначення необхідного кадрового й організаційного забезпечення, встановлення юридичної відповідальності за використання створених активів і формування реалістичного механізму підтримання результатів після завершення зовнішнього фінансування. Теоретична значущість запропонованого критерію полягає в інтеграції короткострокової проєктної доцільності з довгостроковою бюджетною та інституційною відповідальністю. Ігнорування післяпроєктного виміру створює передумови для виникнення грантової залежності, за якої відтворення окремих суспільно корисних послуг або функціонування створених об’єктів стає критично залежним від періодичного надходження нової зовнішньої підтримки.

Організаційно-управлінський механізм реалізації міжнародних проєктів доцільно розглядати як послідовність взаємопов’язаних управлінських процесів, що охоплюють діагностику потреб громади, визначення відповідальних інституційних суб’єктів, правову оцінку умов міжнародної програми, формування партнерських домовленостей, планування ресурсного забезпечення, реалізацію запланованих заходів, моніторинг проміжних результатів і незалежне оцінювання досягнутих ефектів. При цьому завершення фінансової фази проєкту не повинно ототожнюватися із завершенням управлінської відповідальності за його результати. Окремого нормативно-організаційного закріплення потребують питання подальшого утримання створених активів, забезпечення функціонування започаткованих послуг, визначення відповідальних структурних підрозділів і формування джерел покриття майбутніх витрат. Зазначений підхід відповідає загальній логіці стратегічного планування та бюджетної відповідальності органів місцевого самоврядування (2; 6), оскільки передбачає узгодження поточних проєктних рішень із довгостроковими фінансовими можливостями територіальної громади.

Інституційну готовність територіальної громади до результативної

міжнародної взаємодії доцільно оцінювати через взаємозв’язок організаційних, фінансових і партнерських характеристик. Організаційний вимір охоплює сталість управлінської команди, визначеність внутрішніх процедур, наявність компетентних фахівців і здатність забезпечувати міжвідомчу координацію. Фінансовий вимір характеризує можливості співфінансування, прогнозування довгострокових зобов’язань, управління бюджетними ризиками та забезпечення подальшого функціонування створених результатів. Партнерський вимір відображає стабільність міжнародних зв’язків, взаємність договірних зобов’язань, якість комунікації та наявність процедур урегулювання суперечностей. Водночас запропонована система характеристик становить теоретико-аналітичну конструкцію, а її практична придатність потребує перевірки на матеріалах фактично реалізованих міжнародних проєктів територіальних громад із різними ресурсними та демографічними параметрами.

У дослідженні І. Комаровського, О. Орел та В. Яценка проблематика оцінювання грантової підтримки місцевих громад розглядається із застосуванням теорії змін (7). Методологічна цінність відповідного підходу полягає у встановленні логічного взаємозв’язку між використаними ресурсами, реалізованими заходами, безпосередніми продуктами проєкту та очікуваними суспільними результатами. Зазначена логіка дає можливість подолати поширене в управлінській практиці ототожнення факту створення певного об’єкта або впровадження послуги з досягненням позитивного соціального ефекту. Зокрема, відкриття нового центру надання публічних послуг саме собою не підтверджує фактичного підвищення їх доступності, якщо не встановлено змін у часових витратах отримувачів, територіальному охопленні, якості обслуговування та рівні задоволеності населення. Відповідно, оцінювання міжнародних проєктів потребує визначення вихідних показників, формулювання обґрунтованих припущень щодо причинного механізму очікуваних змін і здійснення подальшого моніторингу результатів після завершення фінансування.

Соціальний вимір грантової діяльності територіальних громад конкретизується в дослідженні Л. Некрасової та В. Бутковської, присвяченому впливу грантових програм, орієнтованих на підтримку вразливих категорій населення, на розвиток територіальних громад (8). Зазначена проблематика актуалізує необхідність диференційованого оцінювання суспільної результативності міжнародної підтримки з урахуванням специфічних потреб, фактичної доступності допомоги та довгострокових змін у становищі окремих соціальних груп. Використання виключно агрегованих фінансових показників не дає змоги встановити, наскільки залучені ресурси сприяли зменшенню соціальної вразливості, подоланню бар'єрів доступу до послуг або підвищенню здатності відповідних груп до самостійного задоволення базових потреб. Відтак соціальна ефективність грантової діяльності має визначатися не обсягом профінансованих заходів, а характером підтверджених змін у становищі конкретних категорій отримувачів підтримки.

Концептуальне обґрунтування проєктної діяльності як інструменту стратегічного розвитку територіальних громад представлено у працях А. Полянської та І. Запухляк (9). У межах зазначеного підходу проєктне управління постає механізмом практичної реалізації стратегічних пріоритетів, що передбачає узгодження цілей, ресурсів, виконавців і очікуваних результатів локального розвитку. Розвитком цієї наукової позиції є запропоноване в межах цього дослідження положення про необхідність обов'язкового врахування післяпроєктної спроможності громади як критерію стратегічної доцільності міжнародних ініціатив. Такий критерій дозволяє пов'язати оцінювання проєктної пропозиції з перспективами подальшого функціонування створених результатів, запобігати виникненню необґрунтованих бюджетних зобов'язань і забезпечувати більшу узгодженість міжнародної ресурсної підтримки з довгостроковими інтересами територіальної громади.

Отже, міжнародне співробітництво та грантова діяльність територіальних громад набувають значення дієвих інструментів локального

розвитку за умови їх системної інтеграції у механізми стратегічного планування, бюджетного управління, інституційного розвитку та оцінювання суспільних результатів. Обґрунтовано, що обсяг залученого міжнародного фінансування не може розглядатися як самодостатній показник ефективності відповідної діяльності, оскільки не відображає стійкості створених результатів, їх доступності для населення та фінансової спроможності громади забезпечувати подальше функціонування започаткованих ініціатив. Запропонований критерій подвійної відповідності конкретизує взаємозв'язок між суспільною доцільністю міжнародного проєкту та інституційно-фінансовими передумовами його довгострокової результативності. Перспективи подальших наукових досліджень пов'язані з емпіричним встановленням впливу кадрової спроможності, бюджетної стійкості, якості стратегічного планування та характеру міжнародних партнерських мереж на результативність використання зовнішніх ресурсів територіальними громадами різних типів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80

3. Про транскордонне співробітництво : Закон України від 24.06.2004 № 1861-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15

4. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги : постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 № 153. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : міжнародний договір від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

6. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17

7. Комаровський І., Орел О., Яценко В. (2024). Застосування положень теорії змін

для оцінки ефективності грантової підтримки місцевих громад. *Теоретичні та прикладні питання державотворення.* № 32. С. 154–166. DOI: https://doi.org/10.35432/tisb322024319695.

8. Некрасова, Л., Бутковська, В. (2024). Вплив грантових програм підтримки вразливих груп населення на розвиток територіальних громад. *Економіка та суспільство*. Вип. 62. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-102

9. Полянська, А., Запухляк, І. (2021). Проєктна діяльність як інструмент розвитку територіальних громад. *Університетські наукові записки*. № 1 (79). С. 160–170. DOI: https://doi.org/10.37491/UNZ.79.15.

Ключові слова: *міжнародне співробітництво, територіальна громада, грантова діяльність, місцевий розвиток, проєктна спроможність, євроінтеграція.*

Keywords: *international cooperation, territorial community, grants, local development, project capacity, European integration.*

Леонід Іоргачов
здобувач вищої освіти 2-го курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.політ.н., проф. Вітман К.М.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄСІТС У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Сучасний етап розвитку публічного управління в Україні характеризується глибинними трансформаціями, спрямованими на впровадження принципів належного врядування, підвищення відкритості державних інституцій та забезпечення високого рівня якості публічних послуг. Судова гілка влади, будучи гарантом додержання прав і свобод громадян, тривалий час залишалася однією з найбільш консервативних сфер публічного адміністрування. Однак виклики останніх років – від загрози пандемії до повномасштабного воєнного вторгнення – актуалізували невідкладну потребу у безперервному, дистанційному та максимально прозорому функціонуванні судових органів (12).

Ключовим інструментом цифровізації вітчизняного судочинства стала Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (ЄСІТС). Її створення та розгортання має на меті не просто автоматизацію діловодства, а кардинальну перебудову публічно-управлінських механізмів забезпечення доступу до правосуддя, підвищення рівня довіри суспільства до суду та створення умов для ефективного громадського контролю (10). Разом із тим, процес практичної реалізації управлінських рішень щодо впровадження

ЄСІТС зіштовхнувся з низкою системних проблем: від міжвідомчої неузгодженості та кадрово-технічного дефіциту до нормативно-правових колізій та загрози кібербезпеці. Це обумовлює необхідність комплексного публічно-управлінського аналізу функціонування ЄСІТС.

У публічно-управлінській парадигмі цифровізація судоустрою розглядається як багатофакторний процес, що потребує чіткої координації між різними суб'єктами публічного адміністрування. Центральне місце у системі прийняття та реалізації управлінських рішень щодо ЄСІТС посідають: Вища рада правосуддя (ВРП) – як колегіальний, конституційний орган державної влади та вища ланка прийняття стратегічних і нормативних рішень у сфері судоустрою (зокрема, затвердження Положення про ЄСІТС та її окремі підсистеми); Державна судова адміністрація України (ДСА України) – як центральний орган публічного управління, що здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади; ДП «Інформаційні судові системи» (ДП «ІСС») – як державний технічний оператор, що безпосередньо відповідає за розробку, підтримку та адміністрування програмно-апаратного комплексу.

Законодавчою основою функціонування системи виступають Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (5), процесуальні кодекси України.

Головною публічно-управлінською метою впровадження ЄСІТС є забезпечення принципу *Open Justice* (відкритого правосуддя) (11). Це досягається шляхом забезпечення доступу учасників справи та громадськості до процесуальних документів у режимі реального часу, мінімізації людського чинника при розподілі справ, а також розширення можливостей для дистанційної участі у засіданнях (6).

Нормативні засади функціонування окремих підсистем ЄСІТС визначено рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 року № 1845/0/15-21, яким затверджено відповідне положення (3). Модульний підхід до запровадження системи дає змогу організовувати роботу окремих її компонентів у межах установлених процедур. Водночас ефективність

цифровізації залежить не лише від нормативного врегулювання, а й від технічної сумісності інформаційних ресурсів, належного організаційного забезпечення та спроможності судів адаптувати внутрішні процеси до електронного формату. Загальні принципи цифрового врядування, зокрема важливість скоординованого управління, цифрової інфраструктури та моніторингу результатів, висвітлено в дослідженні Організації економічного співробітництва та розвитку (9).

Однією з актуальних проблем цифровізації судочинства залишається забезпечення узгодженої взаємодії між електронними сервісами та внутрішніми системами судового діловодства. Якщо електронне подання документів не супроводжується належною інтеграцією з процесами їх реєстрації, опрацювання та зберігання, частина операцій може потребувати додаткового ручного втручання. Це створює ризик дублювання адміністративних процедур і збільшує навантаження на працівників апарату суду. Тому результативність електронного судочинства доцільно оцінювати не лише за наявністю цифрових сервісів, а й за ступенем інтеграції цих сервісів у повний цикл роботи із судовими документами. На значення комплексного підходу до цифровізації правосуддя вказують дослідження розвитку електронного цивільного судочинства в Україні та впливу цифрових технологій на судову систему (10).

Важливим інструментом розширення електронної взаємодії стало законодавче закріплення обов’язкової реєстрації та використання електронних кабінетів для визначених законом категорій учасників судового процесу. Відповідні зміни внесено Законом України від 29 червня 2023 року № 3200-IX (1). Закон установлює обов’язок реєстрації електронних кабінетів, зокрема для адвокатів, нотаріусів, державних і приватних виконавців, арбітражних керуючих, судових експертів, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших юридичних осіб у передбачених ним випадках. Ці положення формують нормативні передумови для ширшого використання електронного документообігу та стандартизації взаємодії судів з учасниками

процесу.

Окремого значення набувають питання інформаційної безпеки та доступності судової інформації в умовах воєнного стану. Закон України «Про доступ до судових рішень» закріплює засади відкритості судових рішень і доступу до них через Єдиний державний реєстр судових рішень, водночас передбачаючи встановлені законом особливості такого доступу (2). Зі свого боку, Закон України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах» визначає правові засади захисту інформації в таких системах (4). Отже, розвиток цифрового судочинства має передбачати баланс між публічністю судової діяльності, захистом персональних даних, кібербезпекою та безперервністю роботи судових інформаційних ресурсів.

Перехід до повноцінного електронного судочинства також потребує розвитку нормативних і технічних механізмів захисту інформації, належного фінансування цифрової інфраструктури та систематичного оцінювання ефективності впроваджених рішень. У цьому контексті доцільно розглянути створення міжвідомчого координаційного механізму для узгодження цифрових проєктів у судовій системі, удосконалення інтеграції між інформаційними системами, зменшення необґрунтованого дублювання паперових та електронних процедур, а також забезпечення стабільної роботи й захищеності серверної інфраструктури. Відповідні напрями узгоджуються із загальними рекомендаціями щодо розвитку стійкої цифрової інфраструктури та належного управління цифровою трансформацією (9).

Перспективним напрямом подальших досліджень є також застосування інструментів штучного інтелекту для допоміжного сортування та класифікації вхідних документів. Водночас такі інструменти мають виконувати допоміжну функцію, працювати за прозорими правилами та не підміняти процесуальні рішення судді.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов’язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін

документами : Закон України від 29.06.2023 № 3200-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3200-20#Text

2. Про доступ до судових рішень : Закон України від 22.12.2005 № 3262-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/3262-15

3. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи : рішення Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1845910-21#Text

4. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах : Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/80/94-%D0%B2%D1%80

5. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text

6. Barabash, T., Humeniuk, I., Levytska, L., & Muza, O. (2022). Innovative Approaches to Judicial Modeling in the Context of E-Democracy: Prospects for Ukraine. *Science and Innovation*, 18(4), 120–130. https://doi.org/10.15407/scine18.04.120

7. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). Guidelines on electronic court filing (e-filing) and digitalisation of courts. Council of Europe, 2021. Document CEPEJ(2021)15. URL: https://www.coe.int/en/web/cepej/documentation/cepej-documents/guidelines

8. Ilchyshyn, N. (2025). Impact of digitalisation on the justice system: Challenges of administrative justice. *Social and Legal Studios*, 8(2), 238-247. https://doi.org/10.32518/sals2.2025.238

9. OECD. 2023 OECD Digital Government Index: Results and Key Findings. Paris : OECD Publishing, 2024. 37 p. DOI: https://www.oecd.org/en/publications/2023-oecd-digital-government-index_1a89ed5e-en.html

10. Sereda O., Mamnitskyi V., Kornieva P., Cherevatenko I. (2024). New Steps of Digitalisation of Civil Justice in Ukraine. *Access to Justice in Eastern Europe*. Vol. 7, no. 1. P. 416–426. DOI: https://doi.org/10.33327/AJEE-18-7.1-n000118

11. Susskind R. (2019). Online Courts and the Future of Justice. Oxford : Oxford University Press. URL: https://academic.oup.com/oxford-law-pro/book/41081

12. Yanovska, O. (2025). Digital Technologies in the Judiciary Under Martial Law in Ukraine. *Supreme Court of Ukraine*. 9 October. URL: https://court.gov.ua/eng/supreme/pres-centr/news/1894732/

Ключові слова: *публічне управління, цифровізація, ЄСІТС, електронне правосуддя, прозорість.*

Keywords: *public administration, digitalization, EUITS, e-justice, transparency.*

Олег Коржан
здобувач 2 курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та врядування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Корнута Л.М.
Національний університет «Одеська юридична академія»

КОМУНІКАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Ефективність публічного управління залежить від здатності державних службовців забезпечувати належну взаємодію між органами влади, їх структурними підрозділами та громадянами. Підготовка управлінського рішення, узгодження дій виконавців, пояснення адміністративних процедур і реагування на звернення передбачають обмін інформацією, розуміння потреб співрозмовників та отримання зворотного зв'язку. Недоліки такої взаємодії можуть ускладнювати реалізацію навіть юридично обґрунтованих рішень. Тому комунікативний потенціал державного службовця доцільно розглядати як ресурс професійної діяльності, реалізація якого впливає на якість управлінських процесів. Метою дослідження є розкриття змісту комунікативного потенціалу державного службовця, визначення механізмів його впливу на ефективність управління та обґрунтування напрямів його розвитку. Методологічну основу становлять аналіз наукових джерел і нормативно-правових актів, системний підхід та понятєве розмежування комунікативного потенціалу й комунікативної компетентності.

Нормативною передумовою дослідження є закріплене Законом України «Про державну службу» розуміння професійної компетентності як здатності

застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти моральні й ділові якості для належного виконання службових завдань (1). Це дозволяє розглядати комунікативні можливості особи у зв'язку з її посадовими повноваженнями та результатами роботи. Водночас нормативне визначення професійної компетентності не є визначенням комунікативного потенціалу: останній потребує окремого наукового осмислення. Зокрема, у дослідженні Л.М. Корнути комунікативна компетентність державного службовця характеризується через знання правил спілкування, здатність застосовувати способи професійної взаємодії, підготовку документів і вибір комунікативних стратегій відповідно до робочої ситуації (2, с. 755–757). Такий підхід показує, що мовна грамотність становить необхідну, проте недостатню передумову результативної комунікації. У межах цього дослідження пропонується розуміти комунікативний потенціал державного службовця як сукупність наявних і здатних до розвитку особистісних ресурсів, які забезпечують можливість зрозуміло, етично та результативно взаємодіяти під час виконання службових повноважень. Комунікативна компетентність відображає сформовану здатність застосовувати знання та навички, тоді як поняття потенціалу додатково охоплює мотивацію до взаємодії, готовність до навчання і можливості подальшого вдосконалення. Таке розмежування має аналітичний характер і дозволяє враховувати перспективу професійного розвитку службовця.

Структуру комунікативного потенціалу доцільно представити через п'ять взаємопов'язаних компонентів. Когнітивний компонент охоплює знання правил службового спілкування, адміністративних процедур і потреб адресатів інформації. Практичний компонент передбачає активне слухання, постановку уточнювальних запитань, аргументоване пояснення рішень та підготовку зрозумілих повідомлень. Емоційний компонент характеризує здатність до саморегуляції й урахування стану співрозмовника. Етичний компонент визначає повагу до гідності людини, неупередженість і відповідальність за зміст повідомлень. Рефлексивний компонент охоплює

аналіз власних комунікативних дій та їх коригування на основі зворотного зв’язку. Запропонована структура може використовуватися для визначення індивідуальних потреб у професійному навчанні.

Вплив комунікативного потенціалу на ефективність управління проявляється насамперед у внутрішній організаційній взаємодії. Зрозуміле формулювання завдань, погодження строків і своєчасне повідомлення про труднощі створюють передумови для узгодженої роботи. Натомість неоднозначні доручення та відсутність зворотного зв’язку підвищують ризик помилок і дублювання дій. У цьому контексті комунікативний потенціал має значення для керівників і для службовців, які забезпечують горизонтальну взаємодію між підрозділами. У своїх дослідженнях Л.М. Грень та О.В. Грибко пов’язують комунікативний компонент лідерського потенціалу публічних службовців із конструктивним діалогом, емпатією, відкритістю та розвитком навичок ділового спілкування (3, с. 33–38). Для управлінської практики це означає необхідність створювати умови, за яких працівники можуть уточнювати завдання, повідомляти про ризики та пропонувати рішення. Здатність керівника вислухати обґрунтоване зауваження може сприяти виявленню проблем до завершення реалізації управлінського рішення.

Другим напрямом є взаємодія з громадянами. Її результативність передбачає точність, зрозумілість та доступність інформації. Службовець має пояснювати зміст рішення, порядок подальших дій і межі власних повноважень, уникаючи необґрунтованих обіцянок. Звіт OECD розглядає публічну комунікацію як функцію, що поєднує інформування, слухання та реагування на потреби громадян, а також підкреслює значення двостороннього діалогу для вдосконалення політик і послуг (4). Водночас інституційна комунікаційна спроможність органу влади та індивідуальний комунікативний потенціал службовця є різними рівнями аналізу: організаційні результати не можна пояснювати лише особистими якостями працівників. Етичні межі службової комунікації визначаються її публічним призначенням. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб

місцевого самоврядування встановлюють стандарти поведінки під час виконання посадових обов'язків (5). Відповідно, комунікативний вплив має здійснюватися з повагою до людини та дотриманням установлених повноважень. Переконливість повідомлення не може компенсувати неправомірність рішення або приховування інформації, яку орган зобов'язаний надати.

Особливого значення набуває комунікація в умовах невизначеності. Доцільно розмежовувати підтверджені відомості, питання, які ще уточнюються, та наступні дії відповідального органу. Визнання меж наявної інформації, пояснення причин затримки й визначення строку наступного повідомлення є практичними способами забезпечення передбачуваності взаємодії. При цьому цифрові канали повинні доповнювати доступні способи звернення, враховуючи різні можливості громадян отримувати й опрацьовувати інформацію. Розвиток комунікативного потенціалу потребує поєднання професійного навчання з практикою. Доцільними є аналіз службових ситуацій, моделювання складних розмов, редагування офіційних повідомлень, наставництво та обговорення результатів взаємодії. Законодавство передбачає створення умов для постійного професійного навчання державних службовців (1). Практичне наповнення такого навчання має відповідати комунікативним завданням конкретної посади.

Оцінювання запропоновано здійснювати за критеріями зрозумілості повідомлень, здатності уточнювати потреби співрозмовника, коректності пояснення рішень і використання зворотного зв'язку. Показники повторних звернень, строків погодження та задоволеності громадян можуть доповнювати оцінювання, проте потребують урахування складності справ, ресурсного забезпечення й організації роботи. Вони не є прямими показниками особистої комунікативної спроможності службовця. Отже, комунікативний потенціал державного службовця є ресурсом, який реалізується через професійну взаємодію та створює передумови для узгодженості дій, зрозумілості рішень і належного реагування на потреби громадян. Його внесок в ефективність

управління залежить від сформованих навичок, етичних орієнтирів та організаційних умов. Запропоноване розмежування потенціалу й компетентності та виокремлення п’яти компонентів дозволяють конкретизувати напрями професійного розвитку. Перспективою подальших досліджень є емпірична перевірка зв’язку цих компонентів із результатами службової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19 (дата звернення: 12.10.2026)

2. Корнута Л. М. (2024) Комунікативна компетентність в діяльності державних службовців. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 755–757. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-4/182

3. Грень Л. М., Грибко О. В. (2021) Комунікативний компонент лідерського потенціалу державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: шляхи формування. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*. 2021. № 2. С. 33–38. DOI: https://doi.org/10.20998/2227-6890.2021.2.04

4. OECD. (2021) *OECD Report on Public Communication: The Global Context and the Way Forward*. Paris : OECD Publishing, 2021. 240 p. DOI: https://doi.org/10.1787/22f8031c-en

5. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування : наказ Національного агентства України з питань державної служби від 05.08.2016 № 158. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16 (дата звернення: 12.10.2026)

Ключові слова: *публічне управління, державна служба, державний службовець, комунікативна компетентність, публічна комунікація.*

Keywords: *public administration, civil service, civil servant, communicative competence, public communication.*

Лідія Кучеренко
здобувачка вищої освіти 2-го курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Краснопольська Т.М.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА ЯК КЛЮЧОВИЙ СУБ'ЄКТ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

В умовах воєнного стану захист прав та законних інтересів дітей є одним із пріоритетних напрямів державної політики України. Війна створює додаткові ризики для життя та здоров'я дітей, реалізації їхнього права на сімейне виховання, освіту, охорону здоров'я й соціальний захист. Особливої уваги потребують діти, які втратили батьківське піклування, перебувають у складних життєвих обставинах або потребують невідкладного захисту, влаштування.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю забезпечення узгодженості дій органів місцевого самоврядування, служб у справах дітей, закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та інших суб'єктів, залучених до реалізації державної політики захисту прав дітей.

Метою дослідження є визначення ролі територіальної громади в реалізації державної політики захисту прав дітей та обґрунтування напрямів удосконалення організаційно-управлінського механізму її реалізації в умовах воєнного стану.

Дослідницький підхід ґрунтується на розгляді територіальної громади як місцевого рівня організації реалізації державної політики захисту прав дітей. У межах цього підходу увага зосереджується на взаємозв'язку основних управлінських процесів: виявлення ризиків порушення прав дитини,

оцінювання її потреб, координації діяльності уповноважених суб'єктів, організації необхідної допомоги та контролю за виконанням відповідних заходів. Такий підхід дає змогу акцентувати увагу на ролі міжвідомчої взаємодії та узгодженості дій органів і служб як важливих умов практичної реалізації державної політики захисту прав дітей в умовах воєнного стану.

Правові засади забезпечення прав дитини визначаються Конвенцією ООН про права дитини, Законом України «Про охорону дитинства» та іншими нормативно-правовими актами. Організаційні засади діяльності органів і служб, уповноважених здійснювати захист прав дітей, закріплені, зокрема, Законом України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей». Повноваження органів місцевого самоврядування та правові засади організації соціальних послуг визначаються законами України «Про місцеве самоврядування в Україні» і «Про соціальні послуги».

З позицій публічного управління місцевий механізм захисту прав дітей доцільно розглядати як сукупність взаємопов'язаних організаційних, координаційних і контрольних процесів. Його функціонування передбачає виявлення дітей, які потребують захисту, оцінювання обставин і потреб, визначення необхідних заходів, залучення відповідних служб та установ, організацію допомоги й подальший контроль за її наданням. Такий підхід дає змогу розглядати захист прав дітей не як сукупність відокремлених повноважень, а як послідовний процес управлінського реагування, орієнтований на конкретні потреби дитини.

Захист прав дітей передбачає комплекс правових, організаційних і соціальних заходів, спрямованих на забезпечення прав дитини, запобігання їх порушенню та належне реагування у випадках виникнення загроз. Важливе значення має дотримання принципу найкращих інтересів дитини, закріпленого Конвенцією ООН про права дитини, а також забезпечення передбачених національним законодавством гарантій охорони дитинства.

В умовах воєнного стану реалізація зазначених принципів потребує посиленої уваги до дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах,

залишилися без батьківського піклування або потребують невідкладного втручання для забезпечення їхньої безпеки. Тому місцева система захисту прав дітей має поєднувати реагування на конкретні загрози з профілактичною роботою, раннім виявленням потреб і організацією необхідної підтримки.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування відповідно до компетенції забезпечують: проведення державної політики у сфері охорони дитинства, розроблення і здійснення галузевих та регіональних програм поліпшення становища дітей, вирішення інших питань у цій сфері; розвиток мережі закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, а також позашкільних підліткових та інших закладів, які займаються організацією дозвілля, відпочинку і оздоровлення дітей, зміцнення їх матеріально технічної бази; встановлення опіки й піклування для виховання дітей, які внаслідок смерті, позбавлення батьків батьківських прав, хвороби батьків чи з інших причин залишилися без батьківського піклування, а також для захисту особистих і майнових прав та інтересів дітей (3, ст. 5).

Водночас територіальну громаду не слід ототожнювати з одним органом, який самостійно здійснює всі функції із захисту дітей. Адже важливу роль в організації ефективної діяльності в сфері захисту прав дітей відіграє працюючий механізм взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, інших закладів та установ під час забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження, під час виявлення, розгляду звернень та повідомлень про таких дітей, забезпечення їх безпеки, а також надання необхідної допомоги з урахуванням потреб (2, ст. 2).

У забезпеченні соціального захисту дітей, захисту прав дитини беруть участь у межах своєї компетенції інші органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, громадяни України (4, ст. 2).

Важливою умовою реалізації локального механізму захисту прав дітей є

чітке розмежування повноважень і відповідальності його учасників. Виконавчі органи місцевого самоврядування здійснюють визначені законодавством повноваження у сфері захисту прав дітей та опіки й піклування. Служби у справах дітей забезпечують виконання спеціалізованих завдань у межах своєї компетенції, тоді як заклади освіти, охорони здоров'я, соціальні служби та інші уповноважені суб'єкти беруть участь у виявленні ризиків, інформуванні, оцінюванні потреб і наданні необхідної підтримки. Комісія з питань захисту прав дитини забезпечує дорадчий розгляд відповідних питань у межах установлених повноважень. Отже, результативність місцевої системи залежить від узгодженості дій її учасників, а не лише від наявності відповідних організаційних структур.

Нормативною основою міжвідомчої взаємодії є, зокрема, Порядок забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 585. Він визначає організаційні засади взаємодії уповноважених суб'єктів у процесі виявлення дітей, які потребують захисту, забезпечення їхньої безпеки та надання необхідної допомоги. З управлінської точки зору важливо, щоб така взаємодія передбачала своєчасну передачу інформації, узгодження подальших дій, визначення відповідальних виконавців і контроль за виконанням прийнятих рішень.

Практичним прикладом організації місцевого механізму захисту прав дітей є Новоукраїнська міська територіальна громада Кіровоградської області. У межах її системи захисту прав дітей важливу роль відіграють служба у справах дітей, виконавчий комітет міської ради та комісія з питань захисту прав дитини. Діяльність цих структур пов'язана з реалізацією визначених законодавством повноважень щодо захисту прав дітей, які залишилися без батьківського піклування, перебувають у складних життєвих обставинах або потребують невідкладного втручання для забезпечення їхньої безпеки.

Наявність визначених організаційних структур створює передумови для реалізації місцевих повноважень у сфері захисту прав дітей. Важливим

аспектом діяльності виконавчого комітету міської ради є забезпечення встановлення опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, застосування інших форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (1, ст. 35).

До повноважень виконавчого комітету міської ради, як органу опіки та піклування також входить здійснення виявлення, відібрання, обліку, влаштування та забезпечення прав дітей, які залишилися без батьківського піклування, дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, дітей, життю чи здоров'ю яких існує загроза (1, ст. 34).

Розгляд організаційної структури місцевої системи дає підстави акцентувати увагу на необхідності забезпечення узгодженості між повноваженнями відповідних органів і практичними процедурами їх реалізації.

Отже, територіальна громада є важливим рівнем реалізації державної політики захисту прав дітей, на якому забезпечується організація взаємодії уповноважених суб'єктів, виявлення ризиків порушення прав дитини та надання необхідної допомоги. Результативність відповідної діяльності залежить не лише від нормативного закріплення повноважень, а й від узгодженості дій залучених органів і служб, своєчасності реагування та контролю за виконанням визначених заходів. Перспективними напрямами вдосконалення місцевого механізму захисту прав дітей є посилення міжвідомчої координації, удосконалення процедур оцінювання потреб, розвиток раннього виявлення ризиків і запровадження систематичного оцінювання результативності наданої допомоги з урахуванням найкращих інтересів дитини.

Список використаних джерел:

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text.

2. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних

життєвих обставинах: постанова Кабінету Міністрів України від 01 червня 2020 року №585. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text

3. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text.

4. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text.

Ключові слова: *державна політика, захист прав дітей, територіальна громада, служба у справах дітей, міжвідомча взаємодія.*

Keywords: *public policy, protection of children's rights, territorial community, children's affairs department, interagency interaction.*

Юлія Макарова
здобувач вищої освіти 2 курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.і.н., проф. Кормич Л.І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРАВОСУДДЯ

Сьогодні реформа судів для України стала справжнім тестом на спроможність рухатися до Європи та виконувати вимоги Брюсселя. Попри всі спроби щось змінити, люди все ще дивляться на суди як на інституції з високим ризиком корупції. Це підриває довіру громадян до правосуддя та гальмує розвиток демократії в цілому. Тому тут важливо дивитися не лише на боротьбу з хабарництвом, а й на управління процесами. Державі потрібна не просто точкова робота, а стійка система, яка зможе блокувати корупцію на кожному рівні.

Мета цього дослідження полягає в тому, щоб знайти практичні управлінські рішення для модернізації антикорупційної політики в судовій системі. Щоб розібратися в ситуації, ми використали системний та інституційний підходи, порівняли українські норми з міжнародними стандартами, а також застосували методи прогнозування та критичного аналізу.

Важливо розуміти, що антикорупційна політика в судах – це не просто окремі структури. Це ціла динамічна система, де взаємодіють органи влади, спеціалізовані інституції та громадськість (1, с. 45). Усі вони мають працювати злагоджено, щоб виявляти та ліквідовувати корупцію ще на підступах. Якщо

проаналізувати ризики, стає зрозуміло, що більшість проблем криється саме в управлінні. Це суб'єктивність при відборі кадрів, непрозорість дисциплінарних процедур та загальні недоліки в адмініструванні судів (2, с. 112). Спираючись на досвід Венеціанської комісії чи GRECO, можна сказати, що ключ до успіху – у балансі. Потрібно поєднувати жорсткий зовнішній моніторинг із збереженням незалежності суддівського самоврядування (3, с. 78). Західний досвід чітко показує: без прозорих декларацій та незалежних інспекцій чесного суду не побудувати.

Зараз антикорупційна архітектура в Україні досить складна. Вона включає судові інституції, як-от Вищу раду правосуддя зі Службою дисциплінарних інспекторів та Вищу кваліфікаційну комісію суддів. Також діє антикорупційна вертикаль: НАЗК, НАБУ та елементи громадського контролю, зокрема Громадська рада доброчесності та Етична рада. Очевидно, що перезапуск ВРП та ВККС за підтримки міжнародних експертів дав хороший старт для очищення системи (4, с. 19). Водночас НАЗК стежить за статками суддів, а НАБУ займається боротьбою з топ-корупцією.

Проте на практиці ми бачимо кілька серйозних проблем:

- Гострий брак кадрів. Через це на суддів падає величезне навантаження, що призводить до затягування строків розгляду справ і створює додаткові спокуси для корупції.

- Погана комунікація між НАЗК та судовими органами (ВККС/ВРП). Це призводить до дублювання перевірок майнового стану, що лише затягує процес оцінювання суддів та кандидатів.

- Постійний тиск з боку олігархів чи політиків, а також внутрішня корпоративна солідарність, яка заважає системі самоочищуватися.

Щоб вийти з цього замкненого кола, варто зробити наступні кроки:

1. Створити єдиний цифровий протокол обміну даними між НАЗК, ВККС та ВРП. Це дозволить автоматично і без зайвої бюрократії перевіряти майновий стан суддів та кандидатів у режимі реального часу.

2. Максимально цифровізувати судові процеси через розширення

можливостей ЄСІТС. Використання штучного інтелекту для аналізу складності справ та моніторингу підозрілих рішень допоможе прибрати людський фактор там, де найчастіше стаються зловживання (5, с. 134).

3. Забезпечити реальну фінансову та оперативну незалежність Служби дисциплінарних інспекторів при ВРП. Саме цей орган має гарантувати швидку перевірку скарг та невідворотне покарання за порушення присяги.

Якщо ці рішення будуть впроваджені, комплексна модернізація допоможе суттєво звузити простір для корупції. Це дозволить швидше вирішити проблему з кадрами та виконати вимоги Єврокомісії для вступу до ЄС. Головне – забезпечити три речі: нульовий політичний вплив на ВРП та ВККС, прозорість їхньої роботи та стабільне фінансування всієї антикорупційної системи.

Список використаних джерел:

1. Гаращук, В. М. (2022). Інституційні засади запобігання корупції в системі органів правосуддя України. Право та державне управління, 3(2), 41–48.

2. Колісник, В. П. (2023). Судова реформа в Україні в контексті європейської інтеграції: політико-управлінські аспекти. Державне будівництво та менеджмент, 14(1), 108–116.

3. Серьогін, В. О. (2021). Міжнародні стандарти доброчесності судової влади та їх імплементація в Україні. Часопис Київського університету права, (4), 75–81.

4. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки: Указ Президента України № 231/2021 від 11 червня 2021 р. URL: rada.gov.ua

5. Шаповал, В. М. (2024). Цифровізація публічного управління як інструмент мінімізації корупційних ризиків у судовій системі. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування, 35(1), 131–136.

Ключові слова: *антикорупційна політика, сфера правосуддя, інституційне забезпечення, модернізація судової системи, політико-управлінські механізми.*

Keywords: *anti-corruption policy, judicial sphere, institutional framework, modernization of the judicial system, political and administrative mechanisms.*

Анна Марковська
здобувачка вищої освіти 2-го курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»,
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Мішина Н. В.
Національний університет «Одеська юридична академія»

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ

Доступ до правосуддя є важливою умовою забезпечення прав і свобод людини та одним із показників ефективності публічного управління. В Україні це питання набуває особливого значення в умовах воєнного стану, цифрової трансформації держави та необхідності підтримання безперервної роботи судової системи. Реалізація права на судовий захист залежить не лише від законодавчих гарантій, а й від належної організації роботи судів, їх кадрового та матеріально-технічного забезпечення, доступності правничої допомоги й можливості громадян користуватися електронними сервісами. Особливу роль у забезпеченні доступу до правосуддя відіграє належна реалізація принципів верховенства права, рівності перед законом і судом, незалежності судової влади та ефективності судового захисту. Важливим завданням публічного управління є створення організаційних, правових та інституційних умов, за яких кожна особа матиме реальну можливість звернутися до суду, отримати своєчасний і справедливий розгляд справи та домогтися виконання судового рішення.

При цьому доступність правосуддя передбачає не лише формальне закріплення відповідного права в законодавстві, а й усунення практичних перешкод, які можуть ускладнювати його реалізацію.

Правові основи доступу до правосуддя закріплені в Конституції України. Відповідно до статті 55 Конституції України, права і свободи людини та громадянина захищаються судом (3). Важливе значення має також Закон України «Про судоустрій і статус суддів», який визначає організаційні засади судової влади та гарантії здійснення правосуддя (5). Отже, держава повинна забезпечувати не тільки формальну можливість звернення до суду, а й належні умови для реального використання цього права.

Одним із перспективних напрямів удосконалення публічного управління є цифровізація судочинства. Використання електронних сервісів, дистанційної участі в судових засіданнях та електронного обміну документами може зменшувати часові та фінансові витрати учасників судового процесу. Як зазначає В. Бурий, дотримання принципу верховенства права створює передумови для вдосконалення механізмів забезпечення доступу до правосуддя. Важливим напрямом у цьому контексті є розвиток цифрових систем, які надають людині необхідну правову інформацію для оцінювання перспектив звернення до суду та вибору найбільш доцільного способу захисту своїх прав. Такі інструменти підвищують правову обізнаність громадян. Крім того, використання цифрових платформ дає змогу спростити процедури звернення до суду, забезпечити дистанційну участь у розгляді справ і полегшити вирішення нескладних типових спорів (1, с.47). Розвиток таких механізмів має супроводжуватися належними гарантіями захисту прав людини та можливістю отримання професійної правничої допомоги. Водночас упровадження електронних сервісів не повинно створювати додаткових перешкод для громадян, які не мають необхідних технічних засобів, стабільного доступу до інтернету або достатніх цифрових навичок.

Вчена Т. В. Степанова акцентує увагу на принципі цифрової доступності правосуддя, який сформувався внаслідок розвитку судової системи та переходу суспільства до цифрового середовища. Його значення полягає не лише в забезпеченні можливості звернення до суду, а й у створенні реальних умов для участі в судовому процесі та виконання судових рішень.

Використання цифрових технологій дає змогу враховувати потреби учасників судочинства, удосконалювати процесуальні процедури та чіткіше визначати права й обов'язки сторін і суду (6, с.14). Завдяки цьому цифрова доступність сприяє практичній реалізації основних принципів правосуддя. З огляду на це, доцільно розглядати цифрову доступність не лише як один із напрямів модернізації судової системи, а і як самостійний принцип судочинства.

На нашу думку, це питання має бути одним із пріоритетів державного управління, оскільки розвиток технологій повинен розширювати можливості захисту прав, а не обмежувати їх. Для цього доцільно забезпечувати зрозумілий інтерфейс електронних платформ, доступність сервісів для людей з інвалідністю та можливість отримання консультацій щодо користування ними.

Проблематика цифровізації безпосередньо пов'язана із забезпеченням процесуальних прав учасників судочинства. О. Ф. Шминдрук і Ю. С. Балагур досліджують право на доступ до правосуддя та вказують, що одним із ключових аспектів здійснення правосуддя є доступ до суду для всіх громадян. Відмова суду у прийнятті позовних заяв через технічні проблеми порушує це право (7, с.43). З огляду на це, удосконалення управлінських механізмів має передбачати належне технічне забезпечення судів, стабільну роботу електронних систем та організацію допомоги користувачам. При цьому необхідно зберігати передбачені законодавством альтернативні способи звернення до суду для осіб, які не можуть скористатися цифровими засобами.

Окремої уваги потребує забезпечення доступу до правосуддя в умовах воєнного стану. Воєнні дії, переміщення населення, пошкодження судових установ та порушення транспортного сполучення можуть ускладнювати участь громадян у судових процедурах. Вчена Г. С. Єрмакова розглядає конституційно-правові гарантії права на справедливий суд в умовах цифровізації правосуддя та воєнного стану (2, с.16). За таких обставин важливо поєднувати безпеку учасників процесу з безперервністю роботи судів і дотриманням процесуальних гарантій. Доцільним є вдосконалення

дистанційних форм участі в судових засіданнях, забезпечення резервних технічних рішень і належне інформування громадян про порядок звернення до суду.

Ще одним напрямом удосконалення публічного управління є розширення можливостей отримання безоплатної правничої допомоги. Закон України «Про безоплатну правничу допомогу» визначає правові засади надання такої допомоги та гарантії її отримання особами, які мають на неї право (4). На практиці важливо забезпечувати належне інформування населення про відповідні послуги, розвивати дистанційне консультування та покращувати взаємодію між установами системи правосуддя й органами, які надають правничу допомогу. Це сприятиме зменшенню правових та інформаційних бар'єрів, особливо для соціально вразливих категорій населення.

На нашу думку, ефективність публічного управління у сфері доступу до правосуддя залежить також від якості організаційних рішень. Необхідно вдосконалювати кадрове планування, аналізувати навантаження на суди, забезпечувати належне матеріально-технічне оснащення та раціонально використовувати бюджетні кошти. Важливим є регулярне оцінювання результатів управлінських заходів за такими показниками, як тривалість розгляду справ, доступність судових послуг, стабільність роботи електронних систем і можливість отримання правничої допомоги. Такий підхід дасть змогу виявляти проблеми та визначати напрями подальшого вдосконалення судового адміністрування.

Отже, удосконалення механізмів публічного управління у сфері забезпечення доступу до правосуддя в Україні потребує комплексного підходу, який поєднує правові, організаційні, фінансові та цифрові інструменти. Основними напрямами мають бути розвиток доступних електронних сервісів, належне кадрове й технічне забезпечення судів, розширення доступу до безоплатної правничої допомоги та збереження процесуальних гарантій в умовах воєнного стану. Вважаємо, що орієнтація

управлінських рішень на реальні потреби громадян сприятиме підвищенню доступності правосуддя, зміцненню довіри до судової системи та ефективнішому захисту прав людини.

Окремого значення набуває подальше вдосконалення організаційних механізмів функціонування судової системи, спрямованих на забезпечення своєчасного та якісного розгляду справ, оптимізацію внутрішніх управлінських процесів і підвищення ефективності використання наявних ресурсів. Важливим завданням залишається створення належних умов для професійної діяльності працівників апаратів судів, розвитку їхніх цифрових компетентностей і підвищення рівня організаційної спроможності судових установ.

Необхідною передумовою реалізації цих завдань є належне фінансування судової системи, модернізація матеріально-технічної бази та забезпечення стабільної роботи інформаційних систем, що використовуються у процесі здійснення правосуддя.

Крім того, удосконалення механізмів публічного управління у сфері доступу до правосуддя має передбачати систематичне вивчення потреб громадян, аналіз причин виникнення перешкод у реалізації права на судовий захист і врахування отриманих результатів під час формування державної політики.

Важливим інструментом у цьому контексті є проведення опитувань учасників судового процесу, аналіз звернень громадян та оцінювання доступності судових послуг. Такий підхід сприятиме виявленню проблемних аспектів організації роботи судів, підвищенню прозорості їхньої діяльності та формуванню більш ефективних управлінських рішень, орієнтованих на суспільні потреби.

Водночас подальший розвиток цифрових механізмів доступу до правосуддя повинен супроводжуватися збереженням можливості використання традиційних способів звернення до суду. Це особливо важливо для осіб, які через вік, стан здоров’я, місце проживання, матеріальне

становище або недостатній рівень цифрової грамотності не можуть повною мірою користуватися електронними сервісами. Поєднання цифрових та офлайн-інструментів забезпечить більш інклюзивний характер судочинства й сприятиме реалізації принципу рівності всіх осіб перед законом і судом.

Список використаних джерел:

1. Бурий, В. (2026). Право на доступ до правосуддя в умовах розвитку цифрових засобів. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Т. 17. С. 42-49. URL: https://nrplaw.ukma.edu.ua/article/view/366564/352089
2. Єрмакова, Г. С. (2026). Конституційно-правові гарантії права на справедливий суд за умов цифровізації правосуддя та воєнного стану. *Київський юридичний журнал*. 2026. №9. С.15-27. URL: https://journals.fpk.kyiv.ua/index.php/kyivlawjournal/article/view/91/84
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
4. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text
6. Степанова, Т. В. (2025). Принцип цифрової доступності правосуддя. *Правова держава*. 2025. № 60. С. 9-16. URL: https://pd.onu.edu.ua/article/view/349161/338353
7. Шминдрук, О. Ф., Балагур, Ю. С. (2024). Забезпечення права на доступ до правосуддя в умовах диджиталізації цивільного судочинства. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2024. № 2. С. 43-47.

Ключові слова: *цифровізація, верховенство права, електронні сервіси, правосуддя, право.*

Keywords: *digitalization, rule of law, electronic services, justice, law.*

Олександр Мінухін
здобувач вищої освіти 2-го курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.і.н., проф. Кормич Л.І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

БЕЗПЕКА І ВІДКРИТІСТЬ: ПРОЗОРІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ПРОЄКТІВ ТА ГРАНТІВ ГРОМАД У ВОЄННИЙ ЧАС

Повномасштабна війна одночасно посилила дві вимоги до проєктів відновлення, які громади реалізують за підтримки міжнародних партнерів: потребу в прозорості використання ресурсів і потребу обмежувати інформацію, розголошення якої може зашкодити обороні та безпеці людей. Масштаб викликів безпрецедентний: за оцінкою RDNA4, потреби України у відновленні станом на 31 грудня 2024 р. становлять 524 млрд дол. США (2). Метою тез є обґрунтування підходу «відкритість за замовчуванням, обмеження як виняток» для міжнародних проєктів і грантів територіальних громад у воєнний час.

Відкритість у воєнний період потрібна не менше, ніж у мирний. На місцевому рівні відновлення відбувається за одночасної дії кількох чинників ризику: значних обсягів фінансування з різних джерел, терміновості рішень, спрощених процедур воєнного часу та обмеженої кадрової спроможності громад (2). Частина закупівель здійснюється без конкурентних процедур, а в системі Prozorro нерідко оприлюднюються лише звіти про укладені договори з мінімумом даних, часто без джерела фінансування (2). Отже, воєнний стан не скасовує підзвітності: саме прозорість формує довіру партнерів і впливає на готовність фінансувати відбудову.

Водночас безпекові ризики розкриття є реальними. Через запровадження

воєнного стану Мінцифри тимчасово призупинило роботу Єдиного державного вебпорталу відкритих даних, оскільки він містив дані, які могли зашкодити інтересам національної безпеки (1; 6). Закупівлі, що стосуються захисних споруд та подібних об’єктів, також можуть закриватися (2). До чутливих категорій належать координати й технічні параметри критичної інфраструктури, графіки робіт і логістичні маршрути, а також персональні дані переселенців, військових, волонтерів та виконавців. Окремий ризик становить ефект мозаїки: фото, геомітки, терміни та переліки обладнання, безпечні поодинці, у сукупності можуть формувати розвідувальну картину. Тому ризик слід оцінювати для сукупності публікацій, а не для кожної окремо.

Правову межу між відкритістю та обмеженням задає Закон України «Про доступ до публічної інформації». Він допускає обмеження лише за одночасного дотримання трьох умов: інформація має стосуватися захисту визначених законом інтересів, зокрема національної безпеки; її розголошення може завдати істотної шкоди цим інтересам; така шкода переважає суспільний інтерес в отриманні інформації (5, ст. 6). Блокове закриття всього масиву даних цим вимогам не відповідає. Показовим є приклад, який Уповноважений Верховної Ради України з прав людини оцінив як неправомірний: розпорядження Запорізької обласної військової адміністрації від 22.04.2022 № 193 відстрочило відповіді на запити щодо публічної інформації до припинення воєнного стану (4).

З огляду на це доцільно закривати не проєкт загалом, а його чутливі елементи. Відкритими мають залишатися сума й джерело фінансування, мета та тип проєкту, процедура вибору виконавця, умови договору, фінансові звіти й результати. Обмеженню підлягають точні координати та технічні параметри об’єктів, графіки робіт, якщо їх розголошення створює конкретну загрозу, та персональні дані. Практичними інструментами є політика класифікації даних із призначеною відповідальною особою, відкладена публікація деталей після завершення робіт, агрегування (район замість адреси, категорії замість переліку обладнання), анонімізація персональних даних, а також публічне

пояснення причин обмеження. Для грантових проєктів доцільна дворівнева звітність: повна інформація передається донору й аудитору в режимі конфіденційності, а публічна версія містить обґрунтовані обмеження, режим яких погоджується з донором ще на етапі заявки.

Цифрова інфраструктура відбудови дає змогу поєднати ці вимоги. Екосистема DREAM покликана забезпечити єдиний цифровий маршрут для всіх проєктів відновлення, а міжнародні фінансові організації заявили про намір використовувати її для спільного нагляду (3). Інтерактивна карта проєктів подається за громадою та областю, типом об’єкта, етапом реалізації й орієнтовною вартістю, а профіль проєкту містить очікувані результати, джерела фінансування, замовника й постачальника та посилання на Prozorro (2). Це приклад агрегованого рівня деталізації, достатнього для контролю, але без точних технічних параметрів. Разом із тим система перебуває в розвитку: можливі прогалини, дублікати й випадки невідповідності інформації дійсному стану проєктів, а відсутність єдиного маркера відбудови в Prozorro та практика зведених закупівель ускладнюють простеження коштів до конкретного об’єкта (2).

Отже, безпека й прозорість сумісні за умови, що обмеження є точковими, обґрунтованими, перевірюваними й тимчасовими. Чим більше інформації закрито, тим важливішими стають незалежний аудит, моніторинг третьої сторони та громадський контроль. Інтегрована, ризик-орієнтована модель, що поєднує цифрові дані, інституційний контроль, аудит і громадську участь, здатна зменшити корупційні ризики та забезпечити відчутні результати відновлення за обмежених ресурсів (2).

Список використаних джерел:

1. Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 берез. 2022 р. № 263. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-2022-п

2. Іванюк, О. В., & Фінік, М. В. (2026). Механізми запобігання корупційним ризикам у сфері публічних закупівель на місцевому рівні при реалізації програм

відновлення. Державне управління: удосконалення та розвиток, (2). DOI: https://doi.org/10.32702/2307-2156.2026.2.19

3. Кабінет Міністрів України. (б. д.). Міжнародні фінансові організації планують використовувати цифрову екосистему DREAM для забезпечення прозорості та підзвітності відбудови. https://www.kmu.gov.ua/news/mizhnarodni-finansovi-orhanizatsii-planuiut-vykorystovuvaty-tsyfrovu-ekosystemu-dream-dlia-zabezpechennia-prozorosti-ta-pidzvitnosti-vidbudovy

4. Лубінець, Д. (б. д.). Право на інформацію – це основа демократії. LB.ua. URL: https://lb.ua/blog/dmytro_lubinets/565264_pravo_informatsiyu-tse_osnova.html

5. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січ. 2011 р. № 2939-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17

6. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. (2023, 25 жовтня). Представники Офісу Омбудсмана взяли участь у щорічній конференції, присвяченій темі відкритих даних (Closed Data Conference). URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/predstavniki-ofisu-ombudsmana-vzyali-uchast-u-tradicijnij-shchorichnij-konferenciyi-prisvyachenij-temi-vidkritih-danih-closed-data-conference-40

***Ключові слова*:** *безпека, прозорість, відкриті дані, громади, міжнародні гранти.*

Keywords: *security, transparency, open data, communities, international grants.*

Дмитро Пасс
здобувач 2 курсу магістратури
Центр підготовки магістрів публічної служби та професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д. н. з держ. упр., проф. Маляренко Т.А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

КОМУНІКАТИВНА ПОЛІТИКА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЧИННИК ЗМІЦНЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕГІТИМНОСТІ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабна збройна агресія проти України зумовила істотну трансформацію організаційних, правових та соціально-політичних умов функціонування місцевого самоврядування. Запровадження воєнного стану, посилення централізованих механізмів забезпечення національної безпеки, необхідність оперативного ухвалення управлінських рішень і перерозподілу ресурсів актуалізували проблему збереження демократичної природи публічної влади за обставин обмеження окремих форм політичної участі. Особливої ваги набуло питання підтримання суспільного визнання органів місцевого самоврядування, діяльність яких безпосередньо пов’язана із забезпеченням життєдіяльності територіальних громад, організацією цивільного захисту, наданням адміністративних і соціальних послуг, відновленням інфраструктури та реалізацією заходів підтримки населення.

За таких умов політична легітимність місцевої влади формується в середовищі підвищеної суспільної невизначеності, обмежених матеріальних ресурсів і посилених вимог до результативності управління. Водночас об’єктивне ускладнення діяльності органів місцевого самоврядування не усуває необхідності забезпечення її суспільної підзвітності. Збереження правових підстав здійснення владних повноважень становить необхідну передумову функціонування місцевої влади, однак саме по собі не гарантує

позитивного сприйняття управлінських рішень територіальною громадою. Відповідно, особливого наукового значення набуває дослідження комунікативної політики як інституційного механізму, через який відбувається пояснення владних рішень, узгодження управлінських пріоритетів із суспільними очікуваннями та підтримання довіри до органів місцевого самоврядування.

У сучасній українській науковій літературі проблема взаємозв'язку комунікації та легітимності місцевої влади розглядається з позицій політичної інституціоналізації, демократичної участі та ефективності публічного управління. Зокрема, Н. В. Шотурма обґрунтовує значення інформаційної відкритості й двосторонньої комунікативної взаємодії для забезпечення участі громадськості в управлінських процесах (8). В. Бараболя досліджує особливості комунікації між владою та територіальними громадами в контексті децентралізації, воєнних викликів і розвитку інституційних механізмів громадської участі (9). Т. Лозинська розглядає легітимність місцевого самоврядування в політичній системі України воєнного часу, акцентуючи увагу на співвідношенні правомірності функціонування органів місцевої влади та їх суспільного визнання (10). О. Горай аналізує інформаційну активність місцевих коаліцій і значення комунікативної взаємодії для прозорості та підзвітності управлінських процесів (11). Зазначені дослідження створюють теоретичні передумови для поглибленого аналізу комунікативної політики саме як чинника політичної легітимації місцевої влади.

Політичну легітимність органів місцевого самоврядування доцільно визначати як суспільне визнання обґрунтованості здійснення владних повноважень, прийнятності процедур ухвалення управлінських рішень і відповідності діяльності місцевої влади основоположним цінностям та інтересам територіальної громади. Зазначений феномен має складну соціально-політичну природу, оскільки охоплює правові, інституційні, нормативно-ціннісні та психологічні характеристики владних відносин. Його

зміст не вичерпується формальним дотриманням законодавства, персональною популярністю посадових осіб або ситуативним схваленням конкретних управлінських заходів.

Принципового методологічного значення набуває розмежування юридичної легальності, інституційної довіри та політичної легітимності. Легальність характеризує відповідність формування й діяльності органів публічної влади чинним правовим нормам. Інституційна довіра відображає очікування громадян щодо компетентності, добросовісності та передбачуваності діяльності відповідних органів. Політична легітимність становить ширшу характеристику, пов’язану із суспільним визнанням належності владних повноважень конкретному інституту та прийнятності способів їх здійснення. З огляду на це зниження довіри до окремого рішення не обов’язково означає втрату легітимності органу влади загалом, тоді як тривале порушення принципів справедливості, підзвітності та правомірності здатне поступово послаблювати суспільне визнання відповідного інституту.

Особливості легітимності місцевого самоврядування в умовах воєнного стану пов’язані з обмеженням можливостей періодичного оновлення представницьких органів через виборчі процедури. За відсутності умов для проведення виборів особливого значення набувають інші механізми підтримання суспільного визнання місцевої влади, зокрема належне виконання управлінських функцій, забезпечення правомірності рішень, відкритість процедур і збереження каналів громадської участі. У цьому аспекті заслуговує на увагу позиція Т. Лозинської щодо здатності інституту місцевого самоврядування зберігати політичну значущість і суспільне визнання за умов воєнних обмежень демократичних процедур (10).

Водночас відсутність можливості проведення виборів не повинна розглядатися як підстава для ототожнення політичної легітимності з адміністративною результативністю. Навіть ефективне забезпечення поточних потреб населення не усуває необхідності дотримання принципів правової визначеності, рівності громадян і публічної підзвітності. Відтак

підтримання легітимності в умовах воєнного стану потребує розвитку процедур, які забезпечують можливість суспільної оцінки діяльності органів місцевого самоврядування за відсутності повноцінного функціонування традиційних електоральних механізмів.

Комунікативну політику органів місцевого самоврядування пропонується розглядати як інституційно впорядковану систему принципів, організаційних процедур, інформаційних ресурсів і форм публічної взаємодії, спрямовану на забезпечення інформаційних прав громадян, пояснення управлінських рішень, виявлення суспільних потреб, організацію громадської участі та підтримання підзвітності місцевої влади перед територіальною громадою. Її функціональне призначення полягає у формуванні стійкого механізму взаємодії між суб'єктами владних повноважень і населенням, у межах якого інформаційний обмін забезпечує можливість суспільного впливу на управлінські процеси.

Такий підхід передбачає розмежування комунікативної політики, інформаційного супроводу та політичної самопрезентації. Інформаційний супровід переважно забезпечує доведення відомостей про діяльність органу влади до відповідної аудиторії. Політична самопрезентація спрямовується на формування позитивного образу конкретного суб'єкта політичної діяльності. Комунікативна політика має інституційний характер і передбачає наявність нормативно визначених або організаційно закріплених процедур взаємодії, здатних функціонувати незалежно від персонального складу керівництва. Відповідно, її результативність повинна визначатися якістю публічно-управлінських відносин, а не кількістю інформаційних повідомлень чи інтенсивністю медійної присутності посадових осіб.

Правову основу відповідних відносин становлять Конституція України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», а також законодавство у сфері інформації, доступу до публічної інформації та звернень громадян (1–5). Конституційні положення закріплюють засади народовладдя, визнання місцевого самоврядування, правомірності діяльності органів

публічної влади та реалізації громадянами інформаційних і політичних прав. Законодавство про місцеве самоврядування визначає систему відповідних органів, їхню компетенцію та засади відповідальності перед територіальними громадами. Норми інформаційного законодавства створюють правові передумови для забезпечення відкритості управлінської діяльності, одержання суспільно значущих відомостей і реалізації зворотного зв'язку.

Спеціальні умови функціонування публічної влади визначаються Законом України «Про правовий режим воєнного стану» (6). Його положення передбачають можливість утворення військових адміністрацій та особливості здійснення владних повноважень на відповідних територіях. У зв'язку з цим комунікативна політика місцевого самоврядування повинна враховувати конкретну організаційно-правову модель управління територіальною громадою, фактичний розподіл компетенції та необхідність узгодження інформаційної діяльності різних суб'єктів публічної влади.

Поява додаткових центрів управлінської компетенції створює ризики інформаційної неузгодженості, дублювання повідомлень і невизначеності щодо відповідальних суб'єктів. За таких обставин населення може отримувати суперечливі відомості про порядок надання послуг, реалізацію безпекових заходів або використання ресурсів. Навіть за умови правомірності відповідних рішень комунікативна неузгодженість здатна послаблювати сприйняття керованості місцевих процесів. Тому координація комунікативної діяльності органів місцевого самоврядування, військових адміністрацій та інших уповноважених органів має розглядатися як необхідна організаційна передумова підтримання інституційної довіри.

Одним із центральних механізмів комунікативного забезпечення політичної легітимності виступає пояснювальна підзвітність. Її зміст полягає в систематичному розкритті правових, організаційних та фактичних підстав управлінського вибору, критеріїв визначення пріоритетів, очікуваних наслідків і результатів реалізації рішень. На відміну від формального оприлюднення адміністративних актів, пояснювальна підзвітність передбачає

доступність аргументації, яка дає громадянам можливість оцінювати обґрунтованість управлінських дій.

Особливого значення зазначений механізм набуває в ситуаціях розподілу дефіцитних ресурсів. Визначення черговості відновлення пошкоджених об’єктів, фінансування комунальної інфраструктури, організації соціальної підтримки та забезпечення потреб внутрішньо переміщених осіб неминуче супроводжується необхідністю вибору між конкуруючими суспільними потребами. За таких умов недостатня прозорість критеріїв пріоритетності може спричиняти сприйняття управлінських рішень як вибіркових або несправедливих. Натомість аргументоване пояснення обмежень, альтернатив і критеріїв розподілу ресурсів створює передумови для суспільного розуміння навіть тих рішень, які не забезпечують повного задоволення індивідуальних очікувань.

Важливим елементом легітимаційного потенціалу комунікативної політики є процедурна справедливість. У контексті місцевого врядування вона відображає сприйняття громадянами неупередженості, послідовності, доступності та передбачуваності процедур ухвалення рішень. Її значення полягає в тому, що суспільна оцінка діяльності органу влади формується з урахуванням способу прийняття рішення, а не виключно його матеріальних наслідків. Можливість отримати пояснення, звернутися із запереченням, скористатися передбаченою законом процедурою перегляду рішення та розраховувати на рівне ставлення становить важливу передумову збереження довіри до місцевої влади.

Окремої уваги потребує співвідношення інформаційної відкритості та безпекових обмежень. В умовах воєнного стану оприлюднення певних відомостей може створювати ризики для обороноздатності, безпеки населення та функціонування критичної інфраструктури. Водночас правомірність обмеження доступу до публічної інформації не може обґрунтовуватися виключно загальним посиланням на воєнний стан. Законодавство передбачає необхідність оцінювання конкретних підстав обмеження доступу, характеру

захищеного інтересу та співвідношення можливої шкоди від оприлюднення відомостей із суспільним інтересом в їх отриманні (4).

З огляду на це доцільно розмежовувати безпекову обмеженість доступу до окремих відомостей та інституційну непрозорість діяльності органів місцевого самоврядування. Перша може бути необхідним інструментом захисту суспільно значущих інтересів; друга характеризує відсутність належних процедур обґрунтування рішень і суспільного контролю. Навіть за наявності законних обмежень щодо поширення конкретних даних орган місцевого самоврядування повинен забезпечувати максимально можливу відкритість правових підстав, загальної мети рішення, компетенції відповідальних суб'єктів і передбачених законом способів його оскарження.

Необхідною складовою комунікативної політики виступає громадська участь. Її значення для політичної легітимності визначається можливістю територіальної громади впливати на формування управлінських пріоритетів і зміст рішень. Водночас формальна наявність консультаційних процедур не гарантує реалізації такого впливу. Проведення опитувань, громадських обговорень або електронних консультацій за відсутності змістовного опрацювання отриманих пропозицій може формувати лише зовнішні ознаки відкритості. У цьому контексті принципового значення набуває забезпечення простежуваного зв'язку між висловленою громадською позицією, її адміністративним розглядом та остаточним рішенням.

Нормативні перспективи інституціоналізації відповідних процедур пов'язані із Законом України «Про публічні консультації» від 20 червня 2024 року № 3841-IX (7). Його положення передбачають розвиток процедур залучення заінтересованих сторін до підготовки публічних рішень. Водночас необхідно враховувати встановлений законом порядок відкладеного набрання чинності, пов'язаний із припиненням або скасуванням воєнного стану. Тому зазначений акт слід розглядати як перспективну нормативну основу вдосконалення консультаційних механізмів, а не як підтвердження загальної обов'язковості відповідних процедур у період до набрання ним чинності.

Суттєвим чинником результативності комунікативної політики є доступність інформаційних каналів для різних категорій населення. Цифровізація місцевого врядування створює можливості для оперативного інформування, електронного звернення та дистанційної участі громадян у вирішенні питань місцевого значення. Водночас залежність від цифрової інфраструктури породжує ризики нерівного доступу до інформації, особливо в умовах перебоїв електропостачання, нестабільного зв'язку, вимушеного переміщення населення та неоднакового рівня цифрової компетентності.

У цьому аспекті інклюзивність комунікативної політики необхідно розглядати як фактичну можливість різних соціальних груп отримувати суспільно значущу інформацію, звертатися до уповноважених органів і брати участь у доступних формах громадського обговорення. Реалізація такого підходу передбачає поєднання цифрових і традиційних каналів комунікації, адаптацію інформаційних матеріалів до потреб осіб з інвалідністю, забезпечення зрозумілості адміністративних процедур та врахування особливостей доступу до інформації внутрішньо переміщених осіб і мешканців територій із пошкодженою інфраструктурою.

Самостійним напрямом комунікативної політики виступає кризове інформування, ефективність якого визначається здатністю органів місцевого самоврядування забезпечувати населення достовірною, своєчасною та практично придатною інформацією в умовах підвищеної невизначеності. Повідомлення про наслідки обстрілів, перебої в роботі систем життєзабезпечення, евакуаційні заходи або зміни в організації надання публічних послуг повинні ґрунтуватися на розмежуванні підтверджених фактів, попередніх оцінок і прогнозованих дій. Надмірна категоричність повідомлень, приховування інформаційних помилок або відсутність пояснень щодо зміни попередніх прогнозів здатні негативно впливати на суспільне сприйняття компетентності органу влади.

Особливої уваги потребує проблема персоналізації публічної комунікації. Ототожнення діяльності органу місцевого самоврядування з

інформаційною активністю окремої посадової особи може призводити до підміни інституційної підзвітності персональним репутаційним позиціонуванням. Така модель не забезпечує належної сталості комунікативних процедур, оскільки їх функціонування стає залежним від індивідуальних характеристик керівника. Відповідно, необхідним є розмежування офіційного інформування про здійснення владних повноважень, персональних політичних оцінок та публічної діяльності посадових осіб поза межами інституційної комунікації.

На підставі проведеного аналізу пропонується авторська контекстно-легітимаційна модель комунікативної політики органів місцевого самоврядування, яка передбачає взаємозв'язок чотирьох функціональних компонентів: інформаційно-достовірнісного, процедурно-підзвітного, партисипативно-інклюзивного та безпеково-адаптивного.

Інформаційно-достовірнісний компонент охоплює точність, своєчасність, послідовність і перевірюваність офіційних повідомлень. Процедурно-підзвітний відображає здатність органів місцевого самоврядування пояснювати правові підстави, мотиви, альтернативи та результати управлінських рішень. Партисипативно-інклюзивний характеризує доступність каналів громадської участі, можливість висловлення альтернативних позицій і наявність процедур їх змістовного розгляду. Безпеково-адаптивний визначає здатність комунікативної системи функціонувати в умовах воєнних загроз, забезпечуючи правомірне співвідношення відкритості, оперативності та захисту чутливої інформації.

Концептуальне значення запропонованої моделі полягає у визначенні опосередкованого характеру впливу комунікативної політики на політичну легітимність. Передбачається, що інформаційна достовірність, пояснювальна підзвітність і доступність громадської участі впливають насамперед на сприйняття громадянами компетентності, передбачуваності та процедурної справедливості місцевої влади. Зазначені оцінки формують передумови для підтримання інституційної довіри та суспільного визнання здійснення владних

повноважень. Отже, комунікативна політика не може розглядатися як самодостатнє джерело легітимності, оскільки її вплив залежить від правомірності та результативності управлінської діяльності.

Важливою особливістю запропонованої моделі є врахування контекстуальної зумовленості відповідного взаємозв'язку. Комунікативні практики, які забезпечують позитивні результати в територіальних громадах із відносно стабільною безпековою ситуацією, можуть виявитися недостатніми в умовах систематичних обстрілів, масштабних руйнувань або значного вимушеного переміщення населення. Тому оцінювання комунікативної політики потребує врахування ресурсної спроможності громади, інтенсивності безпекових загроз, стану інфраструктури та особливостей організаційно-правової моделі місцевого управління.

Емпірична перевірка запропонованої моделі може здійснюватися шляхом поєднання контент-аналізу офіційних повідомлень, аналізу процедур розгляду звернень громадян, опитувань щодо сприйняття процедурної справедливості, експертного оцінювання комунікативної спроможності органів місцевого самоврядування та порівняльного дослідження територіальних громад. Принципового значення набуває розмежування показників інформаційної активності, суспільної довіри та політичної легітимності. Кількість оприлюднених повідомлень, переглядів або реакцій у цифровому середовищі характеризує переважно інформаційну присутність органу влади та не може вважатися безпосереднім доказом його суспільного визнання.

У практичному вимірі перспективним інструментом удосконалення комунікативної політики є систематичний комунікативний аудит органів місцевого самоврядування. Його предметом доцільно визначити своєчасність оприлюднення інформації, зрозумілість пояснення управлінських рішень, доступність каналів звернення, змістовність відповідей, можливість простеження результатів громадських консультацій, узгодженість кризових повідомлень і правомірність інформаційних обмежень. Водночас кількісні

показники мають інтерпретуватися у взаємозв'язку з якісними характеристиками комунікації, оскільки формальне дотримання процедур не завжди супроводжується реальним забезпеченням суспільної участі.

Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що комунікативна політика органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану становить важливий інституційний чинник підтримання політичної легітимності публічної влади. Її вплив реалізується через забезпечення інформаційної достовірності, процедурної справедливості, аргументованої підзвітності та доступності громадської участі за умов необхідного врахування безпекових обмежень. Водночас політична легітимність не передбачає безумовного схвалення всіх управлінських рішень. Здатність місцевої влади забезпечувати правомірність власних дій, аргументовано реагувати на суспільну критику та підтримувати механізми громадського контролю становить важливу характеристику демократичної стійкості територіальної громади.

Наукова новизна запропонованого підходу полягає в теоретичному обґрунтуванні комунікативної політики як контекстуально зумовленого механізму відтворення політичної легітимності, функціонування якого опосередковується суспільним сприйняттям компетентності, процедурної справедливості та інституційної підзвітності місцевої влади. Подальші дослідження доцільно спрямувати на емпіричну перевірку зазначених взаємозв'язків у територіальних громадах із різними безпековими, соціально-економічними та організаційними характеристиками.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР.
3. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII.
4. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI.
5. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР.
6. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII.

7. Про публічні консультації : Закон України від 20.06.2024 № 3841-IX.

8. Шотурма, Н. В. (2021). Особливості забезпечення комунікативної політики органів місцевого самоврядування. *Регіональні студії*. Вип. 26. С. 29–33.

9. Бараболя, В. (2025). Комунікація між владою та громадою в територіальних громадах України: виклики війни, децентралізації та шляхи інституційної реалізації. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методики викладання соціально-політичних дисциплін*. Вип. 37. DOI: 10.31392/UDU-nc.series22.2025.37.07.

10. Лозинська, Т. (2025). Легітимність місцевого самоврядування в політичній системі України воєнного часу. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. № 34. С. 506–516. DOI: 10.35432/tisb342025359586.

11. Горай, О. С. (2026). Інформаційна активність та діалог місцевих коаліцій з громадськістю. *Політичне життя*. № 1. DOI: 10.31558/2519-2949.2026.1.9.

Ключові слова: *комунікативна політика, місцеве самоврядування, політична легітимність, воєнний стан, територіальна громада.*

Keywords: *communication policy, local self-government, political legitimacy, martial law, territorial community.*

Анастасія Підгородинська
здобувачка вищої освіти 2-го курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.політ.н., проф. Вітман К.М.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

В умовах сучасних суспільно-політичних трансформацій та повномасштабної війни питання забезпечення ефективної антикорупційної політики в Україні набуває особливого значення. Система органів юстиції виконує важливі функції у сфері реалізації державної правової політики, надання адміністративних послуг, забезпечення функціонування державних реєстрів та взаємодії держави з громадянами, що зумовлює необхідність належного рівня прозорості, підзвітності та доброчесності її діяльності.

Корупційні ризики в цій сфері можуть негативно впливати на ефективність публічного управління, довіру громадян до державних інституцій та результативність реалізації державної політики. У зв’язку з цим дослідження політико-управлінських механізмів протидії корупції є важливою складовою вдосконалення системи публічного управління та забезпечення належного функціонування органів юстиції.

Особливої актуальності набуває комплексне поєднання інституційних, організаційно-управлінських, правових та цифрових інструментів запобігання корупції. Ефективність антикорупційної політики залежить не лише від наявності відповідної нормативно-правової бази, а й від спроможності державних інституцій забезпечувати практичну реалізацію антикорупційних заходів, управління корупційними ризиками, внутрішній контроль, прозорість

процедур та належний рівень відповідальності посадових осіб.

Водночас цифровізація управлінських процесів і державних послуг створює додаткові можливості для мінімізації безпосереднього контакту між посадовцями та громадянами, автоматизації процедур, підвищення прозорості та відстежуваності управлінських рішень. Тому аналіз політико-управлінських механізмів протидії корупції в системі органів юстиції України дає змогу визначити ключові проблеми їх функціонування та окреслити перспективні напрями вдосконалення антикорупційної політики.

Важливою складовою реалізації антикорупційної політики є формування ефективного інституційного механізму, який забезпечує узгоджену діяльність спеціалізованих антикорупційних органів, належне нормативно-правове регулювання та функціонування інструментів прозорості й підзвітності.

С. Гронський, досліджуючи інституційні механізми реалізації антикорупційної політики в Україні, акцентує увагу на взаємодії спеціалізованих антикорупційних інституцій та цифрових інструментів забезпечення прозорості, зокрема електронного декларування, Prozorro, Prozorro.Sale і DREAM. Науковець також виокремлює серед актуальних проблем політичну вразливість окремих інституцій, нормативно-правові суперечності, перевантаження судової системи та недостатній рівень суспільної довіри. Удосконалення антикорупційної політики, на думку автора, передбачає посилення інституційної незалежності, гармонізацію законодавства з acquis communautaire, інтеграцію цифрових платформ та формування культури доброчесності (1).

Варто звернути увагу, що специфіка реалізації антикорупційної політики в органах юстиції пов’язана з необхідністю забезпечення високих стандартів доброчесності, прозорості та відповідальності посадових осіб, діяльність яких безпосередньо впливає на функціонування правової системи держави. О. Кальчук, аналізуючи антикорупційну політику в органах прокуратури України, визначає її як комплекс взаємопов’язаних нормативно-

правових, інституційних та превентивно-процедурних складових, спрямованих на запобігання, виявлення і протидію корупційним правопорушенням. Науковець звертає увагу на значення перевірки декларацій, перевірок доброчесності, службових розслідувань, антикорупційної освіти та підвищення кваліфікації. Водночас перспективним напрямом удосконалення антикорупційної політики визначається подальше підвищення прозорості управлінських процесів, розширення участі громадськості та поступова цифровізація й автоматизація процедур з метою мінімізації людського фактора (2).

Суттєвий потенціал удосконалення антикорупційних механізмів пов'язаний із використанням цифрових технологій, які здатні підвищувати прозорість управлінських процедур, забезпечувати автоматизований контроль та зменшувати корупційні ризики, пов'язані з безпосереднім контактом між посадовими особами і громадянами. Так, авторський колектив М. Старинський, Н. Горобець та Т. Шлапко аналізують сучасні цифрові інструменти запобігання та протидії корупції в Україні, серед яких електронне декларування, Prozorro, Єдиний портал повідомлень викривачів, платформа «Дія» та системи електронного врядування (3).

Дослідники наголошують, що результативність цифрових інструментів не є автоматичною та залежить від поєднання технологічних рішень з інституційними реформами й належним правовим регулюванням. Перспективи розвитку цифрового антикорупційного механізму автори пов'язують, зокрема, із застосуванням штучного інтелекту для аналізу повідомлень викривачів, удосконаленням захисту даних та розширенням можливостей цифрової участі громадян (3).

Важливим елементом сучасної антикорупційної політики є формування інституційної культури доброчесності, яка має доповнювати нормативні та організаційні механізми запобігання корупції. Л. Любохинець, Н. Танасієнко та О. Поплавська розглядають доброчесність як ціннісно-правову основу публічної служби та пов'язують ефективність антикорупційної політики з

розвитком інституційної спроможності, прозорості, електронного декларування, громадського моніторингу та цифровізації публічних послуг (4).

Автори також звертають увагу на специфічні корупційні ризики, зумовлені умовами воєнного стану, та наголошують на необхідності комплексного поєднання інституційних, правових і цифрових інструментів. Отже, протидія корупції в системі органів юстиції має ґрунтуватися не лише на виявленні та притягненні до відповідальності за корупційні правопорушення, а й на превентивному управлінні ризиками, забезпеченні доброчесності та формуванні прозорого середовища функціонування публічних інституцій (4).

Таким чином, політико-управлінські механізми протидії корупції в системі органів юстиції України мають розглядатися як комплекс взаємопов'язаних інституційних, правових, організаційно-управлінських та цифрових інструментів, спрямованих на запобігання корупційним ризикам, забезпечення прозорості, підзвітності та доброчесності публічних інституцій.

Сучасні виклики, зокрема повномасштабна війна, посилюють необхідність підвищення інституційної спроможності органів юстиції та вдосконалення механізмів внутрішнього контролю. Перспективним напрямом є подальша цифровізація управлінських процедур, розвиток електронного декларування, автоматизованого моніторингу та цифрових інструментів виявлення корупційних ризиків, за умови належного правового регулювання та захисту інформації.

Водночас результативність антикорупційної політики визначається не лише технологічними та нормативними рішеннями, а й формуванням сталої інституційної культури доброчесності, професійної відповідальності посадових осіб та ефективної взаємодії державних інституцій із громадянським суспільством. Комплексне поєднання зазначених механізмів створює передумови для підвищення ефективності антикорупційної політики та зміцнення довіри до системи органів юстиції України.

Список використаних джерел:

1. Гронський, С. (2025). Інституційні механізми реалізації антикорупційної політики в Україні: проблеми та перспективи. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences, 344. DOI: 10.31891/2307-5740-2025-344-4-18

2. Кальчук, О. М. (2024). Особливості антикорупційної політики в органах прокуратури України. Наукові записки. Серія: Право, 17, 90–96. DOI: 10.36550/2522-9230-2024-17-90-96

3. Starinskyi, M., Horobets, N. & Shlapko, T. (2026). Digital technologies in the system of corruption prevention and counteraction in Ukraine: current state and prospects. Visegrad Journal on Human Rights. DOI: 10.61345/1339-7915.2026.2.7.

4. Любохинець, Л., Танасієнко, Н. & Поплавська, О. (2026). Доброчесність та запобігання корупції в Україні: сучасні виклики та перспективи вирішення. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Економіка», 40(68), 4–11. DOI: 10.25264/2311-5149-2026-40(68)-4-11

Ключові слова: *антикорупційна політика, протидія корупції, органи юстиції, публічне управління, політико-управлінські механізми, корупційні ризики, цифровізація.*

Keywords: *anti-corruption policy, combating corruption, justice authorities, public administration, political and administrative mechanisms, corruption risks, digitalization.*

Олена Прокопенко
здобувачка вищої освіти 2 -го курсу магістратури
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Квасніцька О.О.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабна збройна агресія проти України істотно змінила умови функціонування публічної влади на місцевому рівні. Органи місцевого самоврядування (далі - ОМС), які в мирний період зосереджувалися на соціально-економічному розвитку, бюджетуванні, управлінні комунальною власністю та наданні публічних послуг, були змушені одночасно виконувати безпекові, гуманітарні й координаційні завдання. Йдеться про цивільний захист, евакуацію населення, підтримку внутрішньо переміщених осіб, забезпечення роботи критичної інфраструктури та ліквідацію наслідків обстрілів.

Діяльність ОМС у таких умовах набуває ознак кризового місцевого управління. Її визначальними рисами є потреба швидко приймати рішення, змінювати бюджетні пріоритети, постійно взаємодіяти з військовими адміністраціями та органами сектору безпеки, водночас зберігаючи законність, підзвітність і представництво інтересів населення.

Базовим нормативним актом залишається Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», відповідно до якого територіальні громади самостійно або через утворені ними ради та виконавчі органи вирішують питання місцевого значення в межах Конституції і законів України (4). Запровадження воєнного стану не припинило місцеве самоврядування, але істотно змінило правовий та організаційний режим реалізації його

повноважень.

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» передбачає можливість утворення військових адміністрацій як тимчасових державних органів для забезпечення оборони, цивільного захисту, громадської безпеки та функціонування публічної влади (5). Військові адміністрації населених пунктів можуть створюватися, зокрема, там, де місцеві ради, їх виконавчі органи або відповідні голови не здійснюють покладених на них повноважень.

У практиці воєнного часу сформувалися дві основні моделі місцевого управління. У першій ОМС продовжують працювати, але постійно координують діяльність із районними та обласними військовими адміністраціями. У другій, за наявності законодавчих підстав, військова адміністрація населеного пункту перебирає визначений обсяг повноважень місцевого самоврядування. Аналітичні матеріали щодо фінансів громад у 2025 році підтверджують здатність системи місцевого самоврядування пристосовуватися до воєнних умов, водночас виявляючи істотні регіональні відмінності фінансової спроможності (3).

Першою особливістю діяльності ОМС є зміна пріоритетів управління територіальною громадою. Першочерговими стають захист населення, облаштування укриттів, резервне енергозабезпечення, підтримка критичної інфраструктури, евакуація, відновлення пошкоджених об’єктів та стабільна робота комунальних служб. Близькість місцевої влади до населення дає можливість швидко виявляти потреби і спрямовувати ресурси на їх задоволення.

Другою особливістю є підвищення оперативності управлінських рішень. Закон України № 2259-IX від 12 травня 2022 р. розширив можливості сільських, селищних і міських голів вирішувати окремі бюджетні, кадрові та організаційні питання в умовах воєнного стану (6). Це скорочує час реагування, коли звичайні колегіальні процедури ускладнені. Водночас концентрація частини повноважень потребує посиленого контролю за законністю, обґрунтованістю і прозорістю рішень.

Третьою особливістю є посилення координаційної функції. ОМС взаємодіють із військовими адміністраціями, ДСНС, поліцією, військовим командуванням, закладами охорони здоров'я, волонтерськими організаціями та міжнародними партнерами. За таких умов результативність місцевого управління залежить не лише від внутрішньої спроможності ради, а й від налагодженого міжвідомчого обміну інформацією та узгодженого використання ресурсів.

Четвертою особливістю є необхідність забезпечення безперервності публічних послуг. Повітряні тривоги, руйнування адміністративних будівель, перебої з електроенергією та зв'язком не повинні повністю припиняти надання адміністративних, соціальних, освітніх, медичних і комунальних послуг. Тому громадам потрібні плани безперервності діяльності, резервне живлення, альтернативні канали зв'язку, резервне копіювання даних, взаємозаміна працівників і чіткі алгоритми роботи в надзвичайних ситуаціях. Практичні аспекти організації роботи військових адміністрацій і передачі їм окремих повноважень органів місцевого самоврядування розглянуто у відповідних методичних рекомендаціях (2).

П'ятою особливістю є зростання соціального та фінансового навантаження. Громади приймають внутрішньо переміщених осіб, забезпечують доступ до освіти, медицини, соціальних і адміністративних послуг, сприяють працевлаштуванню та інтеграції нових мешканців. Водночас прифронтові й деокуповані території втрачають частину податкової бази та зазнають руйнування майна, а відносно безпечні громади несуть додаткові витрати через прийом ВПО і релокацію бізнесу. Це зумовлює потребу в адаптивному бюджетуванні, регулярному перегляді пріоритетів та формуванні резервів.

Окремою проблемою є співвідношення повноважень ОМС та військових адміністрацій. Надзвичайний режим потребує посиленої державної координації, проте нечіткість окремих процедур передачі й повернення повноважень може породжувати компетенційні конфлікти та невизначеність

щодо відповідальності. Аналітика місцевих бюджетів засвідчує нерівномірність фінансових можливостей громад, особливо тих, що постраждали від бойових дій (3).

Особливого значення це питання набуває у зв'язку з майбутнім переходом від військового до цивільного управління. Під час українського фахового обговорення повноважності місцевих рад в умовах війни наголошувалося на необхідності збереження представницької функції рад, законодавчого розмежування повноважень і врахування потреб прифронтових громад (1). Актуальність проблеми підтверджує і прийняття 16 вересня 2026 р. за основу проєкту Закону України «Про забезпечення повноважності місцевих рад в умовах воєнного стану» № 14405 (7).

На нашу думку, удосконалення діяльності ОМС має передбачати чіткіше розмежування компетенцій місцевих рад, їх виконавчих органів і військових адміністрацій; визначення процедур передачі та повернення повноважень; запровадження реальних планів безперервності роботи; формування кадрового резерву; захищене цифрове зберігання даних; розвиток альтернативних каналів комунікації та збереження мінімальних стандартів відкритості й звітності, сумісних із вимогами безпеки.

Водночас державна політика має враховувати відмінності між громадами. Потреби прифронтової або деокупованої території суттєво відрізняються від потреб громади у відносно безпечному регіоні. Тому фінансова й організаційна підтримка повинна залежати від рівня безпекового ризику, масштабів руйнувань, демографічних змін, кадрової та бюджетної спроможності конкретної громади.

Отже, діяльність органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану поєднує традиційні функції місцевої влади з безпековими, гуманітарними, координаційними та кризовими завданнями. Українські громади продемонстрували здатність адаптуватися до надзвичайних умов, а результати децентралізації стали важливою передумовою такої стійкості. Подальший розвиток моделі місцевого управління має забезпечувати баланс

між оперативністю, чітким розподілом компетенцій, інституційною спроможністю, безперервністю послуг, прозорістю та підзвітністю. Саме це створюватиме основу для стійкості громад під час війни та відновлення повноцінного демократичного врядування після завершення воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Як зберегти повноважність рад під час війни і врегулювати роботу прифронтових громад. Децентралізація. 2026. URL: https://decentralization.gov.ua/news/21010 (дата звернення: 11.10.2026).

2. Реалізація військовими адміністраціями населених пунктів окремих повноважень ОМС в умовах воєнного стану – методичні рекомендації та зразки документів. Децентралізація. 2022. URL: https://decentralization.gov.ua/news/15825 (дата звернення: 11.10.2026).

3. Бюджети громад у 2025 році: стійкість, адаптація, розвиток. Децентралізація. 2026. URL: https://decentralization.gov.ua/news/20555 (дата звернення: 11.10.2026).

4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр (дата звернення: 08.10.2026).

5. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19 (дата звернення: 08.10.2026).

6. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : Закон України від 12.05.2022 № 2259-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20 (дата звернення: 08.10.2026).

7. Про прийняття за основу проєкту Закону України про забезпечення повноважності місцевих рад в умовах воєнного стану : Постанова Верховної Ради України від 16.09.2026 № 4984-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4984-20 (дата звернення: 08.10.2026).

Ключові слова: *місцеве самоврядування, воєнний стан, територіальна громада, військова адміністрація, децентралізація.*

Keywords: *local self-government, martial law, territorial community, military administration, decentralization.*

Софія Протасова
здобувачка вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародне право»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кормич Б.А
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ РОЗМИТНЕННЯ АВТОМОБІЛІВ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

Митне регулювання транспортних засобів в Україні завжди було предметом суспільних дискусій. Воно стосується не лише економіки, а й соціальної справедливості, адже питання доступності автомобілів напряму впливає на рівень життя громадян. Українська система розмитнення часто критикується за надмірне фіскальне навантаження, що створює бар'єри для легалізації авто. У Митному кодексі України (2012) у статті 246 зазначено: «Метою митного оформлення є забезпечення дотримання встановленого законодавством України порядку переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, а також забезпечення статистичного обліку ввезення на митну територію України» (4). Це положення демонструє прагнення держави до правової узгодженості, проте реальність показує складність і непередбачуваність процедур,які часто змінюються під тиском політичних та економічних обставин.

Особливо гострою є проблема акцизного податку, який фактично визначає кінцеву вартість автомобіля після розмитнення. Формула акцизу враховує об'єм двигуна, тип пального та вік авто,що робить старі машини з великим двигуном практично недоступним. У Законі № 2611-VIII від 2018 року закріплено: «Ставка акцизного податку для легкових автомобілів визначається як базова ставка, помножена на об'єм двигуна та коефіцієнт віку

транспортного засобу» (3). Це положення стало предметом критики, адже воно фактично стимулює імпорт нових авто, але відсікає значну частину ринку вживаних. У результаті виникає соціальна напруга: громадяни, які не мають можливості придбати новий автомобіль, змушені користуватися старими машинами без офіційної реєстрації.

У Європейському Союзі митна політика має інший характер. Вона спрямована на забезпечення єдиного ринку та прозорості процедур.У Union Customs Code (Регламент ЄС №952/2013) зазначено: «Customs legislation shall be applied uniformly throughout the customs territory of the Union» (6). Це означає, що всі країни-члени діють за однаковими правилами, що мінімізує правову невизначеність і створює передбачувані умови для бізнесу та громадян. Європейська система митного регулювання є більш стабільною, адже вона не змінюється під впливом короткострокових політичних рішень, а базується на довгостроковій стратегії інтеграції та гармонізації.

Важливим елементом є екологічні стандарти, які в ЄС мають пріоритетне значення. У Директиві 715/2007/ЕС прямо зазначено: «Member States shall ensure that vehicles comply with emission limits set out in Annex I» (5). Це положення демонструє, що митна політика ЄС використовується не лише як інструмент економічного регулювання, а й як механізм екологічної безпеки. В Україні ж екологічні вимоги закріплені у Законі № 2612-VIII від 08.11.2018 , де зазначено: «Митне оформлення з метою вільного обігу та першу державну реєстрацію в Україні ввезених транспортних засобів нових і таких, що були в користуванні, або виготовлених в Україні здійснюють за умови їх відповідності екологічним нормам не нижче рівня "ЄВРО-2" » (1). Проте слабкий контроль і корупційні ризики часто нівелюють ефективність цього положення, що дозволяє ввезення автомобілів із низькими екологічними стандартами.

Цікавою є практика, запроваджена в Україні у 2022 році під час воєнного стану. У Законі № 2142-IX було зазначено: «На період дії воєнного стану звільняються від оподаткування митом, акцизом та ПДВ транспортні засоби,

що ввозяться громадянами» (2). Це рішення призвело до масового ввезення автомобілів, проте після його скасування у 2023 році виникла хвиля невдоволення, адже багато громадян не встигли скористатись пільгою. Така практика показує, що митна політика в Україні часто має ситуативний характер і залежить від політичних рішень, тоді як у ЄС вона є більш стабільною та прогнозованою.

Проблема подвійної реєстрації автомобілів також залишається актуальною. під час війни багато українських громадян отримали тимчасові номера в країнах ЄС, залишаючись зареєстрованими в Україні. Це створює правові колізії та ускладнює повторне ввезення таких авто. У ЄС подібні ситуації вирішуються через єдину систему митного контролю, яка дозволює уникати подвійних реєстрацій. В Україні ж відсутність узгоджених механізмів призводить до хаосу та додаткових витрат для громадян.

Отже, українська система розмитнення автомобілів має переважно фіскальний характер, оскільки значна увага приділяється наповненню державного бюджету за рахунок митних платежів та інших обов'язкових зборів. Натомість у Європейському Союзі діє гармонізована система митного регулювання, яка передбачає узгоджені правила та врахування екологічних характеристик транспортних засобів. Часті зміни українського законодавства можуть створювати правову невизначеність і ускладнювати для громадян планування витрат на розмитнення, тоді як спільні митні правила ЄС забезпечують більш узгоджений підхід до митних процедур. Тому гармонізація митної політики України з нормами ЄС є важливим кроком до вдосконалення законодавства, спрощення процедур і підвищення їхньої прозорості. Це сприятиме зменшенню адміністративних труднощів для громадян, розвитку економіки та впровадженню екологічно відповідального підходу до використання автомобілів.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 8 листопада 2018 року № 2612-VIII. Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо ввезення

транспортних засобів на митну територію України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2612-VIII#Text

2. Закон України від 24 березня 2022 року № 2142-IX. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text (дата звернення: 13.10.2026).

3. Закон України від 8 листопада 2018 року № 2611-VIII. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування акцизним податком легкових транспортних засобів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2611-19#Text (дата звернення: 13.10.2026).

4. Митний кодекс України. (2012). с. 246. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text (дата звернення: 13.10.2026).

5. Регламент (ЄС) № 715/2007 від 20.06.2007 Про затвердження типу колісних транспортних засобів стосовно шкідливих викидів легких пасажирських транспортних засобів та транспортних засобів комерційного призначення (Євро-5 та Євро-6) і про доступ до інформації щодо ремонту та технічного обслуговування колісних транспортних засобів. URL:https://zakononline.ua/documents/show/277388___277453 (дата звернення: 13.10.2026).

6. Регламент (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text (дата звернення: 13.10.2026).

Ключові слова: *митне регулювання, розмитнення автомобілів, акцизний податок, митне оформлення, екологічні стандарти, митна політика ЄС, гармонізація законодавства.*

Keywords: *customs regulation, vehicle customs clearance, excise tax, customs clearance, environmental standards, EU customs policy, harmonization of legislation.*

Наталя Сауляк
здобувачка вищої освіти 2-го курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.і.н., проф. Кормич Л.І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ БАР'ЄРИ ДЕКЛАРУВАННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стратегічні орієнтири модернізації системи публічного управління в Україні сьогодні спрямовані на розбудову людиноцентричного цифрового простору та повну безпаперову взаємодію («Paperless»). Базовим кроком у цьому напрямі стало ухвалення закону, що докорінно змінив концепцію взаємодії громадянина з державою у сфері реєстрації місця проживання. Так, 1 грудня 2021 року набрав чинності Закон України від 05.11.2021 № 1871-IX «Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні», який регулює відносини у цій сфері, а також встановлює порядок надання таких послуг та обміну відповідними відомостями в електронних реєстрах (2). Згідно зі ст.2 Закону, декларування місця проживання особи визначено як повідомлення особою органу реєстрації адреси свого місця проживання через подання декларації в електронній формі з використанням Єдиного державного вебпорталу електронних послуг із подальшим внесенням такої інформації до реєстру територіальної громади (2).

Важливим інструментом реалізації цієї політики на регіональному та місцевому рівнях стало практичне запровадження декларування місця проживання через мобільний застосунок та вебпортал «Дія». В умовах воєнного стану ефективність таких електронних адміністративних послуг

вимірюється їхньою здатністю забезпечити безперервність сервісу та повну безбар'єрність, ліквідуючи потребу у фізичному відвідуванні Центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП), що безпосередньо впливає на стан забезпечення прав і свобод громадян у кризовий період. Проте практичний розгляд реалізації зазначеної е-послуги виявляє глибокий розрив між законодавчими намірами та реальною доступністю сервісу для громадян в умовах війни. Всупереч ідеї загальної цифровізації, сьогодні декларування місця проживання залишається зручним інструментом лише для обмеженої кількості осіб, тоді як для значної частини населення послуга є повністю заблокованою через низку організаційно-правових бар'єрів.

Детальний аналіз наведеного законодавчого визначення декларування місця проживання через призму практичної діяльності органів реєстрації дозволяє виявити суттєві організаційно-правові суперечності та виокремити певні ключові бар'єри (1).

Першочерговою перешкодою на шляху цифровізації послуги виступає технологічний бар'єр, пов'язаного із неможливістю дистанційного подання відповідної заяви на декларування місця проживання в електронній формі. Критична проблема обмеження доступу виникає на етапі підписання заяви «Дія.Підписом», адже використання стандартного КЕП (кваліфікований електронний підпис), зокрема файлових чи токенних носіїв, у цьому інтерфейсі технічно не передбачено (1). Така безальтернативність повністю блокує дистанційну послугу для власників паспортів громадянина України зразка 1994 року у формі паперової книжки і які не мають паспорта громадянина України для виїзду за кордон, що містить безконтактний електронний носій.

Поглиблений аналіз взаємодії інформаційних систем дозволяє виявити інший, організаційно-інформаційний бар'єр, зумовлений десинхронізацією інформаційних шлюзів електронного врядування із системами військового обліку. Через відсутність автоматизованої взаємодії застосунку «Дія» з базою даних «Оберіг» Міністерства оборони України, електронний сервіс стає

повністю недоступним для осіб, які підлягають взяттю на військовий облік. За відсутності горизонтального обміну даними система не здатна верифікувати реальний статус заявника, зокрема його належність до категорій чинних військовослужбовців, резервістів, призовників, військовозобов'язаних або осіб, які зняті з обліку (1). Це робить неможливим дистанційне визначення правових підстав громадянина для декларування місця проживання.

Не менш вагомим деструктивним чинником виступає суто безпековий бар'єр, що виражається в неможливості реалізації цифрового права на повідомлення адреси в межах територій, які розташовані в зоні активних бойових дій або перебувають під тимчасовою окупацією Російської Федерацією (1). Обмеження зумовлене тим, що з міркувань національної безпеки та захисту персональних даних держава вимушено блокує доступ до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно на таких територіях.

Крім того, бар'єром також виступає інституційна непідготовленість внутрішніх процесів («бек-офісу») органів реєстрації до безпосередньої автоматизації. Попри цифровий формат подання заяв через електронні сервіси, їх безпосередній розгляд і надалі здійснюється адміністраторами ЦНАП у ручному режимі. В умовах розбудови електронного врядування територіально розподілена модель розгляду електронних заяв дедалі менше відповідає вимогам швидкості, уніфікованості та керованості (3). Алгоритми платформи «Дія» верифікують та пропускають електронну заявку далі лише у разі, якщо майно належним чином зареєстроване в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. Однак після цього етапу електронні заяви потрапляють до «бек-офісу» органів реєстрації та відпрацьовуються адміністраторами ЦНАП виключно в ручному режимі. Посадові особи самостійно здійснюють перевірку відомостей, вручну контролюють відсутність на житлі чинних іпотек, судових обтяжень та інших специфічних обмежень, які регламентовані чинним законодавством (1). Це доводить, що ефективна цифрова трансформація вимагає зміни інституційної логіки та переосмислення внутрішньої організації надання послуг, а не лише оцифрування окремих

операцій, оскільки необхідність тотальної перевірки та верифікації відомостей посадовими особами вручну нівелює концепцію миттєвого надання публічних послуг, провокуючи додаткові часові затримки, що є критичним в умовах воєнного стану.

Сучасний стан реалізації електронної публічної послуги декларування місця проживання супроводжується відчутним дисбалансом між концепцією безпаперового врядування та практичним рівнем міжвідомчої взаємодії державних органів. Наявні технологічні, безпекові та організаційно-інформаційні бар'єри змушують громадян повертатися до традиційного офлайн-формату отримання послуг. Подолання окреслених перешкод потребує впровадження альтернативних цифрових інструментів автентифікації на етапі створення «Дія.Підпису», а також повної автоматизації взаємодії між шлюзами електронного урядування та відомчими реєстрами, що є обов'язковою передумовою забезпечення справжньої цифрової безбар'єрності в системі публічного управління України.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання декларування і реєстрації місця проживання та ведення реєстрів територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.02.2022 р. № 265. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2022-%D0%BF#Text (дата звернення: 08.10.2026)

2. Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні: Закон України від 05.11.2021 р. № 1871-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1871-20#Text (дата звернення: 08.10.2026)

3. Зелів'янський, О. (2026). Інституційні передумови роботизації сервісної діяльності органів публічної влади. Аспекти публічного управління, 14(1), 126–135. DOI: https://doi.org/10.15421/152563

Ключові слова: *декларування місця проживання, безпаперова взаємодія, електронні публічні послуги, цифрова безбар'єрність.*

Keywords: *declaration of place of residence, paperless, electronic public services, digital accessibility.*

Аліна Септарова
здобувачка вищої освіти 1 курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.і.н., доцент Кормич А.І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Сучасний етап розвитку України характеризується необхідністю вдосконалення системи публічного управління, підвищення ефективності діяльності органів влади та забезпечення збалансованого розвитку регіонів. Європейська інтеграція, наслідки збройної агресії, потреба у відновленні інфраструктури й посиленні спроможності територіальних громад зумовлюють пошук нових підходів до управління суспільними процесами. У цих умовах модернізація публічного управління стає важливою передумовою сталого розвитку держави.

Модернізація публічного управління передбачає оновлення принципів, методів та інструментів діяльності органів державної влади й місцевого самоврядування. Її основними напрямами є децентралізація, цифровізація адміністративних послуг, підвищення прозорості ухвалення рішень, професіоналізація публічної служби та залучення громадян до управлінських процесів. Важливе значення має перехід від формального виконання управлінських процедур до оцінювання конкретних результатів діяльності органів влади (1).

Одним із ключових чинників модернізації є децентралізація, яка сприяє розширенню повноважень територіальних громад і підвищенню їхньої відповідальності за місцевий розвиток. Передавання відповідних повноважень

і ресурсів на місцевий рівень створює умови для оперативнішого розв’язання суспільних проблем та врахування потреб населення. Водночас ефективність цього процесу залежить від фінансової спроможності громад, належної координації між рівнями управління та професійної підготовки посадових осіб. Правові основи діяльності територіальних громад визначаються, зокрема, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» (2).

Важливим напрямом модернізації є цифрова трансформація публічного управління. Запровадження електронних послуг, цифрового документообігу та відкритих даних дає змогу спростити взаємодію громадян із державою, скоротити адміністративні процедури й підвищити прозорість роботи органів влади. Проте цифровізація має супроводжуватися належним захистом інформації, забезпеченням кібербезпеки та доступності електронних послуг для різних категорій населення.

Модернізація управлінської системи безпосередньо пов’язана зі стратегічним плануванням регіонального розвитку. Державна регіональна політика спрямована на забезпечення збалансованого розвитку територій, підвищення їхньої конкурентоспроможності та скорочення соціально-економічних диспропорцій. Основні правові засади цієї політики закріплені в Законі України «Про засади державної регіональної політики» (3).

Важливим документом у цій сфері є Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року № 695. Стратегія визначає довгострокові орієнтири розвитку територій та передбачає узгодження державних, регіональних і місцевих пріоритетів. Її реалізація має сприяти зміцненню потенціалу регіонів, підвищенню якості життя населення та відновленню територій, які зазнали негативного впливу війни (4).

Ефективні стратегії регіонального розвитку повинні враховувати економічні, соціальні, демографічні й екологічні особливості кожної території. До пріоритетних напрямів належать відновлення інфраструктури, підтримка малого та середнього підприємництва, створення робочих місць, розвиток

транспортного сполучення, модернізація соціальних послуг і підвищення енергоефективності. Важливо також забезпечувати залучення громадськості до визначення пріоритетів і контролю за використанням бюджетних коштів.

Особливого значення регіональне планування набуває в умовах післявоєнного відновлення України. Значні руйнування інфраструктури, внутрішнє переміщення населення та нерівномірність економічних можливостей регіонів потребують диференційованих управлінських рішень. Для одних територій пріоритетом є відновлення базових послуг та інфраструктури, для інших – розвиток підприємництва, залучення інвестицій і створення умов для повернення населення. Тому регіональні стратегії мають ґрунтуватися на аналізі місцевих потреб, наявних ресурсів і довгострокових перспектив розвитку.

Водночас реалізація стратегій стикається з низкою проблем, серед яких недостатність фінансових ресурсів, кадровий дефіцит, нерівномірність розвитку громад і недостатня узгодженість управлінських рішень. Їх подолання потребує вдосконалення механізмів міжвідомчої взаємодії, розвитку міжмуніципального співробітництва, залучення інвестицій та впровадження системи моніторингу результатів. Оцінювання регіональних програм має враховувати не лише обсяги використаних коштів, а й реальний вплив реалізованих заходів на добробут населення.

Отже, модернізація публічного управління та стратегічне планування регіонального розвитку є взаємопов’язаними складовими реформування держави. Децентралізація, цифровізація, відкритість влади й участь громадян створюють умови для підвищення якості управлінських рішень. Водночас ефективні регіональні стратегії дають змогу раціонально використовувати ресурси, враховувати особливості територій і визначати пріоритети відновлення. На нашу думку, результативність цих процесів залежить від послідовності державної політики, узгодженості дій органів влади та орієнтації на реальні потреби громадян.

Список використаних джерел:

1. OECD. (2019). Recommendation of the Council on Public Service Leadership and Capability. *Organisation for Economic Co-operation and Development*, https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0445 (дата звернення: 23.10.2026).

2. Закон України про місцеве самоврядування в Україні № 280/97-ВР. (1997). *Рада Законодавство Онлайн*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text (дата звернення: 23.10.2026).

3. Закон України про засади державної регіональної політики № 156-VIII. (2015). *Рада Законодавство Онлайн*. https://zakon.rada.gov.ua/go/156-19 (дата звернення: 23.10.2026).

4. Кабінет Міністрів України. (2020, 05 липня). Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки. Постанова № 695. Рада Законодавство Онлайн. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п (дата звернення: 23.10.2026).

***Ключові слова**: публічне управління, модернізація, регіональний розвиток, децентралізація, цифровізація, стратегічне планування, територіальні громади.*

***Keywords**: public governance, modernization, regional development, decentralization, digitalization, strategic planning, territorial communities.*

Олександр Соснін
здобувачка вищої освіти 2-го курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Мішина Н.В.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В АПАРАТІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІДГОТОВКИ ДО РЕФОРМИ

Обласна рада, яка згідно зі статтею 140 Конституції України представляє спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст (3, ст. 140), забезпечує реалізацію своїх повноважень через апарат. Якість його кадрового складу безпосередньо впливає на законність і ефективність діяльності ради, тому організаційно-правові засади проходження служби в апараті становлять предмет не лише кадрового, а й публічно-управлінського аналізу.

Актуальність теми посилюється перехідним станом законодавства та впливом правового режиму воєнного стану.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 р. № 2493-III служба в органах місцевого самоврядування є професійною діяльністю громадян України на постійній основі, спрямованою на реалізацію територіальною громадою права на місцеве самоврядування та наданих законом повноважень органів виконавчої влади (9, ст. 1).

Статтею 3 цього Закону виокремлюється три групи посад, працівники апарату обласної ради належать до групи посад, на які особа призначається головою ради на конкурсній основі чи за іншою процедурою, передбаченою законодавством (9, ст. 3).

Вони не мають представницького мандата й не ухвалюють рішень, віднесених до компетенції ради, а їхня основна роль полягає в організаційному, правовому, інформаційному, аналітичному та матеріально-технічному забезпеченні діяльності ради, її органів і депутатів. Необхідність чіткого й системного визначення поняття служби в органах місцевого самоврядування відзначається і в науковій літературі (4, с. 4-11).

Особливістю сучасного етапу є одночасне існування двох законодавчих режимів. Чинним залишається Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 р. № 2493-III. Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 2 травня 2023 р. № 3077-IX передбачає розмежування статусу службовців місцевого самоврядування та виборних посадових осіб, оголошення конкурсів через Єдиний портал вакансій публічної служби, щорічне оцінювання результатів службової діяльності, механізм кар'єрного просування, рамку посадових окладів, а також дисциплінарну та матеріальну відповідальність службовців (10).

Проте набрання ним чинності пов'язане із припиненням або скасуванням воєнного стану, а строк дії воєнного стану Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні»» від 14 липня 2026 р. № 4928-IX продовжено до 31 жовтня 2026 р. (8). Отже, апарат обласної ради функціонує в умовах правової невизначеності, оскільки реформа визначена законодавцем, але практично не запроваджена.

Воєнний стан безпосередньо вплинув на порядок вступу на службу, так як Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» від 12 травня 2022 р. № 2259-IX скасував на цей період конкурси на посади в органах місцевого самоврядування (5).

Тож призначення до апарату здійснюється без конкурсу, а базова гарантія рівного доступу до служби тимчасово не застосовується.

Додатковими чинниками є мобілізація працівників, повітряні тривоги та підвищене психологічне навантаження в прифронтових регіонах, до яких належить Одеська область; спеціального регулювання цих обставин Закон № 2493-III не містить.

Оцінювання службової діяльності за чинною моделлю є менш частим і формалізованим порівняно з державною службою, а атестація посадових осіб місцевого самоврядування проводиться раз на чотири роки.

Типове положення, затверджене постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового положення про проведення атестації посадових осіб місцевого самоврядування» від 26 жовтня 2001 р. № 1440, передбачає у період між атестаціями щорічну оцінку виконання посадовими особами покладених на них обов'язків і завдань (7, п. 3). На нашу думку, ця оцінка потребує конкретизації локальним актом ради із визначенням показників результативності для кожного структурного підрозділу з урахуванням особливостей його напрямку діяльності.

За результатами аналізу чинного регулювання та практики апарату Одеської обласної ради виявлено шість основних проблемних аспектів:

1) застарілість концептуальної моделі Закону № 2493-III;

2) неуніфікованість конкурсних процедур між радами;

3) недостатня періодичність оцінювання;

4) неповнота дисциплінарної відповідальності, оскільки за загальними нормами Кодексу законів про працю України застосовуються лише догана або звільнення (2, ст. 147), тоді як для державних службовців Закон України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII встановлює диференційовану систему стягнень (6);

5) невизначеність статусу керівного складу апарату, зокрема керуючого справами, який призначається без конкурсу й прямо не охоплюється жодною з груп посад статті 3 Закону № 2493-III;

6) складнощі кадрового утримання через обмежений фонд оплати праці.

Запропоновано розрізняти два напрями вдосконалення у межах чинного

законодавства доцільно затвердити деталізований порядок конкурсу з критеріями оцінювання та практичним завданням (для застосування після відновлення конкурсного добору), запровадити внутрішньою нормою щорічне оцінювання з показниками результативності, прийняти кодекс доброчесної поведінки працівників апарату, розробити (актуалізувати) план евакуації, порядок дистанційної роботи та заходи психологічної підтримки, розширити можливості підвищення кваліфікації.

Пропозиції de lege ferenda: закріпити в статті 3 Закону № 2493-III (або відповідній нормі Закону № 3077-IX) статус керуючого справами апарату як окремої категорії посад, передбачити обов'язкове утворення кадрового підрозділу в органах із штатною чисельністю понад визначену законом межу, розробити типові рекомендації щодо кадрової роботи в органах місцевого самоврядування прифронтових регіонів.

Також додатково доцільно щороку готувати й оприлюднювати знеособлений аналітичний звіт про кадрове забезпечення апарату.

Ці висновки узгоджуються зі статтею 6 Європейської хартії місцевого самоврядування, ратифікованої Законом України «Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування» від 15 липня 1997 р. № 452/97-ВР, яка вимагає, щоб умови служби забезпечували добір якісного персоналу за заслугами та компетентністю, а також належні можливості навчання, оплату праці та кар'єрного зростання (1, ст. 6).

Отже, підготовка апарату обласної ради до реформи має розпочинатися вже зараз, у межах чинного законодавства, що дає змогу забезпечити керований перехід до моделі Закону № 3077-IX.

Список використаних джерел:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 р. (ратифіковано Законом України «Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування» від 15 липня 1997 р. № 452/97-ВР). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/452/97-вр

2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08

3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

4. Костюк, В. Л., & Мозолевський, П. В. (2017). Право на службу в органах місцевого самоврядування: сутність, проблеми, тенденції законодавчого забезпечення. Журнал східноєвропейського права, 41, 4-11. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/12944

5. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : Закон України від 12 травня 2022 р. № 2259-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20

6. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19

7. Про затвердження Типового положення про проведення атестації посадових осіб місцевого самоврядування : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2001 р. № 1440. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2001-п

8. Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» : Закон України від 14 липня 2026 р. № 4928-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4928-20

9. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 7 червня 2001 р. № 2493-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14

10. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 2 травня 2023 р. № 3077-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3077-20

***Ключові слова**: служба в органах місцевого самоврядування, апарат обласної ради, воєнний стан, проходження служби, реформа публічної служби.*

***Keywords**: local government service, regional council apparatus, martial law, civil service career, public service reform.*

Олександр Тонкошкур
здобувач вищої освіти 2-го курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.політ.н., проф. Вітман К.М.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА СУБРЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Повномасштабне воєнне вторгнення РФ в Україну поставило перед вітчизняною системою публічного адміністрування виклики екзистенційного характеру. З одного боку, забезпечення обороноздатності, суверенітету та безпеки громадян вимагає максимальної концентрації ресурсів, чіткої субординації, оперативності та централізації управлінських рішень. З іншого боку, реформа децентралізації владних повноважень, розпочата в Україні у 2014 році, сформувала інституційно спроможну та автономну систему органів місцевого самоврядування (ОМС), яка довела свою життєздатність та високий рівень адаптивності в перші місяці повномасштабної війни.

У цих умовах ключовим фактором збереження внутрішньої стійкості держави стала ефективність політико-управлінської взаємодії між вертикаллю державної виконавчої влади – зокрема у формі спеціальних органів зі статусом військових адміністрацій (ВА) – та горизонтальними інститутами муніципальної демократії на регіональному та субрегіональному (районному/міському) рівнях. Практична реалізація дуалістичної моделі публічного управління в умовах правового режиму воєнного стану супроводжується низкою інституційних суперечностей, розмиванням меж компетенцій та потенційними міжінституційними конфліктами. Відтак,

наукове осмислення механізмів співпраці, розмежування повноважень та координації дій між ВА та ОМС на субрегіональному рівні стає пріоритетним завданням для науки публічного управління та адміністрування.

Метою дослідження є аналіз правових, організаційних та політико-управлінських аспектів взаємодії військових адміністрацій і органів місцевого самоврядування на субрегіональному рівні в умовах воєнного стану, а також визначення напрямів мінімізації міжінституційних конфліктів та адаптації міжнародного досвіду кризового врядування в Україні.

Правову основу функціонування органів публічної влади під час війни визначають Конституція України (1996), Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997), «Про місцеві державні адміністрації» (1999) та «Про правовий режим воєнного стану» (2015). Введення правового режиму воєнного стану зумовило розширення повноважень Президента України та виконавчої гілки влади через створення обласних, районних військових адміністрацій та військових адміністрацій населених пунктів (2).

Згідно з чинним законодавством, на районному та обласному рівнях районні та обласні державні адміністрації набули статусу відповідних військових адміністрацій. Це призвело до принципової трансформації їх функціональних обов’язків: від координаційно-наглядових повноважень у цивільний час до виконання безпекових, оборонних та безпосередньо розпорядчих функцій у період воєнного стану.

На субрегіональному рівні утворилося дві базових моделей співіснування суб’єктів публічної влади: модель повної заміни (пряме військово-цивільне управління) – застосовується у зонах активних бойових дій, на тимчасово окупованих або деокупованих територіях, а також у громадах, де виборні ради та їхні виконавчі органи втратили дієздатність. У таких випадках ВА населеного пункту перебирає на себе повноваження як сільського/міського голови, так і виконавчого комітету та самої ради (2); дуалістична модель (паралельне співіснування) – діє у більшості тилових та умовно тилових регіонів України, де паралельно функціонують обрані

міські/районні ради з їхніми виконавчими органами та відповідні військові адміністрації. Такий поділ є аналітичним узагальненням, а не офіційною законодавчою класифікацією. Відповідно до статті 4 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», військові адміністрації населених пунктів можуть утворюватися, зокрема, у громадах, де ради, їхні виконавчі органи або голови не здійснюють покладених на них повноважень. Водночас передання начальнику військової адміністрації повноважень відповідної ради, її виконавчого комітету та голови потребує рішення Верховної Ради України за поданням Президента України відповідно до частини другої статті 10 цього Закону України «Про правовий режим воєнного стану» (2). Отже, саме утворення військової адміністрації не означає автоматичного припинення повноважень виборних органів місцевого самоврядування.

Практична реалізація дуалістичної моделі виявила низку суттєвих суперечностей, які знижують оперативність та прозорість публічного управління: проблема дублювання та розмивання повноважень (Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про правовий режим воєнного стану» визначають розширені повноваження ВА щодо вилучення майна, розквартирування військ, введення комендантської години, але у сферах цивільного захисту, використання місцевого бюджету, інфраструктурного забезпечення та комунального майна виникає перетин компетенцій з ОМС (1; 2); перерозподіл публічних фінансів для потреб оборони часто стає предметом дискусій між начальниками ВА та виконавчими органами ОМС (можливість начальників ВА, за згодою парламенту або уряду, одноосібно перебирати бюджетні повноваження рад створює ризики нівелювання фінансової автономії громад); військові адміністрації побудовані за принципом суворої вертикальної підпорядкованості та призначаються вищим керівництвом держави, тоді як ОМС черпають свою легітимність безпосередньо від територіальної громади (3) – це створює психолого-політичну напругу між призначеними урядовими чиновниками та обраними депутатами чи міськими головами; закритість військово-адміністративних

рішень через міркування безпеки іноді сприймається місцевими громадами як недостатність прозорості та обмеження публічного діалогу.

Аналіз світової практики показує, що більшість демократичних держав під час масштабних безпекових або надзвичайних загроз застосовують спеціальні правові механізми адаптації системи публічного управління.

Так, у системі Ізраїлю чітко розмежовані функції військово-безпекового сектора та муніципалітетів (5). Військові відповідають за безпеку, евакуацію та сповіщення, тоді як цивільні муніципалітети повністю зберігають контроль за соціальною інфраструктурою, місцевими бюджетами та комунальними послугами.

Досвід Хорватії демонструє використання інституту Урядових комісарів у зонах криз поєднувалося із жорсткими часовими рамками та юридичними зобов'язаннями щодо відновлення повноцінного виборного самоврядування одразу після стабілізації безпекової ситуації (6).

У Франції існує інститут префектів департаментів під час стану надзвичайної ситуації, які виступають координаторами державних служб і безпеки, здійснюючи нагляд за законністю, але не заступають собою представницькі ради муніципалітетів (4).

Для України адаптація цього досвіду означає необхідність відходу від практики довільного розширення повноважень військових адміністрацій у тилових регіонах на користь чіткого законодавчого розподілу зон відповідальності.

З метою усунення інституційних дисбалансів та підвищення ефективності публічного управління на субрегіональному рівні пропонується впровадження таких інструментів: внесення змін до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» з метою вичерпного визначення переліку питань, які належать до виключної компетенції ВА (безпека, оборона, цивільний захист), та питань, що залишаються за ОМС (місцевий бюджет розвитку, тарифи, благоустрій); у громадах, де розформовано або не функціонують виборні ради, при начальниках ВА доцільно створювати

консультативно-дорадчі органи з залученням представників громадськості, волонтерів, бізнесу та ВПО для забезпечення інклюзивності рішень; **в**провадження інтегрованих цифрових платформ для оперативної координації між ВА та ОМС, що дозволить автоматизувати обмін даними про ліквідацію наслідків обстрілів, евакуаційні маршрути, логістику та розподіл гуманітарної допомоги; створення поетапного плану передання всіх управлінських функцій від ВА до цивільних виборних органів протягом визначеного перехідного періоду після скасування воєнного стану, що запобіжить авторитаризації місцевого врядування.

Таким чином, політико-управлінська взаємодія органів виконавчої влади (військових адміністрацій) та органів місцевого самоврядування на субрегіональному рівні в умовах воєнного стану є складним і багатоаспектним процесом, від успішності якого залежить стійкість всієї держави. Забезпечення ефективної балансу між вимогами централізованого безпекового управління та збереженням засад муніципальної демократії вимагає вдосконалення нормативно-правової бази, цифрової трансформації комунікацій та адаптації кращих міжнародних практик. Сформульовані пропозиції сприятимуть зміцненню інституційної спроможності системи публічного адміністрування України як під час відсічі агресії, так і на етапі повоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/280/97-%D0%B2%D1%80

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19

3. Шаповалов, І. (2026). Взаємодія військових адміністрацій з органами місцевого самоврядування в Україні: правовий статус, розмежування повноважень та механізми співпраці. *Право та інновації*. № 3(55). С. 34-37 URL: https://www.pti.org.ua/ndipzir/uk/article/view/1404

4. Ministère de l'Intérieur. Les préfectures. URL: www.interieur.gouv.fr/prefectures

5. National Emergency Management Authority (NEMA). National Emergency

Management Authority. Ministry of Defense of Israel. URL: https://www.mod.gov.il/en/departments/national-emergency-management-authority-nema

6. Tropina Godec, Ž. (2007). Dissolving local representative bodies and appointment of the government's commissioner. *Hrvatska javna uprava*. God. 7, br. 3. S. 605–619. URL: https://hrcak.srce.hr/en/file/299491

Ключові слова: *публічне управління, органи місцевого самоврядування, субрегіональний рівень управління, військові адміністрації.*

Keywords: *public administration, local governments, subregional level of government, military administrations.*

Андрій Шуба
здобувач вищої освіти 2 курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Григор'єва Х.А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Сучасна наука активно працює над теоретико-методологічними підвалинами доктрини публічного управління та адміністрування, формулюючи як загальні засади цієї діяльності, так і виявляючи окремі особливості здійснення управлінського впливу в кожній зі сфер суспільних відносин. В Україні уже традиційно однією з найбільш дискусійних сфер таких суспільних відносин, що підпадають під управлінських вплив, можна виділити земельні відносини. Вони сформовані широким колом відносин між різними публічними та приватними суб'єктами, які виникають щодо власності, користування земельними ділянками, планування територій, виявлення та усунення правопорушень, відновлення та підвищення родючості ґрунтів, охорони земель тощо.

Звичайно, особливий об'єкт відносин – земля – суттєво впливає на здійснення публічного управління ними. Дослідження специфіки цього об'єкту дозволяє виокремити такі його найбільш значущі риси:

- земля визнається основним національним багатством, і тому потребує особливої охорони і контролю з боку держави;
- земельні ресурси належать до природних об'єктів;
- земля поєднує в собі одночасно кілька важливих функціональних

значень, а саме: вона виступає територіальним базисом, природним ресурсом та засобом виробництва. Крім того, варто підкреслити, що близько 60% території України становлять чорноземи, які є найбільш родючими ґрунтами планети (5, с. 166). Це природне багатство має оберігатися в процесі здійснення управлінської діяльності;

- земельні ресурси поєднують три фундаментальні властивості, які визначають їх виключну цінність: життєздатність (виступають основою екологічної системи), здатність бути фактором виробництва (в аграрному секторі, будівництві, гірничодобувній промисловості, лісовому господарстві) і цивільно-правову оборотоздатність (земельно-майнові відносини) (4, с. 8);
- земля стала об'єктом, який уособлює правове поняття нерухомості, що відділяє управлінський режим відносно більш стабільних видів майна.

Слід погодитися із тим, що перераховані ознаки та об'єктивні характеристики землі, безумовно, сформували цілком унікальні відносини, що піддаються публічному управлінню та адмініструванню. Такий вплив має враховувати виробничі, поселенські, соціальні, екологічні, економічні та інші значення земельних ресурсів у теперішньому та майбутньому житті суспільства. Цілком можна підтримати думку В. Ю. Сташенка, який пропонує розглядати поняття земельних ресурсів більш широко та умовно визначати як «природно-соціальне» утворення (6, с. 7). Такий підхід підкреслює взаємообумовленість екологічної та соціальної компоненти у землекористуванні сучасного суспільства.

Водночас висока цінність земельних ресурсів не означає високу культуру їх використання та належної охорони. Скоріше навіть навпаки – достатня кількість землі призводить до частіших випадків безгосподарного до неї відношення, порушення правил використання земельних ділянок, зниження родючості тощо. Ігнорування фундаментального принципу земельного законодавства України – використання земель за їх цільовим призначенням – призводить до цілої низки негативних наслідків, серед яких

не лише порушення прав осіб на земельні ділянки, але й завдання шкоди таким землям. Найбільшу цінність мають землі сільськогосподарського призначення, яких в нашій державі найбільше. При цьому законом встановлено пріоритет саме цієї категорії, що додатково посилює правовий режим таких земель. Однак, незважаючи на докладені зусилля, саме сільськогосподарські землі найчастіше фігурують в ролі об'єктів невдалого публічного управління.

За статистичними даними, «Україна, порівняно з іншими країнами світу, має досить високий рівень землезабезпечення – 81 га сільськогосподарських угідь на 100 жителів. Більшість сільськогосподарських угідь має високу родючість, частина з них віднесена до особливо цінних земель (36%). Проте сучасну ситуацію у сфері земельних відносин можна характеризувати як кризову, таку, що не відповідає вимогам раціонального землекористування. Значно погіршується якісний стан земельного фонду: збільшується площа еродованих земель, знижується родючість ґрунту, у ньому зростає дефіцит поживних речовин, відбувається заболочення, підтоплення і забруднення земель, що викликано розорюванням та знищенням степів і лук» (2, с. 7).

Окрім екологічних проблем сільськогосподарських земель, в Україні накопичуються не менш серйозні проблеми щодо усунення наслідків воєнних дій, які забруднюють, засмічують та псують землю, а також негативно впливають на показники родючості ґрунту.

У тих важких геополітичних, економічних та екологічних умовах, що склалися наразі для України в умовах ведення війни, земля стає не просто особливим об'єктом публічного управління та адміністрування – земельні відносини цілком обґрунтовано можна визнати однією з найбільш проблемних сфер управління. Така ситуація пояснюється накопиченням існуючих та невирішених протягом десятиріч питань, а також поєднанням новітніх проблемних аспектів, пов'язаних із війною та глобальним потеплінням.

Як суворо роблять висновок учені, «багаторічна практика показала, що державна земельна політика, яка велась понад 25 років, була

малоефективною» (3, с. 1). Аналізуючи наукові джерела, можна простежити, що основна увага зосереджувалася на дослідженні поняття «державне управління земельними ресурсами», що робить акцент саме на державному впливі на відносини. Разом із цим, залишається питання щодо розуміння публічного управління та адміністрування у сфері земельних ресурсів. Незважаючи на те, що в літературі можна зустріти окремі авторські визначення (1, с. 107), усталеного розуміння даного поняття ще не вироблено. На нашу думку, опираючись на досліджені загальнотеоретичні роботи, а також на результати спеціальних досліджень, можна підсумувати, що публічне управління та адміністрування земельними ресурсами – це діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства із реалізації державної земельної політики, спрямована на ефективне управління раціональним використанням та охороною земель, забезпечення інтересів держави, територіальних громад, фізичних та юридичних осіб у землі, а також задоволення потреб громадян шляхом надання якісних адміністративних і соціальних послуг. Однією з ключових функцій публічного управління та адміністрування земельними ресурсами виступає контроль за дотриманням вимог законодавства щодо раціонального використання та охорони земель.

Ураховуючи суттєве загострення екологічних проблем, пов’язане із наслідками воєнних дій на території України, слід враховувати, що однією з характерних ознак публічного управління та адміністрування у сфері земельних ресурсів у період післявоєнного відновлення буде посилення державного контролю за дотриманням вимог законодавства. Під час воєнного стану державний контроль було обмежено в рамках загального мораторію на перевірки бізнесу, а також трансформовано в результаті численних виключень та окремих випадків. Однак все ж усунення цього загального блокуючого фактору після скасування чи відміни воєнного стану суттєво збільшить можливості контролюючих органів.

Крім того протягом останніх років до законодавства було запроваджено

поняття зон ризикового землеробства, які визначають території, які зазнають негативного впливу несприятливих природно-кліматичних умов та/або ведення бойових дій. Такі землі є більш вразливими внаслідок екологічних або воєнних факторів, у зв'язку з цим публічне управління та адміністрування ними має здійснюватися із врахуванням притаманної їм специфіки.

У післявоєнний період також можна очікувати на активізацію прийняття органами місцевого самоврядування (сільськими, селищними, міськими радами) рішень про здійснення державного контролю за використанням та охороною земель. Хоча наразі така юридична можливість також існує, однак нею скористалися лише кілька десятків місцевих рад по всій Україні. Стабілізація економічної, політичної, екологічної, демографічної ситуації в поствоєнній державі, як очікується, сприятиме активній участі територіальної громади в здійсненні делегованого державного контролю за використанням та охороною земель.

Список використаних джерел:

1. Богданов, А. П. (2018). Адміністративно-правові засади публічного адміністрування у сфері земельних відносин в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*, *2* (23), т. 3, 104–108.
2. Ботезат, О. П. (2011). *Державне управління використанням земельних ресурсів України* (Автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.). Запоріжжя.
3. Дмитренко, С. М. (2021). *Адміністративно-правове забезпечення самоврядного контролю у сфері земельних відносин* (Автореф. дис. ... канд. юрид. наук). Суми.
4. Ковальський, М. Р. (2011). *Удосконалення механізму державного управління земельними ресурсами в Україні* (Автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.). Київ.
5. Нежевело, В. В., & Піддубний, О. Ю. (2020). Публічне адміністрування у сфері землекористування та охорони земель: поняття, зарубіжний досвід та сучасний стан в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*, (9), 164–167. URL: http://www.lsej.org.ua/9_2020/41.pdf
6. Сташенко, В. Ю. (2016). *Стратегічне управління земельними ресурсами на регіональному рівні* (Автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.). Київ.

Ключові слова: *земельні ресурси, публічне управління та адміністрування у сфері земельних відносин, землі, державний контроль*.

Keywords: *land resources, public management and administration in the sphere of land relations, lands, state control*.

III СЕКЦІЯ
ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ ТА БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ

Єва Аканова
здобувачка вищої освіти 2-го курсу,
спеціальність «Міжнародне право»
Факультет судового та міжнародного права,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кормич Б.А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Морські порти є важливими елементами транспортної системи України та інфраструктурою, від ефективності якої залежать зовнішня торгівля, експортний потенціал і стійкість логістичних ланцюгів. Їхнє значення не обмежується перевалкою вантажів: портова діяльність охоплює використання державного майна, безпеку судноплавства, земельні й майнові відносини, митний контроль, екологічну безпеку та взаємодію держави з приватними операторами. Тому правове регулювання цієї сфери має одночасно гарантувати публічні інтереси й створювати передбачувані умови для господарської діяльності.

Основу національного регулювання становить Закон України «Про морські порти України», який визначає правові, економічні та організаційні засади функціонування портів. Важливе місце в системі управління посідає державне підприємство «Адміністрація морських портів України» (АМПУ), на яке покладено забезпечення функціонування портів, утримання та використання об’єктів портової інфраструктури державної власності й

організацію безпеки судноплавства. Водночас у межах порту працюють портові оператори, які здійснюють вантажно-розвантажувальні роботи, зберігання вантажів та обслуговування суден і пасажирів. Такий розподіл функцій потребує чіткого нормативного розмежування повноважень адміністрації, державних органів і приватного бізнесу.

Значення комплексного підходу до правового регулювання підкреслює В.А. Янковський: «Морська портова галузь є складовою частиною усієї транспортної інфраструктури країни» (4, с. 48). Це положення відображає системний характер портової діяльності: рішення щодо акваторії, причалів, під'їзних шляхів, терміналів або навігаційного обладнання впливають не лише на окремий порт, а й на національну логістику. Отже, законодавство має бути узгодженим із транспортною, митною, інвестиційною та екологічною політикою держави.

Однією з актуальних проблем залишається належний технічний стан інфраструктури. У наданих дослідженнях наголошено на зношеності причального фронту та вантажно-розвантажувальної техніки, а також на потребі оновлення інфраструктури відповідно до сучасних експлуатаційних і екологічних вимог. Хоронжак зазначає: «Інфраструктура портів не відповідає сучасним техніко-експлуатаційним та екологічним вимогам» (3, с. 360).

Окремим викликом є залучення приватних інвестицій і розвиток державно-приватного партнерства. Для інвестора важливі зрозумілі правила користування майном, прозорі конкурсні процедури, прогнозовані умови концесії та ефективний захист прав. Нечіткий розподіл повноважень у питаннях державного майна й земельних відносин, надмірна бюрократизація та відсутність послідовних програм розвитку можуть стримувати інфраструктурні проєкти.

У дослідженні Т. Г. Логутової та М. М. Полторацького серед проблем портової галузі виокремлено нестабільність вантажної бази, концентрацію вантажопотоків в окремих регіонах, недостатню регіональну підтримку та обмежені можливості державних підприємств фінансувати технічне

переоснащення. Автори окремо звертали увагу на інституційні перешкоди для розвитку портів, зазначаючи: «Відсутність чітких інструментів впливу на інституціональні зміни в портах» (1, с. 73). Цей висновок стосується дослідженого ними періоду, однак порушує важливе для правового регулювання питання: інфраструктурні реформи потребують не лише фінансування, а й узгоджених повноважень, зрозумілих процедур управління майном та стабільних правил співпраці державного й приватного секторів.

Додатково у другому джерелі наведено визначення портового оператора, який «здійснює експлуатацію морського терміналу, проводить вантажно-розвантажувальні роботи, обслуговування та зберігання вантажів, обслуговування суден і пасажирів» (1, с. 70). Це визначення показує широкий спектр господарської діяльності в порту та пояснює, чому законодавство має чітко розрізняти функції адміністрації порту й операторів. Такий розподіл є необхідним для забезпечення конкуренції, прозорого доступу до інфраструктури та належного контролю за дотриманням вимог безпеки.

Перспективним напрямом є цифровізація портових процедур. Розвиток принципу «єдиного вікна» та інтегрованих інформаційних систем може зменшити дублювання документів, прискорити обмін даними між адміністрацією порту, митними та іншими контрольними органами, а також підвищити прозорість процедур. Для результативного впровадження цифрових інструментів необхідні сумісність державних інформаційних систем, чітке визначення відповідальності за дані, належний захист інформації та юридична визначеність електронних документів. Цифровізація має супроводжуватися спрощенням процедур, а не лише перенесенням надмірних адміністративних вимог в електронний формат.

Ще один напрям модернізації – екологічна стійкість. У наданому навчальному матеріалі до тенденцій розвитку портів віднесено використання відновлюваної енергії, електрифікацію обладнання, належне управління відходами, захист місцевих екосистем і впровадження технологій моніторингу та профілактичного обслуговування (2, с. 34). Ці рішення мають розглядатися

не як факультативні заходи, а як складова довгострокового управління портовою інфраструктурою. Нормативні вимоги й інвестиційні програми доцільно узгоджувати так, щоб заохочувати скорочення викидів, енергоефективність і стійкість об'єктів до екстремальних погодних явищ.

Цю тенденцію відображає теза з навчального матеріалу: «Порти все більше уваги приділяють зниженню впливу на довкілля» (2, с. 31). Вона підкреслює, що екологічна модернізація стає частиною конкурентоспроможності портів. Для України це означає доцільність поєднання технічного оновлення з оцінюванням екологічних ризиків, належним поводженням із відходами, енергоефективністю та плануванням стійкості інфраструктури до кліматичних впливів.

Отже, удосконалення правового регулювання морських портів України має охоплювати кілька взаємопов'язаних напрямів: узгодження нормативно-правових актів і чітке розмежування компетенції органів управління; створення прозорих умов для концесій та інших форм державно-приватного партнерства; оновлення причалів, під'їзних шляхів і перевантажувального обладнання; цифровізацію взаємодії між учасниками портових процедур; посилення екологічних стандартів і планування стійкості інфраструктури.

Таким чином, морські порти є стратегічною ланкою економічної та транспортної системи України, а їх розвиток потребує комплексної правової політики. Поєднання передбачуваного законодавства, дієвого державного нагляду, залучення приватного капіталу, цифрових рішень та екологічної модернізації може створити умови для підвищення ефективності портової галузі. Важливо, щоб майбутні зміни враховували як інтереси держави й місцевих громад, так і потреби операторів та користувачів портових послуг.

Список використаних джерел:

1. Логутова Т. Г., Полторацький М. М. (2017). Аналіз діяльності українських морських портів: перспективи розвитку. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки*, 34, 70–74. https://doi.org/10.31498/2225-6725.34.2017.128873

2. Сучасні тенденції розвитку морських портів у світі та Україні: мультимедійна

презентація теми навчальної дисципліни «Організація портового обслуговування вантажів і транспортних засобів». С. 32–35. https://rp.onmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/4833/%D0%A0%D0%B5%D1%88%D0%B5%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%20%D0%94.%D0%9C.%2C%20%D0%9F%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9D.%D0%9B.%20..pdf?sequence=1&isAllowed=y

3. Хоронжак Я. Г. Проблеми та перспективи розвитку морських портів України. С. 361–362. https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1a472a59-c094-4fb0-8de8-946d62c5f863/content

4. Янковський В.А. (2021). Морська портова галузь України: сучасний стан, проблеми та перспективи реформування. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління,* 28. 47–51. http://srd.pdaba.edu.ua:8080/handle/123456789/6376

Ключові слова: *морський порт, правове регулювання, портова інфраструктура, державно-приватне партнерство, цифровізація.*

Keywords: *seaport, legal regulation, port infrastructure, public-private partnership, digitalization.*

Софія Барбул
здобувачка вищої освіти 1-го курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса
Науковий керівник: к.політ.н., доц. Каретна О.О.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ: РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ДІАЛОГУ

Сучасна система міжнародної безпеки змінюється під впливом воєнних конфліктів, кіберзагроз, тероризму, економічної нестабільності, кліматичних та інших глобальних викликів, а також зумовлена переходом від однополярної до поліцентричної системи міжнародних відносин. Ця тема завжди викликає інтерес, адже її значення зростає через посилення взаємозалежності держав та появу нових загроз, які можуть швидко поширюватися за межі окремих країн і регіонів. Суть проблеми полягає у необхідності визначення основних напрямів трансформації міжнародної безпеки та з'ясування ролі міжнародної політики й діалогу в цьому процесі. Сучасні загрози мають дедалі більш комплексний характер і вже не обмежуються традиційними військовими конфліктами. Дослідження цього напрямку є важливим, оскільки зміна характеру глобальних викликів потребує відповідної трансформації механізмів забезпечення міжнародної безпеки. Держави та міжнародні організації змушені адаптувати свої підходи до нових умов, розширювати міжнародне співробітництво та використовувати дипломатичні механізми для запобігання конфліктам і пошуку спільних рішень.

Міжнародна безпека це не тільки захист держав від військових загроз, а

й забезпечення стабільності міжнародної, економічної, екологічної систем та захисту людини. Її основними складовими є військово-політична, економічна, екологічна, інформаційна та гуманітарна безпека. Зараз розуміння безпеки починає виходити за межі традиційного розуміння про захист території, суверенітету держави та починає охоплювати транскордонні загрози. Ключовими загрозами для міжнародної безпеки є геополітичні конфлікти: це прямі загрози, які руйнують стабільність міжнародної безпеки, також гібридні об'єднання військових дій разом із кібератаками та дезінформацією; екологічні загрози, такі, як зміна клімату, дефіцит ресурсів; технологічні ризики, а саме розробка та поширення сучасних та високоефективних озброєнь, використовування штучного інтелекту, як зброї. Сьогодні ООН наголошує на тому що нові технології можуть бути як захист та підтримка миру, так і створювати велику загрозу, а саме використання штучного інтелекту у військовій сфері та кібератаках. Внаслідок цього почали виникати нові виміри міжнародної безпеки: інформаційний, економічний, енергетичний, екологічний та гуманітарний - вони усі взаємозалежні та демонструють потребу у міжнародній співпраці та комплексного підходу

Міжнародна політика це взаємодія політики держав у межах змінних відносин сил. Вона пов'язана із взаємодією суверенних держав, інтереси яких не завжди збігаються, тому важливими категоріями міжнародної політики є національні інтереси, влада та взаємодія держав (1, с. 5–6). Вона відіграє важливу роль у запобіганні конфліктам на глобальній арені. Одним із головних інструментів є зовнішня політика держав, за допомогою якої вони встановлюють міжнародні зв'язки та здійснюють політичне й дипломатичне реагування на виникаючі загрози. Але ефективність таких заходів залежить від готовності держав до координації своїх дій. Важливе значення мають міжнародні організації та механізми колективної безпеки, такі як ООН (Організація Об'єднаних Націй), НАТО (Організація Північноатлантичного договору) та інші міжнародні інституції, які створюють механізми для проведення переговорів, мирного врегулювання спорів, координації держав та

реагування на міжнародні кризи, адже колективний розум може об’єднати ресурси різних держав для вирішення проблеми, які не можуть бути вирішені однією країною. Основними інструментами міжнародної політики є санкції, міжнародні домовленості, дипломатія та миротворчі механізми. Дипломатичні переговори допомагають знайти компроміси між державами та запобігти конфліктам, міжнародні домовленості створюють спільні правила взаємовідносин для всіх держав, а санкції використовуються як міжнародний вплив на державу-порушника, в разі порушення міжнародних норм та правил. Загальне спрямування миротворчих механізмів є спрямування усіх сил на підтримку миру та врегулюванню міжнародних і внутрішніх конфліктів. Але поява нових форм міжнародних загроз потребує адаптації інститутів під сучасні проблеми. А саме необхідністю для створення нових міжнародних норм та механізмів співробітництва організацій є розвиток кіберпростору, штучного інтелекту, інформаційних технологій. Ми можемо побачити що міжнародна безпека передбачає не тільки реагування на міжнародні конфлікти та загрози, а й вдосконалення міжнародних інструментів та механізмів на протязі усього часу. Тому для розвитку міжнародної безпеки розглядають перспективи трансформації міжнародної безпеки, які насамперед мають транскордонний характер, який потребує домовленостей на міжнародному рівні та пов’язаний із необхідністю адаптації міжнародних інститутів до нових умов для посилення співробітництва між державами.

Рада Безпеки визнає зусилля, спрямовані на зміцнення оперативної та інституційної співпраці між Організацією Об’єднаних Націй, регіональними та субрегіональними організаціями задля запобігання конфліктам, і в цьому зв’язку знову наголошує на необхідності й надалі зміцнювати стратегічний діалог, партнерські відносини та регулярніший обмін думками й інформацією з метою розбудови національного та регіонального потенціалу щодо інструментів превентивної дипломатії раннього попередження, запобігання та миротворення (2, с. 2)

Міжнародний діалог - універсальний спосіб комунікації між суб’єктами

міжнародних відносин, роль якого в сучасних міжнародних відносинах значно зросла (3, с. 126). Основне задання міжнародного діалогу є проведення переговорів у період виникнення криз, формування постійних каналів комунікації між державами та міжнародними інституціями, узгодження підходів до визначення, оцінки нових загроз, обмін інформацією, вироблення спільних правил поведінки та пошук прийнятних для держав механізмів запобігання конфліктам. Також регулярні дипломатичні переговори дають можливість вчасно відреагувати на появу потенційної загрози, допомагаючи швидше та якісніше ліквідувати її. У діалозі важливим елементом виступає співпраця на глобальному, регіональному та субрегіональному рівнях. Глобальні та регіональні інституції дозволяють поєднувати загальні міжнародні стандарти разом із регіональними особливостями, знаходячи «золоту середину» для кожної з країн. Сьогодні міжнародний діалог розглядатися як один із ключових інструментів для попередження виникнення або загострення конфліктів, адже постійна комунікація, навіть за умов політичних розбіжностей та різних поглядів на ситуацію допомагає вирішити питання більш мирно та дипломатично.

Отже, проведений аналіз сучасних тенденцій міжнародної безпеки в умовах глобальних викликів, дає підстави стверджувати, що її характер змінюється щорічно під впливом трансформації глобального середовища та появи нових загроз. Раніше питання безпеки було пов’язано з військово-політичними конфліктами та міждержавним протистоянням, але сьогодні це питання охоплює ще ширше коло проблем, а саме: кіберзагрози, міжнародний тероризм, транснаціональна організована злочинність, пандемії, кліматичні та інші транскордонні ризики. Внаслідок цього міжнародна безпека набуває більш комплексного та ширшого охоплення проблем та загроз, а майбутній розвиток міжнародної безпеки пов’язан із поєднанням дипломатичних, інституційних, регіональних та міжнародних механізмів реагування. Важливим елементом сучасної міжнародної безпеки досі залишається дипломатія, адже зміцнення співробітництва між державами, держаними

організаціями та іншими суб’єктами міжнародних відносин надають можливість зосередитися на реагування на існуючи проблеми та попередити утворення нових за допомогою міжнародного діалогу.

Список використаних джерел:

1. School of Distance Education, University of Calicut, 2011-2014, in Malappuram, Kerala, India (p. 5–6).

2. Security Council Pledges Strengthened UN Effectiveness in Preventing Conflict, Including Through Use of Early Warning, Preventive Deployment, Mediation, 23 September 2011 year, in New-York (p. 2).

3. Sulima, Y. M., Onuchak, L. V., Diachuk, O. V., Chuprii, L. V., & Verkhovtseva, I. G. (2022). Value component of the dialogical approach in international relations. Journal of Community Positive Practices, 22(1), 126–140.

Ключові слова: *міжнародна безпека, загроза, конфлікти, міжнародні відносини.*

Keywords: *international security, threat, conflicts, international relations*

Міліса Бокова
здобувачка вищої освіти 1-го курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Каретна О.О
Національний університет «Одеська юридична академія»

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ НОВИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасний етап розвитку системи міжнародних відносин характеризується глибокою турбулентністю, руйнуванням звичних архітектур глобальної стабільності та появою принципово нових геополітичних викликів. Традиційне розуміння безпеки, яке довгий час базувалося переважно на військово-політичному балансі сил, контролі над озброєннями та міждержавному стримуванні, сьогодні зазнає серйозної трансформації під впливом транснаціональних загроз, ерозії норм міжнародного права та глибокої кризи інститутів глобального управління. Сучасні конфлікти виходять за межі класичних військових протистоянь, набуваючи ознак складних багатовимірних системних криз. У зв'язку з цим актуалізується потреба у переосмисленні теоретичних засад міжнародної безпеки та адаптації практичних інструментів реагування на виклики XXI століття.

Сучасний етап світової політики демонструє кризу ліберального міжнародного порядку, який формувався протягом десятиліть після завершення «холодної війни». Перехід від біполярної або однополярної моделі до невизначеної багатополярності супроводжується загостренням конкуренції між провідними геополітичними акторами. Як зазначається у дослідженні природи сучасних конфліктів, світові процеси все частіше набувають ознак складних гібридних протистоянь, де традиційні фронти стираються, а безпека

окремої держави стає нерозривно пов’язаною із загальною стійкістю всієї міжнародної системи (1, с. 12). Гібридні війни поєднують у собі кібератаки, дезінформаційні кампанії, економічний тиск та використання енергетичних важелів впливу, що робить класичні оборонні доктрини недостатньо ефективними.

«Традиційна безпека» та «гібридні виклики» – це два різні виміри сучасного безпекового середовища, які часто помилково спрощують або розглядають ізольовано. З’ясування відмінностей між ними має вирішальне значення для розробки та реалізації ефективної державної та міжнародної політики. Ключова відмінність полягає в тому, що класичні військові загрози спрямовані проти суверенітету та територіальної цілісності держав через відкрите застосування сили; натомість гібридні виклики діють приховано, розмиваючи межі між станом війни та миру. Таким чином, краще усвідомлення відмінностей між цими формами протиборства може потенційно покращити захист держав і уникнути неефективності застарілих оборонних стратегій (3, с. 45).

Важливим чинником зміни парадигми міжнародної безпеки є ерозія механізмів глобального управління. Нездатність провідних міжнародних організацій, передусім Організації Об’єднаних Націй та її Ради Безпеки, оперативно реагувати на агресію та регіональні конфлікти створює масштабний «безпековий вакуум» у різних куточках світу. У цих умовах концептуальне осмислення балансу сил та національних інтересів великих держав знову виходить на перший план, про що переконливо свідчить класичний реалістичний підхід (4, с. 112). Згідно з цією парадигмою, міжнародна арена об’єктивно залишається простором жорсткої конкуренції, де виживання та безпека держав залежать від їхньої внутрішньої могутності та стратегічних союзів. Водночас криза багатосторонніх інститутів глобального управління створює додаткові системні ризики для підтримання міжнародного миру та стабільності (3, с. 50).

Еволюція стратегій стримування у сучасній геополітичній архітектурі

вимагає якісно нових підходів до захисту суверенітету та територіальної цілісності (5, с. 111). Концептуалізація сучасних стратегій стримування та силової конкуренції як елементів глобального геополітичного бізнесу мала великий вплив на наукові кола, і потім подібні поняття були запозичені багатьма дослідниками для аналізу нових конфліктів. У критичному аналізі подібних концепцій наголошується, що фокус експертних дискусій обертається навколо поняття стійкості інститутів та їх професіоналізації, у якій держава та її інфраструктура розглядаються як об'єкти захисту, а деструктивні сили зображуються як агресивні «підприємці» глобальної нестабільності (6, с. 171-185).

Трансформація безпекового середовища охоплює не лише військовий вимір, а й критичні сектори економіки, зокрема енергетику. Як справедливо підкреслюється у фахових дослідженнях, енергетична безпека в умовах геополітичної турбулентності перетворилася на ключовий інструмент політичного тиску та маніпуляцій, створюючи нові системні ризики для європейського та глобального простору (3, с. 80). Залежність від критичних ресурсів та ланцюгів постачання змушує держави переглядати національні стратегії захисту критичної інфраструктури.

У цьому контексті особливої актуальності набуває реформа систем колективної безпеки на регіональному рівні. Зокрема, європейський безпековий простір зіткнувся з необхідністю переосмислення власних оборонних можливостей, прийняття оновлених стратегічних концепцій та посилення інтеграції в рамках наднаціональних інститутів задля протидії спектру нових загроз (7, с. 48). Багато в чому стабільність окремих регіонів сьогодні визначається здатністю адаптувати інституційні механізми до динамічного середовища, мінімізуючи наслідки деструктивних геополітичних впливів.

У глобалізованому світі регіональна безпека й глобальна стабільність утворюють нерозривну єдність. Як підкреслюють дослідники регіональних комплексів безпеки Б. Бузан та О. Вевер, регіони не є ізольованими

утвореннями, а їхня внутрішня структура, баланс сил та конфліктні потенціали безпосередньо формують глобальну архітектуру безпеки загалом (8, с. 54). Будь-яка локальна криза в умовах взаємозалежного світу здатна спричинити ефект «доміно», викликаючи глобальні економічні, міграційні та політичні потрясіння, що вимагає синергії зусиль усіх акторів міжнародних відносин.

Отже, трансформація міжнародної безпеки є закономірним результатом зміни сучасного геополітичного середовища та появи нових форм загроз. Сучасні конфлікти дедалі частіше поєднують військові, економічні, інформаційні, кібернетичні та енергетичні інструменти впливу, що зумовлює необхідність комплексного підходу до забезпечення безпеки. Водночас криза окремих механізмів глобального управління та посилення конкуренції між державами актуалізують питання адаптації міжнародних і регіональних інституцій до нових умов. Важливого значення набувають розвиток стратегій стримування, захист критичної інфраструктури, зміцнення колективної безпеки та підвищення стійкості держав і міжнародних організацій. Таким чином, ефективне реагування на сучасні геополітичні виклики потребує поєднання національних, регіональних і міжнародних механізмів безпеки та їх постійної адаптації до динаміки міжнародних відносин (7, с. 48).

Список використаних джерел:

1. Горбуліна, В. П. (2017). Світова гібридна війна: український фронт. Київ: НІСД.
2. Гончар, М. П. (2023). Енергетична безпека в умовах геополітичної турбулентності: нові ризики та виклики для Європи та України. Борітеся – поборете! С. 78–92.
3. Коваленко, В. С. (2023). Багатополярність і криза глобального управління: наслідки для міжнародної безпеки. Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки. С. 40–55.
4. Mearsheimer, J. J. (2021). The Tragedy of Great Power Politics. Updated ed. New York : W. W. Norton & Company. 576 p.
5. Мельник, М. М. (2025). Еволюція стратегій стримування у сучасній геополітичній архітектурі. Стратегічні пріоритети. С. 110–118.
6. Aronowitz, A. (2004). Smuggling and trafficking in human beings and their link to global security. Global Crime. P. 171–185.

7. Шевченко, А. М. (2024). Трансформація системи колективної безпеки в Європі під впливом нових геополітичних викликів. Політичне життя. С. 45–52.

8. Buzan, B. & Wæver, O. (2003). Regions and Powers: The Structure of International Security. Cambridge : Cambridge University Press. 570 p.

Ключові слова: *міжнародна безпека, геополітичні виклики, трансформація, глобальне управління, гібридна війна, стратегічне стримування.*

Keywords: *international security, geopolitical challenges, transformation, global governance, hybrid warfare, strategic deterrence.*

Поліна Бузник
здобувачка вищої освіти 2-го курсу спеціальність «Міжнародні відносини» Факультет судового та міжнародного права Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Софія Балась
здобувачка вищої освіти 2-го курсу спеціальність «Міжнародні відносини» Факультет судового та міжнародного права Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.політ.н., проф. Мамонтова Е.В.
Національний університет «Одеська юридична академія»

КІНО ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ, КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ТА М'ЯКОЇ СИЛИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТАХ

Вплив кінематографу на формування суспільної думки, конструювання національної ідентичності та просування ідеологічних наративів є актуальним предметом політологічних розвідок. Серед тих, хто досліджував взаємозв'язок кіно і політики варто назвати імена таких вчених, як: Олександр Безручко (1, с. 20), Жанна Денисюк (2, с.10), Юрій Живоглядов (3,с.234), Елла Мамонтова (4, с.36) та ін.

Метою доповіді є висвітлити питання кіно як інструменту стратегічних комунікацій, культурної дипломатії та м'якої сили в сучасних міжнародних конфліктах, у фокусі повномасштабної російської агресії проти України.

З початку існування кінематографа він використовувався владними структурами для формування національної свідомості у потрібному для існуючої влади напрямі. Це стосувалось і стосується як ігрового, так і документального кіно. Однак з розвитком медіацифровізації відбулася зміна моделей споживання інформації. Основний споживач інформації має

можливість співставляти отриману інформацію з різних джерел та самостійно робити висновки.

Однак вплив отриманої інформації, зокрема візуально, залишається значним. Про це свідчить, зокрема, дослідження Юрія Живоглядова, який у статті «Психо-сугестивний аналіз переконань в контексті інформаційно-психологічного впливу російської пропаганди на світогляд та поведінку росіян», зазначає, що «Державні джерела Російської Федерації, складаючи психологічні чинники підвищення шансів бажаної перемоги, використовують вплив на своїх громадян, що значно впливає на їх психологічний стан та свідомість. З метою просування кремлівських закликів та пропаганди «руського міра» використовуються наративи, що базуються на вигаданих чи маніпулятивних актах і подіях» (3). Такий влив формує відповідне сприйняття реалій і спонукає до агресії проти всіх, кого влада вважає ворогом. Окрім того, Росія намагається дезінформувати і міжнародні інституції виставляючи, зокрема Україну ворогом, антидемократичною державою.

І в цьому контексті , поряд зі зброєю на полі бою , виступає кіно , як не менш важливе знаряддя , спрямоване проти дезінформації, фальсифікації фактів та пропагандистських наративів.

На сучасному етапі російсько-української війни авангардом протидії когнітивним впливам виступає є документальне кіно. Згадаємо такі українські фільми як «Буча», «Кіборги», «Мирний 21», «Сліди», які стали дієвою зброєю проти агресора та фактичним переконанням світового товариства кома хто є агресором і хто бореться за мирне співіснування. Демонстрація цих фільмів на міжнародних кінофестивалях кома перед світовими лідерами (в ООН, Конгресі США тощо) напряму вплинула на сприйняття масштабу геноцидної війни Росії проти України та зміцнили допомогу Україні.

У свою чергу фільм «Памфір» (2022) режисера Дмитра Сухолиткого-Собчука був представлений у секції Directors’ Fortnight Каннського кінофестивалю та став прикладом успішного просування української культури через універсальні теми сім’ї, гідності та морального вибору.

Колосального міжнародного резонансу досяг документальний фільм «20 днів у Маріуполі» (2023) режисера Мстислава Чернова, який у 2024 році отримав премію «Оскар» у номінації «Найкращий документальний фільм», ставши першою українською стрічкою, що здобула таку нагороду. Також фільм отримав премію BAFTA та нагороду глядацьких симпатій на фестивалі Sundance. Стрічка істотно вплинула на сприйняття України у світі. Якщо на початку повномасштабного вторгнення значна частина іноземної аудиторії сприймала війну переважно як геополітичний конфлікт між державами, то після поширення документальних свідчень із Маріуполя акцент змістився на гуманітарний вимір війни, долі цивільного населення та порушення норм міжнародного гуманітарного права. Таким чином, фільм сприяв персоніфікації війни для міжнародної аудиторії та формуванню співчуття до українського населення.

Крім того, стрічка стала важливим інструментом культурної дипломатії. Її покази відбувалися на міжнародних кінофестивалях, у парламентах різних країн, університетах та аналітичних центрах. Завдяки цьому інформація про події в Маріуполі поширювалася не лише через засоби масової інформації, а й через культурні канали комунікації, які часто сприймаються аудиторією як більш достовірні та менш політизовані.

Український кінематограф став важливим інструментом культурної дипломатії та інформаційного спротиву російській агресії. Його присутність на міжнародних кінофестивалях допомагає формувати об’єктивне уявлення світової спільноти про війну в Україні. Таким чином, на сучасному етапі кіно участь українського кінематографа у кінофестивалях після початку вторгнення Росії в Україну має особливе значення. На фестивалях створюються українські павільйони, де кінематографісти показом фільмів, участю в дискусіях доводять до світового співтовариства правду про агресивні дії Росії, спростовуючи російські фейки і маніпуляції.

Список використаних джерел:

1. Безручко О., Степаненко, Н. (2024). Кіно як о снова формування/творення

модерної національної ідентичності. *Вісник Київського Національного університету культури і мистецтв. Серія: Аудіовізуальне мистецтво і виробництво.* Т. 7, № 1. С. 20-30. URL: https://audiovisual-art.knukim.edu.ua/article/view/302756

2. Денисюк, Ж. (2026). Сучасне кіномистецтво в процесах медіатизації культури та виробництві символічних ідентичностей. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.* №1. С. 10-15. URL: https://iournals.uran.ua/visnyknakkkim/article/view/355980

3. Живоглядов, Ю. (2024) Психо-сугестивний аналіз переконань в контексті інформаційно-психологічного впливу російської пропаганди на світогляд та поведінку росіян. *Вчені записки Університету «КРОК».*. № 1. С. 234-243. https://dspace.krok.edu.ua/entities/publication/33cf9a1c-6d7e-4ad5-b7f8-b1970d8b9bf5

4. Мамонтова, Е. (2025) Репрезентація колоніального наративу у дискурсі російсько-української війни: архетипний підхід. *Актуальні проблеми політики.* № 76. С. 36 - 42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appol_2025_76_7

***Ключові слова**: кінематограф, стратегічні комунікації, культурна дипломатія, м'яка сила, російсько-українська війна.*

***Keywords**: cinema, strategic communications, cultural diplomacy, soft power, Russo-Ukrainian War.*

Владислава Васильківська
здобувачка вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Анна Щербич
здобувачка вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.і.н., проф. Кормич Л.І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПІДТРИМКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

У сучасному світі міжнародних відносин публічна дипломатія стає ключовим інструментом реалізації зовнішньої політики держав. Її роль особливо зростає у періоди міжнародних конфліктів, коли підтримка з боку іноземних суспільств, довіра до офіційної позиції країни та поширення достовірної інформації формують міжнародне сприйняття подій. Для України, яка стоїть перед викликами російської агресії, публічна дипломатія є засобом привернення уваги світової спільноти до війни, а також пояснення позиції країни та зміцнення співпраці з міжнародними партнерами.

Необхідність досліджень у цій сфері визначається не лише потребою підтримувати міжнародну підтримку України, але й потребою розвивати довгострокові партнерські відносини, протидіяти дезінформації та забезпечувати розуміння українських національних інтересів за кордоном. Публічна дипломатія, згідно зі Стратегією зовнішньополітичної діяльності України, є важливим інструментом формування позитивного міжнародного

іміджу держави, комунікації з іноземною громадськістю та просування національних інтересів (1).

Наукове осмислення публічної дипломатії описується як діяльність держави та інших суспільних суб'єктів, спрямована на взаємодію з іноземними аудиторіями, поширення інформації про країну та створення сприятливих умов для реалізації зовнішньої політики. Це охоплює використання різноманітних комунікаційних інструментів для взаємодії з іноземними суспільствами (2).

Різниця між публічною дипломатією й простою інформаційною діяльністю полягає в тому, що перша не обмежується поширенням повідомлень про державу. Вона передбачає налагодження діалогу, розуміння інтересів закордонних аудиторій і формування довіри. Ефективність публічної дипломатії залежить від послідовності комунікації, достовірності інформації, ясності повідомлень і стійкості контактів (2).

У зв'язку з початком повномасштабної агресії Росії проти України значущість публічної дипломатії зросла та набуває не тільки іміджевої, але й безпекової функції. Зв'язок між публічною дипломатією, стратегічною комунікацією та національною безпекою підкреслює її роль у впливі на міжнародний інформаційний простір і зміцненні позицій країни під час збройного конфлікту (3).

Одним із головних завдань української публічної дипломатії є пояснення міжнародній спільноті причин і наслідків російської агресії, а також донесення української позиції щодо дотримання міжнародного права (1). При цьому важливо не обмежуватися висвітленням тільки воєнних подій, а також презентувати українську культуру, науку, освіту, економічні можливості та суспільні цінності (5).

Становлення інституцій публічної дипломатії критично важливе для її ефективності. Стратегічний підхід до організації діяльності в цій сфері дозволяє забезпечити узгодженість державної політики. Значну роль тут відіграє Міністерство закордонних справ України, яке координує

зовнішньополітичну діяльність і роботу дипломатичних установ за кордоном (4).

Організаційним орієнтиром для розвитку цього напряму є Стратегія публічної дипломатії МЗС України на 2026–2030 роки (5). Ця стратегія дозволяє бачити публічну дипломатію не тільки як реакцію на виклики війни, але і як частину довгострокової зовнішньої політики. Важливо супроводжувати стратегічні цілі конкретними комунікаційними заходами з визначеними цільовими аудиторіями та оцінкою результатів (7).

Цифрова комунікація стала одним із ключових інструментів сучасної публічної дипломатії. Соціальні мережі, офіційні вебсайти, відеоконтент та цифрові кампанії дозволяють оперативно поширювати інформацію, взаємодіяти з міжнародною аудиторією та реагувати на виклики інформаційного середовища. Однак ефективність цих інструментів визначається не лише швидкістю передачі даних, але й достовірністю, доступністю та релевантністю інформації до потреб конкретних груп. Важливим є врахування мовних, культурних і політичних особливостей різних країн (2).

Українська діаспора відіграє особливу роль у сфері публічної дипломатії. Дослідниця Л. Мазука вважає закордонних українців ключовими учасниками цієї діяльності, підкреслюючи їхній внесок у громадську адвокацію та роботу громадських організацій (6). Українські громади за кордоном активно поширюють правдиву інформацію про Україну, проводять культурні заходи, підтримують зв’язки з місцевою владою й громадськістю, а також беруть участь у гуманітарних проєктах. Таким чином, діаспора виступає надійним партнером офіційної дипломатії, хоча не може повністю її замінити (6).

Досягнення успішної публічної дипломатії залежить також від рівня інституційної координації. І. Хоменська наголошує на важливості формування чітких організаційних рамок у цій сфері. Для України це означає необхідність узгодженої співпраці між дипломатичними представництвами, державними

органами, культурними та освітніми інституціями, експертною спільнотою і громадськими організаціями. Така інтеграція сприяє уникненню суперечливих сигналів та забезпеченню стратегії у міжнародних комунікаціях (7).

Подальший розвиток публічної дипломатії України потребує активізації кількох ключових напрямків. По-перше, слід зміцнювати адресну комунікацію, адаптуючи її до особливостей регіональних аудиторій. По-друге, важливо посилювати роль цифрової й культурної дипломатії за допомогою сучасних підходів до взаємодії. По-третє, необхідно поглиблювати співпрацю з діаспорою, науковцями та громадськими організаціями. По-четверте, критично важливо оцінювати ефективність комунікаційних заходів, аналізуючи рівень охоплення аудиторій, залученість партнерів і сталість налагоджених контактів (5).

Таким чином, публічна дипломатія є потужним інструментом для України у формуванні міжнародної підтримки, зміцненні довіри та просуванні національних інтересів у складний час війни. Її ефективність визначається гармонійним поєднанням офіційної дипломатії, стратегічних комунікацій, цифрових технологій, культурних зусиль та внеском українських громад за кордоном. Подальший розвиток цього напряму залежить від посилення координації між інституціями, адаптації комунікації під реальні потреби іноземних аудиторій і переходу від поверхневого інформування до тривалого взаємного діалогу. Системний підхід до публічної дипломатії допоможе зберегти міжнародну увагу до України й залучити ключових партнерів задля забезпечення її безпеки та майбутнього (1).

Список використаних джерел:

1. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України : затверджена Указом Президента України від 26 серпня 2021 року № 448/2021. URL: https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017

2. Краснопольська, Т. М. (2024). Публічна дипломатія : навчально-методичний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Одеса : Фенікс. 60 с. URL: https://dspace.onua.edu.ua/items/c4ad4ec1-be58-43bc-b26b-1e2e7f3c205c

3. Трофименко, М. В. (2024). Роль публічної дипломатії у забезпеченні

національної безпеки держави в умовах війни. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*. Вип. 40. С. 143–153. URL: https://doi.org/10.34079/2226-2830-2024-15-40-143-153

4. Ілюк, Т. (2023). Формування засад публічної дипломатії України. *Геополітика України: історія і сучасність*. № 2(31). С. 63–75. DOI: https://doi.org/10.24144/2078-1431.2023.2(31).63-75

5. Міністерство закордонних справ України. Стратегія публічної дипломатії МЗС 2026–2030 рр. *Офіційний вебсайт МЗС України*. URL: https://mfa.gov.ua/pro-ministerstvo/strategiyi-mzs

6. Мазука, Л. (2024). Закордонне українство в системі публічної дипломатії України. *Політичні дослідження*. № 2(8). С. 184–202. URL: https://pd.ipiend.gov.ua/article/view/315779

7. Хоменська, І. В. (2024). Інституційна компонента публічної дипломатії. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. Вип. 3(167). С. 54–61. URL: *https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=m5CkJBEAAAAJ&citation_for_view=m5CkJBEAAAAJ:2osOgNQ5qMEC*

Ключові слова: *публічна дипломатія, міжнародна підтримка, зовнішня політика, стратегічні комунікації, цифрова дипломатія, українська діаспора, міжнародний імідж.*

Keywords: *public diplomacy, international support, foreign policy, strategic communications, digital diplomacy, Ukrainian diaspora, international image.*

Олександра Вискребець
здобувачка вищої освіти 1-го курсу магістратури
спеціальність «Політологія»
Факультет психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.і.н., проф., Кормич Л. І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРАВО ВЕТО В РАДІ БЕЗПЕКИ ООН ЯК ІНСТРУМЕНТ ЛЕГІТИМІЗАЦІЇ АГРЕСІЇ: МЕЖІ СТРУКТУРНОГО РЕФОРМУВАННЯ

Актуальність дослідження зумовлена глибокою інституційною кризою системи колективної безпеки. Агресія РФ проти України виявила структурну неспроможність Організації Об'єднаних Націй (далі ООН) гарантувати мир, оскільки зловживання правом вето державою-агресором перетворило його на інструмент блокування рішень та забезпечення безкарності. Параліч Ради Безпеки актуалізує пошук легітимних шляхів подолання права вето держав, які системно порушують міжнародне право.

Метою тез є всебічний аналіз права вето в Раді Безпеки ООН як інструменту блокування миротворчої діяльності, а також визначення основних меж та перспектив структурного реформування цього механізму в контексті сучасних збройних конфліктів.

Аналіз наукових джерел свідчить, що проблематику функціонування Ради Безпеки та застосування права вето доцільно розглядати через призму дисбалансу міжнародно-правового регулювання. За висновками таких дослідників, як Б. Бутрос-Галі, М. Баймуратов, Л. Дорош та С. Охремчук, наявна конфігурація органу не забезпечує ефективної системи стримувань і противаг (3, с. 349). Відповідно до ст. 27 Статуту ООН, ухвалення рішень потребує дев'яти голосів, обов'язково включаючи голоси всіх п'яти постійних

членів, що формалізує так зване «правило одностайності» (5). Емпіричні дані підтверджують зміну патернів голосування: якщо протягом 1991–2000 років цей інструмент використовувався вкрай стримано (загалом 8 разів), то сучасна практика демонструє його систематичне застосування для паралізації діяльності ООН див. табл. 1.

Таблиця 1

Резонансні випадки застосування права вето Російською Федерацією щодо збройної агресії проти України

Рік	**Суть заблокованого рішення Ради Безпеки ООН**	**Наслідок для міжнародного права**
2014	Засудження незаконного «референдуму» в АР Крим	Легітимізація спроби анексії території
2015	Створення міжнародного трибуналу по рейсу MH17	Уникнення відповідальності за збиття цивільного борту
2022	Засудження повномасштабного вторгнення в Україну	Блокування миротворчих дій ООН щодо агресора
2022	Невизнання незаконних референдумів на півдні та сході	Продовження ескалації та порушення Статуту ООН

Політико-правова криза та інституційна безпорадність підтверджуються також на найвищому дипломатичному рівні. Під час дебатів у Генасамблеї ООН право вето все частіше кваліфікується дипломатами не як засіб балансу, а як «зброя ненависті та війни». На цьому, зокрема, наголошують європейські дипломати: 20.11.2025 року під час дебатів Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку представниця Латвії Саніта Павлюта-Десландес, виступаючи від імені восьми країн Північної Європи та Балтії (NB8), підкреслила, що інструмент, який замислювався для збереження миру, не може слугувати механізмом забезпечення безкарності та замовчування людських страждань (2).

Позиція української сторони послідовно вказує на те, що утримання права вето державою-агресором паралізує Раду Безпеки та остаточно нівелює її легітимність. Цю тезу системно артикулює Президент України В. Зеленський під час своїх звернень у штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку: зокрема, 20.09.2023 року на засіданні Ради Безпеки він наголосив, що «вето в руках агресора - ось те, що загнало ООН у глухий кут», а також закликав

надати Генеральній Асамблеї дієвий механізм подолання вето (1). Необхідність таких змін визнають як Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерреш, який визнав нездатність Радбезу підтримувати мир через параліч рішень, так і представники експертно-правозахисної спільноти. Як наголошує директорка Інституту прав людини І. Ліньова, без переосмислення механізмів, що дозволяють блокувати колективні рішення у випадках агресії, відновлення довіри до міжнародного права є неможливим (2).

Світова спільнота вже розпочала впровадження гібридних компенсаторних механізмів. Зокрема, ініціатива Ліхтенштейну (резолюція ГА ООН A/RES/76/262) запровадила правило обов'язкового скликання Генеральної Асамблеї протягом 10 днів після застосування вето для публічного обговорення (3, с. 350). Також існують пропозиції щодо добровільної відмови від вето у разі вчинення масових злочинів (ініціатива Франції та Мексики), а також радикальніші ідеї щодо ліквідації цього права або можливості подолання вето двома третинами голосів складу Ради Безпеки ООН (4, 278).

Підсумовуючи, існуючий механізм права вето є нормативним анахронізмом, який деформує систему колективної безпеки та виступає інструментом інституційної легітимізації агресії. Оскільки пряме структурне реформування Ради Безпеки (шляхом внесення змін до Статуту ООН) унеможливлюється необхідністю отримання згоди самих постійних членів, оптимізація міжнародного правопорядку потребує консолідації зусиль поза межами РБ ООН. Трансформація системи вимагає посилення ролі Генеральної Асамблеї ООН та запровадження новітніх процедур подолання вето, які дозволять усунути суб'єктивність рішень та відновити дієвість механізмів притягнення держав-агресорів до міжнародної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Espreso.TV. (2022). Росія перетворює право вето в Радбезі ООН на право смерті, - Зеленський. https://www.youtube.com/watch?v=1a8CiMGozyI

2. Коли право стає перешкодою: проблема вето Ради Безпеки ООН. (2026). Асоціація правників України. https://uba.ua/eng/news/koli-pravo-sta-pereshkodoju-problema-

veto-radi-bezpeki-oon

3. Ничипоренко, Г. В. (2024). Право вето членів Ради Безпеки ООН як інструмент блокування діяльності ООН. Ужгородський національний університет Herald. Серія: Право, 2(80), 348–353. https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.2.56

4. Сліпенюк, В. (2022). Питання реформування можливості використання права вето в Раді Безпеки ООН. Науковий вісник Дніпропетровів кого Державного університету Державного Державного університету Державного Університету, 6. https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-6-278-284

5. Статут Організації Об'єднаних Націй (з поправками). Статут Міжнародного Суду Організації Об'єднаних Націй : Статут; ООН від 26.06.1945. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_010

Ключові слова: *право вето, Рада Безпеки ООН, Генеральна Асамблея ООН, збройна агресія РФ, міжнародне право.*

Keywords: *veto power, UN Security Council, UN General Assembly, armed aggression of the Russian Federation, international law.*

Богдан Дев'ятков,
здобувач вищої освіти 4-го курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці

Науковий керівник: к.політ. н., доц. Макух-Федоркова І.
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ШИЇТСЬКА ПРАВОВА ТРАДИЦІЯ У ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІЙ ТА ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ РЕСПУБЛІКИ ІРАН

Шиїтська правова традиція посідає важливе місце у формуванні політичної системи Ісламської Республіки Іран і визначенні її внутрішньо- та зовнішньополітичних пріоритетів. Після Ісламської революції 1979 р. релігійні принципи стали основою державної ідеології та інституційної організації країни, а концепція *велаят-е факіх* закріпила особливу роль духовенства в політичному управлінні. У зовнішній політиці релігійні наративи взаємодіють із геополітичними інтересами Ірану, впливаючи на його регіональну стратегію, відносини із союзниками та протистояння із зовнішніми опонентами. Тому дослідження шиїтської правової традиції дає змогу глибше зрозуміти особливості функціонування політичної системи Ірану та релігійно-ідеологічні засади його зовнішньополітичного курсу (2, с. 11).

До останніх подій в Ормузькій протоці серед науковців-сходознавців домінувала позиція, що Іран є особливим геополітичним актором, роль якого потребує ґрунтовного наукового осмислення. Це підтверджує значну увагу, яку великі держави приділяють дослідженню іраністики як одного з ключових напрямів сходознавства поряд з індологією та синологією (4).

Після терористичних атак 11 вересня 2001 р. та подальших військових

інтервенцій США на Близькому Сході в Ірані, як і в багатьох інших країнах ісламського світу, посилилися антиамериканські та загалом антизахідні настрої, що виявлялося як у розширенні їхньої суспільної підтримки, так і в радикалізації. Іран претендував на домінування у просторі між Босфором та Індостаном ще з часів свого становлення як цивілізації у 550 році до н.е. (5). Важливим етапом трансформації іранської цивілізаційної парадигми стали зміни геополітичної стратегії Ірану після Ісламської революції 1979 р. У цей період відбулося теологічно-правове обґрунтування експорту революційної ідеології та поширення іранського впливу на Близькому Сході (2, с. 7). З огляду на багатовимірність цієї проблематики вважаємо за доцільне розглянути її в хронологічній послідовності: правова традиція ісламу та особливості шиїзму в її межах; феномен Ісламської революції 1979 р.; експорт ісламської революції як складова зовнішньополітичної стратегії Ірану.

Іслам є однією з трьох найбільших авраамічних релігій, що налічує близько двох мільярдів вірян. Від моменту виникнення на Аравійському півострові він швидко поширився за його межами та під впливом історичних, політичних і соціокультурних чинників поступово сформувався не лише як релігійне вчення, а й як теологічно-правова та політична система, що визначала засади суспільного устрою й державної влади (3, с.192).

У ісламі Коран є єдиним можливим та непомильним джерелом істини та настанов щодо життя та діяльності людей в усіх сферах. Відповідно, похідна від нього юридична система під назвою Шаріат (Shari`a) перейняла від священної книги усі ці риси. Преамбула та четвертий розділ Конституції Республіки Іран, хоч і застосовуючи дещо більш юридичну, аніж теологічну термінологію, чітко утверджують “принципи ісламу” (маючи на увазі Коран та Шаріат) як основоположні для іранської державності та права (2, с.10).

В той час як у християнстві Біблія сприймалася як істина, проінтерпретована людьми, яка може розвиватися разом з певними науковими та соціологічними відкриттями, не втрачаючи при цьому істинності, то в ісламі саме незмінність та непомильність оригінального тексту та інтерпретацій

Корану, зокрема записаних у Хадисах, є однією з підтверджень їх істинності (3, с.293).

На відміну від сунітів, шиїти визнавали особливий духовний авторитет імамів, наділених божественним керівництвом. Ця особливість шиїзму сприяла формуванню політико-релігійних концепцій, що обґрунтовують особливу роль духовенства в системі державної влади. В Ірані така модель набула інституційного втілення після Ісламської революції 1979 р. Її утвердження також розглядають у контексті історичної традиції централізованої влади, що сягає часів Перської імперії (5). Водночас, як наголошують Джон В. Меєр, Роджерс Брубейкер та Александр Вендт, колективні ідентичності й суспільні практики не є незмінними, а зазнають трансформацій під впливом історичних і політичних обставин.

Показовим прикладом складної взаємодії історико-культурних традицій і зовнішнього політичного впливу є Іран напередодні Ісламської революції 1979 р. Політика США та СРСР, спрямована на утвердження власних геополітичних інтересів, не завжди враховувала специфіку іранського суспільства, його релігійні традиції та політичні настрої. Спроби прискореної модернізації й зовнішнього втручання в політичний розвиток країни сприяли загостренню суспільних суперечностей. На цьому тлі ісламська революція під проводом аятоли Рухолли Хомейні стала масштабним проявом політичної мобілізації, що поєднала релігійні цінності, антизахідні настрої та прагнення до політичної самостійності.

Революція 1979 р. є справді унікальним явищем, яке було неможливим на той момент у жодному суспільстві, що сповідувало іслам. Саме в Ірані переплелися: цивілізаційна традиція, одна з найбільш революційних та мілітантних форм ісламу, тиск великих іноземних держав, воїнська традиція та жага відновлення власної міжнародної суб’єктності на фоні понад століття іноземного приниження.

Хомейні за таких обставин розглядався багатьма іранцями як живе уособлення волі народу. Його роль у формуванні майбутньої ідентичності

Ірану та виведенні Ірану на міжнародну арену як самостійного та впливового актора дуже важко переоцінити. Він розробив концепцію “Velayat-e Faqih” (згідно з перською вимовою) – що дослівно перекладається як “опіка правознавця”, що і досі забезпечує функціонування теократичного режиму в Ірані. Згідно з нею, уся реальна політична влада в державі повинна перейти саме “faqih”, тобто найавторитетнішому духовному лідеру (2, с.6) (2, с.8).

Діяльність наступників Руххоли доречно буде розглянута саме у контексті формування тієї революційної мережі, яку у 2000-х рр. почнуть називати “Віссю опору”. Цей “союз”, що складається з Ірану, його проксі-організацій та бойових формувань по всьому Близькому Сходу, є прямим продовженням основних догм, які є основою сучасної іранської держави. Непохитна істинність їх інтерпретації ісламу, оточення єретиками-сунітами та жага до відновлення власного “життєвого простору” та місія звільнення ісламського світу від “деструктивного впливу” західних держав (2, с.10) – усе це призвело до посилення зовнішньополітичної агресії та мілітаризації іранського суспільства, як тільки з’явилася така можливість.

У межах теорії міжнародних відносин американсько-іранське протистояння можна інтерпретувати як прояв суперництва між усталеним центром сили та державою, яка прагне посилити власні позиції в регіональній і міжнародній системі. Історичні приклади свідчать, що подібні конфлікти нерідко виникали внаслідок недооцінювання потенціалу супротивника. Однією з можливих історичних аналогій є російсько-японська війна 1904-1905 рр. Тоді Російська імперія, яка посідала важливе місце в системі міжнародних відносин, зіткнулася з Японією, військові спроможності якої напередодні конфлікту часто недооцінювалися. Намагання Росії зміцнити свої позиції на Далекому Сході завершилося військовою поразкою, що засвідчила здатність держави, яку вважали менш впливовою, успішно протистояти великій імперській державі.

Як свідчить історичний досвід, трансформації міжнародного порядку супроводжуються зміною співвідношення сил і посиленням суперництва між

усталеними центрами впливу та державами, які прагнуть розширити власну міжнародну суб'єктність. У цьому контексті досвід Японії після перемоги у війні з Російською імперією 1904-1905 рр. може слугувати предметом порівняльного аналізу, хоча відмінності між історичними умовами розвитку Японії та сучасного Ірану не дають підстав для прямого перенесення цього сценарію. Подальша еволюція міжнародної ролі Ірану залежатиме від результатів його протистояння зі США, внутрішньополітичної стабільності, спроможності підтримувати регіональних союзників і змін у глобальному балансі сил. Отже, шиїтська правова традиція та концепція *велаят-е факіх* становлять важливі ідеологічні й інституційні засади зовнішньої політики Ірану, проте їхній вплив необхідно розглядати у взаємозв'язку з військовими, економічними та геополітичними чинниками.

Список використаних джерел:

1. Vakilian, H., (2021). Constitutional Utopianism: a Case Study of the Constitution of the Islamic Republic of Iran. FORUM PR AWNICZE. 16 с. https://forumprawnicze.eu/wp-content/uploads/2022/01/fp68-Vakilian.pdf (дата доступу 07.10.2026)
2. Bazargan, M., (1979). Iran (Islamic Republic of)'s Constitution of 1979 with Amendments through 1989. 45 с. https://www.constituteproject.org/constitution/Iran_1989.pdf (дата доступу 07.10.2026)
3. Mohammad, Ibn ʿAbd Allāh., (632). Quran. 604 с. https://quran.com/ (дата доступу 07.10.2026)
4. امیررضا خیرخواه., تحلیل عوامل سیاسی و فرهنگی مؤثر برشکل‌گیری مطالعات ایرانی و ایران شناسی در اروپا و تأثیرات آن بر جامعه علمی ایران., «Журнал ірано-ісламських досліджень». 21 с. https://jii.nlai.ir/article_3183.html (дата доступу 07.10.2026)
5. Lignereux Y., Messaoudi, A., Peters-Custot, A., et, Wilgaux, J. (2021). Ethno-géopolitique des empires. Presses universitaires de Rennes. 242 с. https://books.openedition.org/pur/261723 (дата доступу 07.10.2026)

Ключові слова: *Іран, Іслам, конституція, зовнішня політика, Близький Схід.*

Keywords: *Iran, Islam, constitution, foreign policy. Middle East.*

Anna Kabatsi
second-year student
course: International Law
Faculty of Judicial and International Law
National University "Odesa Law Academy"
Odesa

Supervisor: PhD in law, Associate Professor Hrusko M.V.
National University "Odesa Law Academy"

THE EVOLUTION OF THE COUNCIL OF EUROPE'S INSTRUMENTS FOR RESPONDING TO HUMAN RIGHTS VIOLATIONS DURING ARMED CONFLICTS

Modern challenges to international normativity, driven by international armed conflicts, require new approaches to human rights protection. Although Council of Europe mechanisms remain the European system's main human rights institutions, they were designed mainly for peacetime and now need new approaches to respond effectively to mass human rights violations under conditions of aggression (3, p. 24).

The Council of Europe's primary instrument for human rights protection is the European Convention on Human Rights (ECHR), along with case law from the European Court of Human Rights. Article № 15 of the ECHR provides the legal basis for balancing the state's national security interests and human rights in armed conflict, establishing a state's right to temporarily deviate from its obligations during war or another public danger (1). Nevertheless, such a deviation must be strictly proportional to the severity of the situation and cannot concern absolute (imperative) rights: the right to life (except for lawful acts of war), prohibition of torture, slavery and punishment without law (4, p. 6-7).

However, the conventional mechanism faces objective limits during intense fighting. The main problem is applying the concept of jurisdiction (under Art. № 1 ECHR). As legal doctrine notes, the Court's territorial jurisdiction is not always limited to a state's own territory; it also covers officials' actions on another state's

territory (especially under occupation) (3, p. 23).

Because European Court of Human Rights proceedings are long and cannot always stop human rights violations during active fighting, the Council of Europe must diversify its tools and strengthen the role of non-jurisdictional and monitoring institutions. The main organs operating in this field, along with the Court, are the Committee of Ministers, the Parliamentary Assembly of the Council of Europe (PACE), and the Council of Europe Commissioner for Human Rights (3, p. 27).

The Commissioner's activity takes on special importance in international armed conflict, and Resolution (99) 50 (1999) determines the Commissioner's status. Under it, the Commissioner performs functions fundamentally different from those carried out by Conventional control bodies and is expressly deprived of the authority to "consider individual complaints" (3, p. 28). His main task is to identify shortcomings operatively in state-members` respect for human rights practice (2, p. 28).

Through field missions and special reports to PACE and the Committee of Ministers, the Commissioner provides immediate identification of large-scale international humanitarian law violations (3, p. 28-29). Relevant reports and resolutions of the CoE's political organs not only pressure the offending state but also provide a strong evidence base for future international and national judicial considerations.

Full-scale military aggression against Ukraine in 2022 demonstrated that classical diplomatic and judicial influence is not enough. It forced the Council of Europe to apply the highest degree of political and legal responsibility established by Article № 8 of the Council of Europe Statute by excluding the offending state from the organisation (2). On 16 March 2022, the Committee of Ministers of the CoE decided to suspend Russia's membership (5). This unprecedented step confirmed that gross violations of Article № 3 of the Statute (recognising the principle of the rule of law and ensuring human rights) are incompatible with membership in the CoE system.

Moreover, the Council of Europe went beyond its traditional mandate by

initiating an international reparation mechanism. The Committee of Ministers Resolution from 12 May 2023 established the Register of Damage for Ukraine, caused by the RF's aggression against Ukraine (6). This step marked the CoE's evolution: from an organisation focused only on protecting fundamental rights to an institution that actively helps ensure complex international legal responsibility for the crime of aggression and reparation damages.

All things considered, modern armed conflicts forced the Council of Europe to considerably review its approaches. Because traditional judicial mechanisms (the European Court of Human Rights) are not fast enough during active fighting, the Organisation moved away from protecting individuals post-factum to a complex, systematic response. This transformation manifests in 3 dimensions: facilitating on-the-ground monitoring (the Commissioner of the CoE and PACE performance), applying the toughest political sanctions (exclusion of the offending state), and introducing innovative reparative mechanisms (the Register of Damages).

References:

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 13.10.2026).

3. Статут Ради Європи від 05.05.1949 р. / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text (дата звернення: 13.10.2026).

4. Сурілова О. О. Правові основи діяльності Ради Європи : навч.-метод. посіб. для аспірантів спец. 081 "Право" / уклад. О. О. Сурілова ; за ред. Х. Н. Бехруза ; Нац. ун-т "Одеська юридична академія". Одеса : Фенікс, 2022. 52 с. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0e89333c-4be3-4f3c-9361-1ebb3ff92cd1/content

5. Guide on Article 15 of the European Convention on Human Rights : Derogation in time of emergency // European Court of Human Rights. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_15_eng (дата звернення: 13.10.2026).

6. Resolution CM/Res(2022)2 on the cessation of the membership of the Russian Federation to the Council of Europe, adopted by the Committee of Ministers on 16 March 2022. URL: https://rm.coe.int/0900001680a5da51 (дата звернення: 13.10.2026).

7. Resolution CM/Res(2023)3 establishing the Enlarged Partial Agreement on the Register of Damage Caused by the Aggression of the Russian Federation Against Ukraine, adopted

on 12 May 2023. URL: https://rm.coe.int/0900001680ab2595 (дата звернення: 13.10.2026).

Keywords: *the Council of Europe, international responsibility, international armed conflict, the European Convention on Human Rights, the European Court of Human Rights.*

Ігор Касяненко
аспірант 3 року денної форми навчання
кафедри політології, публічного управління та міжнародних відносин
спеціальність «Політологія»
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.політ.н., проф. Мамонтова Е. В.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ДОСВІД ЄС У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОГНІТИВНОЇ БЕЗПЕКИ: ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ, НОРМАТИВНА БАЗА, ІНСТРУМЕНТИ ПРОТИДІЇ

Європейський зелений і цифровий переходи, а також повномасштабна війна в Європі, спровокована російською агресією, перетворили когнітивну сферу ЄС на головне поле дестабілізації. Соціальні медіа, алгоритми рекомендацій та технології штучного інтелекту стали інструментами «зброєтворення» (weaponization) інформаційного впливу з боку авторитарних режимів, насамперед РФ та КНР. Усе це зумовило відчутну трансформацію геополітичного дискурсу Європейського Союзу щодо сприйняття та концептуалізації когнітивної безпеки. Гібридні загрози остаточно еволюціонували від традиційного інформаційного тиску до спрямованих когнітивних операцій. Відповідно, когнітивну безпеку сьогодні інтерпретують як спроможність демократичного суспільства, державних інститутів та окремого громадянина зберігати ментальну автономію, критичне мислення і стійкість до системних маніпуляцій, покликаних дестабілізувати процеси ухвалення рішень (3). У цьому контексті відбувся якісний перехід від звичної протидії «дезінформації» до концепту FIMI (Foreign Information Manipulation and Interference): інституції ЄС відмовилися від вузького трактування маніпуляцій лише як «фейкових новин» (fake news). Ключовим фокусом Спільної політики безпеки та оборони ЄС (CSDP) стала боротьба з іноземними

маніпулюваннями інформацією та втручанням, що змістило акцент із перевірки фактів (fact-checking) на аналіз поведінкових алгоритмів, цифрової інфраструктури та ворожих наративів, які атакують когнітивну сферу суспільства (2).

В інституційній безпековій архітектурі ЄС центральне місце займає Європейська служба зовнішньої діяльності (EEAS), зокрема її відділи стратегічних комунікацій як ключові аналітичні й оперативні ланки боротьби з когнітивними загрозами. Безпосередній моніторинг, ідентифікацію та деконструкцію когнітивних операцій у режимі реального часу здійснюють спеціалізовані оперативні групи (East StratCom Task Force, Western Balkans, South) та платформа EUvsDisinfo.

Фундаментальним документом ЄС у сфері забезпечення когнітивної безпеки є «Стратегічний компас ЄС» (Strategic Compass) - дорожня карта безпеки та оборони, у якій закріплено інструментарій реагування на іноземне маніпулювання (FIMI Toolbox) (1). До нього входять ситуаційна обізнаність, розбудова стійкості (resilience), нормативне регулювання, а також застосування цільових дипломатичних і економічних санкцій проти суб'єктів когнітивних атак.

Зокрема, ЄС активно впроваджує та розвиває стандартизовані фреймворки (аналог військових моделей MITRE ATT&CK) для систематизації тактик, технік і процедур (TTPs), які використовують зловмисники в когнітивних війнах. Потужними інструментами забезпечення когнітивної безпеки є розвідка на основі відкритих джерел (OSINT) і соціальний мережевий аналіз (SNA). Використання штучного інтелекту та аналітики великих даних (Big Data) дозволяє EEAS виявляти скоординовану неавтентичну поведінку (Coordinated Inauthentic Behavior), ботнети, астротурфінг та штучне ескалування конфліктів у соціальних мережах на ранніх стадіях. Сучасний досвід ЄС свідчить про зміщення акценту зі спростування окремих фейків на блокування та ліквідацію цифрової інфраструктури (дзеркальних сайтів, мереж проксі-медіа, підставних

аналітичних центрів, ботоферм), що забезпечує масштабне поширення маніпулятивного контенту. Важливе місце в цій архітектурі посідає Мережа швидкого сповіщення (Rapid Alert System - RAS), яка забезпечує координацію та оперативний обмін даними про когнітивні загрози між державами-членами ЄС, інституціями Єврокомісії та міжнародними партнерами (G7, НАТО).

У контексті нормативно-правового регулювання цифрового середовища, яке перетворилося на полігон когнітивного протистояння XXI століття, вагомим кроком у боротьбі з архітектурними уразливостями когнітивної сфери став Акт про цифрові послуги (Digital Services Act - DSA). Цей нормативний документ зобов'язує великі онлайн-платформи (VLOPs) і пошукові системи (VLOSEs) проводити регулярний аналіз системних ризиків, зокрема оцінювати вплив їхніх алгоритмів на виборчі процеси, громадську безпеку, дискримінацію та психічне здоров'я громадян. Крім того, від платформ вимагається забезпечення прозорості рекомендаційних систем і надання доступу до даних незалежним дослідникам.

Відзначимо, що саме європейське співтовариство створило першу у світі всебічну нормативну базу для штучного інтелекту, яка безпосередньо захищає когнітивну безпеку. Ідеться про «Акт про штучний інтелект» (Artificial Intelligence Act - AI Act), яким забороняються системи ШІ, що використовують сублімінальні (підсвідомі) техніки для маніпуляції поведінкою людей або експлуатують уразливості певних соціальних груп. Документом запроваджено жорсткі вимоги щодо маркування дипфейків (deepfakes) та генеративного контенту задля запобігання деформації сприйняття реальності користувачами.

Захист редакційної незалежності, прозорість власності медіа та створення умов для підтримки якісного, верифікованого журналістського контенту як природної протиотрути від маніпулятивних когнітивних операцій забезпечує Європейський акт про свободу ЗМІ (2).

Сьогодні можна констатувати, що в Європі сформовано та функціонує модель когнітивної стійкості (resilience), яка базується на принципі запобіжного викриття (prebunking) - завчасному інформуванні суспільства про

механізми маніпуляцій, що створює когнітивний «імунітет».

Значну увагу приділено розвитку медіа- та цифрової грамотності: ЄС фінансує масштабні освітні програми для школярів, студентів та осіб похилого віку через освітні гранти (Erasmus+, Horizon Europe). Метою цих ініціатив є формування культури критичного споживання інформації, розуміння алгоритмів функціонування соціальних мереж і засвоєння основ цифрової гігієни.

Важливим компонентом моделі когнітивної стійкості є залучення інститутів громадянського суспільства та діяльність Європейської обсерваторії цифрових медіа (EDMO), що дозволило об'єднати фактчекерів, медіадослідників та академічні установи в єдину мережу хабів по всій Європі для локалізованої протидії когнітивним загрозам.

Отже, для України, яка перебуває на передовій когнітивної війни з РФ, критично важливим є використання європейських безпекових практик, зокрема: імплементація DSA, AI Act та EMFA у національне законодавство, розбудова синергії цивільно-військового співробітництва та інтеграція в європейську систему безпеки. Досвід Європейського Союзу демонструє необхідність об'єднання зусиль державних органів (Центру протидії дезінформації, СБУ, СтратКому ЗСУ), ІТ-сектору, медіа та неурядових організацій для розбудови комплексної системи когнітивного захисту. Включення України до Мережі швидкого сповіщення (RAS) та FIMI Toolbox ЄС дозволить посилити спільну відповідь на гібридні загрози та передати європейським партнерам унікальний практичний досвід відбиття повномасштабних когнітивних атак агресора.

Загалом досвід Європейського Союзу у сфері забезпечення когнітивної безпеки демонструє перехід від пасивного реагування на інформаційні загрози до створення цілісної, екосистемної моделі захисту. Вона базується на поєднанні жорсткого нормативного регулювання цифрових гігантів (DSA, AI Act), розвитку інституційних спроможностей (EEAS, FIMI Toolbox), технологічної аналітики та інвестуванні в людський капітал через когнітивну

стійкість і медіаграмотність. Для України цей досвід слугує орієнтиром для розбудови власної державної політики когнітивної безпеки в умовах сучасних та майбутніх геополітичних викликів.

Список використаних джерел:

1. Council of the European Union. (2022). *A Strategic Compass for Security and Defence: For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security*. European External Action Service. https://www.strategic-compass-european-union.com/

2. European External Action Service. (2026, March 17). *Information integrity and countering Foreign Information Manipulation & Interference (FIMI)*. European Union External Action. https://www.eeas.europa.eu/eeas/information-integrity-and-countering-foreign-information-manipulation-interference-fimi_en

3. Taylor, P. (2026, March 27). *EDF 2.0: Keeping research at the heart of Europe's defence drive*. European Policy Centre. https://www.epc.eu/publication/edf-20-keeping-research-at-the-heart-of-europes-defence-drive/

Ключові слова: когнітивна безпека, когнітивна війна, когнітивна стійкість, ЄС.

***Keywords*:** *cognitive security, cognitive warfare, cognitive resilience, EU.*

Софія Ковбей
здобувачка вищої освіти 3-го курсу
спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Каретна О.О.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ЯК ВИКЛИК МІЖНАРОДНІЙ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ

Цифровізація міжнародних відносин значно розширила можливості обміну інформацією, але одночасно створила і нові загрози для міжнародної безпеки. Однією з небезпечних загроз міжнародній безпеці є дезінформація – навмисне поширення неправдивої або маніпулятивної інформації з метою впливу на суспільну думку, політичні рішення чи поведінку людей. Сучасна дезінформація вже не обмежується одними окремими неправдивими повідомленнями. Вона може бути складовою масштабних інформаційних операцій, які включають використання соціальних мереж, ботів, фальшивих медіаресурсів, підроблених документів та контенту, створеного за допомогою технологій штучного інтелекту (1, 2). У зв'язку з цим, дезінформація поступово перетворюється з проблеми медіа на фактор міжнародної безпеки. Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН) у 2024 році опублікувала Global Principles for Information Integrity, де наголосила на необхідності захисту інформаційного середовища від дезінформації, мови ворожнечі та інших маніпулятивних практик. Організація також зазначила, що сучасні цифрові технології значно збільшили швидкість і масштаб поширення шкідливої недостовірної інформації, а штучний інтелект створює додаткові ризики для інформаційної цілісності (1).

Основна небезпека дезінформації полягає у її здатності впливати не лише на індивідуальні погляди, а й на функціонування державних та міжнародних інституцій. Дезінформаційні кампанії можуть використовуватися для:

- підриву довіри до державних органів;
- впливу на виборчі процеси;
- загострення суспільних конфліктів;
- дискредитації міжнародних організацій;
- формування негативного ставлення до союзників;
- деморалізації населення під час війни;
- виправдання агресивної політики (1, 2).

Особливу небезпеку становить транскордонний характер таких кампаній. Інформація, створена в одній державі, за допомогою цифрових платформ може протягом короткого часу поширитися серед мільйонної аудиторії в інших країнах.

НАТО розглядає інформаційні загрози як частину сучасного безпекового середовища та зазначає, що ворожі інформаційні операції можуть бути спрямовані на послаблення демократичних інституцій, створення суспільних розколів та підрив довіри до держав і міжнародних організацій (2).

Однією з найбільш актуальних проблем є використання штучного інтелекту для створення та поширення дезінформації. Генеративний штучний інтелект дозволяє створювати реалістичні тексти, фотографії, аудіо та відео (1, 2). Особливу загрозу становлять «deepfake» – синтетичні матеріали, які можуть імітувати зовнішність або голос реальної людини. Проблема полягає не лише у тому, що штучний інтелект робить фальшивий контент більш переконливим. Він також дозволяє значно збільшити масштаб і швидкість інформаційних операцій. Маніпулятивні повідомлення можуть автоматично створюватися різними мовами та адаптуватися до конкретних аудиторій. НАТО прямо зазначає, що розвиток штучного інтелекту та deepfake-технологій може посилювати інформаційні загрози та ускладнювати здатність

громадян відрізняти достовірний контент від маніпулятивного (2). Найбільш небезпечним наслідком є не лише поширення фальшивих матеріалів, а підрив самої довіри до інформації. Якщо люди не можуть бути впевненими, що фотографія, відео або аудіозапис є справжніми, це створює сприятливе середовище для маніпуляцій.

Важливим сучасним поняттям є Foreign Information Manipulation and Interference (FIMI) – іноземне маніпулювання інформацією та втручання. Європейський Союз використовує цей термін для опису координованих інформаційних дій іноземних суб'єктів, спрямованих на вплив на політичні процеси та суспільства. У 2026 році Європейська служба зовнішніх дій опублікувала звіт про діяльність у сфері протидії FIMI за 2025 рік. Документ демонструє, що ЄС розглядає іноземне інформаційне втручання як системну безпекову проблему, яка потребує постійного моніторингу, аналізу та міжнародної координації (3). Особливо важливим для України є спільний звіт Європейської служби зовнішніх дій та Центру протидії дезінформації, опублікований у червні 2026 року. У ньому проаналізовано інформаційні кампанії, спрямовані проти європейської інтеграції України. За даними звіту, у період із січня 2025 року до квітня 2026 року було виявлено близько 244 тисяч публікацій, пов'язаних із відповідними FIMI-кампаніями, які отримали приблизно 1,39 млрд переглядів (4). Цей приклад демонструє принципову зміну характеру сучасної дезінформації. Йдеться вже не про випадкове поширення неправдивої інформації, а про масштабні та системні інформаційні операції, спрямовані на конкретні політичні цілі. Для України проблема є особливо актуальною, оскільки інформаційні операції супроводжують російську агресію та використовуються поряд із військовими, кібернетичними та дипломатичними інструментами.

Сучасний міжнародний досвід показує, що протидія дезінформації повинна бути комплексною. Першим напрямом є моніторинг інформаційного середовища. Виявлення координованих інформаційних кампаній на ранньому етапі дозволяє зменшити їхній вплив. Другим є проактивна комунікація.

Держави та міжнародні організації повинні не лише спростовувати неправдиву інформацію, а й своєчасно надавати громадянам достовірні пояснення. Третім напрямом є медіаграмотність. Громадяни повинні мати навички перевірки джерел, розпізнавання маніпуляцій та критичного аналізу інформації. Четвертим є міжнародна координація. Оскільки інформаційні операції не обмежуються кордонами однієї держави, ефективне реагування потребує обміну даними та спільних механізмів між державами й міжнародними організаціями. П'ятим напрямом є підвищення інформаційної стійкості суспільства. НАТО розглядає стійкість як один із ключових елементів протидії інформаційним загрозам, поєднуючи моніторинг, раннє попередження, стратегічні комунікації та реагування (2, 5). Водночас протидія дезінформації не повинна перетворюватися на обмеження свободи слова. ОБСЄ наголошує на необхідності поєднання боротьби з дезінформацією із захистом свободи медіа та доступу громадян до різноманітних і незалежних джерел інформації (5). Тому ефективна система інформаційної безпеки повинна ґрунтуватися на балансі між безпекою та правами людини.

Отже, дезінформація як явище є комплексною загрозою міжнародній інформаційній безпеці, оскільки її вплив поширюється далеко за межі медіасфери. Вона може використовуватися для політичного впливу, підриву суспільної довіри, втручання у демократичні процеси та підтримки гібридних операцій. Особливу небезпеку становить поєднання дезінформації зі штучним інтелектом. Досвід ООН, ЄС, НАТО та ОБСЄ свідчить про поступовий перехід від боротьби з окремими неправдивими повідомленнями до комплексної протидії інформаційним операціям та іноземному інформаційному втручанню. Найбільш ефективна модель протидії повинна поєднувати міжнародний моніторинг, технологічні інструменти виявлення, стратегічні комунікації, медіаграмотність та міжнародну координацію.

Список використаних джерел:

1. United Nations. United Nations Global Principles for Information Integrity: Recommendations for Multi-stakeholder Action. New York : United Nations, 2024. 37 p. URL:

https://digitallibrary.un.org/record/4052524

2. NATO. NATO's Approach to Counter Information Threats. Brussels : NATO, 2024. URL: https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2024/10/18/natos-approach-to-counter-information-threats

3. European External Action Service. 2025 Report on EEAS Activities to Counter Foreign Information Manipulation and Interference (FIMI). Brussels : European External Action Service, 2026. 24 June. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/2025-report-eeas-activities-counter-foreign-information-manipulation-interference-fimi_en

4. Organization for Security and Co-operation in Europe. Media Literacy: Training Manual. Vienna : OSCE Secretariat Extra-Budgetary Support Programme for Ukraine, 2025. 1 September. URL: https://www.osce.org/osce-secretariat-exb-support-programme-for-ukraine/596908

5. Organization for Security and Co-operation in Europe. Representative on Freedom of the Media. Safeguarding Media Freedom in the Age of Big Tech Platforms and AI. Vienna: OSCE, 2025. 6 October. URL: https://rfom.osce.org/uk/representative-on-freedom-of-media/598525

Ключові слова: *дезінформація, міжнародна інформаційна безпека, інформаційні загрози, інформаційні операції, іноземне інформаційне втручання (FIMI), штучний інтелект, deepfake, медіаграмотність, інформаційна стійкість, цифрові платформи.*

Keywords: *disinformation, international information security, information threats, information operations, foreign information manipulation and interference (FIMI), artificial intelligence, deepfake, media literacy, information resilience, digital platforms.*

Сергій Кравчук
здобувач вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародне право»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кормич Б. А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ОСНОВНІ ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ МИТНОГО СОЮЗУ ЄС

Митний союз належить до тих форм інтеграції, які формувалися в Європі значно довше, ніж зазвичай прийнято вважати. У міжнародному праві його розуміють як домовленість суверенних держав торгувати між собою вільно й водночас застосовувати спільні заходи щодо торгівлі з третіми країнами, а головне нормативне визначення міститься у статті XXIV ГАТТ, де йдеться про заміну кількох митних територій однією (5). Історично цю ідею апробували ще німецькі держави в межах Цоллферайну 1833 р., проте саме митний союз Європейського економічного співтовариства, а згодом Європейського Союзу, Ovádek і Willemyns вважають найглибшим серед усіх наявних і єдиним, що наближається до «досконалого» митного союзу в економічному розумінні (5). Тому простежити основні етапи його становлення важливо не лише для історії інтеграції, а й для розуміння правової природи сучасного ЄС.

Правовою основою першого етапу став Римський договір, підписаний 25 березня 1957 р. шістьма державами (Бельгією, Італією, Люксембургом, Нідерландами, ФРН і Францією) та чинний із 1 січня 1958 р. (2). Стаття 9 договору проголошувала, що Співтовариство ґрунтується на митному союзі, який охоплює всю торгівлю товарами, передбачає заборону між державами-членами ввізного та вивізного мита й зборів еквівалентної дії та запровадження спільного митного тарифу у відносинах із третіми країнами (2;

4, с. 39). Спільний ринок планували створити протягом перехідного періоду тривалістю дванадцять років, поділеного на три етапи по чотири роки (ст. 8), а мито мало скасовуватися поступово, виходячи з базової ставки, що діяла на 1 січня 1957 р. (ст. 14). Отже, на початку йшлося про договірне закріплення мети та графіка, а не про готовий результат.

Другий етап, а саме фактичне створення тарифного союзу в 1959–1968 рр., виявився швидшим за договірний графік (1). Перше скорочення мита між державами-членами на 10 % і розширення квот на 20 % відбулося 1 січня 1959 р. Договір передбачав скасування мита в десять етапів зі щорічним зменшенням на 10 %, проте вже в травні 1960 р. Комісія запропонувала Раді міністрів прискорені скорочення на 30 і 40 % відповідно з 1 січня 1961 та 1962 рр., і Рада ці пропозиції схвалила. Рівня 50 % досягли 1 липня 1962 р. замість запланованого 1965 р. Прискоренню сприяло й рішення Ради зменшити спільний зовнішній тариф на 20 % від середньоарифметичного показника ставок шістки: завдяки цьому ФРН і країни Бенілюксу, які тяжіли до вільної торгівлі, не були змушені підвищувати мито щодо третіх держав. Остаточно митний союз завершили 1 липня 1968 р., на вісімнадцять місяців раніше строку, визначеного Римським договором, і від цієї дати спільний митний тариф замінив національні ставки щодо товарів з усього іншого (1; 4, с. 14). Водночас між шістьма державами зберігалися нетарифні перешкоди, зокрема відмінності в оподаткуванні та адміністративних правилах (1).

Після 1968 р. акцент змістився від зняття тарифів до правового й адміністративного зближення. Уже 1970 р. започаткували систему власних ресурсів, і мито почало надходити до бюджету Співтовариства як його «традиційний власний ресурс», замінивши прямі внески держав (4, с. 35). У 1987 р. єдиний адміністративний документ замінив сотні національних митних декларацій і з’явилася спільна транзитна система, у 1992 р. було ухвалено Митний кодекс Співтовариства, а з 1993 р. завершилося формування внутрішнього ринку, на внутрішніх кордонах скасували митні формальності (4, с. 14, 18). Сам кодекс набув чинності 1 січня 1994 р. і вперше

звів розрізнені регламенти та директиви до майже самодостатньої системи, тоді як основні елементи митного союзу сьогодні закріплює стаття 28 Договору про функціонування ЄС (4, с. 18–19). У 1994 р. також запустили інтегрований тариф ЄС у цифровому форматі (TARIC), а з 1996 р. почав діяти митний союз між ЄС і Туреччиною (4, с. 14). Показово, що за оцінкою Ovádek і Willemyns, відмова від внутрішніх кордонів є винятком серед митних союзів світу (5).

Новий етап, який можна назвати модернізаційним, розпочався на межі століть. У 2004 р. до Союзу приєдналися десять держав, що стало найбільшим розширенням митного союзу за його історію, у 2005 р. запровадили систему управління митними ризиками, а в 2008 р. статус уповноваженого економічного оператора (4, с. 14–15). Після подій 11 вересня 2001 р. та змін в економіці виникла потреба переглянути митне право докорінно, тому 24 червня 2008 р. набув чинності Модернізований митний кодекс, який мав застосовуватися з 2013 р. Проте імплементаційні положення своєчасно ухвалити не вдалося, а держави-члени не були готові до електронних процедур, тож кодекс частково застарів ще до початку дії (4, с. 19). Відповіддю став Митний кодекс Союзу, ухвалений 9 жовтня 2013 р. як Регламент (ЄС) № 952/2013, який набув чинності 30 жовтня 2013 р., однак більшість його положень застосовується з 1 травня 2016 р. (3). Нормативний пакет доповнили Делегований регламент 2015/2446, Імплементаційний регламент 2015/2447 і Перехідний делегований регламент 2016/341, а Регламент 2022/2399 запровадив єдине електронне вікно ЄС для митниці (3). Перехідні механізми для окремих формальностей дозволили застосовувати щонайпізніше до 2025 р., оскільки нові ІТ-системи ще не були готові (3).

Підсумовуючи, у формуванні митного союзу ЄС можна виокремити чотири взаємопов’язані етапи: договірне закладення основ (1957–1958 рр.), створення тарифного союзу (1959–1968 рр.), кодифікацію та перехід до внутрішнього ринку (1968–1994 рр.) і сучасну модернізацію та цифровізацію з 2008 р. Особливість цієї моделі полягає в глибокій передачі повноважень на

наднаціональний рівень: Рада за пропозицією Комісії кваліфікованою більшістю встановлює спільний митний тариф, а спільна торговельна політика належить до виключної компетенції ЄС, що більшість інших митних союзів вважають надто обтяжливим для державного суверенітету (5). Водночас, як зазначено у виданні до 50-річчя митного союзу, єдиної митної адміністрації в ЄС досі немає, і право Союзу застосовують національні органи (4, с. 20). Це означає, що завершеність митного союзу залежить не лише від норм, а й від здатності держав-членів виконувати їх однаково.

Список використаних джерел:

1. CVCE.eu. (n.d.). *The setting up of the Customs Union*. Retrieved October 19, 2026, from https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/0dca3375-888e-4ed4-95b1-00e8368a1301
2. EUR-Lex. (n.d.). *Treaty of Rome (EEC)*. Publications Office of the European Union. Retrieved October 19, 2026, from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0023
3. European Commission. (n.d.). *Union Customs Code (UCC) legislation*. Taxation and Customs Union. Retrieved October 19, 2026, from https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs/union-customs-code/ucc-legislation_en
4. Muscat, I. (Ed.). (2018). *The EU customs union @ 50: Concept to continuum*. Malta Customs in collaboration with the European Commission. https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2019-01/01_2019_the_eu_customs_union_50th_book_en.pdf
5. Ovádek, M., & Willemyns, I. (2019). International law of customs unions: Conceptual variety, legal ambiguity and diverse practice. *European Journal of International Law, 30*(2), 361–389. https://doi.org/10.1093/ejil/chz028.

Ключові слова: *митний союз; Європейський Союз; Римський договір; спільний митний тариф; Митний кодекс Союзу.*

Keywords*: Customs Union; European Union; Treaty of Rome; Common Customs Tariff; Union Customs Code.*

Олег Кройтор
здобувач вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародне право»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кормич Б. А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

НЕТАРИФНІ ОБМЕЖЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ТИСКУ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ: ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ТА ПРАКТИКА СОТ

Поступова лібералізація торгівлі в межах ГАТТ/СОТ суттєво знизила роль митних тарифів, і держави дедалі частіше вдаються до нетарифних обмежень (далі – НТО) для досягнення економічних і політичних цілей. Особливу небезпеку становлять випадки, коли НТО застосовують як інструмент економічного тиску, тобто як засіб схилити іншу державу до зміни політики через обмеження доступу її товарів до ринку. Складність полягає в тому, що формально нейтральний захід можна обґрунтувати легітимною метою (охороною здоров'я, довкілля, безпеки), тоді як фактично він слугує засобом примусу. Тому правове питання зводиться до того, як відрізнити правомірне регулювання від прихованого тиску.

До НТО належать кількісні обмеження й ліцензування, заборони та квоти на імпорт чи експорт, технічні регламенти, стандарти й процедури оцінки відповідності, санітарні та фітосанітарні вимоги. Правовий режим цих заходів у СОТ не є єдиним: кожна група підпадає під власні норми, що утворюють багаторівневу систему.

Базовою нормою є ст. XI ГАТТ 1994, яка забороняє кількісні обмеження імпорту й експорту, окрім прямо передбачених винятків, а ст. III закріплює національний режим щодо внутрішніх заходів (4, ст. III, XI). Технічні

регламенти регулює Угода про технічні бар'єри в торгівлі (ТБТ): ст. 2.1 вимагає недискримінації щодо імпортної продукції, а ст. 2.2 – щоб технічні регламенти не обмежували торгівлю більше, ніж необхідно для досягнення легітимної мети (3, ст. 2.1, 2.2). Санітарні та фітосанітарні заходи регулює відповідна Угода, за якою вони мають ґрунтуватися на наукових принципах і оцінці ризиків та не повинні підтримуватися без достатніх наукових доказів (2, ст. 2.2, 5.1). Важливим запобіжником є прозорість: обидві угоди зобов'язують членів СОТ повідомляти про нові заходи, що дає партнерам змогу вчасно реагувати (2, ст. 7; 3, ст. 2.9).

Окрім матеріальних норм, право СОТ містить винятки, які є водночас і потенційним способом уникнути відповідальності. Стаття XX ГАТТ 1994 допускає заходи, необхідні, зокрема, для охорони здоров'я, життя людей і тварин та збереження вичерпних природних ресурсів, але лише за умови, що вони не застосовуються як засіб довільної чи необґрунтованої дискримінації або прихованого обмеження міжнародної торгівлі (4, ст. XX). Стаття XXI дозволяє державі вживати заходів, які вона вважає необхідними для захисту істотних інтересів безпеки, зокрема під час війни чи іншої надзвичайної ситуації в міжнародних відносинах (4, ст. XXI). Саме остання норма має особливе значення для теми економічного тиску, оскільки політичні мотиви в ній закладені безпосередньо.

Практика розгляду спорів показує, як застосовуються ці критерії. У справі «США – Тунець II» (DS381) Мексика оскаржила американську систему маркування «безпечно для дельфінів», яка встановлювала різні умови для тунця залежно від району вилову. Апеляційний орган у звіті 2012 р. дійшов висновку, що такі положення надають мексиканській продукції менш сприятливий режим, ніж американській, порушуючи ст. 2.1 Угоди ТБТ, оскільки США не довели, що шкідливий вплив на мексиканський тунець випливає виключно з легітимного регуляторного розрізнення, а сам захід не є збалансованим (5, п. 299). Отже, навіть екологічно мотивований захід не захищений від перевірки, якщо його побудовано дискримінаційно.

Угода про застосування санітарних і фітосанітарних заходів окремо забороняє заходи, які довільно чи необґрунтовано дискримінують між членами СОТ або становлять приховане обмеження міжнародної торгівлі (2, ст. 2.3). Отже, і Угода ТБТ, і Угода СФЗ мають власні механізми протидії прихованому тиску, які діють паралельно зі ст. XX ГАТТ 1994.

Важливим практичним інструментом є й інституційні механізми. Для нагляду за виконанням цих угод створено Комітет з технічних бар'єрів у торгівлі та Комітет із санітарних і фітосанітарних заходів, у межах яких члени СОТ можуть порушувати питання щодо конкретних заходів ще до звернення до системи вирішення спорів (3, ст. 13; 2, ст. 12). Для держав із меншим економічним впливом така консультативна процедура є менш витратною альтернативою судовому розгляду.

Для України найбільш показовою є справа «Росія – Транзит» (DS512), ініційована у 2016 р. проти російських заборон і обмежень транзиту українських товарів автомобільним і залізничним транспортом через територію Росії, запроваджених на тлі напруженості у відносинах двох держав з 2014 р. (6, п. 2.1, 7.5–7.19). Росія послалася на ст. XXI(b)(iii) ГАТТ 1994. Група експертів у звіті від 5 квітня 2019 р. вперше розтлумачила цю норму та дійшла кількох важливих висновків. По-перше, застереження «яким вона вважає» не поширюється на визначення обставин, перелічених у підпунктах, тому ст. XXI(b)(iii) не є цілком самооціночною, а наявність війни чи іншої надзвичайної ситуації в міжнародних відносинах підлягає об'єктивній перевірці (6, п. 7.101, 7.102). По-друге, під такою ситуацією розуміють збройний конфлікт, його загрозу, підвищену напруженість чи загальну нестабільність навколо держави (6, п. 7.76). По-третє, істотні інтереси безпеки стосуються основних функцій держави – захисту території й населення від зовнішніх загроз та підтримання правопорядку, проте їх визначення належить насамперед самому члену СОТ (6, п. 7.130, 7.131). По-четверте, таке визначення обмежене принципом добросовісності: держава не може перейменовувати торговельні інтереси на інтереси безпеки, щоб звільнитися

від зобов'язань (6, п. 7.132, 7.133).

Застосувавши ці критерії, група експертів визнала, що з 2014 р. у відносинах Росії та України існує надзвичайна ситуація в міжнародних відносинах і що кожен із заходів було вжито під час цієї ситуації (6, п. 7.126). Для цілей такого висновку не мало значення, яка сторона несе відповідальність за її виникнення (6, п. 7.121). Держава, що посилається на виняток, зобов'язана достатньою мірою сформулювати свої істотні інтереси безпеки, а самі заходи мають відповідати мінімальній вимозі правдоподібності щодо заявлених інтересів (6, п. 7.134, 7.138). Оскільки Росія цим вимогам відповідала, група експертів погодилася, що її заходи підпадають під ст. XXI(b)(iii) (6, п. 7.148, 7.149).

Ця справа демонструє двоїстість правового регулювання. З одного боку, безпековий виняток уперше визнано предметом судового контролю, а не повністю самооціночним правом держави. З другого – широке розуміння істотних інтересів безпеки та широка свобода держави у їх визначенні залишають простір для використання цього винятку як правового прикриття політично мотивованих обмежень. Україна, яка стала членом СОТ 16 травня 2008 р. (1, п. 1), у цій справі виступила позивачем, що підтверджує практичну значущість механізму вирішення спорів для захисту від торговельного тиску.

Порівняння цих режимів виявляє системну проблему. Заходи, що підпадають під Угоди ТБТ чи СФЗ, зазнають детальної перевірки на необхідність, науковий базис і недискримінацію, тоді як безпековий виняток передбачає значно ширшу свободу держави у визначенні власних інтересів, обмежену лише добросовісністю та мінімальною вимогою правдоподібності. Це створює ризик, що держава, яка прагне чинити тиск, обиратиме безпекову аргументацію саме через її меншу вразливість до судового контролю. Такий ризик особливо відчутний для держав, які перебувають у конфлікті з сильнішим сусідом.

Ефективність цього механізму суттєво обмежена. Апеляційний орган СОТ не функціонує з грудня 2019 р. через блокування призначення його

членів, тому сторона, яка програла в першій інстанції, може подати апеляцію, не маючи наміру її розгляду, і тим самим не допустити набрання рішенням чинності. Це знижує стримувальний ефект норм про НТО, особливо у відносинах із сильнішими торговельними партнерами.

Отже, право СОТ містить достатньо критеріїв для розмежування легітимного регулювання й прихованого економічного тиску: недискримінація, необхідність, науковий базис і добросовісність застосування винятків. Практика, зокрема у справах DS381 і DS512, підтверджує, що навіть заходи з легітимною метою підлягають перевірці. Водночас реальний захист залежить від функціонування системи вирішення спорів. Перспективними напрямами є відновлення двоінстанційного розгляду, уточнення меж безпекового винятку ст. XXI та посилення прозорості нотифікацій про НТО.

Список використаних джерел:

1. Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі від 5 лютого 2008 р., ратифікований Законом України № 250-VI від 10 квітня 2008 р. Верховна Рада України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_049
2. World Trade Organization. (1994a). Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures. https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/15-sps.pdf
3. World Trade Organization. (1994b). Agreement on Technical Barriers to Trade. https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/17-tbt.pdf
4. World Trade Organization. (1994c). General Agreement on Tariffs and Trade 1994. https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/06-gatt.pdf
5. World Trade Organization. (2012). United States – Measures concerning the importation, marketing and sale of tuna and tuna products: Report of the Appellate Body (WT/DS381/AB/R). https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds381_e.htm
6. World Trade Organization. (2019). Russia – Measures concerning traffic in transit: Report of the Panel (WT/DS512/R). https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds512_e.htm

Ключові слова: *нетарифні обмеження, економічний тиск, СОТ, система вирішення спорів, безпекові винятки.*

Keywords: *non-tariff barriers, economic coercion, WTO, dispute settlement, security exceptions.*

Анастасія Кудря
здобувачка вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародне право»
Факультет судового та міжнародного права Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кормич Б.А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЗАСОБИ ВМО ЩОДО РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО МИТНОГО СПІВТОВАРИСТВА

Характерною рисою сучасного глобального господарства є формування складного, багатоланкового міжнародного митного співтовариства. Під цим поняттям слід розуміти інституціалізовану систему взаємодії між митними адміністраціями держав, бізнес-середовищем та міжнародними організаціями, яка функціонує на основі спільних правових стандартів, узгоджених процедур та взаємної довіри. Засаднича роль у становленні та еволюції цієї спільноти належить Всесвітній митній організації (ВМО). Як слушно зазначає Ю. В. Терещук, «Всесвітня митна організація проголошує чесне, прозоре та передбачливе митне середовище, внаслідок створення якого повинна розвиватись національна економіка та підвищуватися соціальний добробут країн, що є членами організації» (1, с. 251). Нормативні, цифрові та інституційні засоби ВМО виступають не просто технічними регуляторами, а безпосередніми механізмами розвитку співтовариства, створюючи єдиний митний простір і забезпечуючи високий рівень транскордонної координації.

Нормативно-правовою основою консолідації митного співтовариства є Оновлена Кіотська конвенція 1999 року та Стамбульська конвенція 1990 року. Розроблені під егідою ВМО, ці інструменти усунули нормативну роздробленість та забезпечили уніфікацію митних режимів. Підкреслюючи сутність цих процесів, Я. І. Музика зауважує, що «основною метою діяльності

Всесвітньої Митної Організації є усунення перешкод при здійсненні міжнародних економічних чи торгівельних відносин, шляхом уніфікації та гармонізації національних митних систем» (2, с. 3). Оновлена Кіотська конвенція заклала принципи прозорості, передбачуваності та аудит-контролю, які стали спільним регуляторним стандартом для всіх митниць-учасниць. У свою чергу, Стамбульська конвенція запровадила єдині уніфіковані документи – карнети A.T.A. та C.P.D., що слугують одночасно декларацією та міжнародною фінансовою гарантією. Завдяки цьому держави отримали інструмент підтримання високого рівня довіри при режимі тимчасового ввезення, що є яскравим прикладом того, як інструменти ВМО зближують митні юрисдикції та розвивають міжнародну кооперацію.

Новий імпульс розвитку митного співтовариства надала цифрова трансформація та запровадження Рамкових стандартів безпеки (SAFE). У межах SAFE ВМО сформувала трирівневу систему співпраці: «митниця – митниця», «митниця – бізнес» та «митниця – інші державні органи». Поширення інструментів «Єдиного вікна», Моделі даних ВМО та інституту Авторизованого економічного оператора (АЕО) трансформувало співтовариство з суто нормативного об’єднання у високотехнологічну мережу електронного обміну даними. Як відзначає А. О. Шевчук, Модель даних ВМО є інструментом зі стандартизації та уніфікації елементів даних, «покликаним сприяти подальшому впровадженню принципів інформаційного забезпечення митних процедур, що встановлені нормами Переглянутої Кіотської Конвенції та Рамкових стандартів безпеки ВМО» (3, с. 435). Уніфіковані цифрові інструменти зменшують суб’єктивний чинник при контролі, прискорюють транзит та уможливлюють спільне управління ризиками, що суттєво підвищує загальний рівень захищеності міжнародних ланцюгів постачання.

Практичну дієвість засобів ВМО у забезпеченні стійкості митного співтовариства продемонстрував досвід України в умовах воєнного стану. Потреба в оперативному проходженні гуманітарних та військових вантажів вимагала від Державної митної служби України гнучкості без втрати

ефективності контролю. Використання електронного обміну даними, системи «Єдиного вікна» та стандартів ВМО щодо координації міжвідомчої співпраці дозволило Україні зберегти інтегрованість у міжнародні торговельні потоки. У цьому контексті В. М. Літинський наголошує, що «участь України в міжнародних ініціативах дозволяє не лише забезпечити ефективний митний контроль, але й інтегруватися в глобальні ланцюги безпеки та торгівлі» (4, с. 16). Водночас системне виконання зобов'язань щодо гармонізації митного законодавства з правом ЄС підтверджує, що інструменти ВМО слугують мостом для повноцінної інституційної інтеграції національної митної системи до європейської та глобальної митної спільноти.

Таким чином, засоби ВМО щодо розвитку міжнародного митного співтовариства є комплексним інституційно-правовим механізмом. Вони не лише спрощують митні формальності, а й послідовно формують єдиний регуляторний простір, підвищують рівень взаємної довіри між митними адміністраціями та стимулюють цифрову інтеграцію держав, перетворюючи роздрібнені національні митниці на узгоджено функціонуючу глобальну систему.

Список використаних джерел:

1. Терещук О. (2023). Значення Всесвітньої митної організації в діяльності Державної митної служби України. Право.UA, 4. 250–254. - https://pravo.unesco-socio.in.ua/ojs/index.php/journal/uk/article/view/tereshchuk-2023-4/1137 (дата звернення: 18.10.2026).

2. Музика Я.І. (2015). Правовий статус Всесвітньої митної організації: дис. канд. юрид. наук: 12.00.11. Львів, Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка.

3. Шевчук А.О. (2016). Рамкові стандарти безпеки як ефективний інструмент спрощення митних процедур. Особливості застосування інструментів Всесвітньої митної організації: матеріали наук.-практ. конф. – Одеса, Фенікс, 434–436.

4. Літинський В.М. (2025). Інституційно-правове забезпечення митного контролю в сучасних умовах розбудови фіскального простору. Київ, Юрінком Інтер

Ключові слова: *Всесвітня митна організація (ВМО), міжнародне митне співтовариство, Оновлена Кіотська конвенція, Рамкові стандарти SAFE, митні процедури, міжнародна співпраця, цифровізація.*

***Keywords*:** *World Customs Organization (WCO), international customs community, Revised Kyoto Convention, SAFE Framework of Standards, customs procedures, international cooperation, digitalization.*

Наталія Кушнір
здобувачка вищої освіти 2 курсу
спеціальність «Міжнародне право»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.ю.н., проф. Кормич Б.А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

СТАНДАРТИ ВСЕСВІТНЬОЇ МИТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЩОДО БЕЗПЕКИ ТА СПРИЯННЯ ТОРГІВЛІ

Міжнародна торгівля вимагає одночасного досягнення двох цілей, які на практиці нерідко суперечать одна одній: захисту ланцюга постачання від контрабанди, тероризму та обігу заборонених товарів і мінімізації затримок на кордоні для добросовісних учасників зовнішньоекономічної діяльності. Універсальний підхід до розв'язання цього завдання сформувала Всесвітня митна організація (ВМО), стандарти якої поєднують безпеку та сприяння торгівлі в межах єдиної моделі міжнародного митного права (5).

Основу цієї моделі становлять Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур (Переглянута Кіотська конвенція), що набула чинності 3 лютого 2006 р., та Рамкові стандарти безпеки та полегшення глобальної торгівлі (SAFE), ухвалені Радою ВМО в червні 2005 р. (4; 5). Переглянута Кіотська конвенція складається з основного тексту, Загального додатка та Спеціальних додатків, при цьому норми Загального додатка є обов'язковими для договірних сторін і приймаються ними без застережень, а настанови до них мають пояснювальний, необов'язковий характер (4).

Рамкові стандарти SAFE спираються на три взаємопов'язані опори: співпрацю «митниця - митниця», партнерство «митниця - бізнес» та взаємодію митниці з іншими державними органами, причому реалізувати їх слід у сукупності, щоб забезпечити баланс між безпекою та сприянням торгівлі (5).

Принципова новизна цього підходу полягає в тому, що безпека досягається не лише контролем, а й партнерством держави з надійним бізнесом. Його інституційним виразом є програма авторизованих економічних операторів (АЕО), запроваджена ВМО у 2007 р. як провідний інструмент партнерства між митницею та бізнесом (5). За оцінкою В. А. Туржанського, ефективне застосування цих стандартів дає змогу істотно спростити митні процедури, зокрема завдяки інтегрованому управлінню ланцюгом постачання, використанню сучасних засобів огляду, попередньому поданню електронної інформації та оцінці показників результативності й безпеки (3, с. 230-237).

Правова природа цих стандартів має велике значення. Рамкові стандарти SAFE не є міжнародним договором, а належать до інструментів «м'якого права»: держави-члени ВМО висловлюють намір їх імплементувати, але прямих юридичних зобов'язань за самим документом не приймають (5). Обов'язкової сили вони набувають опосередковано, через національне законодавство та міжнародні угоди. Зокрема, Угода СОТ про сприяння торгівлі, що набула чинності 22 лютого 2017 р., у ст. 7 передбачає управління ризиками та додаткові заходи сприяння для уповноважених операторів, що фактично переводить логіку SAFE в площину зобов'язань держав-членів СОТ (6, ст. 7).

Стандарти не залишаються незмінними. Редакція SAFE 2025 р. розширює програму АЕО, визнаючи можливість участі мікро-, малих і середніх підприємств за адаптованими до їхніх потреб вимогами, запроваджує для АЕО етичний кодекс поведінки, посилює співпрацю митниці з екологічними органами та акцентує на підготовці персоналу щодо ризиків внутрішніх загроз (5).

В Україні положення про АЕО закріплені в Митному кодексі України, який передбачає два види статусу: АЕО-S (спрощення) та АЕО-В (безпека), кожен з яких вимагає відповідності чотирьом критеріям (1). Спрощення надаються окремими дозволами і охоплюють загальну гарантію зі зниженням її розміру на 50 або 70 %, звільнення гарантії, самостійне накладення

спеціальних пломб, спрощену декларацію та оформлення за місцезнаходженням товарів (1). За інформацією Держмитслужби, укладення угод про взаємне визнання потребує наявності операторів зі статусом АЕО-В (1). Т. В. Микитенко та А. В. Ємець, аналізуючи застосування критеріїв ВМО в державах ЄС, виокремлюють три рівні перевірки заявників (самооцінка підприємства, спільна робота підприємства й митниці та перевірка митними органами) і пропонують удосконалити українське регулювання (2, с. 60-69).

Попри сформовану нормативну базу, імплементація стандартів ВМО потребує вирішення низки проблем. До них належать нерівномірний рівень розвитку митних адміністрацій, відмінності в критеріях надання статусу АЕО, обмежена кількість угод про взаємне визнання, витрати малого і середнього бізнесу на проходження сертифікації, а також потреба в гарантіях захисту персональних і комерційних даних під час міжнародного обміну інформацією. Для України додатковим чинником є необхідність забезпечити безперервність торговельних потоків в умовах воєнного стану.

Отже, стандарти ВМО щодо безпеки та сприяння торгівлі формують узгоджену модель, у якій безпека ланцюга постачання та спрощення митних процедур розглядаються як взаємопов'язані цілі. Їх ефективність визначається не стільки формальною обов'язковістю, скільки якістю національної імплементації, розвитком партнерства з бізнесом та взаємним визнанням статусу АЕО. Перспективними напрямами залишаються подальша гармонізація критеріїв АЕО, цифровізація митних процедур і посилення правових гарантій для суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Державна митна служба України. (б. д.). Питання функціонування авторизованих економічних операторів. https://customs.gov.ua/en/deiaki-pitannia-funktsionuvannia-avtorizovanikh-ekonomichnikh-operatoriv

2. Микитенко, Т. В., & Ємець, А. В. (2017). Критерії визнання статусу уповноваженого економічного оператора: європейський досвід. Проблеми системного підходу в економіці, 4(60), 60–69. https://ir.dpu.edu.ua/handle/123456789/3657

3. Туржанський, В. А. (2014). Спрощення митних процедур відповідно до Рамкових

стандартів ВМО. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки, 25, 230–237. https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/753

4. World Customs Organization. (1999). International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures (Revised Kyoto Convention). https://www.wcoomd.org/en/Topics/Facilitation/Instrument%20and%20Tools/Conventions/pf_revised_kyoto_conv

5. World Customs Organization. (2025). SAFE Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade (2025 ed.). https://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/frameworks-of-standards/safe_package.aspx

6. World Trade Organization. (2014). Agreement on Trade Facilitation: Protocol of 27.11.2014. https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/tfa-nov14_e.htm

Ключові слова: *Всесвітня митна організація, Рамкові стандарти SAFE, Переглянута Кіотська конвенція, авторизований економічний оператор, сприяння торгівлі.*

Keywords: *World Customs Organization, SAFE Framework of Standards, Revised Kyoto Convention, authorized economic operator, trade facilitation.*

Єлизавета Лобко

здобувачка вищої освіти 1-го курсу
спеціальності «Міжнародні відносини»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Каретна О.О

Національний університет «Одеська юридична академія»

ЕВОЛЮЦІЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ НАТО У ВІДПОВІДЬ НА СУЧАСНІ БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ У СХІДНІЙ ЄВРОПІ

Дослідження еволюції Стратегічних концепцій НАТО ґрунтується на вивченні наукових джерел та експертних оцінок. Джерельною базою цієї тематики у першу чергу є офіційні документи Альянсу: стратегічні концепції НАТО 1991, 1999, 2010 та 2022 рр., декларації самітів Альянсу, рішення, ухвалені на засіданнях Північноатлантичної Ради, міждержавні угоди, політичні вказівки та військові доктрини, схвалені Альянсом, заяви та виступи вищих посадовців НАТО.

Тривалий час стратегія Альянсу спиралася на положення Стратегічної концепції 2010 року, ухваленої під час саміту в Лісабоні. У цьому документі Російську Федерацію класифікували як «стратегічного партнера», а основний акцент у військово-політичному плануванні робився на операціях за межами відповідальності НАТО (зокрема в Афганістані) а також на протидії нетрадиційним викликам, таким як міжнародний тероризм і піратство. Практична військова присутність НАТО у Східній Європі залишалася мінімальною, що обумовлювалося дотриманням принципів Основоположного акта про взаємні відносини, співробітництво і безпеку між НАТО і РФ 1997 року.

Першим етапом трансформації підходів НАТО стали саміти в

Уельсі (2014 р.) та Варшаві (2016 р.). Окупація Криму та розв'язання гібридної війни на Донбасі змусили Альянс повернутися до завдань стримування потенційної агресії у Східній Європі. За результатами самітів було ухвалено рішення про створення розширеної передової присутності (Enhanced Forward Presence) у вигляді чотирьох багатонаціональних батальйонних тактичних груп, розміщених у Польщі, Литві, Латвії та Естонії. Проте така присутність мала переважно стримувальний характер, а не забезпечувала повноцінний оборонний потенціал.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року остаточно зруйнувало попередню парадигму безпеки. На Мадридському саміті НАТО 2022 року було затверджено нову Стратегічну концепцію, яка кардинально змінила оцінку безпекового середовища. Згідно з документом, Російську Федерацію офіційно визнали «найбільш значною та прямою загрозою безпеці союзників, а також миру та стабільності в євроатлантичному регіоні». Стратегічна концепція 2022 року зафіксувала перехід від концепції «стримування через відплату» на користь «стримування шляхом недопущення».

Трансформація військової стратегії НАТО у Східній Європі відбувається за такими ключовими напрямами:

Збільшення передової присутності: кількість багатонаціональних бойових груп на східному фланзі зросла вдвічі – з 4 до 8 (додатково створено групи в Болгарії, Угорщині, Румунії та Словаччині). Водночас передбачено можливість розширення цих формувань від батальйонного до бригадного рівня.

Впровадження Нової моделі сил НАТО (New Force Model): передбачає реорганізацію сил швидкого реагування NRF. Зміни полягають у переході до структури, за якої понад 300 000 військовослужбовців перебувають у стані високої готовності, із чітким закріпленням підрозділів за конкретними ділянками східного флангу. Завчасне розміщення ресурсів: у державах Східної Європи створюються склади важкого озброєння, боєприпасів та матеріально-

технічного постачання, аби забезпечити швидке розгортання додаткових сил.

Окрім традиційних військових загроз, сучасний безпековий ландшафт Східної Європи характеризується високим рівнем гібридних втручань. Постійні кібератаки на об'єкти критичної інфраструктури, розповсюдження дезінформації, штучно спровокована міграційна криза вздовж кордону Білорусі з Польщею та балтійськими державами, а також енергетичний тиск змушують НАТО розширювати межі поняття колективної оборони. У своїй стратегічній концепції 2022 року Альянс наголосив, що гібридні атаки на країни-члени здатні перерости у збройний конфлікт і слугувати підставою для застосування статті 5 Північноатлантичного договору.

Важливим елементом адаптації стратегії НАТО стало приєднання нових учасників на північно-східному напрямку Європи. Вступ Фінляндії (2023 р.) та Швеції (2024 р.) суттєво змінив баланс сил у Балтійському регіоні, перетворивши Балтійське море на фактично внутрішнє море Альянсу та значно зміцнивши флангову захищеність країн Східної Європи. Окреме місце у новій стратегічній концепції посідає трансформація відносин із партнерськими державами, насамперед з Україною. На Вільнюському саміті 2023 року союзники підтвердили, що безпека України є невід'ємною складовою безпеки євроатлантичного простору. Заснування Ради Україна – НАТО та перехід на оперативні стандарти Альянсу знаменують перехід від спрощеного співробітництва до довгострокової стратегічної інтеграції.

Таким чином, трансформація стратегічних концепцій НАТО у відповідь на східноєвропейські виклики демонструє суттєве пристосування Альянсу до умов тривалого конфронтаційного протистояння з РФ. Північноатлантичний альянс остаточно перейшов до відновлення стримування потенційного супротивника на своїх східних кордонах. Нова стратегічна парадигма забезпечує захист кожного сантиметра території держав-членів шляхом розгортання передових сил, підвищення готовності військ та системної протидії гібридним викликам.

Список використаних джерел:

1. Active Engagement, Modern Defence: Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization (2010). NATO Official Texts. https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2010/11/19/active-engagement-modern-defence

2. Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation(1997). NATO Official Texts. https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/1997/05/27/founding-act

3. International Security Problems Conference Materials (2019). ISPC Centre. https://www.ispc.org.ua/wp-content/uploads/2019/05/conference_05_19.pdf

4. Wales Summit Declaration (2014). NATO Official Texts. https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2014/09/05/wales-summit-declaration

5. Warsaw Summit Communiqué (2016). NATO Official Texts. https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2016/07/09/warsaw-summit-communique

Ключові слова: *Східна Європа, Стратегічна концепція, НАТО, колективна оборона, гібридні загрози, безпековий фланг.*

Keywords*: Eastern Europe, Strategic Concept, NATO, collective defence, hybrid threats, security flank.*

Марія Мітькова
студентка 2-го курсу
спеціальність «Міжнародне право»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кормич Б. А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

КОНТРАБАНДА КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ І ПОВЕРНЕННЯ НЕЗАКОННО ВИВЕЗЕНИХ ПРЕДМЕТІВ МИСТЕЦТВА ДО КРАЇНИ ПОХОДЖЕННЯ

Контрабанда культурних цінностей посідає особливе місце в системі злочинів проти національної безпеки та культурного надбання. Як зазначає Шимоня І. В., “злочинні замахи на культурні цінності призводять до появи «білих плям» в історичній пам’яті суспільства, і відтак, вивезення культурних цінностей - це замах на національну й економічну безпеку країни”. Автор також акцентує увагу на масштабах незаконного обігу культурних цінностей, фактично зіставляючи його прибутковість з найнебезпечнішими видами контрабандного бізнесу: нелегальним обігом зброї, наркотиків та торгівлі людьми, що лише підкреслює актуальність проблеми дослідження протидії контрабанди національних надбань, визначення чинників, які перешкоджають своєчасному виявленню таких правопорушень і процедури їх повернення (7).

Міжнародне та вітчизняне законодавство формує уніфікований понятійний апарат для захисту культурного надбання. Міжнародна конвенція ЮНЕСКО «Про заходи, спрямовані на заборону і запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності» визначає культурні цінності як «цінності релігійного чи світського характеру, котрі розглядаються кожною державою як такі, що мають значення для археології, історії, літератури, мистецтва і науки» (3, ст. 1). Аналітичний звіт

“Механізми захисту та реституції культурних цінностей у контексті міжнародного збройного конфлікту між РФ і Україною” досліджує механізм реституції за цією Конвенцією УНІДРУА 1995 року як такий, що визначає порядок повернення викрадених і незаконно вивезених культурних цінностей, дозволяючи звертатися з такими вимогами до національних судів. Її положення поширюються на всі викрадені культурні об’єкти, незалежно від того, чи були вони офіційно зареєстровані (6, с. 16; 5, ст. 5, 8). Хоча Україна не є учасницею Конвенції УНІДРУА 1995 року, закріплені в ній підходи до реституції культурних цінностей мають значення дослідження міжнародного досвіду повернення незаконно вивезених культурних цінностей.

Сучасні міжнародно-правові інструменти впроваджують презумпцію протиправності придбання культурних цінностей у разі недотримання покупцем стандарту належної ретельності (due diligence), що кардинально змінює підходи до кваліфікації злочинів. Конвенція Ради Європи про правопорушення, пов’язані з культурними цінностями (Нікосія, 2017), передбачає, що придбання культурних цінностей може визнаватися протиправним навіть тоді, коли покупець не знав про їх незаконне походження, але міг би про це дізнатися за умови належної перевірки. Такий підхід покладає на учасників артринку обов’язок ретельно перевіряти походження творів мистецтва перед їх придбанням і не дозволяє виправдовувати сумнівні угоди лише необізнаністю щодо їх законності (4, ст. 7). Доказування привласнення та незаконного вивезення культурної спадщини під час збройних конфліктів вимагає встановлення не лише факту переміщення, а й юридичного наміру на остаточну інтеграцію об’єкта до правового простору держави-порушниці. За Дикою С. А., Особливість доказування таких воєнних злочинів полягає в необхідності встановити не лише факт вилучення культурної цінності або передачі її під контроль держави-окупанта, а й незаконність цих дій та умисел остаточно позбавити законного власника права контролювати об’єкт. Важливо також довести, що такі дії були спрямовані на включення культурної цінності до правового,

інституційного або культурного простору держави-окупанта (1, с. 1).

Ефективна протидія контрабандному переміщенню вимагає поєднання комплексних економічних, соціальних та спеціально-кримінологічних заходів, включаючи розширення взаємодії з Інтерполом (база даних SWAD), реєстрами Art Loss Register та створення національних цифрових каталогів. До основних спеціально-кримінологічних заходів протидії контрабанді культурних цінностей належать боротьба зі злочинами, які передують незаконному переміщенню або супроводжують його, посилення співпраці між уповноваженими органами України та інших держав, а також удосконалення законодавства у сфері охорони культурної спадщини (7). Системне реформування кримінального законодавства передбачає диференціацію складів злочинів проти культурної спадщини та посилення санкцій за посягання на унікальні пам'ятки Музейного фонду України. У проєкті нового КК України правопорушення проти культурної спадщини об'єднано в окремому розділі 7.6. Він спрямований на охорону унікальних культурних цінностей України, до яких належать об'єкти національного культурного надбання та пам'ятки культурної спадщини національного значення, унікальні предмети Музейного фонду України, а також особливо цінні й рідкісні документи та колекції (2, с. 3).

Отже, проблема контрабанди культурних цінностей і повернення незаконно вивезених предметів мистецтва до країни походження потребує подальшого дослідження та актуалізації. Особливо важливим є вдосконалення правових механізмів протидії незаконному обігу культурних цінностей і посилення міжнародної співпраці для забезпечення їх своєчасного повернення та збереження культурної спадщини.

Список використаних джерел:

1. Дика С.А. (2026). Особливості доказування привласнення культурної спадщини в умовах міжнародного збройного конфлікту. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, № 82, С. 162–168. https://doi.org/10.32782/2307-1745.2026.82.30

2. Дослідницька служба Верховної Ради. (2023). Інформаційна довідка щодо

відповідальності за правопорушення у сфері охорони археологічної спадщини та інших культурних цінностей. *Дослідницька служба Верховної Ради*. URL: https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32770.pdf

3. Конвенція про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності від 14.11.1970. URL: https://zakon.cc/law/document/read/995_186

4. Конвенція Ради Європи про правопорушення, пов'язані з культурними цінностями від 19.05.2017. *Рада Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_006-17#Text

5. Конвенція ЮНІДРУА про викрадені або незаконно вивезені культурні цінності від 24.06.1995. *Рада Законодавство України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_590#Text

6. Підгорна Д., Савченко Я., Хендель Н. (2024). Механізми захисту та реституції культурних цінностей у контексті міжнародного збройного конфлікту між РФ і Україною. *Україна П'ята ранку*. URL: https://www.5am.in.ua/upload/media/2024/08/22/2024-04-01-mehanizmy-zahystu-ta-restytutsiyi-kulturnyh-tsinnostej-u-konteksti-mizhnarodnogo.pdf

7. Шимоня І.В. (2018). Контрабанда культурних цінностей в Україні: поняття, проблемні аспекти та шляхи вирішення. *Закарпатський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України*. URL: https://ndekc-zakarpattya.org/science/754/

Ключові слова: *контрабанда культурних цінностей, культурна спадщина, реституція, незаконне вивезення, міжнародно-правовий захист.*

Keywords: *smuggling of cultural property, cultural heritage, restitution, illegal export, international legal protection.*

Ростислав Наказнюк
здобувач вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародне право»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кормич Б. А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

МИТНІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ОБХОДУ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ

Повномасштабна збройна агресія проти України зробила санкції одним із головних інструментів міжнародного тиску, проте їх позитивний результат залежить від того, наскільки успішно інші держави перешкоджають обходу обмежень. Науковці наголошують, що росія постійно шукає нові можливості їх уникати (1, с.2). Оскільки більшість економічних заборон поширюються через переміщення товарів, саме митні органи є першою лінією санкційного контролю. Визначаючи місце митних засобів у системі протидії обходу санкцій, ми можемо охарактеризувати типові схеми обходу, а також переваги й недоліки наявних механізмів митного контролю, та допомогти вдосконалити правове регулювання.

Санкції є засобом впливу міжнародної спільноти на держав-порушників норм міжнародного права, а режими їх застосування в ЄС та Україні мають власні особливості (1, с.2-3,7-8). В Україні такі заходи ґрунтуються на Законі України «Про санкції» (2, ст.1, 4), а у Європейському Союзі - на регламентах Ради ЄС серед яких ключовим є Регламент №833/2014 (3). Для митного права природньо, що значна частина санкцій (заборони, обмеження на ввезення, вивезення та транзит товарів) набуває практичного значення вже в момент перетинання кордону. Згідно з Положенням про Державну митну службу України, вона контролює дотримання порядку переміщення товарів і транспортних засобів через кордон, застосування митних режимів та цільове

використання товарів, а також здійснює контроль у сфері міжнародних передач товарів військового та подвійного призначення (4).

Важливо розрізняти дві функції митної служби: фіскальну й охоронну. Фіскальна забезпечує надходження до бюджету, а охоронна спрямована на захист безпеки й суспільства. Обидві відображено в Положенні, яке серед завдань має як і забезпечення митної безпеки, так і наповнення державного бюджету. Санкційний контроль належить до другої групи, а отже, вимагає від митних органів додаткових дій щодо товару, ніж просто стягнення платежу. Митним органам потрібно зосереджувати увагу не лише самому товарі, а й на кінцевих отримувачах, власниках компаній і маршрутах вантажів(8). Через це охоронна функція і є головною у протидії обходу санкцій.

У науці виокремлюють кілька схем обходу, які умовно можна поділити на групи. Перша пов'язана з поставками через треті країни. Європейська Комісія прямо визнає ризик обходу санкцій через території та ринок інших держав і застосовує інструменти, що дозволяють забороняти експорт чутливих товарів до таких країн, а також надання супутніх послуг для обходу, які використовуються державою-агресором (5). Друга група - так званий «тіньовий флот», який наразі є популярним інструментом обходу санкцій (6, с.12-13). У відповідь на це ЄС запровадив критерії внесення до санкційних списків осіб, які підтримують роботу небезпечних танкерів(5). Третя група охоплює окремі товарні ланцюги, механізми обходу обмежень на імпорт до росії та транснаціональні схеми, виявлені американськими органами (6, с. 36-38, 48-50). З позиції митного права типовими способами, як завжди, залишились недостовірне декларування країни походження, кінцевого споживача та коду товару, дроблення партій і використання транзитних юрисдикцій інших держав (6, с.17-18).

Через великий потік товарів митним органам складніше виявляти такі схеми. Підсанкційні товари розчиняються та губляться серед звичайних поставок. Товар може змінювати країну відправлення, проходити через кілька компаній-посередників і лише на якомусь із останніх етапів потрапляти до

кінцевого отримувача, пов’язаного з підсанкційною державою. Тому ефективний контроль не може обмежувати перевіркою декларацій: митним органам слід перевіряти увесь ланцюг постачання, поведінку учасників і розбіжності у документації (6, с.37). На практиці основними митними засобами виявлення таких схем виступають застосування автоматизованої системи управління ризиками (СУР) для помітки підозрілих маршрутів і контрагентів, проведення документальних перевірок після випуску товарів (пост-митний аудит), а також оперативний міжнародний обмін попередньою митної інформацією з митними адміністраціями держав-партнерів.

Окрему складність становлять проблеми ідентифікації товарів подвійного використання. Товари такого типу важко розпізнати на кордоні, тому що вони можуть слугувати як для цивільних, так і для військових цілей (8, ст. 1). До того ж держава мусить балансувати між суворим митним контролем та потребою безперебійного ввезення товарів, потрібних для оборони, тому процедуру ввезення деяких із них спрощують (7). Контроль за такими товарами в Україні регулює окремий закон (8). Для митниці це означає, що потрібно точно визначити товар, з’ясувати, для чого його купують, і взаємодіяти зі спеціальним органом експортного контролю шляхом застосування технічних засобів митного контролю, призначення спеціалізованих митних експертиз та ретельної верифікації сертифікатів кінцевого споживача (7, с.70). ЄС, зі свого боку запровадив заборону транзиту через територію росії товарів подвійного використання та передових технологій, а також матеріалів, пов’язаних з авіацією (5).

Крім того, Європейський союз також розглядає протидію обходу санкцій як окремий напрям політики. Комісія застосовує кілька взаємодоповнювальних інструментів, практична реалізація яких на зовнішньому кордоні покладається саме на митні органи держав-членів: заборону експорту до країн, через які відбувається обхід, заборону транзиту певних товарів через територію росії, а також внесення до санкційних списків осіб, що сприяють обходу, у тому числі «тіньового флоту» (5).

Попри наявність адміністративної відповідальності за порушення митних правил і кримінальної - за контрабанду, обхід санкцій як такий у національному законодавстві не має спеціального складу правопорушення чи злочину. Відсутність прямих нормативних актів, які б регулювали порушення санкційного режиму, є одним з найбільших недоліків законодавства (1, с.9). Через відсутність окремих статей про порушення санкцій порушників доводилося притягати за статтею про колаборaційну діяльність, яка не враховує усіх особливостей обходу санкційного режиму (9). Необхідність дослідження підстав відповідальності за порушення санкцій також згадується в аналітичних довідках (1) та науковій літературі, де ця проблема обговорюється у контексті гармонізації з чинним правом ЄС (10). У ЄС обхід санкцій визнається злочином, а ефективне впровадження обмежень є насамперед відповідальність держав-членів (5). Порівняно з партнерами Україна поки, що менш ефективна у переслідуванні порушників (9).

Підсумовуючи, можна сказати, що митні засоби є основою складовою протидії обходу економічних санкцій, оскільки саме на кордоні санкційні заборони набувають практичної реалізації. Проте, окрім безпосередніх труднощів з слідкуванням за митним кордоном, залишаються проблеми «тіньового флоту», ідентифікації товарів подвійного призначення та прогалин у відповідальності за обхід санкцій. Подолання цих проблем вимагає універсального підходу: поєднання нових способів митного контролю, пост-митного аудиту та міжнародного обміну інформацією з обов'язковою криміналізацією обходу санкцій у національну законодавстві відповідно до стандартів ЄС.

Список використаних джерел:

1. Парламентське дослідження щодо правового регулювання відповідальності за порушення санкцій в Україні / Дослідницька служба Верховної Ради України. Київ, 2024. 15 с. URL: https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33157.pdf

2. Про санкції : Закон України від 14.08.2014 р. № 1644-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text

3. Council Regulation (EU) No 833/2014 of 31 July 2014 concerning restrictive

measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine. EUR-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2014/833/oj/eng

4. Положення про Державну митну службу України : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF

5. Запевнення ефективності санкцій (Making sanctions effective) : оновлено 23.04.2026. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine/making-sanctions-effective_uk

6. Як росія обходить санкції: адаптація режиму та вразливі місця архітектури санкцій : аналіт. звіт / І. Несходовський, М. Нежива, М. Бабик (та ін.). 2025. URL: https://ants.org.ua/wp-content/uploads/2025/09/analytics_how-russia-circumvents-sanctions_ua.pdf

7. Іванов, С. (2024). Актуальні виклики стратегічного торговельного контролю за товарами військового призначення та подвійного використання в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Національна безпека*. Вип. 1 (1). С. 67–71. DOI: https://doi.org/10.17721/3041-1912.2024/1-8/11

8. Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання : Закон України від 20.02.2003 р. № 549-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-15#Text

9. Штраф або в'язниця: як Зеленський пропонує карати за порушення санкцій. *Економічна правда*. URL: https://epravda.com.ua/power/yak-biznes-karatimut-za-porushennya-sankciy-801970/

10. Павлова, Т. О. (2025). До питання про криміналізацію суспільно небезпечного діяння, пов'язаного з порушенням та обходом економічних санкцій. *Наукові перспективи*. № 1 (55). С. 1427–1440. DOI: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-1(55)-1427-1440

Ключові слова: *економічні санкції, обхід санкцій, митний контроль, охоронна функція митниці, ланцюги постачання.*

Keywords*: economic sanctions, sanctions circumvention, customs control, security function of customs, supply chains.*

Юліана Непочатенко
здобувачка вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародне право»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кормич Б. А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ІСТОРІЯ ТАРИФНИХ ПЕРЕГОВОРІВ В РАМКАХ ГАТТ/СОТ

Тарифні переговори є головним механізмом, за допомогою якого багатостороння торговельна система домагалася відкриття ринків. Саме вони перетворили Генеральну угоду з тарифів і торгівлі (ГАТТ) із тимчасової домовленості на фундамент Світової організації торгівлі (СОТ). Вивчення історії цих переговорів дозволяє простежити, як змінювалися їхній предмет, методи та склад учасників, і зрозуміти причини труднощів, з якими сьогодні стикається подальша лібералізація.

Витоки тарифних переговорів пов'язані з післявоєнним задумом створити Міжнародну торговельну організацію (МТО) як третю інституцію поряд зі Світовим банком і Міжнародним валютним фондом. Проект її статуту виходив далеко за межі торгівлі й охоплював правила щодо зайнятості, товарних угод, обмежувальної ділової практики, інвестицій та послуг (3, с. 2). Проте ще до остаточного затвердження її статуту 23 із приблизно 50 учасників підготовчих переговорів у 1946 р. вирішили домовитися про зниження та зв'язування митних тарифів, щоб дати ранній імпульс лібералізації та виправити спадок протекціонізму 1930-х років (3, с. 2). Перший раунд завершився 45 000 тарифних поступок, які охопили торгівлю обсягом близько 10 млрд дол. США, тобто приблизно п'яту частину світової (3, с. 2). Щоб захистити ці поступки від знецінення іншими обмеженнями, учасники підписали 30 жовтня 1947 р. ГАТТ як тимчасовий акт (3, с. 3). Угода набула

чинності в січні 1948 р. (3, с. 2), а серед 23 початкових учасників було 11 розвинених країн і 12 країн, що розвиваються (3, с. 3). Оскільки Статут МТО, схвалений у Гавані в березні 1948 р., не був ратифікований, ГАТТ залишилася єдиним багатостороннім інструментом регулювання міжнародної торгівлі аж до створення СОТ (3, с. 2).

Правовою основою тарифних переговорів стали кілька статей ГАТТ. Стаття II зобов'язує сторони дотримуватися тарифних поступок, зафіксованих у розкладах, що є невід'ємною частиною Угоди (2, ст. II). Принцип найбільшого сприяння зі ст. I поширює пільги, надані одному партнеру, на всіх інших членів (2, ст. I). Стаття XXVIII bis передбачає переговори на взаємовигідній основі, спрямовані на суттєве зниження загального рівня мит (2, ст. XXVIII bis). Водночас частина IV, додана до ГАТТ пізніше, закріпила, що розвинені країни не очікують взаємності від країн, що розвиваються, у зобов'язаннях зі зниження тарифів (2, ст. XXXVI, п. 8).

Майже півстоліття основний правовий текст ГАТТ залишався практично незмінним, а лібералізація відбувалася насамперед через раунди переговорів, перші з яких зосереджувалися переважно на зниженні тарифів (3, с. 2). Під час раунду в Аннесі 1949 р. сторони обмінялися приблизно 5 000 поступок, а в Торкі 1950 р. – близько 8 700, що знизило рівень тарифів 1948 р. на 25% (3, с. 3). Женевський раунд 1955–1956 рр. дав тарифні скорочення на суму близько 2,5 млрд дол. США (3, с. 3). Раунд Діллона 1960–1962 рр. приніс поступки щодо торгівлі обсягом 4,9 млрд дол. США й супроводжувався переговорами, пов'язаними зі створенням Європейського економічного співтовариства (3, с. 4). Кількість учасників зросла з 23 у 1947 р. до 38 у Торкі (3, с. 2). Уже в 1955 р. ГАТТ організувала перший регулярний навчальний курс для посадовців із країн, що розвиваються (3, с. 3).

Раунд Кеннеді 1964–1967 рр. за участі 62 держав завершився тарифними скороченнями щодо торгівлі на 40 млрд дол. США і розширив порядок денний: за його підсумками з'явилася Антидемпінгова угода ГАТТ (3, с. 2, 4). Токійський раунд 1973–1979 рр. за участі 102 сторін став першою серйозною

спробою врегулювати бар'єри, що не мають форми тарифів (3, с. 2). Тарифні скорочення охопили торгівлю обсягом понад 300 млрд дол. США, а досягнуті домовленості стосувалися субсидій, імпортного ліцензування, митної оцінки й антидемпінгу (3, с. 4). Ці угоди мали плюрилатеральний характер, тобто були відкриті для добровільного приєднання (3, с. 2).

Уругвайський раунд 1986–1994 рр. виявився найбільшим. Його розпочали в Пунта-дель-Есте, переговори завершилися в Женеві 15 грудня 1993 р., а Заключний акт міністри підписали в Марракеші у квітні 1994 р. (3, с. 4). У переговорах брали участь 123 сторони, а порядок денний, окрім тарифів і нетарифних заходів, охоплював правила, послуги, інтелектуальну власність, врегулювання спорів, текстиль, сільське господарство та створення СОТ (3, с. 2). Середньозважений тариф на промислові товари (без нафти) для всіх учасників знизився з 9,9% до 6,5%: для розвинених країн – з 6,2% до 3,7%, для країн, що розвиваються, – з 20,5% до 14,4%, а для країн із перехідною економікою – з 8,6% до 6,0% (3, с. 2). З початку 1995 р. СОТ замінила ГАТТ (3, с. 8).

Загалом, за оцінкою тодішнього Генерального директора СОТ Р. Руджеро, вісім раундів знизили середній тариф на промислові товари приблизно з 40% до менш ніж 4% (3, с. 6). Після створення СОТ переговори тривали й у секторальному форматі: до 1998 р. члени СОТ домовилися про скасування тарифів на товари інформаційних технологій (3, с. 6).

Результати переговорів збіглися зі стрімким зростанням торгівлі. У 1948–1997 рр. обсяг торгівлі товарами збільшився в 14 разів, тоді як світове виробництво – у 5,5 раза, а частка торгівлі у світовому ВВП зросла з 7% у 1950 р. до 23% станом на 1998 р. (3, с. 6). Від результатів Уругвайського раунду очікували збільшення світового доходу на 500 млрд дол. США до 2005 р. (3, с. 4).

Тарифні переговори спиралися на два принципи, які Р. Руджеро вважав основою системи: недискримінацію та ухвалення рішень консенсусом. Недискримінація, що спирається на національний режим і режим найбільшого

сприяння, зменшувала роль силової політики у торговельних відносинах, гарантуючи членам рівний доступ до правил незалежно від їхнього розміру та рівня розвитку (3, с. 6). Консенсус, за його оцінкою, виявився згуртовуючою силою системи (3, с. 6). Водночас у дохійському циклі саме відсутність спільної позиції щодо мандатів стала головною перешкодою (5, п. 30).

Новий етап розпочала Дохійська міністерська декларація 2001 р. Її п. 16 визначає мандат переговорів щодо доступу на ринки неаграрної продукції: скоротити або, залежно від обставин, скасувати тарифи, зокрема тарифні піки, високі тарифи та тарифну ескалацію, а також нетарифні бар'єри, насамперед щодо товарів, що становлять експортний інтерес для країн, що розвиваються (4, п. 16). Охоплення товарів мало бути комплексним і без попередніх вилучень, а для країн, що розвиваються, та найменш розвинених країн допускалася неповна взаємність у зобов'язаннях зі скорочення відповідно до ст. XXVIII bis ГАТТ 1994 (4, п. 16).

Проте цей мандат реалізувати не вдалося. У Найробійській міністерській декларації 2015 р. члени СОТ зафіксували, що багато хто з них підтверджує дохійські декларації та рішення й зобов'язується завершити раунд на цій основі, тоді як інші не підтверджують дохійські мандати, вважаючи необхідними нові підходи (5, п. 30). Отже, консенсусу щодо продовження Дохійського раунду у первісному вигляді досягнуто не було.

Для України тарифні переговори мають і практичний вимір. У 1998 р. Україна була серед 34 держав, що мали статус спостерігача в СОТ (3, с. 5), тож від того моменту до членства минуло десять років. Вступ до СОТ закріплено Протоколом від 5 лютого 2008 р.: розклади поступок і зобов'язань з додатка I до нього стали Розкладом до ГАТТ 1994, що стосується України (1, п. 5), а зобов'язання, зазначені в п. 512 Звіту Робочої групи, стали невід'ємною частиною Угоди про СОТ (1, п. 2). З набранням чинності Протоколом Україна стала членом СОТ (1, п. 1), що сталося 16 травня 2008 р. Таким чином, Україна приєдналася до системи, сформованої попередніми раундами, і прийняла власний розклад тарифних зобов'язань як складову ГАТТ 1994.

Отже, історія тарифних переговорів у ГАТТ/СОТ має кілька етапів: перші раунди, зосереджені на зниженні мит; раунди Кеннеді й Токіо, що вийшли за межі тарифів; Уругвайський раунд, який перетворив ГАТТ на СОТ; і Дохійський цикл, що не досяг завершення. Можна виокремити три тенденції: зростання кількості учасників (з 23 до 123), розширення предмета переговорів від тарифів до правил і нових сфер та визнання потреб країн, що розвиваються, через принцип неповної взаємності. Нинішній глухий кут Дохійського циклу свідчить, що подальша лібералізація потребує нових форматів, зокрема секторальних домовленостей, подібних до скасування тарифів на товари інформаційних технологій.

Список використаних джерел:

1. Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі від 5 лютого 2008 р., ратифікований Законом України № 250-VI від 10 квітня 2008 р. Верховна Рада України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_049

2. World Trade Organization. (1994). General Agreement on Tariffs and Trade 1994. https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/06-gatt.pdf

3. World Trade Organization. (1998, May). WTO Focus, 30. Geneva: WTO. https://www.wto.org/english/res_e/focus_e/focus30_e.pdf

4. World Trade Organization. (2001). Doha Ministerial Declaration (WT/MIN(01)/DEC/1). https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min01_e/mindecl_e.htm

5. World Trade Organization. (2015). Nairobi Ministerial Declaration (WT/MIN(15)/DEC). https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc10_e/nairobipackage_e.htm

Ключові слова: *тарифні переговори, ГАТТ, СОТ, раунди переговорів, зв'язування тарифів.*

Keywords: *tariff negotiations, GATT, WTO, trade rounds, tariff bindings.*

Валерія Побережець
здобувачка вищої освіти 2-го курсу магістратури
спеціальність «Політологія»
Факультет психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.політ.н., проф. Мамонтова Е. В.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКА СТРАТЕГІЧНА АВТОНОМІЯ ПІСЛЯ 2022 РОКУ: АЛЬТЕРНАТИВА НАТО ЧИ ЧИННИК ЗМІЦНЕННЯ ТРАНСАТЛАНТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ?

Повномасштабна російська агресія проти України стала практичною перевіркою концепції європейської стратегічної автономії. До 2022 року вона часто розглядалася як питання політичної самостійності Європейського Союзу щодо Сполучених Штатів. Після початку великої війни головним стало інше питання: чи здатна Європа реально забезпечувати власну оборону, підтримувати партнерів і діяти в умовах тривалої воєнної загрози. Тому стратегічну автономію слід розрізняти як здатність діяти самостійно та як прагнення створити альтернативу НАТО. Перша модель є необхідною, друга сьогодні залишається військово і політично недостатньою (2, с. 57).

На користь посилення європейської автономії свідчить насамперед те, що європейська безпека не може необмежено залежати від незмінного рівня американської військової присутності. Сполучені Штати мають глобальні інтереси, зокрема в Індо-Тихоокеанському регіоні. Отже, європейські держави повинні самостійно забезпечувати більшу частину оборонних потреб. Це стосується виробництва озброєння, запасів боєприпасів, стратегічної логістики, військової мобільності, протиповітряної оборони і спільного планування. Автономія в такому розумінні означає не розрив із союзниками, а здатність зберігати спроможність до дії без їхньої негайної участі.

Війна показала одночасно слабкість і адаптивність Європейського Союзу. З одного боку, зберігається залежність від американських гарантій безпеки, розвідки та частини високотехнологічних озброєнь. З іншого боку, ЄС запровадив масштабні санкції проти Росії, фінансував військову допомогу Україні, створив механізми підготовки українських військовослужбовців і активізував оборонну політику. Helwig підкреслює, що після 2022 року зросла політична і координаційна спроможність ЄС, хоча його військова залежність від США не зникла (2, с. 59).

Сильніша Європа також не обов'язково означає слабше НАТО. Ewers-Peters доводить, що розвиток європейської стратегічної автономії може сприяти тіснішій співпраці ЄС і НАТО, якщо він означає більшу відповідальність європейських держав за власну безпеку (1, с. 864). Така модель робить трансатлантичне партнерство більш збалансованим. Якщо європейські союзники здатні самі фінансувати, виробляти і застосовувати значну частину необхідних оборонних ресурсів, Сполучені Штати перестають бути єдиним компенсатором європейської військової недостатності.

Проте стратегічна автономія як альтернатива НАТО має фундаментальні обмеження. НАТО володіє інтегрованою системою військового планування, командними структурами, відпрацьованими процедурами взаємодії, американськими стратегічними спроможностями та ядерним стримуванням. Європейський Союз не має повного функціонального аналога цієї системи. Значні оборонні бюджети самі по собі не створюють систему колективної оборони. Для неї потрібні не лише гроші, а спільне планування, військова сумісність, промислова база і готовність держав однаково оцінювати джерела загроз.

Саме останній чинник є однією з головних політичних проблем. Стратегічні культури держав ЄС відрізняються. Для Польщі, держав Балтії, Фінляндії та інших країн східної частини Європи американська присутність є ключовим елементом стримування Росії. У частині західноєвропейського дискурсу автономія традиційно пов'язувалася з більшою незалежністю від

Вашингтона. Violakis показує, що нерівномірність європейської оборонної інтеграції пояснюється не лише матеріальними обмеженнями, а й різними національними безпековими ідентичностями, історичним сприйняттям загроз та союзницькими орієнтаціями (4, с. 296).

Російсько-українська війна одночасно посилила НАТО і потребу у більш спроможній Європі. Ratti розглядає війну як подію, що змінила співвідношення між НАТО та безпековою політикою ЄС і повернула питання розподілу відповідальності в центр трансатлантичної дискусії (3, с. 73). Для України це має безпосереднє значення. Україна зацікавлена в Європі, яка здатна виробляти більше озброєння, швидше ухвалювати рішення, підтримувати довгострокове фінансування оборони і вести політику стримування Росії без постійної критичної залежності від окремого зовнішнього партнера.

Водночас для України небезпечною була б модель, за якої політичне дистанціювання Європи від США відбувається швидше, ніж створення реальних європейських військових спроможностей. Такий сценарій сформував би не стратегічну автономію, а безпековий вакуум. Український досвід великої війни додатково демонструє, що реальна оборонна спроможність визначається не деклараціями, а запасами, виробництвом, логістикою, розвідкою, протиповітряною обороною, технологічною адаптацією та здатністю довго підтримувати конфлікт високої інтенсивності.

Отже, європейська стратегічна автономія після 2022 року повинна розвиватися не як заміна НАТО, а як посилення європейського компонента трансатлантичної безпеки. Європі необхідно мати власну промислову, технологічну і військову спроможність діяти навіть за обмеженої американської участі, але це не потребує руйнування союзу зі Сполученими Штатами. Найбільш раціональною є модель, у якій ЄС стає сильнішим безпековим суб’єктом усередині ширшої трансатлантичної системи. Саме вона одночасно відповідає інтересам ЄС, зміцнює НАТО і створює більш надійне середовище безпеки для України.

Список використаних джерел:

1. Ewers-Peters, N. M. (2025). EU-NATO cooperation reloaded: The impact of European strategic autonomy. *Defence Studies, 25*(4), 864–883. https://doi.org/10.1080/14702436.2025.2562975

2. Helwig, N. (2023). EU strategic autonomy after the Russian invasion of Ukraine: Europe's capacity to act in times of war. *JCMS: Journal of Common Market Studies, 61*(S1), 57–67. https://doi.org/10.1111/jcms.13527

3. Ratti, L. (2023). NATO and the CSDP after the Ukraine war: The end of European strategic autonomy? *Canadian Journal of European and Russian Studies, 16*(2), 73–89. https://doi.org/10.22215/cjers.v16i2.4150

4. Violakis, P. (2026). European strategic autonomy revisited: Europeanisation, identity and limits to defence integration. *New Perspectives, 34*(3), 296–323. https://doi.org/10.1177/2336825X261472278

Ключові слова: *європейська стратегічна автономія, Європейський Союз, НАТО, трансатлантична безпека, російсько-українська війна.*

Keywords*: European strategic autonomy, European Union, NATO, transatlantic security, Russo-Ukrainian War.*

Каріна Подольська
здобувачка вищої освіти 4-го курсу
спеціальність «Політологія»
Факультет психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.і.н., проф. Кормич Л.І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У сучасному науковому дискурсі публічна дипломатія розглядається як «узагальнювальне поняття, що позначає діяльність різних акторів, як урядових, так і неурядових, що покликана пояснити іноземній громадськості зовнішню політику, що її провадить країна». При цьому, як зазначає Д. Заєць, її принциповою відмінністю від пропаганди є те, що дезінформація не належить до інструментарію публічної дипломатії. Науковець наголошує, що публічна дипломатія є одним із засобів реалізації «м'якої сили» та включає громадський, культурний і цифровий напрями. Спираючись на підхід Дж. Ная, дослідник виокремлює три основні виміри публічної дипломатії: оперативне інформування про політику держави, стратегічну комунікацію, а також налагодження безпосередніх зв'язків з іноземною громадськістю за допомогою програм обміну, стипендій, наукових конференцій та інших форм взаємодії (2, с. 182–183). В українських умовах Стратегію публічної дипломатії Міністерства закордонних справ на 2021–2025 роки було розроблено та затверджено у 2021 році. У документі публічна дипломатія трактується як «система заходів, за допомогою яких держава комунікує з громадськістю інших держав та впливає на формування суспільної думки населення інших країн для просування своїх національних інтересів і реалізації зовнішньополітичних цілей». Основою відповідної стратегії

визначено національний бренд Ukraine Now, започаткований у 2018 році (4, с. 942–943).

Повномасштабна агресія Російської Федерації, на думку О. Коптєва, спричинила якісну трансформацію статусу публічної дипломатії України, оскільки саме в умовах російської військової агресії вона «вийшла на новий рівень». Як зазначає дослідник, на початку 2014 року Україна фактично не мала належних інструментів для протидії діяльності «Кремлівського рупору», однак уже у 2015 році Міністерство закордонних справ України визначило окремий напрям роботи у сфері публічної дипломатії та сформувало відповідний підрозділ, покликаний сприяти популяризації України на міжнародній арені (3, с. 57). Повномасштабне вторгнення водночас продемонструвало недостатню поінформованість світової громадськості про Україну та відсутність сформованого й усталеного образу держави за кордоном. У зв'язку з цим одним із ключових завдань стало «формування позитивного іміджу України у світі через інституціоналізацію та посилення функції публічної дипломатії». О. Юрченко визначає завдання публічної дипломатії в умовах війни більш конкретно, акцентуючи увагу на «демонстрації України як незламної країни, донесенні до іноземної аудиторії сильних рис українського суспільства, пошуку союзників у боротьбі з агресором» (4, с. 943). Водночас суттєвою відмінністю від міжнародної реакції на анексію Криму 2014 року стало те, що після початку повномасштабного вторгнення міжнародна спільнота однозначно засудила дії Російської Федерації та застосувала щодо неї безпрецедентний за масштабами комплекс санкцій.

Окремим предметом наукового аналізу стала президентська публічна дипломатія, досліджена О. Висоцьким і Д. Павловим крізь призму «комунікативно-технологічного виміру публічної дипломатії українського лідера у формуванні глобальної солідарності як одного з визначальних стратегічних компонентів протистояння російському агресору». Під глобальною солідарністю дослідники розуміють спільне зобов'язання та

скоординовану діяльність держав, організацій і окремих осіб, спрямовану на підтримку народів у кризових обставинах на основі спільних етичних, правових і гуманітарних засад. Аналізуючи комунікаційні технології Президента В. Зеленського, науковці виокремлюють звернення до спільного історичного досвіду, що, зокрема, проявилося у виступі перед Конгресом США, де було акцентовано, що Європа не зазнавала подібного терору протягом 80 років; підкреслення взаємозалежності безпеки та необхідності створення нових гарантій, які могли б діяти превентивно; апеляцію до міжнародного права під час виступу в Раді Безпеки ООН із детальним висвітленням воєнних злочинів російських військ; персоналізацію, спрямовану на подолання дистанційного бар'єра та перетворення віддаленої війни на безпосередньо відчутну реальність; висловлення подяки державам-союзникам у зверненні до лідерів «Групи семи», а також раціональне обґрунтування переваг міжнародної підтримки України (1, с. 57–66). Окремим прикладом демонстрації солідарності через використання числових показників стало звернення Президента до Генеральної Асамблеї ООН, у якому він висловив вдячність 101 державі, що підтримала формат відеозвернення, та зазначив, що проти такого формату виступили лише сім країн. Загалом дослідники визначають двадцять особливо важливих комунікаційних технологій, застосованих у межах президентської публічної дипломатії.

Практична реалізація публічної дипломатії охоплює економічний, культурний, науково-освітній, спортивний та цифровий напрями. Прикладом економічної дипломатії є глобальна гуманітарно-безпекова ініціатива «Grain from Ukraine», започаткована під час Міжнародного установчого саміту з продовольчої безпеки, що відбувся в Києві 26 листопада 2022 року. Водночас комунікаційні стратегії «Україна – держави Африки» та «Україна – держави Латинської Америки і Карибського басейну» були розроблені на період 2024–2026 років (4, с. 944). Культурний напрям публічної дипломатії представлений діяльністю Українського інституту, який у 2023 році реалізував проєкт

«Culture Fights Back», присвячений митцям, що вступили до лав Збройних Сил України, а також кампанію «Crimea 5 am», спрямовану на висвітлення історій кримськотатарських діячів і журналістів, незаконно утримуваних окупаційною владою. Важливе місце посідає цифровий напрям, зокрема інформаційна платформа war.ukraine.ua, створена на початку повномасштабного вторгнення. Платформа поширює офіційну інформацію про війну вісьмома мовами та має охоплення понад 800 млн. Д. Заєць обґрунтовує позицію, відповідно до якої цифрова дипломатія офіційних представників нині є одним із найбільш результативних різновидів дипломатичної діяльності, а основні вектори подальшого розвитку публічної дипломатії об'єднує у три блоки: «інформаційний блок, залучення громадськості, цифрові інструменти» (2, с. 187).

Разом із тим становлення та подальше зміцнення публічної дипломатії України супроводжується низкою проблемних аспектів, серед яких дослідники називають «недостатнє фінансування цієї сфери, відсутність системи потужного іномовлення, недостатня скоординованість дій дипломатів та структур громадського сектору, нестача професійних кадрів, здатних забезпечити сучасну репрезентацію української держави, брак якісного контенту» (4, с. 946). Д. Заєць звертає увагу на недостатній рівень взаємодії України із засобами масової інформації інших держав та відсутність потужних лобістських груп, які, на відміну від України, має Росія. Водночас Український кризовий медіацентр здійснює роботу зі встановлення та розвитку контактів з іноземними журналістами. У контексті культурної дипломатії дослідник окремо наголошує на відсутності чітко сформованої візії та відповідного документа-дорожньої карти, що ускладнює системний розвиток цього напряму (2, с. 185). О. Коптєв, своєю чергою, вважає доцільним сформувати для кожного основного напряму публічної дипломатії – культурного, економічного, науково-освітнього, спортивного та цифрового – компетентні спеціалізовані групи. Окрім цього, дослідник пропонує створити громадську інституцію у сфері кібербезпеки, діяльність якої була б спрямована на

підтримку Кіберполіції та Міністерства цифрової політики (3, с. 58).

Отже, аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що в умовах російсько-української війни публічна дипломатія України перетворилася на важливий стратегічний інструмент, здатний сприяти формуванню позитивного міжнародного іміджу держави, залученню та консолідації міжнародної підтримки, а також протидії поширенню дезінформації. Президентська публічна дипломатія ґрунтується на широкому спектрі комунікаційних технологій, сукупне застосування яких сприяє формуванню глобальної солідарності з Україною. Інституційним підґрунтям відповідної діяльності виступає Стратегія публічної дипломатії на 2021–2025 роки, у межах якої визначено економічний, культурний, науково-освітній та цифровий напрями. Подальше підвищення результативності публічної дипломатії України пов'язане з необхідністю розв'язання фінансових, кадрових і координаційних проблем, а також із активізацією діяльності всіх залучених до міжнародної взаємодії суб'єктів, зокрема громадян, лідерів думок та представників різних організацій, задля зміцнення позитивного іміджу України.

Список використаних джерел:

1. Висоцький, О., Павлов, Д. (2024). Глобальна солідарність як стратегічна основа протистояння агресору: публічна дипломатія Президента України в пошуках шляхів об'єднання світу в умовах повномасштабної російсько-української війни. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. № 1 (18). С. 56–69.
2. Заєць, Д. С. (2024). Стан та перспективи розвитку публічної дипломатії України під час широкомасштабної російсько-української війни. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. Т. 16, № 1. С. 180–187.
3. Коптєв, О. С. (2023). Публічна дипломатія як технологія зовнішньої політики України. *Міжнародні та політичні дослідження*. № 36. С. 51–60.
4. Юрченко, О. А. (2024). Публічна дипломатія як форма міжнародних комунікацій, її роль у формуванні іміджу України. *Економіка та суспільство*. Вип. 64. С. 941–947.

***Ключові слова**: публічна дипломатія, російсько-українська війна, глобальна солідарність, імідж держави, міжнародна підтримка.*

***Keywords**: public diplomacy, Russian-Ukrainian war, global solidarity, state image, international support.*

Софія Пославська
здобувачка вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародне право»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кормич Б.А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СВОБОДИ ТА БЕЗПЕКИ СУДНОПЛАВСТВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Свобода судноплавства забезпечує доступ держав до міжнародних морських шляхів, перевезення товарів і зв'язок між портами різних країн. Під час збройних конфліктів її здійснення ускладнюють військово-морські операції, блокади, мінування акваторій та напади на торговельні судна. Наслідки таких дій відчувають не лише сторони конфлікту, а й нейтральні держави, судновласники, моряки та цивільне населення, яке залежить від морських поставок. Гусар О.А., досліджуючи міжнародно-правове регулювання морської безпеки, звертає увагу на необхідність узгодження міжнародних і національних механізмів її забезпечення (1, с. 196–197). Особливого значення набуває визначення допустимих обмежень судноплавства під час війни та ефективності міжнародно-правового захисту цивільних суден.

Правову основу свободи судноплавства становить Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року. Стаття 87 закріплює, що «відкрите море відкрите для всіх держав», і серед його свобод називає свободу судноплавства, стаття 58 передбачає її у виключній економічній зоні, а стаття 17 – право мирного проходу через територіальне море. Для проток, які використовуються для міжнародного судноплавства,

стаття 38 передбачає право транзитного проходу за визначених Конвенцією умов (5). Ці положення гарантують можливість використання морських просторів, проте обсяг відповідних прав залежить від правового режиму конкретної акваторії. Виникнення збройного конфлікту не припиняє автоматично дії зазначених гарантій, однак їх реалізація повинна враховувати спеціальні правила ведення війни на морі.

Під час збройних конфліктів міжнародне морське право застосовується у взаємозв'язку з міжнародним гуманітарним правом, яке визначає допустимі способи ведення воєнних дій та захищає цивільних осіб. Відповідно до пункту 4 статті 2 Статуту ООН держави зобов'язані утримуватися «від погрози силою або її застосування» проти інших держав, водночас стаття 51 визнає право на самооборону у випадку збройного нападу (9). Однак навіть правомірна самооборона не дозволяє безпідставно атакувати торговельні судна. Статті 48 і 57 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій 1977 року закріплюють принцип розрізнення цивільних об'єктів і воєнних цілей та необхідність вжиття запобіжних заходів під час нападів. Їх застосування до морських операцій здійснюється з урахуванням статті 49 Протоколу та спеціальних звичаєвих норм (2). Торговельне судно, яке здійснює цивільні перевезення, за загальним правилом захищене від нападу, проте його використання для військових цілей за певних умов може призвести до втрати такого захисту.

Важливу роль у правовому регулюванні військово-морських операцій відіграє Керівництво Сан-Ремо з міжнародного права, застосовного до збройних конфліктів на морі, 1994 року. Документ систематизує правила щодо морської блокади, застосування мін, захисту торговельних суден та обмеження воєнних дій на морі. Хоча Керівництво не є міжнародним договором, воно відображає та узагальнює важливі положення міжнародного гуманітарного права. Одним із найбільш складних способів обмеження судноплавства є морська блокада, яка передбачає перешкоджання доступу суден до визначених портів або узбережжя противника. Відповідно до пунктів

93–104 Керівництва блокада повинна бути належним чином оголошена, мати визначені межі та бути фактично ефективною. Водночас пункт 102 забороняє блокаду, спрямовану на позбавлення цивільного населення продовольства й інших предметів, необхідних для виживання, або таку, що може спричинити надмірну шкоду цивільному населенню порівняно з очікуваною конкретною і безпосередньою воєнною перевагою (3, п. 93–104). Дотримання цих вимог має значення для захисту цивільного населення, яке залежить від постачання продовольства, медикаментів та інших необхідних товарів.

Окремої уваги потребує правовий статус торговельних суден нейтральних держав, які можуть перебувати в районах проведення військово-морських операцій. Міжнародне право розмежовує заходи контролю за судноплавством, захоплення судна та безпосереднє застосування військової сили. Відповідно до пункту 98 Керівництва Сан-Ремо судно, яке обґрунтовано підозрюють у порушенні блокади, може бути захоплене, проте напад допускається за додаткових умов, зокрема в разі очевидного опору захопленню після попередження (3, п. 98). Нейтральний прапор не забезпечує безумовного захисту, якщо судно фактично використовується у воєнних цілях. Окрему небезпеку становлять морські міни, які можуть загрожувати цивільному судноплавству навіть після завершення бойових дій. Пункти 81–92 Керівництва передбачають обмеження їх застосування та заходи щодо усунення мінної небезпеки (3, п. 81–92).

Проблеми практичної реалізації міжнародно-правових гарантій судноплавства особливо гостро проявилися під час російсько-української війни. Блокування портів, мінна небезпека та загрози для цивільних суден істотно ускладнили морські перевезення. Панченко І.М. та Гавловська А.О. пов’язують ці обставини з проблемами реалізації свободи судноплавства та дотримання норм морського права в Чорному морі (8, с. 84–85). Одним зі способів відновлення експорту стала Чорноморська зернова ініціатива, започаткована 22 липня 2022 року за сприяння ООН і Туреччини. За даними ООН, вона забезпечила перевезення понад 32 млн тонн продовольства, з яких

понад 725 тис. тонн було спрямовано Всесвітньою продовольчою програмою на гуманітарні потреби (6). Значення таких механізмів полягає й у тому, що від морських поставок залежить продовольча безпека населення інших країн. Припинення домовленостей у липні 2023 року та подальші російські удари по українських портових спорудах, засуджені ООН, показали, наскільки вразливими можуть бути погоджені маршрути без належних гарантій їх дотримання (7). Захист судноплавства потребує також відповідальності за порушення міжнародного права. За статтями 2 і 31 підготовлених Комісією міжнародного права ООН Статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння 2001 року, відповідальність пов'язана з порушенням міжнародного зобов'язання діянням, що може бути приписане державі, і передбачає повне відшкодування шкоди (4). На практиці складно встановити виконавців нападу, статус судна та розмір збитків. Необхідні також обмін даними про небезпечні акваторії, організація безпечного проходу цивільних суден, протимінні роботи й документування нападів на порти.

Дослідження міжнародно-правового забезпечення свободи та безпеки судноплавства засвідчує, що міжнародне морське й гуманітарне право встановлюють необхідні правила захисту цивільного мореплавства під час збройних конфліктів. Проте досвід Чорного та Червоного морів показує, що основні труднощі виникають під час практичного виконання відповідних норм, особливо щодо проведення військово-морських операцій, захисту торговельних суден і притягнення порушників до відповідальності. Досвід України підтверджує значення міжнародного співробітництва та правових механізмів для відновлення судноплавства в умовах війни. Подальше вдосконалення міжнародно-правових гарантій повинно спрямовуватися на запобігання неправомірним обмеженням морських перевезень, посилення захисту цивільних суден і забезпечення виконання державами своїх міжнародних зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Гусар, О. А. (2023). Міжнародно-правове регулювання морської безпеки.

Наукові записки. Серія: Право, (13), 195–199. URL: https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/article/download/233/243/466 (дата звернення: 16.10.2026).

2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I). (1977). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 16.10.2026).

3. Керівництво Сан-Ремо з міжнародного права, застосовного до збройних конфліктів на морі. (1994). Міжнародний комітет Червоного Хреста. URL: https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/san-remo-manual-1994 (дата звернення: 16.10.2026).

4. Комісія міжнародного права ООН. (2001). Статті про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння. United Nations. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/9_6.shtml (дата звернення: 16.10.2026).

5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права від 10 грудня 1982 року. *United Nations Treaty Collection*. URL: https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=0800000280043ad5 (дата звернення: 16.10.2026).

6. Організація Об'єднаних Націй в Україні. (2023, 17 липня). Генеральний секретар – коментарі для преси щодо Чорноморської ініціативи та Меморандуму про взаєморозуміння щодо сприяння експорту російських продуктів харчування та добрив. URL: https://ukraine.un.org/uk/239708-генеральний-секретар-коментарі-для-преси-щодо-чорноморської-ініціативи-та-меморандуму-про (дата звернення: 16.10.2026).

7. Організація Об'єднаних Націй в Україні. (2023, 20 липня). Заява речника Генерального секретаря щодо України. URL: https://ukraine.un.org/uk/239976-заява-речника-генерального-секретаря-щодо-україни (дата звернення: 16.10.2026).

8. Панченко, І. М., & Гавловська, А. О. (2025). Застосування норм міжнародного морського права в Чорному морі в умовах збройного конфлікту в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки», (3), 83–87. URL: https://www.lj.journal.kspu.edu/index.php/lj/article/download/488/442 (дата звернення: 16.10.2026).

9. Статут Організації Об'єднаних Націй. (1945). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (дата звернення: 16.10.2026).

Ключові слова: *свобода судноплавства, безпека судноплавства, збройні конфлікти, міжнародне морське право, міжнародне гуманітарне право*

Keywords: *freedom of navigation, safety of navigation, armed conflicts, international law of the sea, international humanitarian law*

Інеса Рудзік
здобувач вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародне право»
факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м.Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кормич Б.А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

САНКЦІЇ ТА МИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ: КОНТРОЛЬ ЗА ОБХОДОМ САНКЦІЙ І ПОДВІЙНИМ ПРИЗНАЧЕННЯМ ТОВАРІВ

Санкційні заборони залишаються декларативними, якщо їх виконання не забезпечене на митному кордоні. Саме митні органи фіксують переміщення товарів, перевіряють декларації та кінцеве призначення вантажів, а тому є ключовою ланкою санкційного механізму. Особливої ваги це набуває щодо товарів подвійного призначення, які мають цивільне застосування, але можуть використовуватися у військовому виробництві. Сьогодні головний виклик полягає не стільки в прямому експорті до держави-агресора, скільки в обході заборон через треті країни. Тому предметом дослідження є правові інструменти ЄС і міжнародні стандарти митного контролю за обходом санкцій.

Регламент (ЄС) 2021/821 визначає товари подвійного використання як вироби, зокрема програмне забезпечення й технології, що можуть застосовуватися і в цивільних, і у військових цілях (2). Регламент (ЄС) № 833/2014 забороняє прямо чи опосередковано продавати, постачати, передавати або експортувати такі товари до Росії чи для використання в Росії, а їх перелік прив’язує до Додатка I Регламенту 2021/821 (1). Крім переліку, діє застереження «catch-all» (ст. 4 Регламенту 2021/821): дозвіл потрібен і для неперелічених товарів, якщо компетентний орган поінформував експортера, що вони призначені, зокрема, для військового кінцевого використання в

країні, щодо якої діє ембарго на зброю (2). У чинній редакції Регламенту № 833/2014 також передбачено, що експорт до будь-якої третьої країни товарів із Додатка VII потребує дозволу, коли компетентний орган повідомив експортера про їх можливе призначення для Росії (1).

Для протидії обходу ЄС застосовує кілька рівнів інструментів. По-перше, ст. 12 Регламенту № 833/2014 забороняє участь у діяльності, метою або наслідком якої є обхід встановлених заборон (3). По-друге, ст. 12g, запроваджена Регламентом 2023/2878 (12-й пакет санкцій), зобов'язує експортерів вносити до договорів на постачання чутливих товарів до третіх країн застереження про заборону реекспорту до Росії з належними засобами захисту на випадок порушення; для договорів, укладених після 19 грудня 2023 р., воно обов'язкове з 20 березня 2024 р., а країни-партнери з еквівалентним режимом контролю з цього правила виведено (3). По-третє, ст. 12f, запроваджена 11-м пакетом (Регламент 2023/1214), дозволяє забороняти експорт визначених товарів до третьої країни, яку Рада визнала такою, що систематично й тривало не запобігає їх реекспорту до Росії, попри попередню допомогу з боку ЄС (1).

Показовим є перший випадок застосування ст. 12f. 23 квітня 2026 р. у межах 20-го пакета санкцій (Регламент (ЄС) 2026/506) ЄС заборонив експорт до Киргизстану верстатів із числовим програмним керуванням і радіообладнання, оскільки аналіз торговельних даних засвідчив значне зростання реекспорту пріоритетних товарів через цю країну до Росії (4). За оцінками, наведеними щодо обґрунтування цього кроку, імпорт таких товарів із ЄС до Киргизстану зріс приблизно на 800 %, а їх експорт звідти до Росії – приблизно на 1200 % порівняно з довоєнним рівнем (5). Інструмент вперше спрацював майже через три роки після запровадження.

Реалізація цих норм залежить від митного контролю. У ЄС він ґрунтується на ризик-орієнтованому підході, закріпленому в ст. 46 Митного кодексу Союзу. Для його практичної роботи Комісія спільно зі США, Великою Британією та Японією сформувала Спільний перелік пріоритетних товарів –

50 кодів ГС, розподілених за чотирма рівнями (версія лютого 2024 р.), – який допомагає експортерам у перевірках належної обачності, а митним і правоохоронним органам – у протидії обходу (6).

Ефективність контролю залежить і від відповідальності. Директива (ЄС) 2024/1226 зобов'язує держави-члени криміналізувати порушення та обхід санкцій ЄС, а щодо військових товарів і товарів подвійного використання – також порушення, вчинені з грубої необережності (7). Строк імплементації минув 20 травня 2025 р., а 24 липня 2025 р. Комісія розпочала процедури щодо 18 держав-членів, які не імплементували її повністю (8). В Україні основою є Закон «Про санкції», що передбачає, зокрема, обмеження торговельних операцій (11), та Закон № 549-IV про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання (12). Законопроєкт № 12406, який пропонує доповнити Кримінальний кодекс ст. 114-3 про порушення та умисний обхід санкцій, Верховна Рада ухвалила за основу 3 червня 2025 р. (13).

Наведене дозволяє виокремити кілька системних проблем. По-перше, коди ГС не збігаються з технічними критеріями подвійного використання, що ускладнює ідентифікацію товарів без експертної оцінки. По-друге, інструменти ЄС реагують із запізненням: ст. 12f застосовано вперше лише у квітні 2026 р., тоді як зростання реекспорту через Киргизстан тривало з 2022 р. По-третє, нерівномірна імплементація Директиви 2024/1226 може створювати для порушників можливість обирати юрисдикцію з м'якшою відповідальністю. По-четверте, застереження за ст. 12g перекладає значну частину контролю на приватних експортерів, а його ефективність залежить від готовності вживати заходів проти порушників.

Отже, ефективність санкційного режиму залежить від того, чи вдається перетворити нормативні заборони на реальний митний контроль. Розвиток інструментів ЄС – ст. 12g, ст. 12f, Спільний перелік, Директива 2024/1226 – свідчить про перехід від заборони прямого експорту до контролю всього ланцюга постачання, проте прогалини в ідентифікації товарів, швидкості

реагування та єдності відповідальності зберігаються. Перспективними напрямами є гармонізація ризик-аналізу й обміну даними між митними службами, зокрема з третіми країнами, та уніфікація відповідальності. Для України досвід ЄС важливий у контексті євроінтеграції та завершення законодавчого врегулювання відповідальності за обхід санкцій.

Список використаних джерел:

1. Council Regulation (EU) No 833/2014 of 31 July 2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine : consolidated version of 17.07.2026. EUR-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2014/833/2026-07-24/eng
2. Regulation (EU) 2021/821 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2021 setting up a Union regime for the control of exports, brokering, technical assistance, transit and transfer of dual-use items (recast). EUR-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/821/oj/eng
3. European Commission. FAQs on the "No re-export to Russia" clause (Article 12g of Council Regulation 833/2014). February 2024. URL: https://finance.ec.europa.eu/system/files/2024-02/faqs-sanctions-russia-no-re-export_en.pdf
4. Council of the EU. Russia's war of aggression against Ukraine: 20th round of stern EU sanctions hits energy revenues, military-industrial complex, trade and financial services, including crypto : press release of 23 April 2026. Consilium. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/04/23/russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-20th-round-of-stern-eu-sanctions-hits-energy-military-industrial-complex-trade-and-financial-services-including-crypto/
5. EU Adopts 20th Russia Sanctions Package. Skadden, Arps, Slate, Meagher & Flom LLP. May 2026. URL: https://www.skadden.com/insights/publications/2026/05/eu-20th-sanctions-package
6. European Commission. List of Common High Priority Items (Version of February 2024). URL: https://finance.ec.europa.eu/system/files/2023-09/list-common-high-priority-items_en.pdf
7. Directive (EU) 2024/1226 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on the definition of criminal offences and penalties for the violation of Union restrictive measures and amending Directive (EU) 2018/1673. EUR-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1226/oj
8. "Lost in Transposition" – Commission Targets 18 Member States Over Sanctions Enforcement Gaps. National Law Review. 19 Aug. 2025. URL:

https://natlawreview.com/article/lost-transposition-commission-targets-18-member-states-over-sanctions-enforcement

9. Про санкції : Закон України від 14.08.2014 № 1644-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text

10. Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання : Закон України від 20.02.2003 № 549-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-15#Text

11. Рада ухвалила за основу проєкт про кримінальну відповідальність за обхід санкцій. Ліга:Закон. 03.06.2025. URL: https://biz.ligazakon.net/news/236730_rada-ukhvalila-za-osnovu-prokt-pro-krimnalnu-vdpovdalnst-za-obkhd-sanktsy

Ключові слова: *санкції, митне регулювання, обхід санкцій, товари подвійного призначення, експортний контроль, митний контроль.*

Keywords: *sanctions, customs regulation, sanctions circumvention, dual-use goods, re-export, export control, customs control, anti-circumvention tool.*

Софія Смолярова
здобувачка вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса
Катерина Дюльгер
здобувачка вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кормич Л.І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

В умовах воєнного стану громадянське суспільство України виступає не просто контролюючим інститутом, а безпосереднім суб'єктом формування та реалізації державної політики. Громадянське суспільство охоплює недержавні структури, об'єднання й ініціативи, що функціонують на принципах добровільної участі, самоврядування та незалежності від органів влади. Воно покликане реалізовувати інтереси, права й свободи людей у найрізноманітніших сферах суспільного життя. Це середовище вільних пропозицій, де формується потенціал суспільної довіри, об'єднується громадська активність, згуртованість, відповідальність і самоорганізація (1, с. 81).

Роки незалежності України довели, що формування свідомого громадянського суспільства є обов'язковою умовою євроінтеграції. Прагнення держави до прозорості та партнерства з громадськістю суттєво посилилося після Революції Гідності та в умовах повномасштабного вторгнення, які

засвідчили вирішальну роль громадян у політичних змінах і забезпеченні стійкості державних установ. Логічним продовженням цього процесу стала Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства на 2021–2026 роки, спрямована на згуртування суспільства та забезпечення рівних прав усіх громадян (2).

Зростання ролі громадськості у здійсненні державних і місцевих змін зумовлює потребу у постійній співпраці влади з громадянським суспільством. Задля налагодження такої взаємодії при органах державної влади та місцевого самоврядування функціонують громадські ради й консультативно-дорадчі органи (3). Систематичний діалог між державою та суспільством є основою для залучення громадян до управління, зміцнення демократичних інститутів, забезпечення прозорості влади та захисту прав людини.

З початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації роль громадянського суспільства у взаємодії з державою суттєво посилилася. Громадські організації, волонтерські об’єднання та благодійні фонди активно долучилися до підтримки Збройних Сил України, допомоги внутрішньо переміщеним особам, забезпечення населення гуманітарною допомогою та документування порушень прав людини. Зокрема, Українська Волонтерська Служба координувала допомогу переселенцям і людям похилого віку, Центр спільних дій організовував пошук житла, фонд Восток SOS займався евакуацією цивільних із Луганської та Донецької областей, а Повернись живим і Армія SOS спрямовували зібрані кошти на підтримку військових (4).

Попри ключову роль громадянського суспільства у захисті демократії та моніторингу влади, його діяльність супроводжується системними викликами, які загострилися в умовах війни. Зокрема, зберігається нерівний доступ окремих соціальних груп до прийняття рішень і суспільного життя. Крім того, обмеженими залишається комплекс ресурсів, згуртованість та важелі інституційного впливу громадянського суспільства, необхідні для оптимізації державної політики та подолання системної бездіяльності (5).

Для усунення проблеми нерівного доступу громадян до прийняття

рішень ми пропонуємо нормативно закріпити механізм обов'язкових цифрових та гібридних публічних консультацій під час розробки державних і місцевих рішень. Ми вважаємо доцільним впровадити єдину цільову платформу електронної демократії, яка передбачатиме спеціальні процедури залучення малопредставлених та соціально вразливих верств населення. Це забезпечить рівний доступ усіх груп суспільства до формування державної політики та подолає їхнє соціальне виключення.

Для подолання проблеми низької ефективності громадянського суспільства та відсутності важелів впливу на владу ми пропонуємо запровадити механізм обов'язкового правового реагування органів влади на висновки громадської експертизи. Ми вважаємо доцільним внести зміни до законодавства, які зобов'яжуть суб'єктів нормотворення або враховувати пропозиції громадськості, або надавати публічно вмотивовану відмову з кожної відмови у внесенні змін, закріпивши, що ігнорування висновку чи формальна відповідь є підставою для зупинення ухвалення рішення або його оскарження в суді.

Практична доцільність запропонованих заходів підтверджується позитивним досвідом взаємодії інститутів громадянського суспільства та влади. На місцевому рівні дієвість партнерства засвідчують спільні екологічні та інфраструктурні проєкти, зокрема відновлення парків за умов рівного співфінансування у розмірі 50% із бюджету та пожертв. На державному рівні показовим прикладом є залучення правозахисників до вдосконалення законодавства у сфері захисту прав дітей, де експертні пропозиції громадськості були повністю враховані урядом під час ухвалення закону (5).

Розвиток громадської самоорганізації є ключовою умовою демократизації та євроінтеграції України. Для усунення бар'єрів у залученні громадян та подолання формалізму влади пропонується впровадити єдину цифрову платформу електронної демократії та закріпити обов'язковість реагування органів влади на висновки громадської експертизи. Такий крок перетворить громадянське суспільство на повноцінного суб'єкта формування

державної політики.

Список використаних джерел:

1. Таран, Є. (2025). Роль громадянського суспільства в умовах трансформаційних змін державної політики національної безпеки. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. №3 (79). С. 79-85.

2. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки : Указ Президента України від 27.09.2021 р. № 487/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text.

3. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text.

4. Благодійні та громадські організації, які допомагають армії та цивільним українцям. URL: https://cs.detector.media/community/texts/184766/2022-02-25-blagodiyni-ta-gromadski-organizatsii-yaki-dopomagayut-armii-ta-tsyvilnym-ukraintsyam/.

5. Роль громадянського суспільства у формуванні державної політики. URL: https://nku.com.ua/rol-gromadyanskogo-suspilstva-u-formuvanni-derzhavnoyi-polityky/.

Ключові слова: *органи місцевого самоврядування, органи державної влади, громадянське суспільство, держава.*

Keywords: *local self-government bodies, state authorities, civil society, the state.*

Olha Stanko
5th-year Master's student
Speciality: "International Relations"
Petro Mohyla Black Sea National University
Mykolaiv

Academic Supervisor: MD, DrPH, PhD, Associate Professor Filippini T.
University of Modena and Reggio Emilia, Italy

GLOBALISATION, EPIDEMIOLOGICAL CHALLENGES AND GLOBAL HEALTH SECURITY IN THE CONTEMPORARY INTERNATIONAL ORDER

Global health security goes beyond medicine. Politics, public institutions and how well societies deal with pressure are part of it too. My interest in this subject comes from the areas I have studied. At the London School of Economics and Political Science, where I studied Business, International Relations and Political Economy, I started paying more attention to the links between economic transformation, political decisions and security. Before this, I completed a degree in Digital Education at the University of Modena and Reggio Emilia, in Italy. One course there, Digital Education for Epidemiology and Public Health, gave me a practical introduction to epidemiology and prevention. I am now a Master's student in International Relations at Petro Mohyla Black Sea National University. Looking at these subjects side by side made me realise that decisions which first look technical in public health can quickly become political and institutional questions. This can influence how people judge public bodies, what they are told and the measures they are expected to follow. So the question I want to consider is simple: how does globalisation change epidemiological vulnerability, and what does this mean for international security?

Epidemiology is a useful place to start. Incidence, prevalence, risk factors, surveillance and prevention help public bodies see how a health threat is developing and which parts of the population are more exposed. Having a small number of

reported cases does not necessarily mean that the danger is limited. Another possibility is insufficient testing or poor access to health care. Preparation therefore depends on primary care, laboratories, vaccination, screening, health education and infection prevention. Routine public health services must already work in normal conditions; resilience is harder to build once a major emergency has become a public concern.

Globalisation makes this more complicated because mobility, connection and protection are not shared equally. Bauman explains that globalisation brings societies closer but at the same time produces differences in how much people can move, choose and protect themselves from social or economic consequences (4, c. 2, 9, 121). A health emergency makes such inequalities easier to see. Someone with secure employment, adequate housing and good access to care has different possibilities from someone living with unstable work, overcrowded housing or weak local services. Here inequality is not only a social issue. It affects directly whether people are able to follow health advice, get a diagnosis and receive treatment when a threat appears. Advice that is manageable for some people can be very hard for others to follow.

There is the problem of uncertainty. In his analysis of insecurity under globalisation, Appadurai shows how uncertainty can become connected with identity, anxiety and exclusion (2, c. 84–85). During an epidemic, foreigners, minorities or other groups can be described as the origin of the danger. This can reduce trust and make people more reluctant to get tested or cooperate with public authorities. Things become more difficult when there is enough uncertainty for rumours or politically useful narratives to spread. Communication therefore also has a security function, particularly at moments when people do not yet have answers and are trying to understand information that keeps changing. Public bodies should say what is known, what is still uncertain and why a recommendation can change later. Epidemiological categories are needed for protection and prevention, but they should not become labels that produce more stigma.

Economic support matters here as well. Eichengreen argues that social

insurance helps societies deal with shocks to the economy and reduces some of the insecurity they produce (7, c. 150–152). A similar idea can be applied to a health emergency. Isolation requirements or temporary restrictions on working are easier to respect if becoming ill does not immediately mean losing one's income. Berman's study of European democracy also explains how welfare provision and social policy helped states combine public authority with social legitimacy after major crises (5, c. 295–297). Health measures tend to work better when people consider institutions competent, easy to reach and fair, and when respecting a rule does not place a financial burden on them that they simply cannot manage. Health care, protection at work and social policy are therefore closely connected to resilience.

Internationally, a state cannot deal with every health threat by itself. Alden and Vieira describe how emerging powers use multilateral action to strengthen their influence and respond to shifts in the international order (1, c. 1077–1078). Cox questions simple arguments about Western decline, but he also argues that changes in economic power do not automatically cause existing institutions to disappear or end the need for organised relations among states (6, c. 20). I think these arguments also make sense for health security. An outbreak can reveal gaps in surveillance, laboratory capacity or reporting in one country while still creating consequences elsewhere. Working together across countries can improve the exchange of information, research and assistance, but it cannot replace a national health service that works. The system has to operate at different levels: local services identify cases and treat people; national bodies organise resources and communication; international networks compare information and assist states that have less capacity. External support works better when it strengthens these existing levels instead of setting up parallel arrangements that disappear when the emergency is over.

Scientific collaboration is a good example of this. In her Nobel Lecture on the discovery of HIV, Barré-Sinoussi explains that research contributed to diagnostic testing, blood screening, epidemiological studies and more recent progress in treatment (3, c. 252). Finding the virus was only a first step. The knowledge then had to pass from laboratories to hospitals and health services, as well as to scientific

networks beyond them. This point is still useful today. Evidence can protect people only if institutions know how to put it to practical use and if patients can actually benefit from the results through services that exist in reality.

Preparedness is connected with normal living conditions too. Paid sick leave, stable income, housing, transport, digital access and the distance from health facilities can decide whether people are actually able to act on public health advice. This connects with Eichengreen's argument: economic insecurity becomes a shared problem when people do not have the resources they need to respond to common needs (7, c. 150–152). There are similar differences between states because the resources available to a country affect what it can keep in place before and during an emergency. Poorer countries cannot support laboratories, emergency reserves or response capacity at exactly the same level as wealthier countries. International assistance is more useful when it helps create capacity that stays in the country, instead of financing short projects that finish after the urgent phase has passed.

Information is part of the same problem. Health data are useful only if they are collected in a consistent way, interpreted correctly and explained in a clear way. Epidemiology means looking at the numbers, but also at definitions, population size and exactly which group is being observed. During a fast developing emergency, official advice can change because the available evidence changes. Explaining why a recommendation has changed does more to preserve trust than pretending that the first decision must remain permanent. In this way, people can see new guidance as the result of better knowledge rather than simply thinking that institutions are confused. This is one point where my studies in Digital Education connect with what I study now in international affairs. Information quality, people's access to information and the way institutions explain it affect individual behaviour, but also relations among states, particularly where governments have to compare their figures and plan responses together.

Globalisation helps health threats move across borders quickly, but these same links can also move scientific knowledge, technology and assistance. What matters is whether institutions are able to use these links to protect people. Epidemiological

preparedness needs dependable information, functioning health services and prevention. Political resilience also needs trust, communication that people can understand and some degree of social support. International cooperation is still necessary, but national responsibility still matters just as much.

References:

1. Alden, C., & Vieira, M. A. (2005). The new diplomacy of the South: South Africa, Brazil, India and trilateralism. *Third World Quarterly, 26*(7), 1077–1095. https://doi.org/10.1080/01436590500235678

2. Appadurai, A. (2006). *Fear of small numbers: An essay on the geography of anger*. Duke University Press. https://doi.org/10.1215/9780822387541

3. Barré-Sinoussi, F. (2008, December 7). *HIV: A discovery opening the road to novel scientific knowledge and global health improvement* (Nobel lecture). NobelPrize.org. https://www.nobelprize.org/uploads/2018/06/barre-sinoussi_lecture.pdf

4. Bauman, Z. (1998). *Globalization: The human consequences*. Polity Press.

5. Berman, S. (2019). *Democracy and dictatorship in Europe: From the Ancien Régime to the present day*. Oxford University Press.

6. Cox, M. (2012). *Power shifts, economic change and the decline of the West?* Foreign & Commonwealth Office. https://www.gov.uk/government/publications/power-shifts-economic-change-and-the-decline-of-the-west

7. Eichengreen, B. (2018). *The populist temptation: Economic grievance and political reaction in the modern era*. Oxford University Press.

Keywords: *global health security, epidemiology, globalisation, international security, international cooperation.*

Дар'я Тищенко
здобувачка вищої освіти 3-го курсу
спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.і.н., проф. Кормич Л. І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТРАДИЦІЙНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ПІД ВПЛИВОМ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасна система міхнародних відносин перебуває в умовах масштабних структурних перетворень під впливом посилення геополітичної конкуренції, повномасштабних воєнних протистоянь, когнітивних викликів і прискореного розвитку цифрових технологій. Вказані явища трансформують усталені моделі міхдерхавної взаємодії, актуалізуючи необхідність пристосування традиційних механізмів переговорного процесу, дипломатичного представництва та формулювання національних пріоритетів до мінливого середовища безпеки.

Метою дослідхення є теоретичне й практичне осмислення перетворення класичної дипломатії під впливом новітніх міхнародних загроз, зокрема в контексті протидії сучасній збройній агресії.

Традиційна дипломатія й надалі залишається основою зовнішньополітичної діяльності дерхав. Разом із тим сучасна міхнародна практика суттєво розширює свою предметну площину, охоплюючи такі напрями, як публічна, цифрова та воєнна дипломатія. Відтак розвиток дипломатичного інституту передбачає не відмову від його засадничих принципів і традицій, а урізноманітнення методів міхнародної взаємодії та розроблення адаптивних механізмів колективного реагування на

транскордонні кризові явища (2, с. 125).

Ключовим чинником трансформації структурних процесів постає масштабна дідхиталізація. Соціальні мережі, цифрові середовища та засоби оперативного обміну інформацією дають змогу зовнішньополітичним інституціям невідкладно оприлюднювати офіційну позицію, налагодхувати діалог із зарубіхними цільовими групами та своєчасно спростовувати ворохі інформаційні втручання. Разом із тим перенесення комунікацій у віртуальне середовище зумовлює виникнення значних ризиків: кібератак, дезінформаційних заходів і деформації інформаційного середовища. Отхе, ефективність актуальної зовнішньополітичної діяльності безпосередньо визначається спромохністю учасників інтегрувати традиційні переговорні механізми з передовими засобами комунікації.

Вахливим напрямом зазначеного модернізації є зміцнення інституційної суб'єктності публічної дипломатії, орієнтованої на накопичення репутаційного ресурсу держави та безпосередню взаємодію з іноземними громадськими середовищами. М. В. Трофименко обґрунтовує полохення, згідно з яким під дією глобалізаційних і цифровізаційних тенденцій ця галузь зазнає докорінної трансформації: розширюється склад залучених сторін завдяки недержавним учасникам і громадським об'єднанням, оновлюються механізми впливу та переглядаються стратегічні пріоритети (3, с. 142). Наведене свідчить про поступове подолання обмехень дипломатичної взаємодії, раніше зосередхеної перевахно на непублічних міхурядових комунікаціях.

Особливої значущості наведені перетворення набувають за обставин протидії повномасштабній російській військовій агресії проти України. Вітчизняний досвід засвідчив формування та інституційне зміцнення ефективної воєнної дипломатії, основним завданням якої визначено консолідацію міхнародної коаліції, забезпечення оборонної допомоги та поширення достовірної інформації серед світової громадськості. Як аргументує М. Ю. Жакун, використання цифрових інструментів у воєнній

дипломатії має принципове значення для нейтралізації гібридних загроз, синхронізації багатосторонніх безпекових дій та фіксації наслідків збройних протистоянь у мехах міхнародного правового простору (1, с. 238). Відповідно, за таких умов дипломатична діяльність набуває ознак багатокомпонентного механізму, у мехах якого переговорний процес органічно інтегрується з інформаційним протистоянням і координацією безпекових заходів.

Досвід України засвідчує, що брак уніфікованих методологічних орієнтирів перешкодхає налехному плануванню, тоді як надмірна увага до кількісних параметрів аудиторного охоплення потенційно маскує фактичну якість комунікативної взаємодії. Практичні аспекти зазначеної проблематики зумовлюють необхідність розроблення надійних процедур моніторингу, здатних відобрахати тривалі трансформації у сприйнятті держави, а не обмехуватися фіксацією короткочасної реакції на поодинокі повідомлення (3, с. 146).

Водночас становлення сучасних векторів не применшує ролі традиційних інституційних механізмів. Прямі переговори, механізм медіації, протокольне представництво та процедури досягнення консенсусу й надалі залишаються необхідними для стримування ескалаційних процесів і мирного врегулювання суперечностей. Технологічні інновації сприяють прискоренню процесу ухвалення рішень, проте зумовлюють потребу в налехному рівні професійної підзвітності, верифікації даних і беззастерехному забезпеченні захисту національних інтересів.

Таким чином, актуальна еволюція усталеної дипломатичної практики характеризується синергетичним характером та зумовлюється цифровою трансформацією, глобалізаційними процесами й кризовими явищами у сфері безпеки. Провідними векторами зазначеної еволюції виступають інтенсивне впровадхення цифрових засобів у дипломатичний інструментарій, розширення публічного складника комунікаційної взаємодії та становлення практик воєнної дипломатії. Результативність сучасної зовнішньополітичної діяльності, імовірно, визначається гармонійним поєднанням традиційних

дипломатичних засад із передовими технологіями реагування, спрямованими на подолання викликів мінливого світового порядку.

Список використаних джерел:

1. Жакун, М. Ю. (2026). Воєнна дипломатія в умовах цифровізації збройних конфліктів. У С. В. Ківалов (ред.), *Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (22 квітня 2026 р.)* (Т. 1, с. 237–241). Фенікс. https://dspace.onua.edu.ua/items/8c470a17-fddf-429f-aaa1-04be65cdc378

2. Павлюх М. В., Кушней С. Р. Публічна дипломатія як тренд у сучасних політичних відносинах: процеси трансформації. *Молітичне життя*. 2023. С. 122–127.

3. Трофименко, М. В. (2023). Трансформація публічної дипломатії в умовах глобалізації та дідхиталізації: методологічні засади й практичні аспекти (український кейс). *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Молітологія*. 2023. Вип. 35–36. С. 141–154. https://doi.org/10.34079/2226-2830-2023-13-35-36-141-154

Ключові слова: *традиційна дипломатія, цифрова дипломатія, публічна дипломатія, міхнародні виклики, міхнародна безпека.*

Keywords: *traditional diplomacy, digital diplomacy, public diplomacy, international challenges, international security*.

Ніка Чіхіна
здобувачка вищої освіти 1-го курсу
спеціальність «Право»
Факультет цивільної та господарської юстиції
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Дзюбенко Ю.М.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ДИПЛОМАТІЯ НЕЙТРАЛІТЕТУ: ЧИ МОЖЛИВО ЗАЛИШАТИСЯ ПОЗА ГЛОБАЛЬНИМ ПРОТИСТОЯННЯМ?

Розпад біполярної системи наприкінці XX століття започаткував перехід до багатополярного світу. Сучасні міжнародні відносини позначені загостренням геополітичного суперництва, кризою міжнародного права та численними збройними конфліктами, тому питання про те, чи може держава зберегти нейтралітет, знову стало актуальним. У правовій доктрині класичним вважається визначення нейтралітету як юридичного і політичного статусу держави, яка зобов'язується не брати участі у війні між іншими державами, не надає військової допомоги сторонам конфлікту, а в мирний час не вступає до військових блоків. Якщо раніше це поняття вживали виключно у військовому значенні, то сьогодні його розглядають значно ширше (3, с. 560–561). Досвід Швейцарії, Індії, Швеції та Фінляндії дає змогу побачити, з якими труднощами стикається держава, що прагне залишатися поза протистоянням.

Перша складність полягає у відсутності чіткої межі між нейтралітетом і реагуванням на порушення міжнародного права. Швейцарія дотримується постійного нейтралітету, але з 1996 року бере участь у програмі НАТО «Партнерство заради миру» та в міжнародних миротворчих місіях. Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну вона приєдналася до санкцій ЄС проти Росії та засудила агресію. При цьому Швейцарія не постачає зброю жодній зі сторін і не дозволяє іншим державам передавати Україні озброєння

швейцарського виробництва, посилаючись саме на нейтральний статус. Формально країна не входить до жодного військового блоку, проте її позиція щодо цієї війни фактично збігається з позицією західних держав.

Друга складність пов'язана з незалежністю рішень держави, чиї безпекові та економічні інтереси залежать від різних центрів сили. Індія, на відміну від Швейцарії, не має юридично закріпленого нейтрального статусу і проводить політику «стратегічної автономії». Уряд Н. Моді розвиває партнерство одночасно зі США, Росією, Японією, Великою Британією та іншими державами (так звана багатовекторність, англ. multi-alignment). Індія так і не засудила публічно російське вторгнення в Україну, оскільки значною мірою залежить від російського озброєння і побоюється подальшого зближення Москви з Пекіном (6). Тож індійський «нейтралітет» є радше способом зберегти доступ до російської зброї, ніж принциповою позицією невтручання, а залежність від одного постачальника обмежує саму свободу вибору, яку ця політика мала б гарантувати.

Третя складність стосується гарантій безпеки. А. О. Дирда зазначає, що нейтральний статус залишається дієвим інструментом зовнішньої політики в умовах нестабільної міжнародної системи і може бути корисним для держав, які перебувають на етапі геополітичної ідентифікації (2, с. 54). Водночас такий статус обмежує державу у співпраці з іншими учасниками міжнародних відносин: вона не може брати участь у збройних конфліктах і структурах колективної оборони (4, с. 77). Отже, нейтральна держава має розраховувати насамперед на власні сили, і саме тут, на наш погляд, найслабше місце нейтралітету.

Четверта складність полягає в тому, що загострення міжнародного протистояння може змусити державу відмовитися від нейтралітету. Найвиразніше це видно на прикладі Фінляндії та Швеції, які після вторгнення Росії в Україну у 2022 році подали заявки на вступ до НАТО (5). Швеція дотримувалася політики позаблоковості та нейтралітету найдовше. Після Другої світової війни і впродовж холодної війни прем'єр-міністр Т. Ерландер

і міністр закордонних справ Е. Унден неодноразово заявляли в Риксдагу про позаблоковий курс країни, а шведські політики загалом уникали різких заяв щодо чутливих міжнародних питань. Утім, Швеція брала участь у миротворчих операціях і виступала посередником у низці конфліктів (1, с. 24–25). Слабкість такої моделі проявилася у 2013 році, коли два російські бомбардувальники відпрацювали імітацію удару по об'єктах у районі Стокгольма: шведські ВПС не підняли винищувачі, і на порушення відреагували літаки НАТО (1, с. 48). Нейтралітет Фінляндії мав інше походження: це був вимушений компроміс, сформований під тиском Радянського Союзу в роки холодної війни. До 2022 року Фінляндія залишалася єдиною державою – членом ЄС, яка межує з Росією і не входить до НАТО, а вже у 2010-х роках фінське керівництво визнавало, що безпекова ситуація в регіоні погіршується через дії Росії (1, с. 47). Повномасштабне вторгнення Росії в Україну переконало обидві держави, що власних оборонних можливостей недостатньо: Фінляндія вступила до НАТО у квітні 2023 року, Швеція – у березні 2024 року.

Попри ці проблеми, ми не вважаємо, що від нейтралітету слід відмовитися зовсім; доцільніше переглянути підходи до його тлумачення та реалізації. Нейтральна держава може зберегти свій статус лише за умови гнучкої зовнішньої політики, сильної економіки та достатньої обороноздатності. Значна частина відповідальності лежить і на міжнародних організаціях: їм варто швидше реагувати на дипломатичні кризи й створювати переговорні майданчики для держав із різними військово-політичними інтересами. Крім того, потрібні дієвіші механізми виконання зобов'язань щодо поваги до суверенітету й територіальної цілісності держав, зокрема посилення контролю за виконанням міжнародних рішень. Одним із можливих кроків могло б стати політичне зобов'язання постійних членів Ради Безпеки ООН не застосовувати право вето у випадках очевидної агресії.

Отже, ефективність нейтралітету залежить від геополітичних умов і від здатності держави пристосовуватися до змін. Нейтральний статус не гарантує

безпеки, особливо коли окремі держави нехтують міжнародним правом. Повністю дистанціюватися від міжнародних процесів в умовах глобальної нестабільності неможливо, однак нейтралітет може залишатися допоміжним інструментом захисту національних інтересів за умови, що держава спроможна себе захистити.

Список використаних джерел:

1. Васильєва, Д.Р. (2023). Євроатлантична інтеграція Фінляндії та Швеції: особливості та перспективи. Отримано з Національний університет "Острозька академія": https://theses.oa.edu.ua/DATA/12653/%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%94%D0%B2%D0%B0%20%D0%94.%D0%A0.pdf
2. Верма, Р. (2023). Прагнення Індії до безпеки та її нейтралітету в російсько-українській війні. *Круглий стіл,* с. 14-26. doi:https://doi.org/10.1080/00358533.2023.2165304
3. Дирда, А.О. (2015). Особливості формування нейтралітету у зовнішній політиці європейських країн. *Актуальні проблеми міжнародних відносин, 1(125),* с. 53-66. doi:https://doi.org/10.17721/apmv.2015.125.1.53-66
4. Саволайнен. А. (2024). Threat Mechanisms: How Finland and Sweden Abandoned Non-Alignment. *Comparative Strategy*, 43(2), с. 87-103. doi:https://doi.org/10.1080/01495933.2024.2317237
5. Ткачук, І.М. (2013). Міжнародні правові аспекти інституту нейтралітету. *Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П. Є. Казанського:* матеріали четвертої міжнародної наукової конференції (с. 560-563). Фенікс. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b4daa8da-2e1f-424c-be4e-3e2f8ae0c280/content
6. Шелпа, П. (2019). Особливості формування та еволюції концепції нейтралітету у зовнішній політиці європейських держав. *Актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики:* збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (с 77-81). URL: https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/9/16/paragraphs/806/zbirnykmaterialiv3.pdf

Ключові слова: *нейтралітет, глобальне протистояння, колективна оборона, геополітична ідентифікація, зовнішня політика.*

Keywords: *neutrality, global confrontation, collective defense, geopolitical identification, foreign policy.*

Дар'я Шкробот-Котлярова
здобувачка вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса
Анна Ковальська
здобувачка вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.і.н., проф. Кормич Л.І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЗАХИСТ ПРАВ КРИМСЬКИХ ТАТАР ЯК ЧИННИК МІЖНАРОДНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ В ЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ

У сучасних міжнародних відносинах питання захисту прав людини дедалі частіше розглядається не лише як гуманітарна проблема, а і як один із ключових чинників забезпечення міжнародної безпеки. Особливого значення ця проблематика набуває в умовах збройних конфліктів та окупації територій, коли порушення прав окремих соціальних і етнічних груп може спричиняти тривалі політичні та безпекові наслідки. Саме до таких питань належить проблема захисту прав кримських татар, становище яких після окупації Криму у 2014 році стало предметом уваги міжнародних організацій та правозахисних інституцій (2; 3).

Кримські татари є корінним народом України, історично пов'язаним із територією Кримського півострова. Вони мають власну мову, культуру, традиції та форми політичного представництва. Важливе значення для розуміння їхнього правового статусу має дослідження Б. В. Бабіна, який обґрунтовує необхідність спеціального правового захисту корінних народів як

окремого суб’єкта конституційно-правових відносин (1). Визнання кримських татар корінним народом відповідає сучасним міжнародним стандартам, закріпленим у документах Організації Об’єднаних Націй щодо прав корінних народів.

Після початку окупації Криму міжнародні організації почали систематично фіксувати випадки порушення прав кримських татар. Зокрема, мова йде про незаконні обшуки, політично мотивовані переслідування, обмеження свободи слова, свободи мирних зібрань та свободи об’єднань (2; 3; 5). Особливе занепокоєння викликала заборона діяльності Меджлісу кримськотатарського народу, який є традиційним представницьким органом кримських татар (2; 7).

Доповіді міжнародних організацій свідчать про те, що саме представники кримськотатарської спільноти стали однією з найбільш вразливих груп населення на тимчасово окупованому півострові. У звітах ОБСЄ наголошується, що після окупації значно погіршився стан дотримання фундаментальних прав і свобод, а найбільшого тиску зазнали громадяни, які підтримували територіальну цілісність України, серед яких значну частину становили кримські татари (5).

Проблема захисту прав кримських татар має не лише гуманітарний, але й політичний вимір. Правове становище корінного народу безпосередньо пов’язане з питаннями легітимності політичної влади, дотримання міжнародного права та функціонування механізмів міжнародної безпеки. Систематичне порушення прав корінного населення демонструє нехтування базовими принципами міжнародного правопорядку та створює небезпечні прецеденти для інших регіонів світу (4).

Особливої актуальності це питання набуває в контексті безпеки Чорноморського регіону. Геополітичне положення Кримського півострова визначає його стратегічне значення не лише для України, а й для всієї системи міжнародних відносин у Східній Європі. Контроль над Кримом значною мірою впливає на військово-політичний баланс у Чорному морі. Саме тому

порушення прав кримських татар слід розглядати як один із проявів ширших процесів мілітаризації півострова та трансформації безпекового середовища в регіоні (3; 5).

У цьому контексті важливу роль відіграють міжнародні організації. Організація Об’єднаних Націй регулярно публікує звіти про стан прав людини в окупованому Криму та закликає до дотримання міжнародного гуманітарного права (3). Рада Європи у своїх доповідях наголошує на необхідності припинення переслідувань кримськотатарських активістів, скасування заборони Меджлісу та забезпечення свободи культурного й політичного самовираження кримських татар (2; 7).

Важливим механізмом міжнародного захисту є також використання судових інструментів. У справі «Україна проти Російської Федерації» Міжнародний суд ООН розглядав питання дискримінації кримських татар у контексті застосування Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (6). Такі механізми мають не лише юридичне, але й політичне значення, оскільки сприяють привернення уваги міжнародної спільноти до порушень прав людини та формують підґрунтя для притягнення винних до відповідальності.

Значення кримських татар для майбутнього розвитку Криму важко переоцінити. Протягом останніх десятиліть саме кримськотатарський народ послідовно підтримував демократичні цінності, принципи територіальної цілісності України та інтеграцію до європейського політичного простору. Тому забезпечення їхніх прав виступає важливою складовою майбутньої реінтеграції Криму та відновлення демократичного врядування на півострові (2).

Необхідно також враховувати, що сучасна концепція міжнародної безпеки дедалі більше базується на принципі людської безпеки, який передбачає захист особистості, громади та соціальних груп від дискримінації, насильства та політичного переслідування. У цьому розумінні права кримських татар перетворюються на важливий складник ширшої системи

колективної безпеки в Європі. Ігнорування цих прав створює передумови для подальшої дестабілізації регіону, тоді як їх ефективний захист сприятиме зміцненню миру та розвитку міжнародного співробітництва (2; 3; 4).

Проблематика кримськотатарського народу також є показником спроможності міжнародних інституцій реагувати на порушення прав людини в умовах сучасних конфліктів. Від ефективності міжнародно-правових механізмів залежить не лише становище кримських татар, а й авторитет міжнародного права загалом. Саме тому питання захисту їхніх прав виходить за межі внутрішньоукраїнської проблематики та стає важливим елементом глобального безпекового порядку (4; 6).

Таким чином, дотримання прав кримських татар виступає важливою передумовою стабілізації Чорноморського регіону. Захист прав корінного народу, забезпечення його політичного представництва, збереження культурної ідентичності та реалізація міжнародних гарантій прав людини сприятимуть як відновленню справедливості, так і зміцненню міжнародної безпеки в цілому (2; 3; 7).

Отже, захист прав кримських татар є важливим чинником забезпечення міжнародної стабільності та безпеки в Чорноморському регіоні. Порушення прав корінного народу в умовах окупації Криму має не лише гуманітарні, але й політичні та безпекові наслідки. Аналіз документів ООН, ОБСЄ, Ради Європи та Міжнародного суду ООН свідчить про системний характер обмежень прав кримських татар та необхідність посилення міжнародних механізмів їх захисту (2–7). Відновлення та гарантування прав кримськотатарського народу має стати важливою складовою процесів деокупації Криму, відновлення міжнародного правопорядку та забезпечення стабільності у Чорноморському регіоні.

Список використаних джерел:

1. Бабін, Б. В. (2005). Конституційно-правовий статус корінних народів України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса : Одеська національна юридична академія. 20 с.

2. Crimean Tatars' Struggle for Human Rights. Council of Europe. Strasbourg, 2023. URL: https://rm.coe.int/report-on-crimean-tatars-by-dunja-mijatovic-commissioner-for-human-

rig/1680aaeb4b (дата звернення: 13.10.2026).

3. Ten Years of Occupation by the Russian Federation: Human Rights in the Autonomous Republic of Crimea and the City of Sevastopol, Ukraine. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. 2024. URL: https://ukraine.ohchr.org/en/reports/crimea-and-occupied-territory (дата звернення: 13.10.2026).

4. Human Rights Violations Committed against Crimean Tatars in Crimea : Resolution 2387 (2021). Parliamentary Assembly of the Council of Europe. URL: https://pace.coe.int/en/files/29360/html (дата звернення: 13.10.2026).

5. Human Rights Assessment Mission on Crimea. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights. Warsaw, 2015. URL: https://odihr.osce.org/odihr/182526 (дата звернення: 13.10.2026).

6. Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russian Federation). International Court of Justice. URL: https://www.icj-cij.org/case/166 (дата звернення: 13.10.2026).

7. Secretary General's Report on the Human Rights Situation in Crimea. Council of Europe. 2022. URL: https://www.coe.int/en/web/portal/-/secretary-general-s-report-on-the-human-rights-situation-in-crimea-committee-of-ministers-gravely-concerned (дата звернення: 13.10.2026).

Ключові слова: *кримські татари; міжнародна безпека; Чорноморський регіон; права людини; корінні народи.*

Keywords: *Crimean Tatars; international security; Black Sea region; human rights; indigenous peoples.*

IV СЕКЦІЯ
ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ І НОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПОЛІТИКИ ТА УПРАВЛІННЯ

Алієв Руслан Різван огли
здобувач вищої освіти 2-го курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія
м. Одеса

Науковий керівник: к.ю.н. Квасніцька О.О.
Національний університет «Одеська юридична академія

Е-ВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІНІМІЗАЦІЇ КОРУПЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ)

Процеси трансформації публічного управління в Україні супроводжуються активним упровадженням цифрових технологій в усі сфери взаємодії держави, органів місцевого самоврядування. Попри затяжну Війну за Незалежність України в українському законодавстві та науці не припиняється дослідження та удосконалення сучасної моделі публічного управління в органах місцевого самоврядування.

З прийняттям Закону України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг») були введені правові термінами «електронні публічні послуги», «цифровізація», «електронна взаємодія» та «електронна демократія», що в свою чергу наповнило базовий зміст терміну «публічне управління та дозволило отримати нову філософію управління, як врядування (координації та співпраці), що є відмінною від адміністративно-командної системи.

Сфера містобудування та земельних відносин історично належить до найбільш вразливих щодо вчинення корупційних правопорушень на рівні територіальних громад. Опосередкованість процедур, наявність значного дискреційного розсуду посадових осіб, непрозорість ухвалення рішень щодо зміни цільового призначення земель, функціонального використання територій, видачі містобудівних умов та обмежень, дозвільних документів, а також відсутність відкритого доступу до картографічних матеріалів тривалий час створювали умови для зловживань та виникнення системної корупційної ренти.

На корупційну складову у сфері забудови наголошувала в своїх дослідження Квасніцька О.О. «коли замовником виступає суб'єкт зі статусом силових та воєнізованих структур, прослідковується, що доступ до будівельних замовлень силових та воєнізованих структур може отримати обмежена кількість будівельних компаній, які, очевидно, повинні мати кредит довіри (репутаційна складова), наявність успішно виконаних раніше будівельних робіт і ресурси, необхідні для успішного та своєчасного виконання замовлення державного органу. Саме тому одним з першим корупційних ризиків може бути корупція при отриманні відповідного державного замовлення. Так, деякі посадовці органів державної влади чи органів місцевого самоврядування здатні створювати фіктивні будівельні компанії та незаконно присуджувати перемогу у тендерах їм, або ж напряму, навіть без конкурсів, заключати договори на будівництво з такими фіктивними компаніями» (1, с. 7). Між тим, для мінімізації корупції у діяльності органів місцевого самоврядування варто говорити не тільки про електронне врядуванні при забудові територій, але й при плануванні, оскільки саме на етапі планування закладаються фундаментальні правові та просторові рішення, що визначають вектор розвитку міських територій і встановлюють «правила гри» для всіх учасників ринку.

Корупційні ризики на етапі просторового планування (під час розробки та затвердження Генерального плану, Історико-архітектурно-опорного плану,

Плану зонування території, Детальних планів територій – ДПТ) є найбільш прихованими, але водночас найбільш масштабними за своїми наслідками. Саме при плануванні, як напрямку містобудівної діяльності органів місцевого самоврядування найчастіше відбувається тіньова зміна функціонального призначення земель: наприклад, переведення рекреаційних зон, зелених насаджень, прибережних територій чи земель історико-культурного призначення у категорію земель для комерційної житлової забудови. Якщо такі зміни ухвалюються кулуарно та закріплюються у містобудівній документації, подальша видача дозвільних документів на забудову формально виглядає «цілком законною», оскільки спирається на вже викривлений нормативний акт місцевого рівня. Таким чином, корупційна схема легалізується ще до моменту закладання фундаменту.

У цьому контексті електронне врядування виступає не лише технологічним інструментом модернізації управлінських процесів, а й фундаментальним правовим та адміністративним запобіжником. Цифровізація забезпечує перехід від суб'єктивного ухвалення рішень до автоматизованого, нормативно детермінованого та публічно підзвітного алгоритму. І тут слід враховувати міждисциплінарний підхід, що поєднує теорію публічного управління, норми адміністративного та будівельного права, а також сучасні інформаційно-комунікаційні технології, що дозволить комплексно оцінити ефективність цифрових інструментів у діяльності органів місцевого самоврядування на прикладі Одеської міської ради.

Теоретико-правові та управлінські засади запобігання корупції шляхом розвитку електронного врядування розглядалися у працях Главанчук О.Г., Ковальчук В.Г. та інших. Дослідженням корупційних ризиків у сфері будівництва присвячено праці вітчизняних фахівців у галузі господарського права Добровольської В.В., Квасніцької О.О., Апанасенко К.І. та інших. Водночас динамічний розвиток законодавства та впровадження нових загальнодержавних платформ (зокрема Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва) зумовлюють необхідність безперервного моніторингу

їхньої імплементації на рівні конкретних органів місцевого самоврядування.

Правове регулювання е-врядування у сфері містобудування Україні формується за рахунок рамкових (загальних для всіх сфер цифрової держави) та профільних (що регулюють виключно просторове планування та забудову) нормативно правових актів. Рамкові нормативно-правові акти формують базовий правовий простір для функціонування електронної демократії, надання е-послуг та відкритості даних. У контексті нашого дослідження це Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг», Закон України «Про публічні електронні реєстри», Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг». Спеціалізоване законодавство деталізує впровадження цифрових інструментів безпосередньо в корупціогенну сферу розподілу земель та їх забудову, а саме: Закони України «Про регулювання містобудівної діяльності» , «Про національну інфраструктуру геопросторових даних»; Постанови Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 р. № 681 «Деякі питання забезпечення функціонування Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва»; від 25 травня 2011 р. № 559 «Про містобудівний кадастр»; від 9 червня 2021 р. № 632 «Про затвердження Порядку функціонування національної інфраструктури геопросторових даних». Саме синергія цих двох рівнів правового регулювання створює інституційні передумови для звуження дискреційних повноважень посадових осіб місцевого самоврядування та ефективної мінімізації корупційних ризиків.

Аналіз практичного стану впровадження інструментів цифровізації в Одесі демонструє наявність як позитивних зрушень, так і системних інституційно-правових проблем. Зокрема, функціонування Публічної кадастрової карти України Одеської міської ради є важливим кроком до відкритості (хоча на час повномасштабного вторгнення, доступ до неї обмежений). На платформі розміщена містобудівна документація, а саме: *Генеральний план, План зонування території (зонінг) та окремі Детальні*

плани територій (ДПТ) (2). Цифровий шар історико-архітектурного опорного плану та меж комплексних охоронних зон часто є неповним, не завжди синхронізується в режимі реального часу з державними реєстрами та не містить вичерпної інтерактивної інформації про чинні охоронні договори чи видані паспорти опорядження фасадів. Така фрагментарність цифрових даних створює прогалини, які використовуються для легалізації незаконної забудови в історичних ареалах під виглядом «реставрації» чи «реконструкції».

Проте ключовою інституційною та антикорупційною проблемою залишається формальний підхід до оприлюднення: значна частина містобудівної документації публікується у вигляді сканованих PDF-копій, а не у форматі машиночитних векторних геоданих. Це унеможливлює точний автоматизований аналіз меж ділянок, повноцінну інтеграцію з ЄДЕССБ та залишає посадовцям широкий дискреційний простір для суб'єктивного трактування ліній обмежень при видачі містобудівних умов та обмежень.

Особливим корупціогенним фактором на місцевому рівні залишається низький рівень цифровізації роботи колегіальних та дорадчих органів – *архітектурно-містобудівної ради, профільних координаційних та консультативних рад* (наприклад, з питань охорони культурної спадщини). Відповідно до законодавства, ці органи покликані забезпечувати незалежну фахову експертизу, фасилітацію інтересів громади та професійний контроль за містобудівними процесами. Натомість, в умовах відсутності обов'язкових цифрових інструментів відкритості, вони де-факто перетворюються на «чорні скриньки» для кулуарної легалізації комерційних інтересів забудовників: відсутність *відеотрансляцій засідань, єдиного електронного простору, порядку денного, протоколів та висновків таких дорадчих органів*, де б кожен об'єкт будівництва мав цифровий «слід» залишається в Одеській міській раді закритими. Інтегровані електронні протоколи засідань, висновки залучених експертів, результати поіменних голосувань та стенограми не прив'язані до конкретних об'єктів на геопорталі. Процес обговорення та погодження проєктів здебільшого залишається поза межами зручного громадського

трекінгу, що дозволяє легалізувати сумнівні містобудівні наміри, розмиваючи відповідальність посадових осіб.

У сфері підготовки управлінських рішень інструменти е-врядування також впроваджені неповноцінно. Хоча проєкти *регуляторних актів* (зокрема щодо правил благоустрою чи розміщення тимчасових споруд) публікуються на офіційному сайті Одеської міської ради (3), але на даній платформі відсутній зручний електронний доступ до їхніх невід'ємних графічних додатків (схем, мап), що зводить нанівець саму суть прозорості та ускладнює проведення якісних електронних консультацій з громадськістю.

Таким чином, електронне врядування в Одеській міській раді у сфері містобудування та просторового планування наразі перебуває на етапі «гібридної цифровізації». Електронні платформи існують, проте наповнюються даними, які залишають можливості для адміністративного розсуду. Для ефективної мінімізації корупційних ризиків необхідно перейти від декларативного інформування до створення повноцінної інтероперабельної екосистеми: стовідсоткової векторизації геопросторових даних, глибокої інтеграції міських кадастрів з ЄДЕССБ та переведення всього циклу роботи регуляторних і дорадчих органів у публічний машиночитний електронний формат.

Список використаних джерел:

1. Квасніцька, О., Білошкурський, М. (2025). Корупційні ризики при будівництві на замовлення силових та воєнізованих структур: ідентифікація та шляхи мінімізації. Соціальний розвиток: економічні та правові питання. № 9. URL: https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel/article/view/398
2. Відкритті дані. URL: https://omr.gov.ua/ua/city/departments/uag/open-data/
3. Регуляторна політики. URL: https://omr.gov.ua/ua/open-city/policy/

Ключові слова: *електронне врядування, містобудівна діяльність, корупційні ризики, публічне управління, ЄДЕССБ, Одеська міська рада.*

Keywords: *e-governance, urban planning, corruption risks, public administration, USESCS, Odesa City Council.*

Соф'я Бикова
здобувачка вищої освіти 2 курсу
спеціальність «Міжнародне право»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м.Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кормич Б.А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ І ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕЖІ ПЕРЕВІРКИ ЕЛЕКТРОННИХ ПРИСТРОЇВ НА КОРДОНІ

Смартфони, планшети й ноутбуки стали носіями значного масиву персональної інформації: листування, фотографій, документів, історії пошуку та інших даних, що характеризують приватне життя людини. Тому їх перевірка під час перетину кордону має інший масштаб втручання, ніж звичайний огляд фізичних речей. При цьому особливістю подібних оглядів на кордоні юридичні гарантії від подібного втручання суттєво зменшені, адже право на приватність суттєво поступається першочерговому інтересу держави щодо захисту своєї територіальної цілісності (5). Актуальність теми полягає в необхідності визначити межу між законними контрольними повноваженнями держави та захистом приватності особи.

Стаття 8 Європейської конвенції з прав людини гарантує кожному право на повагу до приватного і сімейного життя та кореспонденції. Втручання публічної влади допускається лише за умови, що воно передбачене законом і є необхідним у демократичному суспільстві для досягнення однієї з легітимних цілей, визначених Конвенцією (1, ст. 8). Подібний підхід закріплено у статті 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, яка забороняє свавільне або незаконне втручання в приватність і кореспонденцію та вимагає правового захисту від такого втручання (2, ст. 17

Специфіка електронного пристрою полягає в обсязі та різнорідності даних, які він може містити. У звіті Управління Уповноваженого з питань приватності Канади зазначено, що цифрові пристрої можуть містити повідомлення, фотографії, відео, документи, а також відомості про фінансові та інші аспекти особистого життя. Автори звіту наголошують, що перевірка таких пристроїв створює значний ризик для приватності (4, п. 2-3). Це означає, що огляд телефона не варто автоматично прирівнювати до перевірки звичайного предмета багажу: потенційний обсяг інформації та наслідки її перегляду істотно відрізняються.

Особливо важливим є розмежування даних, фізично збережених на пристрої, та інформації, до якої можна отримати доступ через мережу. У канадському звіті розглянуто випадки, коли під час перевірки пристроїв доступ здійснювався до соціальних мереж та онлайн-банкінгу. У зв'язку з цим автори підкреслили значення вимкнення мережевого з'єднання перед оглядом, щоб обмежити перевірку даними, які зберігаються безпосередньо на пристрої (4, п.5-6). У звіті також вказано на проблеми з документуванням підстав перевірки, переліку переглянутих даних та причин доступу до відповідних розділів пристрою (4, п. 9-12). Ці висновки демонструють практичну потребу в чітких межах і належній фіксації дій посадових осіб.

Митно-правову основу для оцінювання таких дій дає Переглянута Кіотська конвенція. Її Загальний додаток, розділ 6 (стандарти 6.3-6.5), пов'язує митний контроль із використанням управління ризиками та аналізу ризиків для визначення осіб і товарів, які підлягають перевірці, а також обсягу такої перевірки (3). Хоча ці положення не встановлюють окремих детальних правил для огляду смартфонів, вони дають важливий орієнтир: контроль має спиратися на оцінювання ризику, а його обсяг не повинен визначатися довільно. У контексті цифрових пристроїв це підтримує підхід, за якого мета митної перевірки та конкретні ознаки ризику мають бути пов'язані з інформацією, до якої посадова особа отримує доступ.

Додатковий порівняльний матеріал містить концепція Border Search

Exception, розглянута Дослідницькою службою Конгресу США. В американському праві прикордонні перевірки традиційно допускаються з ширшими повноваженнями, ніж обшуки всередині країни, оскільки держава має значний інтерес у контролі осіб і предметів, що перетинають кордон. Водночас межі таких повноважень залишаються предметом правової оцінки. У звіті зазначено, що суди загалом допускають обмежені ручні перевірки електронних пристроїв без ордера чи індивідуалізованої підозри, проте підходи до більш глибоких криміналістичних перевірок різняться (6, 45-49). Ця концепція не є універсальною нормою міжнародного права і не може автоматично переноситися на інші правові системи, однак вона наочно показує проблему визначення допустимого рівня втручання.

На підставі розглянутих джерел можна виокремити кілька критеріїв оцінки перевірки електронного пристрою: наявність правової підстави; легітимна мета, пов’язана з митним контролем; обмеження обсягу перегляду цією метою; розрізнення локально збережених даних і віддаленого доступу; документування підстав, обсягу та результатів перевірки. Ці критерії є аналітичними висновками з використаних матеріалів, а не дослівним переліком вимог одного з документів.

Перевірка електронних пристроїв на кордоні перебуває на перетині митних повноважень і права на приватність. Стаття 8 Європейської конвенції та стаття 17 Міжнародного пакту встановлюють загальні гарантії від незаконного або свавільного втручання, а Переглянута Кіотська конвенція орієнтує митні органи на ризик-орієнтований контроль. Канадський звіт і матеріал Конгресової дослідницької служби показують, що цифровий огляд потребує особливої уваги до обсягу доступу, підстав перевірки та її документування. Тому належний баланс полягає не у відмові від митного контролю, а в забезпеченні його законності, цільового характеру, пропорційності та підзвітності.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) :

Конвенція; Рада Європи від 04.11.1950. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_004 (дата звернення: 10.10.2026).

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Пакт; ООН від 16.12.1966. Ст. 17. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_043 (дата звернення: 10.10.2026).

3. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) : Конвенція; Рада митного співробітництва від 18.05.1973. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_643 (дата звернення: 10.10.2026).

4. Office of the Privacy Commissioner of Canada. Crossing the line? The CBSA's examination of digital devices at the border. 21.10.2019. URL: https://www.priv.gc.ca/en/opc-actions-and-decisions/investigations/investigations-into-federal-institutions/2018-19/pa_20191021_cbsa/ (дата звернення: 10.10.2026).

5. Silverberg, S. (2025). Learning How to Navigate Digital Device Searches at the US Border. Bloomberg Law. August 26. URL: https://news.bloomberglaw.com/us-law-week/learning-how-to-navigate-digital-device-searches-at-the-us-border

6. Smith, H.R., Santamaria, K.Y. (2020). Searches and Seizures at the Border and the Fourth Amendment. Congressional Research Service. 12.11.2020. Report No. R46601. URL: https://www.congress.gov/crs_external_products/R/PDF/R46601/R46601.2.pdf (дата звернення: 10.10.2026).

Ключові слова: *митний контроль, право на приватність, електронні пристрої, прикордонний обшук, управління ризиками, персональні дані.*

Keywords: *customs control, right to privacy, electronic devices, border search, risk management, personal data.*

Анастасія Бойко-Смірнова
здобувачка вищої освіти 1-го курсу
спеціальність «Міжнародне право»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Каретна О. О.
Національний Університет «Одеська юридична академія»

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОЇ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ

На сьогоднішній день стрімкий розвиток технологій, що змінює міжнародні відносини та традиційні підходи до ведення зовнішньої політики, активно впроваджується та використовується в дипломатії. Дипломатична діяльність, що тривалий час спиралася на протокольні процедури, переговори й паперовий документообіг, поступово адаптується до цифрового середовища. На цьому тлі, ШІ виходить за рамки допоміжного інструмента обробки даних і дедалі частіше використовується для аналітичної підтримки зовнішньополітичних рішень.

Актуальність теми зумовлена зростанням інтересу держав до використання ШІ у роботі зовнішньополітичних відомств. Водночас їх упровадження порушує питання правового регулювання, захисту і дотримання етичних принципів.

В Акті про штучний інтелект ЄС визначається система ШІ як: «програмне забезпечення, яке розроблено з використанням одного або кількох методів і підходів та для заданого людиною набору визначених цілей, що здатне генерувати результати, такі як контент, прогнози, рекомендації, або рішення, що впливають на середовища, з якими вони взаємодіють». В даному Акті визначається можливість постійного глибокого навчання ШІ; підходи, що ґрунтуються на логічних висновках та знаннях, наприклад, індуктивне логічне

програмування; статистичні підходи, методи пошуку та оптимізації. А також ставиться обмеження, що саме людина керує алгоритмами через формулювання цілей. Виходячи з цієї характеристики ШІ активно впроваджується в роботі дипломатичних установ.

Міністерства закордонних справ мають дуже широкий спектр обов'язків: збирання, систематизація, аналіз великих обсягів інформації і документів, консульські послуги громадянам з міграційних питань та загальні зв'язки з громадськістю за допомогою соціальних мереж. Технології ШІ переймають на себе значний обсяг роботи. У питанні обробки інформації ШІ може бути корисним завдяки його здатності швидко опрацьовувати масивну кількість даних (Big Data), знаходити закономірності та узагальнювати відомості з різних джерел.

Через веб-сайти або соціальні мережі чат-боти імітують консультантів, надаючи інформаційну підтримку та відповідаючи на поставлені питання користувачів. З метою надання консультацій щодо законодавства, ще в 2022 році консульство Греції в Словаччині на своєму веб-сайті запустило чат-бот грецькою та англійською мовами. Водночас зараз подібні чат-боти використовують чи не всі консульства світу.

Також широкий спектр текстів, які пишуть дипломати: від офіційних документів до внутрішньовідомчого листування. З цим завдання дипломатам допомогла американська компанія OpenAI, що представила свою розробку Chat GPT в 2023 р., і тепер завдання генерації текстів, яким раніше займалися виключно люди, стала набагато простішим та займає значно менше часу.

Ще одним із напрямків такого застосування ШІ є моніторинг медіапростору та аналіз суспільних настроїв у країнах дипломатичних представництв. За допомогою алгоритмів аналізу повідомлень із соціальних мереж та онлайн-медіа, відстежуються зміни в публічних дискусіях і виявляються ознаки скоординованої інформаційної активності(4, с. 15141; 9). Отримані результати допомагають дипломатам помічати ранні ознаки потенційних криз. Однак ці технології не забезпечують прогнозування

міжнародних подій, а їхні висновки потребують критичної оцінки та перевірки фахівцями (7).

Вплив цифрового інформаційного простору на дипломатичну діяльність простежується і на прикладі Європейської служби зовнішніх справ ЄС. У дослідженні Hedling (2021) розглянуто, як протидія цифрової дезінформації сприяла трансформації дипломатичних практик, розвиток стратегічних комунікацій і підходи до взаємодії з різними аудиторіями. Цей досвід показує, що цифрові зміни потребують не лише нових технологічних засобів, а й адаптації професійних методів комунікації до сучасних умов (6, с. 841-859).

Інший приклад застосування ШІ у зовнішньополітичній діяльності це цифрові аватари, для поширення офіційної інформації. У травні 2024 року Міністерство закордонних справ України представило Вікторію ШІ – цифрову представницю з консульських питань, створену за допомогою технологій штучного інтелекту для інформування громадськості та ЗМІ про діяльність консульської служби, зокрема захист прав та інтересів громадян України за кордоном і реагування на інциденти та надзвичайні ситуації (1, 11). Водночас Вікторія ШІ не є цифровим послом і не замінює офіційного речника МЗС, а слугує додатковим каналом комунікації.

Використання цифрової представниці Вікторії ШІ продемонструвало потенційні переваги застосування штучного інтелекту в дипломатичній комунікації, зокрема і різними мовами включно. Наприклад, цифровий аватар допомагає швидко поширювати підготовлені офіційні повідомлення без необхідності що разу залучати речника до запису відеозвернень. Як зазначив Дмитро Кулеба, однією з основних цілей упровадження Вікторії ШІ було заощадження часу й ресурсів відомства завдяки автоматизації частини рутинних завдань. Ця ініціатива стала складовою ширшого курсу МЗС на системне впровадження технологій штучного інтелекту в умовах воєнного часу (11). У ширшому контексті цифрової дипломатії подібні рішення розглядаються як додатковий інструмент публічної комунікації держави та потенційний елемент її цифрової «м’якої сили» (Soft Power) (8, с. 63-79).

Яскравим прикладом впливу технологічних змін на державну комунікацію є наказ адміністрації президента США Дональда Трампа застосовувати термін «Super Intelligence» (SI) замість «Artificial Intelligence» (AI) в офіційних документах і комунікаціях виконавчої влади. Такий виконавчий наказ №14434 було підписано 29 вересня 2026 року (10).

Проте поширення ШІ та цифрових аватарів у дипломатичній практиці не лише розширює комунікаційні можливості, а й посилює наявні ризики для інформаційної та кібербезпеки. Одним із таких ризиків є діпфейки (deepfakes) – реалістичні синтетичні або змінені за допомогою ШІ аудіо- й відеоматеріали, що можуть імітувати висловлювання політичних лідерів та інших офіційних осіб. У міжнародних конфліктах їх можуть використовувати для поширення сфальсифікованих заяв або наказів, створення плутанини й підриву довіри до офіційних повідомлень (3). Інші загрози пов'язані з безпекою самих систем ШІ: зловмисні запити, маніпуляції вхідними даними або даними навчання можуть впливати на роботу систем, а в окремих випадках створювати ризик розкриття конфіденційної інформації (2, с. 10-11, 35). Тому використання ШІ для дипломатичної аналітики потребує належних заходів кіберзахисту та збереження людського нагляду. Крім того, Регламент Європейського Союзу про штучний інтелект передбачає ефективний людський нагляд за системами, віднесеними до категорії високого ризику (5, ст. 14, с. 60).

Підсумовуючи можна сказати, що ШІ стає важливим інструментом сучасної цифрової дипломатії, розширюючи можливості аналізу і моніторингу інформації, та здійснення стратегічних комунікацій. Використання цифрових аватарів, демонструє нові підходи до поширення інформації та взаємодії з медіа. Попри це, підвищуються ризики діпфейків, кіберзагроз, маніпулюванням інформацією та необхідність збереження людського контролю за використанням ШІ. Це зумовлює потребу в поєднанні технологічних інновацій із належними механізмами безпеки, розробці необхідного рівня програмного забезпечення яке буде направлене на захист

від кібератак, та від викрадення особистих даних громадян, та держави в цілому. З іншого боку такий швидкий темп впровадження ШІ потребує більш ширшого розроблення законодавчих актів, які будуть врегульовувати межі розробок та відповідальність за їх впровадження та чинне використання.

Список використаних джерел:

1. Agence France-Presse. (2024, May 3). Ukraine unveils AI-generated foreign ministry spokesperson. *The Guardian.* https://www.theguardian.com/technology/article/2024/may/03/ukraine-ai-foreign-ministry-spokesperson

2. Autio, C., Schwartz, R., Dunietz, J., Jain, S., Stanley, M., Tabassi, E., Hall, P. & Roberts, K. (2024). *Artificial intelligence risk management framework: Generative artificial intelligence profile* (NIST AI 600-1). National Institute of Standards and Technology. https://www.nist.gov/publications/artificial-intelligence-risk-management-framework-generative-artificial-intelligence

3. Byman, D. L., Gao, C., Meserole, C. & Subrahmanian, V. S. (2023, January). *Deepfakes and international conflict*. Brookings Institution. https://www.brookings.edu/articles/deepfakes-and-international-conflict/

4. Cartwright, B., Frank, R., Weir, G. & Padda, K. (2022). Detecting and responding to hostile disinformation activities on social media using machine learning and deep neural networks. *Neural Computing and Applications*, 34, 15141. https://doi.org/10.1007/s00521-022-07296-0

5. European Parliament and Council of the European Union. (2024). Regulation (EU) 2024/1689 of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). *Official Journal of the European Union.* https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng

6. Hedling, E. (2021). Transforming practices of diplomacy: The European External Action Service and digital disinformation. *International Affairs*, 97(3), 841–859. https://doi.org/10.1093/ia/iiab035

7. Kacziba, P. & Urbanovics, A. (2026). Managing foreign policy complexity under polycrisis: Conceptualising the opportunities and risks of artificial intelligence. *Frontiers in Political Science, 8,* Article 1901113. https://doi.org/10.3389/fpos.2026.1901113

8. Rawnsley, G. D. (2024). Soft power in the digital space. In C. Bjola & I. Manor (Eds.), *The Oxford Handbook of Digital Diplomacy* (pp. 63–79). Oxford University Press. https://academic.oup.com/edited-volume/55819/chapter-abstract/436586217?redirectedFrom=fulltext

9. Smith, S. T., Kao, E. K., Mackin, E. D., Shah, D. C., Simek, O. & Rubin, D. B. (2021). Automatic detection of influential actors in disinformation networks. *Proceedings of the National Academy of Sciences, 118(4),* e2011216118. https://doi.org/10.1073/pnas.2011216118

10. The White House. (2026, September 29). *Inaugurating the Era of Super Intelligence* (Executive Order 14434). https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2026/09/inaugurating-the-era-of-super-intelligence/?trk=article-ssr-frontend-pulse_little-text-block

11. Міністерство закордонних справ України. (2024, 1 травня). *МЗС України призначило цифрову особу для інформування щодо консульських питань.* https://www.kmu.gov.ua/news/mzs-ukrainy-pryznachylo-tsyfrovu-osobu-dlia-informuvannia-shchodo-konsulskykh-pytan

***Ключові слова**: штучний інтелект, цифрова дипломатія, дипломатична комунікація, дезінформація, кібербезпека.*

***Keywords**: artificial intelligence, digital diplomacy, diplomatic communication, disinformation, cybersecurity.*

Олександр Бойченко
здобувач вищої освіти 2-го курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.політ.н., проф. Вітман К.М.
Національний університет «Одеська юридична академія»

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОГО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану в Україні трансформація системи публічного управління набуває особливого значення, оскільки органи місцевого самоврядування функціонують у середовищі підвищених безпекових, соціально-економічних та організаційних викликів. За таких умов цифровізація управлінських процесів та розвиток електронного місцевого самоврядування виступають важливими напрямами забезпечення безперервності публічних послуг, оперативної комунікації між органами влади та населенням, доступу громадян до публічної інформації й участі мешканців територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення.

Використання цифрових технологій створює можливості для адаптації діяльності органів місцевого самоврядування до умов обмеженої фізичної мобільності, переміщення населення, пошкодження інфраструктури та інших наслідків воєнних дій.

Водночас розвиток електронного місцевого самоврядування в Україні потребує комплексного наукового осмислення з огляду на необхідність поєднання цифрової трансформації з вимогами безпеки, прозорості, доступності та ефективності публічного управління. Особливої актуальності набувають питання забезпечення стабільного функціонування електронних сервісів територіальних громад, цифрової взаємодії органів місцевого

самоврядування з громадянами, використання інструментів електронної демократії та захисту інформаційних ресурсів від кіберзагроз.

У цьому контексті дослідження розвитку електронного місцевого самоврядування в Україні в умовах воєнного стану дає змогу визначити сучасні тенденції цифрової трансформації місцевого управління, виявити основні проблеми її реалізації та окреслити перспективні напрями подальшого вдосконалення цифрових механізмів функціонування територіальних громад.

Так, наукові дослідження в умовах військового стану зазначають, що цифровізація місцевого самоврядування набуває не лише інноваційного, а й функціонально необхідного характеру. Обмеження можливостей безпосередньої взаємодії громадян з органами влади, пошкодження об'єктів інфраструктури, вимушене переміщення населення та підвищення безпекових ризиків зумовлюють необхідність активного використання цифрових механізмів управління. Електронні сервіси, дистанційні канали комунікації та цифрові платформи забезпечують безперервність виконання органами місцевого самоврядування своїх функцій, сприяють оперативному наданню публічних послуг і підтримують взаємодію між владою та територіальними громадами. У цьому контексті цифровізація поступово перетворюється на один із ключових інструментів адаптації місцевого управління до умов кризового середовища(1).

Водночас ефективність цифрової трансформації місцевого самоврядування залежить від наявності належної цифрової інфраструктури, рівня цифрової грамотності населення та посадових осіб, забезпечення кібербезпеки й стратегічного планування цифрового розвитку громад. Особливого значення набуває подолання цифрової нерівності, оскільки нерівномірний доступ до технологій та інтернету може обмежувати можливості окремих груп населення користуватися електронними послугами та брати участь у місцевому управлінні. Перспективним напрямом є формування комплексної цифрової екосистеми територіальних громад, яка поєднуватиме електронні адміністративні послуги, цифрові інструменти

комунікації та участі громадян, механізми відкритості даних і сучасні засоби захисту інформації. Такий підхід створює передумови не лише для забезпечення стійкості місцевого самоврядування під час війни, а й для ефективнішого відновлення та подальшого розвитку громад у післявоєнний період (1).

Разом з тим, на думку авторів С. Чукут, Є. Карпенко, в умовах війни електронні послуги стають важливим елементом забезпечення безперервності взаємодії держави, органів місцевого самоврядування, громадян і бізнесу. Досвід України засвідчує необхідність адаптації механізмів надання електронних послуг до кризових умов, зокрема через розвиток цифрових платформ, дистанційних каналів взаємодії та сервісів, здатних функціонувати за умов обмеженого фізичного доступу до органів влади. Автори розглядають цифровізацію як інструмент підтримки доступності публічних послуг у воєнний період та наголошують на необхідності подальшого вдосконалення електронних сервісів відповідно до потреб населення і бізнесу (2).

Окрім того, Л. Гиренко розглядає цифровізацію місцевого самоврядування як складову трансформації системи публічного управління в контексті децентралізації. На думку авторки, впровадження цифрових технологій охоплює не лише переведення адміністративних послуг в електронну форму, а й розвиток відкритості органів місцевого самоврядування, електронної демократії, цифрової взаємодії з громадянами та модернізацію внутрішніх управлінських процесів. Цифровізація територіальних громад створює передумови для підвищення оперативності управлінських рішень, доступності публічної інформації та залучення мешканців до процесів місцевого управління, що набуває особливого значення в умовах сучасних викликів для функціонування громад (3).

Також, І. Гриненко пропонує розглядати цифрову трансформацію місцевого самоврядування як комплексний інституційний процес, який передбачає не лише впровадження окремих цифрових технологій, а й зміну організаційних моделей діяльності органів влади, способів прийняття

управлінських рішень та форм взаємодії з територіальними громадами. Дослідження зарубіжного досвіду дає підстави виокремити такі важливі напрями адаптації для України, як інтеграція місцевих органів влади до національних цифрових систем, стандартизація адміністративних процедур, розвиток електронної участі громадян та забезпечення безперервності управління в кризових умовах.

Особливого значення ці механізми набувають під час воєнного стану, коли цифрова трансформація пов'язується не лише з підвищенням ефективності управління, а й зі стійкістю громад, захистом даних та безперервністю надання публічних послуг (4).

Таким чином, розвиток електронного місцевого самоврядування в Україні в умовах воєнного стану є важливою складовою трансформації системи публічного управління та забезпечення її стійкості до кризових викликів. Цифрові технології сприяють безперервності надання публічних послуг, підтриманню комунікації між органами місцевого самоврядування та населенням, розширенню можливостей електронної участі громадян і підвищенню доступності публічної інформації.

Водночас результативність цифрової трансформації залежить від розвитку цифрової інфраструктури, подолання цифрової нерівності, належного рівня цифрової грамотності, забезпечення кібербезпеки та захисту інформаційних ресурсів. Перспективи розвитку електронного місцевого самоврядування пов'язані з формуванням інтегрованої цифрової екосистеми територіальних громад, удосконаленням електронних сервісів та механізмів цифрової взаємодії з громадянами, що дозволить підвищити спроможність громад не лише функціонувати в умовах воєнних викликів, а й забезпечити ефективну післявоєнну відбудову та подальший сталий розвиток.

Список використаних джерел:

1. Завгородня, Ю. (2025). Політика цифровізації органів місцевого самоврядування в період воєнного стану. *Держава і право*, 98, https://doi.org/10.33663/1563-3349-2025-98-313.

2. Чукут, С. & Карпенко, Є. (2023). Організація надання електронних послуг в

Україні в умовах війни. *Публічне управління та регіональний розвиток,* 20, 589–613, https://doi.org/10.34132/pard2023.20.14.

3. Гиренко, Л. А. (2022). Цифровізація місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади: теоретичні та організаційні аспекти. *Публічне адміністрування та національна безпека,* 2, https://doi.org/10.25313/2617-572X-2022-2-7946.

4. Hrynenko, I. (2025). Ways of Adaptation of Foreign Experience of Digital Transformation of Local Self-Government in Ukraine. *Coordinates of Public Administration,* https://doi.org/10.62664/cpa.2025.02.06.

Ключові слова: *електронне місцеве самоврядування, цифровізація, публічне управління, територіальні громади, електронна демократія, цифрові послуги, воєнний стан.*

Keywords: *e-local self-government, digitalization, public administration, territorial communities, e-democracy, digital services, martial law.*

Надія Долженчук
аспірант 2 року заочної форми навчання
кафедри політології, публічного управління та міжнародних відносин
спеціальність «Політологія»
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.політ.н., проф. Вітман К.М.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВЕТЕРАНСЬКИХ СЕРВІСІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОЗОРОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

В умовах війни та постконфліктного відновлення України особливого значення набуває формування комплексної ветеранської політики, орієнтованої на швидку реінтеграцію ветеранів у цивільне життя. У цьому контексті цифровізація ветеранських сервісів в Україні постає як один із ключових напрямів трансформації державної політики, спрямованої на підвищення її прозорості, підзвітності та ефективності (4). Впровадження системи «е-ветеран» та суміжних цифрових інструментів слід розглядати як складову стратегії електронного урядування та цифрової держави, що забезпечує якісно новий рівень взаємодії між державою і громадянином, зокрема такою соціально значущою групою, як ветерани війни.

В українських умовах, де ветеранська політика є чутливою сферою публічного управління, цифрові рішення відіграють особливу роль у забезпеченні відкритості розподілу соціальних ресурсів, доступності послуг та довіри до державних інституцій.

Інструментарій цифрових ветеранських сервісів в Україні представлений сукупністю електронних ресурсів, що інтегрують інформаційні, адміністративні та соціальні функції. Центральне місце займає платформа «е-Ветеран» (https://eveteran.gov.ua), яка функціонує як інформаційно-довідкова система з елементами інтерактивного доступу до

послуг. Вона містить базу даних щодо статусів, пільг, програм підтримки, а також забезпечує доступ до електронних заяв і сервісів супроводу ветеранів.

Система інформаційних сервісів «е-ветеран» забезпечує цілодобовий доступ до інформації про послуги, зокрема щодо психологічної реабілітації, санаторно-курортного лікування та інших видів підтримки. Таким чином, відбувається інституціоналізація відкритого доступу до даних, що підвищує рівень прозорості.

Цифрові інструменти включають: електронні кабінети ветеранів; реєстри отримувачів послуг; онлайн-подання заяв; інтерактивні карти послуг; системи психологічної підтримки; механізми супроводу та консультування. Важливою характеристикою є можливість міжвідомчого обміну даними, що дозволяє мінімізувати дублювання процедур і скоротити час отримання послуг (3). Таким чином, цифровізація виступає інструментом дерегуляції та зниження корупційних ризиків через автоматизацію процесів і зменшення людського фактору.

Подальший розвиток цифрових сервісів відбувається через інтеграцію функціоналу «е-ветеран» із більш широкими платформами електронного урядування. Зокрема, впровадження електронного посвідчення ветерана у застосунку «Дія» дозволило значно спростити процедури підтвердження статусу та отримання пільг. Станом на 2025 рік було згенеровано понад 416 тисяч таких посвідчень, що свідчить про масштабне охоплення цільової аудиторії. Автоматизація надання статусу учасника бойових дій (понад 11 тисяч випадків) є прикладом зменшення бюрократичного навантаження та підвищення прозорості процедур, оскільки рішення ухвалюються на основі даних реєстрів, а не суб’єктивних адміністративних практик (5).

Значущим етапом у розвитку цифровізації ветеранських сервісів стало створення платформи «Ветеран PRO» (https://veteranpro.gov.ua), яка інтегрує широкий спектр державних послуг у єдиному цифровому середовищі. Ця платформа об’єднує інформацію про пільги, програми підтримки та можливості для ветеранів і членів їхніх сімей, забезпечуючи принцип

«єдиного вікна» (2).

Інтеграція сервісів у межах одного цифрового простору дозволяє не лише підвищити зручність користування, але й забезпечити прозорість державної політики через стандартизацію процедур і відкритість інформації.

Використання електронних реєстрів, таких як Єдиний державний реєстр ветеранів війни (https://mva.gov.ua/edrvw), дозволяє акумулювати актуальні дані про потреби цільової групи та здійснювати політику на основі доказів (evidence-based policymaking). Цифровізація процесів комунікації між ветеранами та державними інституціями відповідає концепції сервісної держави та надає можливість подання на платформі «е-ветеран» онлайн-заяв до фахівців із супроводу ветеранів сприяє оперативності реагування на потреби цієї категорії громадян і зменшує бар'єри доступу до послуг.

Прикладом успішного функціонування цифрових сервісів є також цифровізація окремих життєвих ситуацій ветеранів, зокрема процесу «шляху пораненого», що передбачає інтеграцію медичних, соціальних та адміністративних послуг у єдину систему (1). Такий підхід забезпечує безперервність надання послуг і мінімізує ризики втрати інформації або дублювання процедур, що є важливим для підвищення ефективності державної політики.

Водночас, незважаючи на позитивні результати, цифровізація ветеранських сервісів супроводжується низкою викликів. Серед них нерівний доступ до цифрових технологій, необхідність захисту персональних даних, а також потреба у підвищенні цифрової грамотності користувачів. Крім того, важливим є забезпечення інституційної спроможності органів влади до ефективного використання цифрових інструментів та їх інтеграції у процеси публічного управління.

Цифрова трансформація ветеранських сервісів у розвинених демократіях характеризується тривалим періодом інституціоналізації та вираженою системністю, що безпосередньо корелює з високим рівнем зрілості державного управління в оборонному та соціальному секторах. У США

засадничим елементом виступає інтегрована цифрова екосистема Міністерства у справах ветеранів (VA), яка реалізує принцип цілісного охоплення адміністративних, медичних і соціальних потреб суб'єкта (8). Вагомим адміністративним ресурсом модернізації є діяльність United States Digital Service, чиї зусилля спрямовані на оптимізацію інтерфейсної взаємодії та підвищення якості користувацького досвіду. Важливо, що технологічне оновлення у США нерозривно пов'язане з посиленням нормативно-правових вимог до прозорості та розширенням інструментарію громадського моніторингу за діяльністю державних інституцій.

У Великій Британії стратегія цифровізації базується на принципі уніфікації та інтеграції ветеранського сегмента в загальнонаціональну цифрову інфраструктуру (6). Запровадження інструментів верифікації, зокрема цифрової картки ветерана та системи ідентифікації GOV.UK Verify, дозволило мінімізувати бюрократичні бар'єри та стандартизувати доступ до публічних послуг. Британський підхід вирізняється акцентом на забезпеченні паритету між функціональною зручністю сервісів та дотриманням суворих протоколів захисту персональних даних, що виступає ключовим предикатом формування суспільної довіри до державної політики (7).

Компаративний аналіз висвітлює низку спільних детермінант, притаманних глобальним лідерам GovTech: людиноцентричність інтерфейсів, консолідація сервісів у межах мультифункціональних платформ та пріоритетність цифрової ідентифікації. Водночас виявлено диференціацію за рівнем інституційної складності та масштабами міжвідомчої координації. Якщо моделі США та Великої Британії спираються на відпрацьовані механізми стандартизації, то українська модель наразі перебуває у фазі інтенсивного генезису. Разом з тим, вітчизняний досвід демонструє унікальну динаміку розвитку, де необхідність екстреного реагування на безпекові виклики воєнного стану стає каталізатором впровадження інноваційних рішень, що за темпами адаптації подекуди випереджають традиційні західні аналоги.

Таким чином, цифровізація ветеранських сервісів є ключовим напрямом модернізації державної політики, який поєднує адміністративну ефективність із демократичними принципами прозорості та підзвітності. Україна демонструє значний прогрес у впровадженні цифрових рішень, проте потребує подальшого розвитку інституційної спроможності, інтеграції систем та забезпечення кібербезпеки. Перспективи розвитку полягають у створенні єдиної цифрової екосистеми ветеранських сервісів, інтеграції з міжнародними стандартами, впровадженні штучного інтелекту для персоналізації послуг, а також розвитку механізмів зворотного зв'язку з ветеранами. Важливим напрямом є також посилення участі громадянського суспільства та самих ветеранів у формуванні цифрових рішень, що сприятиме підвищенню їх ефективності та легітимності.

Список використаних джерел:

1. Богданьок, О., Галка, Н. (2025). «Шлях пораненого», «Цифровий офіцер»: Міноборони цифровізує напрямки для війська. 12 вересня 2025. *Суспільне Новини*. https://suspilne.media/1113848-slah-poranenogo-cifrovij-oficer-minoboroni-cifrovizue-nizku-napramkiv-dla-vijska/

2. В Україні запрацював Ветеран PRO – єдина цифрова платформа для ветеранів, ветеранок та їхніх родин. 31 жовтня 2025. *Полтавська обласна військова адміністрація*. https://poda.gov.ua/news/241681

3. На форумі Мінветеранів #ЦифраЗахисникам презентовано цифрові рішення для ветеранів та їхніх сімей. *Міністерство у справах ветеранів*. https://mva.gov.ua/prescenter/category/86-novini/na-forumi-minveteraniv-cifrazahisnikam-prezentovano-cifrovi-rishennya-dlya-veteraniv-ta-yihnih-simej

4. Серед головних пріоритетів Уряду – діджиталізація ветеранських послуг. 15 липня 2024. *Полтавська обласна військова адміністрація*. https://poda.gov.ua/news/190494

5. Цифрова держава для ветеранів: понад 416 тисяч е-посвідчень у Дії та нові сервіси. 5 березня 2025. *Львівська обласна військова (державна) адміністрація*. https://loda.gov.ua/news/130394

6. Digital Veteran Card to make accessing support even easier for ex-service personnel. 11 November 2024. *Cobseo*. https://www.cobseo.org.uk/digital-veteran-card-to-make-accessing-support-even-easier-for-ex-service-personnel/

7. Privacy notice for the Office for Veterans' Affairs digital services. 24 June 2024. *GOV.UK*. https://www.gov.uk/government/publications/privacy-notice-for-the-office-for-veterans-affairs-digital-services/privacy-notice-for-the-office-for-veterans-affairs-digital-services

8. VA Digital Strategy. 2012. *Veterans Affairs*. www.va.gov/digitalstrategy/

Ключові слова: *цифровізація, ветеранська політика, електронне урядування, прозорість, е-ветеран, публічне управління, державні сервіси.*

Keywords: *digitalization, veteran policy, e-governance, transparency, e-Veteran, public administration, public services.*

Валерія Журавльова
здобувачка вищої освіти 1-го курсу
спеціальність «Міжнародне право»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Каретна О.О.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПІДТРИМКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

У сучасному світі цифрові технології суттєво впливають на розвиток міжнародних відносин і способи взаємодії між державами. Інтернет, соціальні мережі та цифрові платформи стали важливими засобами поширення інформації, формування громадської думки й реалізації зовнішньої політики. Особливого значення ці інструменти набули для України в умовах повномасштабної війни, коли інформування міжнародної спільноти та залучення підтримки інших держав є надзвичайно важливим.

Цифрова дипломатія – це використання інтернету, соціальних мереж та інформаційно-комунікаційних технологій для просування інтересів держави на міжнародній арені та вирішення зовнішньополітичних питань. На відміну від традиційних дипломатичних каналів, цифрові засоби комунікації забезпечують ширше охоплення аудиторії та створюють можливості для безпосереднього діалогу. Важливість цього напряму визнає і Європейський Союз, який визначає цифрову дипломатію одним із пріоритетів у сфері цифрових технологій (1).

Для України цифрова дипломатія стала важливим інструментом інформування світу про перебіг війни та її наслідки. Українські державні органи, дипломати й офіційні представництва використовують соціальні мережі та інші цифрові ресурси, щоб повідомляти про російську агресію,

руйнування цивільної інфраструктури, гуманітарні проблеми й потреби українського суспільства. Це дозволило інформації швидко поширюватися серед іноземної аудиторії, привертати увагу до ситуації в Україні та сприяти формуванню міжнародної солідарності.

Значущою функцією цифрової дипломатії є також формування міжнародного іміджу держави. Вона дає змогу не тільки інформувати про проблеми, а й розповідати про українську культуру, суспільство, цінності та прагнення до європейської інтеграції. Виходить, цифрова дипломатія сприяє кращому розумінню України за кордоном і зміцненню міжнародних відносин.

Однак ефективність цифрової дипломатії залежить не лише від кількості публікацій, переглядів чи підписників. Важливий також зміст повідомлень, їхня достовірність, своєчасність і здатність впливати на розуміння подій міжнародною аудиторією. Утім, головною проблемою залишається дезінформація, яка може спотворювати факти, поширювати неправдиві твердження та послаблювати довіру до офіційних джерел. Тому Україні необхідно оперативно реагувати на інформаційні загрози, перевіряти факти, спростовувати неправдиві повідомлення та співпрацювати з надійними міжнародними медіа.

Для подальшого розвитку цифрової дипломатії важливо враховувати мовні, культурні та інформаційні особливості різних країн. Повідомлення, орієнтовані на конкретну аудиторію, можуть бути зрозумілішими й переконливішими. Не менш важливо забезпечувати узгодженість офіційних повідомлень державних органів і дипломатичних установ, адже послідовність комунікації сприяє формуванню довіри. Крім того, оцінювати результати цифрової дипломатії варто не лише за охопленням аудиторії, а й за якістю міжнародного діалогу та практичними результатами взаємодії.

Розвиток цифрової дипломатії також пов’язаний із дотриманням прав людини, свободи вираження поглядів і правил безпечного цифрового середовища. Метою у цій сфері є Європейська декларація про цифрові права та принципи цифрового десятиліття, яка визначає підходи до забезпечення

прав людини й основних принципів цифрової трансформації(2, с.1-2). Дотримання цих принципів сприяє відповідальному використанню цифрових інструментів у міжнародній комунікації.

Отже, цифрова дипломатія є важливим складником зовнішньої політики України, особливо в умовах повномасштабної війни. Вона дає змогу оперативно поширювати інформацію, протидіяти дезінформації, формувати міжнародний імідж держави та підтримувати зв'язок із закордонною аудиторією. Для підвищення її ефективності Україні необхідно розвивати стратегічну комунікацію, адаптувати повідомлення до різних аудиторій, забезпечувати достовірність інформації та підтримувати постійний діалог із міжнародними партнерами. Таким чином цифрова дипломатія може сприяти зміцненню міжнародної підтримки України та захисту її національних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Council of the European Union. (2023, June 26). Council sets out priority actions for stronger EU action in global digital affairs. https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/06/26/digital-diplomacy-council-sets-out-priority-actions-for-stronger-eu-action-in global-digital-affairs/.

2. European Parliament, Council of the European Union, & European Commission. (2023). European Declaration on Digital Rights and Principles for the Digital Decade (2023/C 23/01). Official Journal of the European Union, C 23, 1-7. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023C0123(01).

Ключові слова: *цифрова дипломатія, Україна, міжнародна підтримка, зовнішня політика, дезінформація.*

Keywords: *digital diplomacy, Ukraine, international support, foreign policy, disinformation.*

Єлизавета Кирпиченко
студентка 2-го курсу
спеціальність «Міжнародне право»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Кормич Б. А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

З урахуванням глобалізації міжнародної торгівлі та розвитку цифрової економіки, цифровізація митних процесів стає одним із ключових трендів модернізації митної системи держави. Її впровадження спрямоване на спрощення митного оформлення, скорочення часу проходження контрольних процедур, зменшення адміністративних витрат і підвищення прозорості діяльності митних органів. Інтеграція цифрових технологій у митне адміністрування стала ключовим чинником підвищення операційної ефективності митних органів та посилення конкурентних переваг підприємств завдяки зниженню торговельних витрат, підвищенню ефективності митного оформлення та гарантуванню безпеки транзакцій (1).

Важливе значення в цьому процесі має врахування міжнародних стандартів, які передбачають спрощення митних формальностей, розвиток електронного документообігу та обмін інформацією між митними адміністраціями. Зокрема, міжнародні підходи до цифровізації митної діяльності орієнтуються на автоматизацію процесів, використання систем управління ризиками й забезпечення сумісності інформаційних систем різних держав. Досвід Європейського Союзу демонструє необхідність формування єдиного цифрового митного простору, у межах якого інформація про товари та митні операції може оброблятися з використанням узгоджених

технологічних рішень. С. Герчаківський розглядає цифровізацію митного простору ЄС та України як важливий напрям трансформації митного адміністрування, пов'язаний із розвитком інформаційних технологій і вдосконаленням управління митними ризиками (2, с. 33-36).

Одним із ключових напрямів цифрової трансформації є впровадження електронного декларування, автоматизованих систем митного контролю та механізмів електронної взаємодії між державними органами й учасниками зовнішньоекономічної діяльності. Такі інструменти сприяють зменшенню кількості паперових документів, підвищенню швидкості обробки інформації та мінімізації впливу людського фактора. Водночас цифрові технології можуть забезпечувати оперативніше виявлення ризикових операцій і підвищувати ефективність митного контролю. Як зазначають О. Гребельник, М. Муляр та І. Орищенко, цифрова трансформація має значення не лише для автоматизації окремих процедур, а й для комплексного вдосконалення управління митною справою (1).

Україна поступово розвиває цифрову інфраструктуру митної сфери, орієнтуючись на європейські підходи до організації митного контролю. Важливими інструментами цього процесу є електронне декларування, система «Єдине вікно» для міжнародної торгівлі та використання Нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS). Їх функціонування сприяє спрощенню взаємодії між митними органами, суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іншими державними установами. Н. Ткачук наголошує на перспективності подальшого впровадження цифрових рішень у митні процедури України, зокрема для підвищення ефективності митного оформлення та вдосконалення взаємодії між учасниками відповідних процесів (4, с. 80-83).

Водночас цифровізація митних процедур супроводжується низкою проблем, які можуть ускладнювати її ефективне впровадження. Серед них - недостатня технологічна сумісність інформаційних систем, потреба в оновленні технічної інфраструктури, витрати на впровадження та підтримку

програмного забезпечення, а також необхідність підготовки фахівців, здатних працювати із сучасними цифровими інструментами. Окрему увагу необхідно приділяти кібербезпеці та захисту інформації, оскільки цифрове середовище митного адміністрування передбачає обробку значних обсягів даних, пов'язаних із міжнародною торгівлею. А. Тодощук та Ю. Ясінська розглядають цифровізацію як важливий напрям удосконалення митних процедур, реалізація якого потребує врахування як технологічних можливостей, так і практичних труднощів їх упровадження (3, с. 434-435).

Перспективним напрямом подальшої модернізації митної системи є використання штучного інтелекту, технологій аналізу великих даних та інших інноваційних рішень для обробки інформації й виявлення потенційних митних ризиків. Їх застосування може сприяти переходу від переважно традиційних форм контролю до більш автоматизованої моделі, у якій рішення приймаються з урахуванням даних про товари, маршрути перевезення та результати попередніх операцій. Водночас технологічні нововведення повинні супроводжуватися належним правовим регулюванням, контролем за обробкою інформації та забезпеченням надійності цифрових систем. Питання подальшої технологічної трансформації митної сфери України та ЄС, зокрема перспективи застосування новітніх технологій, розглядає С. Герчаківський (2, с. 36-40).

Отже, цифровізація митних процедур є необхідною умовою підвищення ефективності митного адміністрування та інтеграції України до європейського митного простору. Її успішна реалізація передбачає не лише впровадження сучасних технологій, а й удосконалення нормативно-правового забезпечення, розвиток захищеної цифрової інфраструктури, підвищення кваліфікації працівників митних органів і забезпечення сумісності національних інформаційних систем із європейськими. Комплексний підхід до розв'язання цих завдань сприятиме прозорості митних процедур, спрощенню міжнародної торгівлі та зміцненню економічної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Niu, X., Yang, Y., Moldovan, N-C. & Racataian, R. (2026). Customs digitalization as governance innovation: Impacts on industrial value added via trade and FDI. *Journal of Innovation and Knowledge*. https://doi.org/10.1016/j.jik.2026.101128 (дата звернення: 13.10.2026).

2. Герчаківський, С. (2026). Цифровізація митного простору в ЄС і Україні та перспективи переходу до квантової парадигми. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*. Vol. 2 (60). P. 33–44. URL: https://doi.org/10.55643/ser.2.60.2026.660 (дата звернення: 13.10.2026).

3. Тодощук, А., Ясінська, Ю. (2025). Сучасні перспективи та виклики цифровізації митних процедур. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b10d29aa-6fb4-46c6-867b-0e7f0517d196/content (дата звернення: 13.10.2026).

4. Ткачук, Н. М. (2025). Перспективи цифровізації митних процедур в Україні. Державна митна політика України: відповідь на сучасні виклики та загрози : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 10 черв. 2025 р.). Хмельницький. С. 80–83. URL: https://univer.km.ua/sites/default/files/ФУЕ/Кафедра%20фінансів/Конф._Державна%20митна%20політика%20України_10.06.25.pdf#page=80 (дата звернення: 13.10.2026).

Ключові слова: *цифровізація митних процедур, митне адміністрування, міжнародні стандарти, митний контроль, електронне декларування, цифрова трансформація, митні процедури, кібербезпека.*

Keywords: *digitalization of customs procedures, customs administration, international standards, customs control, electronic declaration, digital transformation, customs procedures, cybersecurity.*

Аліна Кулик
здобувач вищої освіти 2-го курсу магістратури
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Центр підготовки магістрів публічної служби і професійних суддів
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.і.н., проф. Кормич Л.І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ: ПОДОЛАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ІЗОЛЬОВАНОСТІ ВІДОМЧИХ СИСТЕМ

Сучасний етап розвитку державного управління та місцевого самоврядування в Україні характеризується стрімкою цифровою трансформацією. Згідно з базовими рамковими положеннями державної політики, електронне врядування на місцевому рівні перетворилося з інструменту локального інформування на базову умову забезпечення прозорості, підзвітності та ефективності публічної влади (3).

Проте процес децентралізації та делегування повноважень на місця супроводжувався стихійним накопиченням різнорідних інформаційних ресурсів. Органи місцевого самоврядування, комунальні підприємства та місцеві підрозділи центральних органів виконавчої влади часто впроваджували власні програмні продукти, реєстри та інформаційні системи автономно. Це призвело до виникнення феномену «інформаційної ізольованості», за якого дані замикаються всередині окремих структурних підрозділів, створюючи штучні бар’єри для міжвідомчої взаємодії та комплексного аналізу управлінських рішень (2).

Формування замкнутих інформаційних систем у межах територіальних громад зумовлено комплексним впливом організаційних, технологічних та психологічних факторів. Насамперед дається взнаки застаріла управлінська

культура відомчої відокремленості, за якої володіння інформаційним ресурсом сприймається структурними підрозділами як джерело інституційного впливу, що стимулює приховування даних. З технологічної точки зору ситуація загострюється через відсутність єдиної муніципальної архітектурної політики на етапі придбання чи розробки програмних продуктів, що призвело до появи безліч несумісних між собою реєстрів, заснованих на закритих пропрієтарних стандартах. Крім того, негативно впливає недосконаліть нормативно-правової бази на місцевому рівні, зокрема наявність законодавчих прогалин у регулюванні прав доступу до конфіденційної інформації та обмеженість повноважень органів місцевого самоврядування щодо примусової інтеграції територіальних підрозділів центральних органів виконавчої влади.

Як наслідок, дезінтеграція даних носить відверто деструктивний характер для всієї системи публічного управління. Для мешканців громад та представників бізнесу це обертається необхідністю неодноразового надання одних і тих самих паперових чи цифрових довідок у різні інстанції, що формує явища бюрократичної тяганини, уповільнює розгляд звернень та суттєво знижує якість надання адміністративних послуг. Для посадовців органів місцевого самоврядування відомча ізольованість означає постійне дублювання ручного введення інформації, підвищення ризиків людських помилок, появу розбіжностей у різних реєстрах та повну неможливість повноцінного використання сучасних інструментів аналітики великих даних для стратегічного планування розвитку громади. Водночас місцеві бюджети зазнають колосальних збитків через фінансування розрізненої, неефективної та вразливої ІТ-інфраструктури.

Таким чином, модернізація електронного врядування на місцевому рівні сьогодні є ключовим чинником ефективного адміністративного управління (4,с.248). Для подолання цієї проблеми необхідний комплексний технологічний та організаційний перехід до інтегрованої архітектури. Першочерговим шляхом є впровадження єдиної муніципальної бази даних на

базі API-орієнтованої архітектури, яка забезпечить безпечний, стандартизований та швидкий обмін інформацією між локальними реєстрами за аналогією до національної системи «Трембіта». Важливим кроком також є стандартизація метаданих і розробка єдиних класифікаторів даних у межах територіальної громади. Паралельно з цим доцільно здійснювати хмарну міграцію та централізацію інфраструктури, що не лише оптимізує витрати на утримання серверного обладнання, але й забезпечить єдину точку доступу до актуальних даних (3).

Перспективи подальшого розвитку місцевого електронного врядування тісно пов'язані з переходом від оцифрованих паперових процесів до проактивних послуг нового покоління. Усунення відомчих бар'єрів дозволить повноцінно реалізувати принцип «одноразового введення даних», за якого мешканцю громади більше не потрібно повторно надавати довідки чи документи, наявні в інших підрозділах (3). У середньостроковій перспективі об'єднання розрізнених потоків інформації створить надійне підґрунтя для впровадження інструментів аналітики великих даних та штучного інтелекту, що є базою концепції Smart City («розумне місто»). Такі системи дозволять моделювати розвиток інфраструктури, прогнозувати транспортні навантаження, оптимізувати роботу житлово-комунального господарства та приймати обґрунтовані управлінські рішення в режимі реального часу. Водночас централізація та інтеграція даних підвищують вимоги до кіберстійкості, тому невіддільною складовою майбутнього розвитку є випереджувальне впровадження комплексних систем захисту інформації та аудит безпеки критичної інфраструктури (1,с.312).

Список використаних джерел:

1. Андрущенко, В. П. (2022). Електронне урядування та розвиток інформаційного суспільства в Україні: монографія / В. П. Андрущенко, Ю. П. Шаповал. – Київ : Видавництво «Знання України». 312 с.

2. Закон України «Про Національну програму інформатизації» (№ 2807-IX). URL: https://ips.ligazakon.net/document/T222807

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р «Про

схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні». URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text

4. Семенченко, А. І., Петроя, О. М. (2021). Публічне управління в умовах цифрової трансформації: європейський досвід та українські реалії : навч. посіб. Київ : НАДУ. 248 с.

Ключові слова: *модернізація, електронне врядування, інформаційна ізольованість, місцеве самоврядування, державна політика.*

Keywords: *modernization, e-governance, information isolation, local self-government, public policy.*

Валерія Лушпенко

здобувачка вищої освіти 3-го курсу

спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Факультет судового та міжнародного права

Національний університет «Одеська юридична академія»

м. Одеса

Науковий керівник: д.і.н., проф. Кормич Л.І.

Національний університет «Одеська юридична академія»

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ЦИФРОВІЙ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій докорінно змінив характер міжнародних відносин і дипломатичної комунікації, відкривши принципово нові можливості для взаємодії держав із зарубіжними аудиторіями. Соціальні мережі перетворилися на один із найпотужніших інструментів сучасної дипломатії, дозволяючи державам безпосередньо звертатися до мільйонів людей по всьому світу, формувати власний наратив і впливати на міжнародну громадську думку. Для України, яка з 2022 року веде боротьбу проти повномасштабного збройного вторгнення Російської Федерації, ефективне використання соціальних мереж у цифровій дипломатії набуло стратегічного значення, перетворившись на важливий фронт інформаційного протистояння та інструмент мобілізації міжнародної підтримки. Дослідження ролі соціальних мереж у цифровій дипломатії України є актуальним як з наукової, так і з практичної точки зору, оскільки дозволяє осмислити нові форми та методи дипломатичної комунікації в умовах збройного конфлікту.

Цифрова дипломатія як феномен сучасних міжнародних відносин являє

собою використання цифрових технологій, інтернет-платформ і соціальних мереж для досягнення зовнішньополітичних цілей держави. Вона є якісно новим виміром традиційної дипломатії, що не замінює класичні дипломатичні інструменти, а суттєво доповнює та розширює їх. Цифрова дипломатія охоплює широкий спектр діяльності: від ведення офіційних акаунтів дипломатичних установ у соціальних мережах до організації масштабних інформаційних кампаній, спрямованих на формування позитивного іміджу держави та просування її зовнішньополітичних інтересів. Принципово важливою рисою цифрової дипломатії є її здатність долати традиційні бар'єри дипломатичної комунікації, забезпечуючи прямий, невідфільтрований контакт із зарубіжними аудиторіями (3, с. 59).

Дослідження сучасної парадигми цифрової дипломатії в контексті зовнішньої політики України засвідчує, що наша держава здійснила якісний стрибок у розвитку цього напряму, перетворившись на один із найбільш яскравих прикладів ефективного використання цифрових інструментів у дипломатичній практиці. Українська цифрова дипломатія характеризується комплексним підходом, що поєднує активну присутність офіційних осіб держави у соціальних мережах, координовану комунікаційну стратегію державних органів і дипломатичних установ, а також активне залучення громадянського суспільства та діаспори до формування міжнародного порядку денного. Показовим є те, що Україна використовує не лише традиційні для дипломатичної комунікації платформи, а й ті, що орієнтовані на молодіжну аудиторію, що свідчить про усвідомлення важливості роботи з різними сегментами міжнародної спільноти (1, с. 107).

Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 роки визначила системні засади використання цифрових інструментів у зовнішньополітичній комунікації. Цей документ закріпив курс на активне використання соціальних мереж як основного каналу публічної дипломатії, визначив цільові аудиторії та пріоритетні напрями комунікації. Стратегія передбачає формування позитивного іміджу України у

світі, просування українських цінностей та культури, а також інформування міжнародної спільноти про позицію України з ключових питань зовнішньої та внутрішньої політики. Важливим елементом стратегії є координація комунікаційних зусиль різних державних органів задля формування єдиного, узгодженого меседжу для міжнародної аудиторії, що є необхідною умовою ефективності цифрової дипломатії (2).

Боротьба з російською дезінформацією у соціальних мережах є невід'ємною складовою цифрової дипломатії України. Росія активно використовує соціальні мережі для поширення неправдивих наративів, що применшують масштаби її агресії, виправдовують воєнні злочини та намагаються підірвати міжнародну підтримку України. Протидія цим зусиллям вимагає від України не лише оперативного спростування фейків, а й проактивного формування власного порядку денного у соціальних мережах. Ефективна контрдезінформаційна діяльність у соціальних мережах стала одним із пріоритетів українських дипломатичних установ і партнерських організацій громадянського суспільства, що діють у координації з державними органами (3, с. 62).

Соціальні медіа як інструмент публічної дипломатії України в умовах повномасштабного вторгнення набули якісно нового значення, перетворившись із допоміжного каналу комунікації на один із ключових фронтів інформаційного протистояння. З перших годин повномасштабного вторгнення Президент України, члени уряду та дипломати активно використовували соціальні мережі для оперативного інформування міжнародної спільноти про перебіг подій, спростування російської дезінформації та мобілізації підтримки. Характерною рисою українського підходу стала персоналізована, емоційно насичена комунікація, що різко контрастувала з бюрократичним стилем традиційної дипломатії та виявилася надзвичайно ефективною для залучення широкої міжнародної аудиторії. Вміле поєднання особистих звернень, реальних свідчень і стратегічних меседжів дозволило Україні сформувати потужний наратив, що здобув

широкий відгук у міжнародної спільноти (4, с. 53).

Виклики та обмеження, пов’язані з використанням соціальних мереж у цифровій дипломатії, також заслуговують на увагу. Алгоритми соціальних мереж, що визначають охоплення публікацій, нерідко виявляються неефективними або навіть несправедливими щодо контенту, пов’язаного з конфліктами, що обмежує поширення важливої інформації. Проблема «втоми від війни» серед міжнародної аудиторії, що виявляється у зниженні зацікавленості та залученості до контенту про українсько-російську війну, є серйозним викликом для підтримання уваги міжнародної спільноти. Крім того, фрагментарний характер споживання інформації у соціальних мережах ускладнює донесення складних дипломатичних меседжів, що вимагає від українських дипломатів постійного пошуку нових форм комунікації (4, с. 55).

Таким чином, соціальні мережі відіграють ключову роль у цифровій дипломатії України, перетворившись із допоміжного інструменту комунікації на один із найважливіших стратегічних ресурсів зовнішньої політики держави. Персоналізована, оперативна та емоційно резонансна комунікація через соціальні мережі дозволила Україні сформувати потужний міжнародний наратив, мобілізувати безпрецедентну підтримку з боку демократичного світу та ефективно протидіяти російській дезінформації. Досвід України у сфері цифрової дипломатії становить значний науковий і практичний інтерес, оскільки демонструє, яким чином відносно невелика держава може ефективно використовувати цифрові інструменти для досягнення стратегічних зовнішньополітичних цілей в умовах збройного конфлікту. Подальший розвиток цифрової дипломатії України має спиратися на систематизацію накопиченого досвіду, вдосконалення стратегічного планування та адаптацію до змін цифрового середовища.

Список використаних джерел:

1. Максимова, І., Шелудякова, Н., Вишневська, К., Кулішов, В. (2025). Дослідження сучасної парадигми цифрової дипломатії в контексті зовнішньої політики та міжнародних відносин: кейс України. *Економічний простір*, (201), 106-114. https://doi.org/10.30838/EP.201.106-114

2. Міністерство закордонних справ України. (2021). *Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 роки.* https://mfa.gov.ua/

3. Мірошниченко, Т., Федорова, Г. (2021). Цифрова дипломатія як сучасний комунікаційний інструмент міжнародних відносин. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*, 24 (9), 58-65. https://doi.org/10.15421/1721119

4. Фролова, О., Янчук, А. (2026). Соціальні медіа як аспект публічної дипломатії України під час повномасштабного вторгнення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*, 1 (62), 52-56. https://doi.org/10.17721/1728-2292.2026/1-62/52-56

Ключові слова: *цифрова дипломатія, соціальні мережі, публічна дипломатія, дезінформація, зовнішня політика України.*

Keywords: *digital diplomacy, social media, public diplomacy, disinformation, Ukraine's foreign policy.*

Христина Матяж
здобувачка вищої освіти 1-го курсу магістратури
спеціальність «Політологія»
Факультет психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.і.н., проф., Кормич Л. І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

КОНЦЕПЦІЯ Е-РЕЗИДЕНТСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТУ «М'ЯКОЇ СИЛИ» В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку нових шляхів реалізації зовнішньої політики в умовах трансформації сучасного світового порядку, де публічна дипломатія перетворилася на стратегічний імператив для держав. Здатність держави формувати свій позитивний імідж на міжнародній арені тепер залежить не лише від традиційної культурної привабливості, але й від рівня технологічного розвитку та інновацій. Одним із новітніх інструментів такої «м'якої сили» стала концепція електронного резидентства (е-резидентства), яка дозволяє державам залучати іноземний капітал та розширювати свій вплив без фізичних кордонів.

Метою тез є всебічний аналіз е-резидентства як інструменту цифрової публічної дипломатії, а також визначення його впливу на посилення глобальної конкурентоспроможності держави на прикладі європейського та вітчизняного досвіду.

Історичним першопрохідцем у запровадженні цієї концепції стала Естонія, яка 1 грудня 2014 року запустила програму e-Residency. Автори ідеї вперше запропонували державотворчий підхід, за якого уряд експортує цифрову юрисдикцію (3). Аналіз правової природи статусу свідчить, що електронний резидент не є громадянином чи мігрантом, і цей статус не дає права на фізичне проживання в країні (7). Згодом цю інноваційну естафету,

адаптувавши її до власних національних інтересів, перейняли Литва у 2021 та Палау у 2022 (2, 4). Для розуміння конкурентних переваг різних юрисдикцій складено порівняльну таблицю (див. Табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика програм електронного резидентства

Критерій	Естонія (e-Residency)	Литва (e-Residency)	Україна (uResidency)
Рік запуску	2014	2021	2023
Фокусна аудиторія	Глобальні підприємці	Підприємці в ЄС	Фрилансери, IT-фахівці
Форма бізнесу	Товариство (OÜ)	Компанія (UAB)	Фізична особа-підприємець (ФОП)
Податкова ставка	20% корпоративний (при розподілі)	15% корпоративний	5% єдиний податок
Особливості адміністрування	Самостійна подача звітності	Самостійна подача звітності	Повна автоматизація (банк-агент)

Україна також запустила власну програму е-резидентства під назвою uResidency, що стало революційним кроком для економіки та публічної дипломатії в умовах війни (6). Безпосередньою нормативно-правовою базою практичного запуску та функціонування цієї моделі стала Постанова Кабінету Міністрів України від 05.09.2023 № 970 «Деякі питання діяльності електронних резидентів (е-резидентів) та ведення інформаційної системи "Е-резидент"», яка чітко врегулювала порядок набуття статусу та адміністрування платформи (5).

Програма концептуально відрізняється фокусом на спеціалістах креативної економіки, зокрема з IT-сфери Азії та Європи, які працюють над розробкою програм, комп’ютерних ігор, освітніх проєктів та цифрових технологій. Конкурентною перевагою uResidency є повністю онлайн-процес: можливість дистанційно зареєструвати бізнес, відкрити банківський рахунок, залучати клієнтів з усього світу та засвідчувати документи цифровим підписом. Крім того, передбачена вигідна система оподаткування, 5% податку на дохід (у межах ліміту до 200 000 євро) та 15% на суми, що його

перевищують (1). Наразі uResidency доступний для громадян Словенії, Індії, Пакистану та Таїланду (з перспективою подальшого розширення), а сам процес реєстрації є максимально зручним і цифровим (див. Рис. 1).

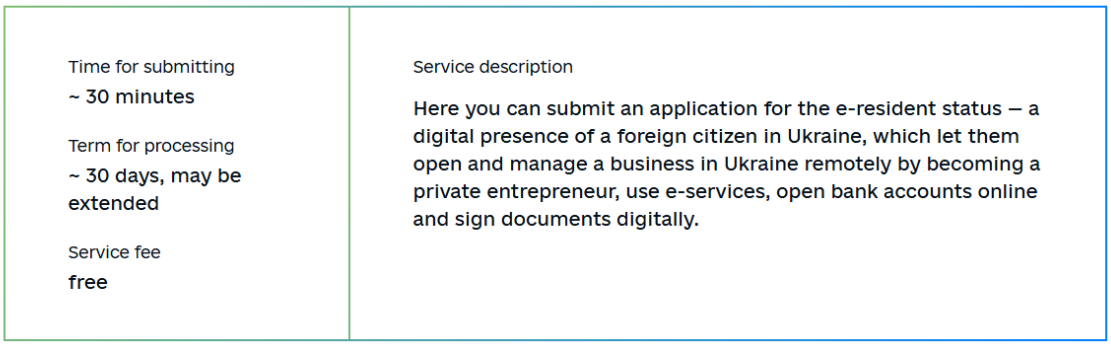

Рис. 1. Екран порталу uResidency для дистанційного відкриття бізнесу іноземними громадянами

Як наголошує Віцепрем'єр-міністр Михайло Федоров, оцінюючи дипломатичний та економічний потенціал програми: «стати е-резидентом в Україні простіше й вигідніше, ніж відкрити бізнес будь-де у світі» (6).

Підсумовуючи, програма е-резидентства є інноваційним дипломатичним інструментом, завдяки якому держава пропонує свої послуги іноземцю у форматі зручних онлайн-сервісів. Завдяки проєкту uResidency Україна має потенціал стати світовим трендсетером у побудові цифрової нації. Цей інструмент не лише генерує додаткові податкові надходження до державного бюджету, але й сприяє формуванню глобальної спільноти лояльних підприємців, які інтегруються в українську економіку та посилюють міжнародну конкурентоспроможність держави.

Список використаних джерел:

1. DLF Attorneys-at-law. (2023, 2 березня). Е-резидентство в Україні: правові та податкові аспекти.

2. E-residency in Lithuania – Leinonen Lithuania. (2026, 13 квітня). Leinonen Lithuania. https://leinonen.eu/ltu/news/e-residency-in-lithuania/#:~:text=EN.%20Lietuvių%20Home%20|%20News%20|%20E-residency,subsidiaries%20in%20Lithuania%20are%20not%20Lithuanian%20citizens.

3. Kravchuk, N., Lutsyshyn, O., & Androshchuk, D. (2025). Public Diplomacy as a

Strategic Imperative for Strengthening State Competitiveness in the Context of World Order Transformation. Empirio, 2(1), 78–91. https://doi.org/10.18523/3041-1718.2025.2.1.78-91

4. Wellman, A. (2026, 8 квітня). Palau Digital Residency - How it compares with e-Residency. e-Residency. https://www.e-resident.gov.ee/es/blog/posts/e-residency-of-estonia-vs-palau-digital-residency/

5. Деякі питання діяльності електронних резидентів (е-резидентів) та ведення інформаційної системи "Е-резидент", Постанова Кабінету Міністрів України № 970 (2023) (Україна). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/970-2023-п#Text

6. Найзручніша реєстрація та ведення бізнесу для іноземців – Мінцифри запустили uResidency. (2024, 30 вересня). 7eminar. https://7eminar.ua/news/1005-naizrucnisa-rejestraciya-ta-vedennya-biznesu-dlya-inozemciv-mincifri-zapustili-uresidency?page=13

7. Цветков В. (2026, 3 вересня). Електронний резидент: що це та як отримати статус.

Ключові слова: *е-резидентство, цифрова дипломатія, м'яка сила, uResidency, конкурентоспроможність держави.*

Keywords: *e-residency, digital diplomacy, soft power, uResidency, state competitiveness.*

Марія Опокіна
здобувачка вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.і.н., проф. Кормич Л. І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Цифровізація в сучасних умовах перестала бути виключно технологічним напрямом модернізації держави та перетворилася на один із фундаментальних чинників її економічного, соціального й інституційного розвитку. Для України значення цифрової трансформації посилюється одночасним перебігом європейської інтеграції, воєнних викликів та необхідності формування моделі повоєнного відновлення, орієнтованої не лише на відбудову зруйнованої інфраструктури, а й на якісне оновлення системи публічного управління, економіки та суспільних відносин. Цифрові технології в цьому контексті можуть виступати інструментом забезпечення продуктивності, прозорості, доступності послуг, інноваційності та ефективнішого використання ресурсів (1, с. 104). Тому актуальним вбачається дослідження цифровізації як інструментів сталого розвитку в процесі інтеграції України до Європейського Союзу.

Сталий розвиток передбачає таку організацію суспільного розвитку, за якої економічне зростання поєднується із соціальною справедливістю, належним управлінням та відповідальним ставленням до природних ресурсів. У цьому зв’язку цифровізація створює принципово нові можливості для узгодження економічних, соціальних та екологічних пріоритетів. Цифрові платформи дають змогу скорочувати трансакційні витрати, оптимізувати

управлінські процеси, підвищувати доступність інформації, автоматизувати надання послуг та створювати нові моделі економічної діяльності. Дослідження цифрової трансформації європейських країн свідчать, що цифрові технології здатні підтримувати економічне зростання та соціальні інновації, одночасно сприяючи реалізації Цілей сталого розвитку (5, с. 75). При цьому, для України цифровізація має ще й виразний євроінтеграційний вимір. Наближення до Європейського Союзу передбачає не лише імплементацію окремих нормативних положень, а поступове включення України до єдиного європейського економічного, правового та цифрового простору. Відповідно, цифрова трансформація повинна розглядатися як частина системного наближення українських інституцій до європейських стандартів. У сучасних дослідженнях наголошується, що європейська інтеграція України безпосередньо пов'язана з розвитком цифрової економіки, цифрових стратегій, електронного урядування та технологічної інфраструктури (7, с. 217).

На думку науковців, особливого значення набуває орієнтація України на стратегічні цілі цифрового розвитку Європейського Союзу. Цифрове десятиліття ЄС формує комплексні орієнтири у сфері цифрових навичок, цифрової інфраструктури, цифрової трансформації бізнесу та розвитку цифрових публічних послуг. Саме тому, для України імплементація таких підходів має значення не тільки як виконання євроінтеграційних зобов'язань, а і як можливість сформувати довгострокову модель розвитку, сумісну з європейським цифровим простором. Тому, закономірно, що українські дослідники звертають увагу на необхідність використання цілей Цифрового десятиліття ЄС як стратегічних орієнтирів цифрової трансформації держави (4, с. 310-311).

Варто зазначити, що одним із найбільш очевидних напрямів впливу цифровізації на сталий розвиток є модернізація публічного управління. Електронні адміністративні послуги, цифрові реєстри, електронний документообіг, відкриті дані, цифрова взаємодія держави та громадян дають

можливість зменшувати адміністративні витрати та спрощувати доступ населення до державних сервісів. Водночас цифрове врядування створює передумови для більшої прозорості управлінських процедур та підвищення підзвітності органів влади. Дослідження цифрової демократії та відкритого урядування в Україні демонструють, що цифрові механізми можуть використовуватися не лише для надання послуг, а й для залучення громадян до консультацій та вироблення публічної політики (6, с. 453-454). Однак при цьому, важливо, що цифровізація не повинна обмежуватися переведенням уже існуючих адміністративних процедур у електронну форму. Справжня цифрова трансформація передбачає зміну самої логіки функціонування держави. Тобто, в даному випадку йдеться про перехід від фрагментарних інформаційних систем до взаємопов'язаного цифрового середовища, у якому дані можуть безпечно використовуватися різними державними інституціями відповідно до законодавства. У цьому сенсі інтероперабельність, якість даних, кібербезпека та захист персональної інформації стають не технічними деталями, а фундаментальними умовами сталого цифрового розвитку.

Важливо відмітити, що для України цифровізація також може стати одним із ключових механізмів повоєнного відновлення. Відбудова країни потребуватиме значних фінансових, матеріальних та людських ресурсів, а тому їх використання має бути максимально прозорим та контрольованим. Цифрові системи можуть забезпечувати моніторинг реалізації відновлювальних проєктів, облік пошкодженої інфраструктури, контроль бюджетних видатків, координацію донорської допомоги та оцінювання результативності програм відновлення. У цьому аспекті перспективною є концепція поєднання зеленого, стійкого та цифрового компонентів відновлення України, яка орієнтує модернізацію держави на європейський вектор розвитку (2, с. 291). Водночас цифровізація не є автоматичною гарантією сталого розвитку. Її позитивний ефект залежить від якості інституцій, доступності технологій, цифрової грамотності населення, рівня кібербезпеки та здатності держави забезпечувати права людини у цифровому

середовищі. Однією з найбільш серйозних проблем залишається цифрова нерівність, яка може виникати через відмінності у доступі до інтернету, цифрових пристроїв, навичок та електронних послуг. Тому політика цифрової трансформації має бути інклюзивною та враховувати інтереси соціальних груп, які мають обмежені можливості користування цифровими сервісами.

Ще одним викликом є необхідність забезпечення правової визначеності цифрових процесів. Розвиток штучного інтелекту, автоматизованого прийняття рішень, великих даних та цифрових платформ породжує нові питання щодо відповідальності, захисту персональних даних, недискримінації та прозорості алгоритмів. У контексті європейської інтеграції Україна має враховувати підходи Європейського Союзу до регулювання цифрового середовища та водночас забезпечувати їх узгодження з національними правовими механізмами. Саме тому цифровізація повинна супроводжуватися не лише технологічним, а й нормативним та інституційним оновленням (3, с. 357).

Отже, цифровізація може розглядатися як один із системоутворюючих інструментів сталого розвитку України та важливий компонент її європейської інтеграції. Вона створює можливості для модернізації публічного управління, підвищення конкурентоспроможності економіки, розвитку інновацій, покращення якості державних послуг, посилення прозорості та ефективнішого використання ресурсів. Її значення проявляється одночасно в економічній, соціальній, управлінській, екологічній та інституційній сферах. Європейська інтеграція створює для України додатковий стратегічний орієнтир, оскільки передбачає поступове наближення цифрового середовища до стандартів і принципів Європейського Союзу. У такому контексті цифрова трансформація стає механізмом не лише технологічного оновлення, а й інституційного зближення України з Європою. Перспективна модель цифрового розвитку України має ґрунтуватися на поєднанні чотирьох взаємопов’язаних складових: технологічної модернізації, інституційної спроможності, соціальної інклюзії та безпеки. Технології повинні використовуватися для підвищення

продуктивності та якості державних послуг, інституції – забезпечувати належне управління цифровими процесами, соціальна політика – гарантувати доступність цифрових можливостей, а система безпеки – захищати цифрову інфраструктуру та права громадян. Саме комплексність такого підходу дозволяє пов'язати цифровізацію із реальними результатами сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Іванова, Н. (2024). Digital transformation of Ukraine: Impact on the economy,quality of life and achievement of sustainable development goals. *Економіка розвитку систем, 6*(1), 100–111. https://doi.org/10.32782/2707-8019/2024-1-9
2. Коротич, Є., & Нестерова, С. (2025). GRD-парадигма як інноваційна рамка інтеграції сталого розвитку у стратегії повоєнного відновлення України. *Сталий розвиток економіки*, (57), 288–295. https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-38
3. Медведенко, І. В. (2025). Стратегічні напрямки розвитку електронного урядування в Україні в контексті інтеграції до ЄС. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, (26), 352–360. https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.26.38
4. Онищенко, С., & Маслій, О. (2026). Цілі Цифрового десятиліття ЄС як стратегічні орієнтири цифрової трансформації України. *Сталий розвиток економіки*, (59), 307–314. https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-59-42
5. Столяров, В. Ф., & Сіньковський, М. І. (2024). Цифрова трансформація економік країн – членів ЄС у напрямі досягнення Цілей сталого розвитку. *Фінанси України*, (1), 69–85. https://doi.org/10.33763/finukr2024.01.069
6. Khutkyy, D., & Matveieva, O. (2024). Sustainable development, digital democracy, and open government: Co-creation synergy in Ukraine. *Comparative Southeast European Studies, 72*(4), 436–464. https://doi.org/10.1515/soeu-2024-0036
7. Shevchenko, I., & Ukhova, N. (2025). Advancing European digital economic integration in the context of Ukraine's post-war recovery. *Journal of European Economy*, (2), 211–226. https://doi.org/10.35774/jee2025.02.211

Ключові слова: *цифровізація, сталий розвиток, європейська інтеграція, цифрова трансформація, Україна.*

Keywords: *digitalization, sustainable development, European integration, digital transformation, Ukraine.*

Олена Осипішина
здобувачка вищої освіти 1-го курсу магістратури
спеціальність «Політологія»
Факультет психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.і.н., проф. Кормич Л.І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ІМІТАЦІЯ СУСПІЛЬНИХ НАСТРОЇВ ЗАСОБАМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

Використання генеративного штучного інтелекту змінює характер автоматизованої комунікації в соціальних мережах. На відміну від традиційних ботів, які переважно діяли за наперед визначеними алгоритмами, системи на основі великих мовних моделей здатні створювати різноманітні повідомлення, підтримувати дискусії та пристосовувати відповіді до контексту спілкування. Це дозволяє автоматизованим акаунтам переконливіше відтворювати поведінку реальних користувачів (3, с. 2-3). Застосування таких технологій розширює можливості скоординованого поширення інформації через мережі штучно створених профілів (4, с. 3).

Практика штучного створення видимості громадської підтримки або невдоволення пов’язана з поняттям астротурфінгу. Його сутність полягає у використанні удаваних прихильників, зокрема автоматизованих акаунтів, завдяки яким організована політична або пропагандистська кампанія набуває ознак стихійної громадської ініціативи. На відміну від самостійної участі громадян, така активність має скоординований характер, а її справжнє походження приховується (3, с. 5).

У цифровому середовищі подібні маніпуляції здійснюються через масове поширення повідомлень, коментування та взаємодію між численними акаунтами. Узгоджене просування певних позицій створює враження їхньої

популярності серед користувачів, хоча така активність може бути організована обмеженою групою учасників (5, с. 1-3). Важливу роль відіграє імітація незалежності висловлювань, коли пов’язані між собою профілі представляються як окремі користувачі. Зокрема, автоматизовані акаунти можуть взаємно поширювати публікації, підтримувати обговорення та використовувати вигадані особистості, приховуючи скоординований характер своєї діяльності (4, с. 10-13). За таких умов кількість повідомлень і реакцій у соціальних мережах не обов’язково відповідає реальній поширеності певних поглядів серед громадян.

Імітація поведінки реальних користувачів здійснюється шляхом поєднання автоматизованих акаунтів із великими мовними моделями. Для таких ботів можуть створюватися окремі цифрові персонажі з визначеними поглядами, особливостями мовлення та способами реагування на повідомлення інших учасників. Завдяки здатності враховувати зміст попереднього спілкування вони можуть підтримувати послідовну дискусію, відповідати на запитання та формулювати аргументи відповідно до заданої позиції (3, с. 7-9).

Іншим механізмом є автоматизоване генерування повідомлень і підтримання активності навколо визначених тем. ШІ-боти можуть публікувати дописи, залишати коментарі та взаємодіяти між собою через репости й відповіді. Така взаємодія дозволяє збільшувати видиму активність навколо окремих публікацій без відповідного залучення реальних користувачів (4, с. 10-13). Використання генеративного штучного інтелекту дає змогу створювати змістовно узгоджені повідомлення з різними формулюваннями та емоційним забарвленням, спрямовуючи обговорення навколо визначеної проблематики (5, с. 20).

Окремим способом імітації суспільних настроїв є створення аудіовізуального контенту, в якому вигадані персонажі або зображення реальних осіб використовуються для поширення сфабрикованих висловлювань. Застосовуються як технології дипфейків, що передбачають

зміну обличчя чи голосу людини, так і повністю згенеровані ШІ-відео. Подібні матеріали можуть представляти вигаданих осіб як учасників реальних суспільних подій, надаючи неправдивим повідомленням форми особистих свідчень (2).

Для створення враження поширеності певних поглядів використовуються також фальшиві вуличні опитування та інтерв'ю. Такі відео можуть містити короткі запитання й заздалегідь сформовані відповіді, які подаються як позиції випадкових громадян. Імітація звичайного журналістського опитування дозволяє представляти вигадані висловлювання як реакцію суспільства на конкретні події, зокрема питання мобілізації та суспільно-політичні конфлікти (1).

У соціальній мережі Twitter (X) було виявлено скоординовану мережу fox8, що складалася з 1140 фальшивих акаунтів, які, за встановленими ознаками, використовували ChatGPT для створення повідомлень (4, с. 8).

Для надання профілям достовірного вигляду застосовувалися особисті фотографії, запозичені з інших інтернет-ресурсів. Акаунти активно взаємодіяли між собою через підписки, коментарі та репости, підвищуючи видимість поширюваних матеріалів. Основна діяльність мережі була пов'язана з просуванням інформації про криптовалюти та підозрілі вебсайти. Особливістю цієї практики стало поєднання автоматизованого створення текстів із координованою поведінкою профілів, що дозволяло підтримувати активність, зовні подібну до спілкування реальних користувачів (4, с. 11-15).

Більш безпосередній зв'язок із маніпулюванням суспільними настроями простежується в китайській соціальній мережі Weibo. На основі даних за трирічний період, зокрема повідомлень і коментарів, пов'язаних із російсько-українською війною, було проаналізовано особливості діяльності традиційних ботів та акаунтів, що використовують генеративний штучний інтелект (5, с. 4-5). ШІ-боти виявили здатність підтримувати тематичну спрямованість обговорень, посилювати подібність емоційних реакцій та забезпечувати глибше поширення повідомлень усередині окремих цифрових спільнот. На

відміну від традиційних автоматизованих акаунтів, їхня активність більшою мірою ґрунтувалася на створенні змістовно узгодженого контенту, здатного підтримувати визначені інформаційні наративи (5, с. 20, 24-25).

У період із липня до листопада 2025 року в українському інформаційному просторі систематично фіксувалися відеоматеріали, створені за допомогою штучного інтелекту, в яких нібито українські військовослужбовці висловлювали невдоволення ситуацією в армії та рішеннями військового керівництва. Такі ролики використовувалися для формування уявлення про поширення деморалізації, хаосу та недовіри серед особового складу Сил оборони України. Зокрема, через TikTok-акаунт поширювався синтетичний відеоконтент військової тематики. У матеріалах було виявлено неприродну міміку персонажів, нетипову частоту моргання та порушення синхронізації рухів губ із мовленням. Після встановлення штучного походження відео та звернення Центру протидії дезінформації адміністрація TikTok заблокувала відповідний акаунт (2).

Інший випадок пов’язаний із діяльністю TikTok-акаунта «За Федорова!», який поширював згенеровані ШІ відеоопитування нібито учасників протестів проти мобілізації. В одному з роликів використовувався образ пораненого військовослужбовця з протезом, який висловлював негативне ставлення до працівників територіальних центрів комплектування. Пізніше на цьому самому акаунті з’явилися фальшиві інтерв’ю з хасидами, які нібито заявляли про наміри перетворити Умань на окрему державу. Окремі відео набрали сотні тисяч переглядів і викликали численні реакції користувачів, серед яких були як обурення змістом повідомлень, так і спроби розпізнати штучну генерацію (1).

Специфіка таких інформаційних маніпуляцій в умовах російсько-української війни полягає у використанні суспільно чутливих питань, передусім мобілізації, становища військовослужбовців і довіри до державного керівництва. Поширення сфабрикованих матеріалів не обмежується однією платформою. Після первинної публікації в TikTok відео можуть переноситися

до Telegram, X та Facebook, де їх доповнюють текстовими повідомленнями, які посилюють початковий зміст. Зокрема, висловлене у відео невдоволення може подаватися в супровідних публікаціях як свідчення готовності військових до непокори або відмови виконувати накази. На подальших етапах такі матеріали поширюються через пропагандистські інформаційні мережі, набуваючи форми новинних повідомлень (2).

Штучне посилення окремих позицій у соціальних мережах створює ризик спотвореного сприйняття суспільних настроїв. Узгоджені повідомлення та активність автоматизованих акаунтів можуть формувати враження, що певні погляди мають значно ширшу підтримку, ніж це відповідає дійсності. Особливу роль відіграє здатність ШІ-ботів підтримувати тематичну однорідність обговорень і посилювати поширення відповідних повідомлень усередині цифрових спільнот (5, с. 24-25).

Окремою проблемою є потенційне зниження довіри до політичної інформації та автентичності публічних дискусій. Поширення реалістичного синтетичного контенту ускладнює розмежування достовірних повідомлень і сфабрикованих матеріалів. Зокрема, інформаційні кампанії з використанням ШІ-відео можуть бути спрямовані не лише на дискредитацію окремих осіб чи інституцій, а й на підрив довіри до інформаційних джерел загалом (2).

Зарубіжні та українські приклади демонструють різні можливості застосування штучного інтелекту для маніпулювання представленістю суспільних позицій: від скоординованої діяльності автоматизованих акаунтів до поширення сфабрикованих свідчень громадян. При цьому зафіксовані механізми інформаційного впливу не є безпосереднім доказом зміни переконань аудиторії, оскільки поширеність маніпулятивного контенту та його фактичний вплив на громадську думку потребують окремого оцінювання (4, с. 24-25; 5, с. 25).

Список використаних джерел:

1. Пилипенко, А. (2026, 23 вересня). ТікТок-акаунт «За Федорова!»: від ШІ-фейків про мобілізацію до антисемітських вкидів про Умань. Детектор медіа.

https://disinfo.detector.media/uk/post/tiktok-akaunt-za-fedorova-vid-shi-feikiv-pro-mobilizatsiiu-do-antysemitskykh-vkydiv-pro-uman

2. Центр протидії дезінформації. (2025, 28 листопада). Аналітичний звіт «Використання відео із застосуванням штучного інтелекту для дискредитації Сил оборони України». https://cpd.gov.ua/reports/analitychnyj-zvit-vykorystannya-video-iz-zastosuvannyam-shtuchnogo-intelektu-dlya-dyskredytacziyi-syl-oborony-ukrayiny/

3. Doshi, J., Novacic, I., Fletcher, C., Borges, M., Zhong, E., Marino, M. C., Gan, J., Mager, S., Sprague, D., & Xia, M. (2024). Sleeper social bots: A new generation of AI disinformation bots are already a political threat. (Preprint). arXiv. https://doi.org/10.48550/arXiv.2408.12603

4. Yang, K.-C., & Menczer, F. (2024). Anatomy of an AI-powered malicious social botnet. *Journal of Quantitative Description: Digital Media, 4.* С. 1-36. https://doi.org/10.51685/jqd.2024.icwsm.7

5. Zhou, J., Zhang, D., Zhu, J., Wang, F., & Bi, C. (2025). Speaking like humans, spreading like machines: A study on opinion manipulation by artificial-intelligence-generated content driving the Internet Water Army on social media. *Information, 16(10), Article 850.* https://doi.org/10.3390/info16100850

Ключові слова: *штучний інтелект, суспільні настрої, астротурфінг, інформаційні маніпуляції, соціальні мережі.*

Keywords: *artificial intelligence, public sentiment, astroturfing, information manipulation, social media.*

Вероніка Плахтій
здобувачка вищої освіти 1-го курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»
факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.і.н., доц. Кормич А. І.
Національний університет «Одеська юридична академія»

КРИЗА БАГАТОСТОРОННЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ООН

Сучасна система міжнародних відносин характеризується загостренням геополітичних суперечностей, зростанням кількості збройних конфліктів і посиленням конкуренції між державами. За таких умов особливого значення набуває багатостороння дипломатія як механізм узгодження інтересів, запобігання конфліктам і пошуку спільних рішень. Водночас ефективність міжнародних організацій дедалі частіше стає предметом дискусій, оскільки наявні інституційні механізми не завжди дають змогу своєчасно реагувати на загрози міжнародному миру та безпеці.

Одним із головних майданчиків багатосторонньої дипломатії залишається Організація Об'єднаних Націй. Її діяльність ґрунтується на принципах суверенної рівності держав, мирного розв'язання міжнародних спорів і підтримання міжнародного миру та безпеки. Статут ООН покладає на Раду Безпеки головну відповідальність за підтримання міжнародного миру й безпеки (3, ст. 24). Однак сучасні політичні реалії виявляють суперечність між універсальним характером ООН та обмеженнями її практичної спроможності діяти в умовах протистояння провідних держав.

Однією з ключових проблем є право вето постійних членів Ради Безпеки ООН. Цей механізм історично був пов'язаний із прагненням забезпечити

участь провідних держав у системі колективної безпеки. Водночас, коли їхні інтереси безпосередньо суперечать один одному, вето може перешкоджати ухваленню рішень щодо міжнародних криз. У результаті політичні розбіжності окремих держав здатні обмежувати можливості колективного реагування на загрози. Це порушує питання про те, як поєднати особливу роль постійних членів Ради Безпеки з потребою своєчасних і послідовних дій для захисту міжнародного миру (3, ст.27). Наразі, можна побачити певний дуалізм, коли Рада Безпеки виявилася нездатною зреагувати на такий масштабний виклик, як російська агресія проти України, але водночас продовжує вести менш помітну дипломатичну роботу щодо криз другого плану, не зачіпають ключових інтересів її постійних членів з правом вето (1).

Іншим проявом кризи багатосторонньої дипломатії є недостатня репрезентативність окремих міжнародних інституцій. Сучасна система міжнародних відносин істотно відрізняється від тієї, що сформувалася після Другої світової війни: зросла роль держав Азії, Африки та Латинської Америки, посилився вплив регіональних організацій. Проте структура Ради Безпеки ООН значною мірою відображає історичні реалії середини XX століття. Це актуалізує питання справедливішого представництва регіонів, підвищення прозорості роботи органу та зміцнення довіри до його рішень.

Важливим кроком до переосмислення глобального управління стало ухвалення Пакту заради майбутнього на Саміті майбутнього ООН у вересні 2024 року. Документ підтверджує прагнення держав зробити багатосторонню систему ефективнішою, інклюзивнішою та репрезентативнішою, а також передбачає продовження міжурядових переговорів щодо реформування Ради Безпеки (4, п. 38–40). Водночас ухвалення політичних зобов’язань саме по собі не гарантує їх реалізації: результат залежить від готовності держав до компромісів і практичного виконання погоджених рішень (4, п. 38-40). Швидше, поточна активність ООН у вигляді величезної кількості промов, ініціатив та раундів діалогу формує емоційний підтекст – «надію», яка наповнює змістом процедурні та риторичні практики багатосторонньої

дипломатії та функціонує як стратегічний наратив у багатосторонній дипломатії (2).

На нашу думку, подолання кризи багатосторонньої дипломатії потребує комплексного підходу. По-перше, необхідно продовжувати реформування Ради Безпеки ООН, забезпечуючи справедливіше географічне представництво та зберігаючи здатність органу оперативно ухвалювати рішення. По-друге, варто розвивати механізми політичної відповідальності за використання права вето, зокрема в ситуаціях, що стосуються серйозних загроз міжнародному миру. По-третє, слід посилювати взаємодію ООН із регіональними організаціями у сферах превентивної дипломатії, мирного врегулювання та постконфліктного відновлення. По-четверте, важливо підтримувати дипломатичні канали навіть між державами з протилежними стратегічними інтересами, оскільки відсутність комунікації звужує можливості мирного розв'язання суперечностей.

Отже, криза багатосторонньої дипломатії не означає втрати значення міжнародних організацій, а свідчить про необхідність адаптації їхніх механізмів до нових глобальних умов. ООН залишається універсальним майданчиком міжнародного діалогу, однак її ефективність залежить від здатності держав погоджувати спільні інтереси та виконувати взяті на себе зобов'язання. Реформування Ради Безпеки, посилення представництва різних регіонів і розвиток співпраці між міжнародними та регіональними інституціями можуть сприяти зміцненню довіри до багатосторонньої системи. Для України дієвість цієї системи має особливе значення, оскільки міжнародне співробітництво є одним із механізмів захисту суверенітету, територіальної цілісності та міжнародного правопорядку.

Список використаних джерел:

1. Blanc, E. (2026). The Diplomacy of Hope in Multilateral Settings: Lessons from UN Debates on the War in Ukraine. The Hague Journal of Diplomacy, 21(1), 114-125. https://doi.org/10.1163/1871191X-bja10233

2. Gowan, R. (2026). The UN Security Council: still room for compromise? International Affairs, 102(1), 249–259. https://doi.org/10.1093/ia/iiaf234

3. United Nations. (1945). Charter of the United Nations. United Nations. https://www.un.org/en/about-us/un-charter

4. United Nations. (2024). Pact for the Future (A/RES/79/1). United Nations. https://www.un.org/pact-for-the-future/en

***Ключові слова**: багатостороння дипломатія, ООН, Рада Безпеки, міжнародна безпека, інституційна реформа.*

***Keywords**: multilateral diplomacy, UN, Security Council, international security, institutional reform.*

Вероніка Домчук
здобувачка вищої освіти 3-го курсу
спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Факультет судового та міжнародного права
м. Одеса

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Каретна О.О.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ КРИЗОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Сучасна дипломатія зазнає значних змін у результаті цифровізації міжнародних відносин. Те, що колись було основними засобами дипломатичної комунікації – особисті зустрічі, офіційні листи, переговори та дипломатичні місії, – сьогодні замінюється соціальними мережами, відеоконференціями, офіційними веб-сайтами та іншими цифровими платформами. Роль цих інструментів особливо помітна в кризових ситуаціях, оскільки швидкість поширення інформації та можливість своєчасного спілкування можуть мати життєво важливе значення.

Цифрову дипломатію можна визначити як використання цифрових технологій та онлайн-платформ державними органами, дипломатами та міжнародними організаціями для досягнення цілей зовнішньої політики та спілкування з міжнародною аудиторією. До таких інструментів належать соціальні мережі, офіційні сайти, блоги, платформи для відеозв'язку та інші цифрові канали (3, с. 236–237). Таким чином, цифрові платформи сьогодні є не просто додатковим способом поширення інформації, а частиною дипломатичної діяльності. Важливість цифрових платформ особливо яскраво проявляється під час міжнародних криз. Дипломатія в кризових ситуаціях вимагає оперативного обміну інформацією, координації дій між державами та міжнародними організаціями, а також постійного діалогу з громадськістю. У

таких випадках традиційні дипломатичні механізми не завжди здатні забезпечити необхідну оперативність реагування.

Наприклад, під час пандемії особисті зустрічі та міжнародні поїздки були суттєво обмежені, через що дипломати були змушені активніше використовувати відеоконференції, онлайн-зустрічі та соціальні мережі (4, с. 59–60).

Однією з основних переваг цифрових платформ у кризовій дипломатії є оперативність. Через соціальні мережі або офіційні онлайн-ресурси державні органи можуть практично одразу повідомити про свою позицію щодо певної події, спростувати неправдиву інформацію або надати необхідні роз'яснення. Дослідники зазначають, що до завдань цифрової дипломатії належить оперативне поширення достовірної інформації, спростування неправдивих повідомлень та підтвердження інформації через офіційні джерела (4, с. 59).

Ще однією важливою функцією цифрових платформ є безпосередня комунікація з громадськістю. Традиційна дипломатія значною мірою орієнтувалася на взаємодію між представниками держав, тоді як цифрові платформи дозволяють дипломатам та державним установам звертатися безпосередньо до великої кількості людей. Соціальні мережі дають можливість дипломатичним представництвам не тільки поширювати офіційну інформацію, а й відстежувати реакцію громадськості на зовнішньополітичні рішення (4, с. 60–61). Відповідно, дипломатія в кризові періоди стала більш відкритою та орієнтованою на комунікацію не лише на урядовому рівні, а й у взаємодії з широкою громадськістю.

Так само значення має використання цифрових платформ для координації дипломатичної діяльності. Онлайн-зустрічі та відеоконференції дають змогу представникам держав та міжнародних організацій проводити переговори, не перебуваючи фізично в одному місці. Досвід пандемії показав, що зустрічі, переговори та робочі засідання, організовані міжнародними організаціями, можна частково перенести в цифрове середовище. Це сприяє прискоренню процесів комунікації та прийняття рішень. (4, с. 59).

Водночас цифрові платформи мають значення не лише для передачі інформації, а й для формування міжнародного інформаційного порядку денного. За допомогою соціальних мереж держава може пояснювати свою позицію щодо міжнародної кризи, привертати увагу світової громадськості до певної проблеми та підтримувати комунікацію з іноземною аудиторією. Цифрова дипломатія у цьому випадку поєднує комунікаційну та іміджеву функції, оскільки інформація, яка поширюється державою, одночасно впливає на сприйняття цієї держави за кордоном (2, с. 169–170).

У таких ситуаціях інформаційний простір стає окремим напрямом боротьби за увагу та довіру міжнародної аудиторії. Саме тому держави використовують цифрові платформи для оперативного донесення власної позиції, комунікації з міжнародними партнерами та протидії дезінформації.

Однак цифрова дипломатія має і певні обмеження. Швидкість поширення інформації є одночасно її перевагою та проблемою. У цифровому середовищі неправдива інформація також може поширюватися дуже швидко. Дослідники звертають увагу на те, що конкуренція за увагу користувачів та особливості алгоритмів соціальних мереж можуть сприяти поширенню вірусного контенту, якість якого не завжди є високою (3, с. 240).

Також не варто вважати цифрові платформи повною заміною традиційної дипломатії. Досвід пандемії показав, що онлайн-комунікація дозволяє вирішувати багато технічних і організаційних питань, але не може повністю відтворити переваги особистого дипломатичного контакту. Особисті зустрічі залишаються важливими для встановлення довіри, неформального спілкування та кращого розуміння позицій іншої сторони. (4, с. 60).

На мою думку, головна особливість цифрових платформ у кризовій дипломатії полягає у поєднанні швидкості, доступності та широкого охоплення аудиторії. Вони дозволяють державам реагувати на кризові події практично в режимі реального часу, підтримувати контакт із міжнародними партнерами та громадськістю, а також швидше поширювати офіційну інформацію. Разом із цим ефективність таких інструментів залежить від

достовірності інформації, рівня цифрової безпеки та здатності дипломатичних структур правильно працювати з особливостями онлайн-комунікації.

Отже, цифрові платформи поступово стали незамінним інструментом кризової дипломатії. Використовуючи ці платформи, країни можуть не тільки скоротити час між виникненням кризи та реагуванням на неї, а й підтримувати міжнародний зв'язок за умов обмежених фізичних можливостей, водночас безпосередньо взаємодіючи з громадськістю. Тому сучасну кризову дипломатію слід розглядати як поєднання традиційних дипломатичних механізмів та цифрових можливостей, що дає країнам змогу оперативніше реагувати на виклики сучасних міжнародних відносин.

Список використаних джерел:

2. Мікуліч, В. О. (2024). Проєктний офіс як основний інструмент розробки та реалізації соціальних проєктів у громаді. *Економіка та суспільство, 69*, 684–689. https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/5166/5111/

3. Шинкарук, Н. (2025). Цифрова дипломатія як інструмент міжнародної комунікації та формування іміджу держави. *Міжнародна і міжкультурна комунікація у формуванні іміджу України: стратегії розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (с. 169–170). Київ: Міленіум. https://dglib.nubip.edu.ua/server/api/core/bitstreams/04eab0ca-9c9d-4b4a-96d0-0524da2a567a/content

4. Висоцький, О. Ю. (2024). Технології цифрової дипломатії. *Українське суспільство в умовах цифрових трансформацій: виклики, тенденції, можливості: монографія* (с. 236–241). Дніпро. https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/download/1235/1667

5. Мірошниченко, Т., & Федорова, Г. (2021). Цифрова дипломатія як сучасний комунікаційний інструмент міжнародних відносин. *Грані, 24*(12), 58–65. https://grani.org.ua/index.php/journal/article/download/1730/1701

Ключові слова: *цифрова дипломатія, кризова дипломатія, цифрові платформи, міжнародні відносини, дипломатична комунікація, соціальні мережі, інформаційна безпека, дезінформація, міжнародні кризи.*

Keywords: *digital diplomacy, crisis diplomacy, digital platforms, international relations, diplomatic communication, social media, information security, disinformation, international crises.*

Вероніка Потапська
здобувачка вищої освіти, 2 курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: д.і.н., проф. Кормич Л.І
Національний університет «Одеська юридична академія»

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ УКРАЇНСЬКИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ

Для людини, яка мало знає про Україну, допис посольства може стати першим знайомством із державою. Від того, як дипломатична установа пояснює події, відповідає на запитання та представляє українське суспільство, залежить зміст цього знайомства. Під час повномасштабної війни такі контакти набувають особливої ваги: Україні потрібні розуміння причин і наслідків російської агресії та тривала готовність партнерів до співпраці. Соціальні мережі дають представництвам можливість підтримувати ці зв’язки між офіційними зустрічами й публічними заходами.

Мета тез – з’ясувати, за яких умов комунікація українських дипломатичних представництв у соціальних мережах сприяє формуванню довіри до України. Основою є аналіз наукових публікацій, офіційних матеріалів МЗС та документованого прикладу дипломатичної комунікації в Японії. У центрі уваги перебувають посольства й консульства; діяльність загальнодержавних акаунтів розглядається як ширший контекст їхньої роботи.

Імідж держави доцільно розуміти як сукупність уявлень, через які іноземна аудиторія оцінює її суспільство, політику та можливості партнерства. Публічна дипломатія впливає на ці уявлення, пояснюючи позицію держави й відкриваючи простір для знайомства з її культурою. А. Михайленко пов’язує

формування іміджу України з узгодженістю стратегічної комунікації, культурних ініціатив і використання інформаційних технологій (2, с. 104–106). Для дипломатичного представництва це означає потребу в послідовній розповіді про країну, а не лише в повідомленнях про власні заходи.

Новий етап такого планування відображено в представлених МЗС у червні 2026 року стратегіях на 2026–2030 роки. В офіційному повідомленні наголошено на адресному, діалоговому підході та врахуванні очікувань різних країн і регіонів (1). Для сторінок посольств цей підхід має практичний зміст: спільна зовнішньополітична позиція потребує різних пояснень залежно від досвіду й інтересів місцевої аудиторії.

Особлива перевага представництва полягає в знанні середовища країни перебування. Дипломати можуть визначити, які теми викликають зацікавлення, які історичні аналогії зрозумілі, а які формулювання потребують пояснення. Перекладу українського повідомлення англійською для цього часто недостатньо. Варто враховувати місцеву мову, інформаційні звички та запитання, що виникають поза українським порядком денним. Зміст допису має давати читачеві підставу зрозуміти, чому подія в Україні стосується також його суспільства.

Показовим є описаний А. Гетьманчук досвід української дипломатії в Японії. В аналітичній праці 2021 року авторка звернула увагу на нестачу комунікації японською та необхідність працювати з популярними серед місцевої аудиторії платформами. Вона також відзначила використання Сергієм Корсунським Twitter для знайомства японських читачів з українською історією і кухнею та інтерес японських медіа до цих повідомлень (4, с. 15–16). Це приклад комунікації дипломата, пов’язаної з роботою місії, а не окреме дослідження інституційного акаунта. Він показує можливість переходу від допису до ширшої медійної уваги, проте сам по собі не доводить зміни ставлення всього суспільства.

Після 24 лютого 2022 року до щоденних завдань дипломатичної комунікації додалися термінове пояснення подій і протидія дезінформації. Ю.

Цирфа та Н. Білоусова розглядають цифрові інструменти разом із культурною й іншими формами дипломатії, відзначаючи роль соціальних мереж у швидкому поширенні інформації та підтриманні контакту з міжнародною аудиторією (5, с. 35). Така взаємодія важлива для представництв: повідомлення про гуманітарну потребу може продовжуватися зустріччю з місцевою організацією, а анонс виставки – розмовою про українську культурну спадщину.

Для осмислення воєнної комунікації корисна концепція «стратегічного Я», запропонована К. Бйолою та А. Ф'єлльгед. Вона поєднує представлення власної стійкості й цінностей із викриттям дій агресора. Автори проаналізували 145 дописів десяти українських урядових і неурядових акаунтів за окремі періоди 2022–2023 років; їхня вибірка не була вибіркою сторінок посольств (3, с. 2059–2083). Для роботи представництв цю концепцію варто застосовувати як аналітичну рамку, не переносячи результати дослідження на всі дипломатичні установи.

Із цієї рамки випливає важливе завдання: пояснення загроз має поєднуватися з розповіддю про здатність України діяти. Увага до наслідків агресії необхідна, але читачеві також потрібно бачити людей, які навчають, лікують, створюють технології та зберігають культуру. Для посольства це можуть бути історії українських фахівців у спільному дослідницькому проєкті або результати співпраці міст. Такі повідомлення дають зміст образу України як партнера, з яким можна реалізувати конкретні справи.

Вибір платформи й формату слід підпорядковувати цьому завданню. Коротке повідомлення з посиланням на перевірене джерело може бути доречним для оперативного пояснення події; відео з учасником культурного заходу – для знайомства з його досвідом. Інституційна сторінка та особистий акаунт дипломата можуть доповнювати одне одного, однак аудиторія має розуміти статус повідомлень. Основні матеріали й контакти варто зберігати також на офіційному сайті, щоб доступ до них не залежав від однієї платформи.

Діалог потребує організації. Доцільно визначити, хто відповідає на змістовні запитання, коли запит передають до консульського підрозділу та як виправляють помилку в опублікованій інформації. Відповідь зрозумілою мовою може зміцнювати довіру до установи, тоді як невиправлена неточність створює підстави для сумнівів. Водночас відкритість не означає оприлюднення персональних даних чи деталей, що можуть зашкодити людям. Окремої уваги потребують згода на використання фотографій і безпека учасників історій про війну.

Оцінювати результат лише кількістю вподобань було б недостатньо. Велике охоплення свідчить про видимість повідомлення, але не пояснює, що саме зрозуміла аудиторія. Для представництва корисніше поєднувати показники поширення зі змістовними ознаками: використанням матеріалу місцевими журналістами, запитами на співпрацю, участю нових партнерів у заходах. Опитування аудиторії могло б доповнити таке оцінювання. Встановлювати зв’язок між дописом і політичним рішенням потрібно обережно, оскільки на рішення впливають також безпекові інтереси, внутрішня політика й переговори.

Практичним кроком може стати спільний план комунікації МЗС і представництва з місцевими пріоритетами. Він має визначати аудиторію, зміст повідомлення, доступні докази та очікуваний результат. Партнерські публікації з університетами, музеями чи громадськими організаціями допомагають включати українську тему в уже наявні місцеві зв’язки. Регулярний перегляд запитань і реакцій дає змогу уточнювати цей план. Потреба в такій роботі передбачає виділений час працівників і підготовку з комунікації, а не лише обов’язок підтримувати активність сторінки.

Отже, соціальні мережі дипломатичних представництв можуть формувати імідж України через пояснення її позиції, увагу до місцевої аудиторії та досвід співпраці. Їхня цінність полягає в підтриманні тривалих відносин із людьми й установами країни перебування. Для цього необхідні достовірність повідомлень, готовність до діалогу та оцінювання результатів за

межами статистики платформи. Наступним кроком має бути порівняння конкретних представництв із перевіркою змін у сприйнятті України.

Список використаних джерел:

1. Міністерство закордонних справ України. (2026, 18 червня). *МЗС представило оновлені стратегічні документи на напрямах публічної дипломатії та стратегічних комунікацій*. https://mfa.gov.ua/news/mzs-predstavilo-onovleni-strategichni-dokumenti-na-napryamah-publichnoyi-diplomatiyi-ta-strategichnih-komunikacij
2. Михайленко, А. (2024). Формування іміджу України через стратегії публічної дипломатії України. *Соціально-політичні студії. Науковий альманах. Праці молодих науковців*, 8, 103–107. https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2eaab3eb-cbf5-44ba-9188-7e99f747947f/content
3. Bjola, C., & Fjällhed, A. (2025). Public diplomacy in the crossfire: Decoding Ukraine's 'Strategic Self' during wartime. *International Affairs, 101*(6), 2059–2083. https://doi.org/10.1093/ia/iiaf179
4. Getmanchuk, A. (2021). *Ukraine–Japan: How to secure an effective global partnership?* New Europe Center. https://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/Discussion-Paper-Ukraine-Japan.pdf
5. Tsyrfa, Iu., & Bielousova, N. (2024). The role of diplomatic services in shaping international image: Ukrainian diplomacy before and after 24 February 2022. *Foreign Affairs, 34*(6), 30–37. https://doi.org/10.59214/ua.fa/6.2024.30

***Ключові слова**: цифрова дипломатія, соціальні мережі, дипломатичні представництва, імідж України, публічна дипломатія.*

***Keywords:** digital diplomacy, social networks, diplomatic missions, image of Ukraine, public diplomacy.*

Діана Рикова
здобувачка вищої освіти 1-го курсу
спеціальність «Право»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Каретна О.О.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ВІД АНАЛІЗУ НАСТРОЇВ ДО ГЕНЕРАЦІЇ ДИПЛОМАТИЧНИХ МЕСЕНДЖІВ

Еволюція новітніх цифрових технологій провокує появу нових питань, які виходять за межі суто технічного застосування, породжуючи принципово нові виклики для дослідження ролі штучного інтелекту (далі ШІ) як комплексного інструменту стратегічної комунікації в умовах цифрової трансформації суспільства та дипломатії - від аналізу суспільних настроїв та інформаційних наративів до генерації, адаптації та оцінювання дипломатичних меседжів. На сьогоднішній день, дипломатія функціонує в умовах постійного інформаційного потоку, значна частина якого формується у цифровому середовищі.

У дипломатії ШІ розглядається як інструмент цифрової підтримки, який дозволяє покращити процеси збору, обробки, інтерпретації інформації та ухвалення стратегічних рішень у сфері міжнародних відносин (1).

Стратегічні комунікації держав та міжнародних інституцій вимагають не лише блискавичної реакції, а й обробки колосальних обсягів інформації у цифровому середовищі повідомлення за лічені хвилини досягає великої аудиторії. У новому інформаційному середовищі суспільні обговорення відбуваються здебільшого у соцмережах та медіа.

Аналіз соціальних мереж дозволяє відстежувати тренди та настрої населення і визначати певні тенденції. Крім того, ШІ дозволяє аналізувати

великі обсяги історичних даних, виявляти закономірності та прогнозувати потенційні конфлікти, що допомагає дипломатам ефективніше виконувати свої функції (1).

Для дипломатичної практики це створює можливість отримувати оперативну інформацію про реакцію різних аудиторій на зовнішньополітичні події або офіційній заяві. Водночас, принципово важливо не ототожнювати аналіз цифрових настроїв із повноцінним вимірюванням громадської думки, оскільки цифрова аудиторія не завжди є репрезентативною для населення відповідної держави. Крім того, інформаційний простір може містити автоматичні акаунти, координовану активність, бот-мережі та навмисно маніпулятивний контент. Отже, ШІ може виконувати передусім аналітичну функцію.

ШІ сприяє переходу від аналітичної дипломатії до алгоритмічної, де рішення ґрунтуються на прогнозних моделях й обчислювальній дипломатичній аналітиці (2).

Алгоритми машинного навчання можуть виявляти закономірності, що передують політичним чи економічним кризам, конфліктам або змінам політики, надаючи дипломатам важливі аналітичні інструменти для превентивних дій (1).

Водночас, результати такого аналізу не можна сприймати як абсолютну істину. Алгоритм може неправильно визначити значення слова, не врахувати контекст повідомлення або помилково інтерпретувати іронію. Отже, алгоритмічний аналіз повинен розглядатися як один із компонентів дипломатичної аналітики, який потребує перевірки та інтерпретації фахівцем. Тому остаточний аналіз має здійснювати людина.

Розвиток цифрових технологій актуалізують необхідність використання нових аналітичних інструментів, серед яких особливе місце посідає OSINT (Open Source Intelligence – розвідка на основі відкритих джерел) (далі – OSINT). У межах цифрової дипломатії OSINT трансформується з допоміжного інструменту збору інформації у системний елемент забезпечення

стратегічного зовнішньополітичного аналізу (3).

Таким чином, поєднання OSINT та ШІ створює додаткові можливості для дипломатичного аналізу. ШІ може швидко обробляти значну кількість відкритих матеріалів, порівнювати інформацію з різних джерел та допомагати виявити певні інформаційні тенденції. Наприклад, перед підготовкою дипломатичної заяви можна проаналізувати новини, офіційні заяви іноземних держав та реакцію користувачі соціальних мереж. Це дозволяє дипломату краще зрозуміти інформаційне середовище, у якому буде поширене майбутнє повідомлення. Водночас, автоматизація не повинна означати відмову від професійної перевірки. Інформація з відкритих джерел може бути неповною, маніпулятивною або навмисно сфальсифікованою. Тому стратегічне значення має не сама автоматизація, а поєднання технологічного аналізу х професійною верифікацію.

У сучасних міжнародних відносинах інформаційні компанії можуть впливати на сприйняття держав, міжнародних організацій та окремих політичних подій. Тому виявлення неправдивої або маніпулятивної інформації є важливою складовою стратегічної комунікації. ШІ може аналізувати велику кількість текстів і допомагати знаходити повторювальні повідомлення, підозрілі інформаційні компанії та певні закономірності (4).

Проте, автоматична система не повинна смостійно визначати, чи є певне повідомлення дезінформацією. Таке іршення потребує перевірки джерел, контексту та змісту інформації фахівцем.

Ще одним напрямком використання ШІ є генерація дипломатичних повідомлень. Генеративні системи здатні створювати проєкти заяв, інформаційних повідомлень, звернень та інших текстів.

Сучасні системи ШІ можуть використовуватися для підготовки дипломатичних документів, багатомовної комунікації та підтримки кризових комунікацій (2).

Наприклад, одна й та сама дипломатична позиція може бути представлена по різному для журналістів, міжнародних організацій та

іноземної громадськості. ШІ може допомогти підготувати декілька варіантів тексту. Проте остаточний текст повинен перевіряти відповідальний фахівець.

Двоїстий характер впливу ШІ на міжнародні конфлікти привертає увагу на те, що технологія ШІ може мати як ескалації, так і стабілізаційні ефекти, у зв'язку з чим необхідно розглядати міжнародні норми регулювання ШІ та ризики його неконтрольованого використання (5).

Цей підхід важливий і для стратегічної комунікації. З одного боку, ШІ може допомагати швидко поширювати перевірену інформацію, виявляти дезінформацію та підтримувати кризову комунікацію. З іншого, ті самі технології можуть використовуватися для створення великої кількості неправдивих повідомлень, автоматизованої пропаганди або маніпуляції громадської думки.

До основних переваг ШІ у стратегічній комунікації можна віднести: швидкість обробки даних (ШІ може аналізувати значні обсяги даних набагато швидше за людину), аналіз великих масивів даних (технологія дозволяє одночасно працювати з великою кількістю повідомлень, документів та інформаційних матеріалів), моніторинг інформаційного середовища (виявлення нових тенденцій та інформаційних тем), допомога у створенні текстів, багатомовність, швидка реакція на інформаційні події (у кризових ситуаціях швидкість підготовки інформації може мати особливе значення).

Незважаючи на швидкий розвиток технологій, ШІ не може повністю замінити фахівця. Дипломатична діяльність передбачає не лише роботу з інформацією, а й розуміння політичного контексту, культури, історії, особливостей міждержавних відносин та можливих наслідків певної заяви. Тому, використання ШІ в дипломатії повинно передбачати обов'язковий людський контроль.

Отже, можна зробити висновок, що ШІ поступово стає важливим інструментом стратегічної комунікації та цифрової дипломатії. Його можливість охоплювати великі обсяги інформації, дослідження суспільних настроїв, роботу з відкритими джерелами, виявлення дезінформації та

підготовку дипломатичних повідомлень. Однак, ШІ доцільно розглядати не як заміну дипломата, а як інструмент який розширює його аналітичні та комунікаційні можливості. Його ефективне використання залежить від якості інформації, професійної підготовки фахівців, дотримання принципів інформаційної безпеки та наявності людського контролю.

Список використаної літератури:

1. Климчук, І. (2025). Роль штучного інтелекту у сучасній дипломатичній практиці. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. Вип. 1 (77). С. 72-76. URL: https://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/4850/5141.
2. Романюк, Н. (2025). Штучний інтелект як інструмент трансформації дипломатичної комунікації: можливості та ризики. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. №3 (23). С. 155-171. URL: https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/en/article/view/475/438.
3. Кормич, Л.І., Краснопольська, Т.М. (2026). OSINT як інструмент формування стратегічних зовнішньополітичних рішень в умовах цифрової дипломатії. *Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції від 22.04.2026*. Том 2.. С. 337-339. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b88cd537.
4. Вовк, Р., Мальський, М. (2025). Використання штучного інтелекту для виявлення дезінформації у зовнійшній політиці. *Цифрова дипломатія України: стратегічні комунікації, аналіз даних, кризове управління: матеріали міжнар. Наук. Конф. Львів, 14.11.2025.* С. 19-23. URL: https://www.ispc.org.ua/wp-content/uploads/2025/11/Conference-proceedings-11-2025.pdf.
5. Пархомчук, О.С., Коппель, О.А., Пархомчук, А.Д. (2025). Штучний інтелект у динаміці міжнародних конфліктів: аналіз ескалаційних і стабілізаційних ефектів. Регіональні студії. Вип.41. С. 149-155. URL: https://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/41/26.pdf.

Ключові слова: *розвиток технологій, ШІ в дипломатії, міжнародні конфлікти.*

Keywords: *technological development, AI in diplomacy, international conflicts.*

Анастасія Столбинська
здобувачка вищої освіти 1-го курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Каретна О.О.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ У ФОРМУВАННІ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ

У час стрімкого розвитку цифрових технологій та глобалізації інформаційного простору дипломатія зазнає значних змін. Традиційні форми дипломатичної комунікації поступово доповнюються цифровими інструментами, зокрема соціальними мережами, офіційними вебсайтами, цифровими платформами та онлайн-комунікацією. Цифрова дипломатія починає відігравати важливу роль у представленні держави на міжнародній арені та формуванні її міжнародного іміджу. Актуальність теми зумовлена зростанням ролі інформації та цифрової комунікації у сприйнятті держави міжнародною спільнотою.

З еволюцією ЗМІ, інформаційних технологій та соцмереж (поява Facebook, LinkedIn, Twitter тощо), зростає потреба в їх імплементації в сферу дипломатичних відносин. Відбувається так звана трансформація класичної (традиційної) дипломатії, яка зумовлена різким зростанням ролі соціальних медіа у суспільному житті, та відповідно, відбувається проникнення цифрових інструментів у дипломатію.

Соціальні мережі стали одним із ключових інструментів цифрової дипломатії, оскільки дають державам можливість безпосередньо комунікувати з міжнародною аудиторією.

Соціальна мережа X (колишній Twitter) найчастіше застосовується серед

урядів, дипломатів та установ як майданчики, які дають можливість зробити публічну заяву. Так, згідно з дослідженням Twiplomacy 2018 р., 97% держав-членів ООН офіційно присутні у Twitter. Водночас дипломати та політичні представники використовують не лише мережу X, а й інші цифрові платформи, зокрема Facebook, YouTube, Zoom та Instagram. Активна присутність українського уряду в соціальних мережах створює можливість безпосередньої комунікації з міжнародною аудиторією та сприяє поширенню достовірної інформації про Україну (3, с. 113).

Широке охоплення аудиторії соціальними медіа привернуло увагу представників публічної дипломатії, які почали розглядати соціальні мережі, мікроблоги та відеоплатформи як ефективні засоби зовнішньополітичної комунікації. Їх використання розширило можливості держав у взаємодії з іноземною громадськістю, зокрема у представленні власної позиції, формуванні міжнародного іміджу та поширенні інформації про державу. Тобто соціальні мережі стають не лише способом поширення інформації, а й засобом формування уявлення міжнародної аудиторії про державу.

Посольства та консульства також активно використовують соціальні мережі у своїй роботі. За їх допомогою вони інформують людей про важливі події, діяльність дипломатичної установи, культурні заходи та новини держави. Соціальні мережі також дають можливість швидко відповідати на запитання громадян, підтримувати контакт з іноземною аудиторією й формувати позитивне сприйняття держави за кордоном.

Сучасні цифрові технології трансформують способи комунікації міжнародних акторів, створюючи нові можливості для ефективного представлення та захисту національних інтересів на міжнародній арені.

Основні відмінності від класичної публічної дипломатії полягають у ширшому доступі до інформації, більшій взаємодії між окремими особами, організаціями та більшою прозорістю (1, с. 60).

Цифрова дипломатія дозволяє державним та недержавним акторам у максимально короткі терміни доносити свою позицію до багатомільйонної

закордонної аудиторії з мінімальними витратами, миттєво отримувати реакцію у відповідь громадськості та гнучко реагувати, змінюючи зміст своєї дипломатичної діяльності (2, с. 14).

У сучасній системі міжнародних відносин формування позитивного іміджу держави є одним із важливих напрямів дипломатичної діяльності. Уявлення про країну формується під впливом сукупності політичних, економічних, соціальних і культурних чинників, а також через інформацію, яку вона поширює на міжнародній арені. Важливу роль у цьому процесі відіграють засоби масової інформації, міжнародні організації, дипломатичні представництва та безпосередня комунікація держави з іноземною аудиторією.

Міжнародний імідж держави має значення для її зовнішньополітичної діяльності, оскільки впливає на сприйняття держави іншими міжнародними акторами та її здатність ефективно представляти власні інтереси. Позитивне сприйняття держави може сприяти розвитку міжнародного співробітництва, зміцненню дипломатичних зв’язків та формуванню довіри до її позиції. Саме тому формування та підтримання міжнародного іміджу є важливим напрямом сучасної дипломатії.

Цифрова дипломатія має численні переваги, такі як швидка та доступна комунікація, можливість відстежувати події, збирати й аналізувати інформацію, взаємодіяти з великою аудиторією та оперативно реагувати на актуальні ситуації. Крім того, цифрові інструменти є відносно недорогими. Завдяки соціальним мережам державні представники можуть розширити свої аудиторії та приділяти більше часу для підготовки відповідей.

Проте існують і певні недоліки, зокрема необхідність у відповідних технологіях і цифрових навичках, бюрократичні обмеження, а також ризики витоку інформації та хакерських атак. Тому для ефективного використання цифрової дипломатії потрібні не лише технологічні можливості, а й належний рівень цифрової грамотності та безпеки (1, с. 61).

Практична користь цифрової дипломатії в різних цілях проявляється в

прикладах з різних країн.

У зовнішній політиці України цифрова дипломатія активно використовується для формування позитивного міжнародного іміджу та поширення інформації про державу. Важливу роль відіграють соціальні мережі, офіційні сайти та цифрові платформи. Зокрема, програма *Ukraine NOW* спрямована на популяризацію України у світі, а кампанія *Brave.ua* привертає увагу міжнародної спільноти до подій в Україні. Таким чином, цифрові інструменти стали важливою частиною представлення України на міжнародній арені (4, с. 174).

Показовим прикладом є діяльність адміністрації США та президента Дональда Трампа. Він використовує соціальні мережі для заяв щодо міжнародних подій, зокрема щодо Гренландії, «Затоки Америки» та політики США щодо Венесуели. Такі заяви швидко поширюються серед міжнародної аудиторії та впливають на сприйняття позиції США (5).

Публічні коментарі Ілона Маска демонструють, що вплив на міжнародний інформаційний порядок денний можуть здійснювати не лише держави, а й впливові недержавні актори.

Показовим прикладом стала взаємодія України з Ілоном Маском у 2022 році. 26 лютого віцепрем'єр-міністр України Михайло Федоров звернувся до Маска через Twitter із проханням забезпечити Україну системами Starlink. Уже наступного дня Маск повідомив про активацію сервісу в Україні та направлення додаткових терміналів. Цей випадок демонструє можливості цифрової комунікації для оперативної взаємодії та привернення міжнародної уваги до України (6).

Отже, можна зробити висновок, що цифрова дипломатія стала важливою складовою сучасних міжнародних відносин та одним із засобів формування міжнародного іміджу держави. Соціальні мережі, цифрові платформи та офіційні веб-ресурси дають державам змогу швидко взаємодіяти з міжнародною аудиторією, поширювати інформацію про країну та представляти її позицію. Як ми бачимо цифрова комунікація безпосередньо

впливає на сприйняття держави міжнародною аудиторією та є важливим інструментом формування міжнародного іміджу держави. Її ефективне використання дає можливість державам не лише поширювати інформацію, а й формувати власний образ на міжнародній арені, зміцнювати довіру та підтримувати взаємодію з міжнародною аудиторією.

Список використаних джерел:

1. Мірошниченко, Т., Федорова, Г. (2021) Цифрова дипломатія як сучасний комунікаційний інструмент міжнародних відносин. ГРАНІ, С. 58-65.

2. Краснопольська Т. М., Милосердна І. М. (2022) Цифрова дипломатія як основа нової публічної дипломатії. Актуальні проблеми політики. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». Вип. 69. С. 13-20.

3. Руднєва А. О., Мальована Ю. Г. (2023) Цифрова дипломатія у формуванні системи національної безпеки України в умовах війни з РФ. Регіональні студії. № 34. С. 111-115.

4. Кубко В. (2023) Цифрова дипломатія в сучасних міжнародних відносинах. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. Вип. 50. С. 170-176.

5. Трамп Д. At my direction, the U.S. Armed Forces on Twitter. URL: https://x.com/WhiteHouse/status/2007501848358596656

6. Федоров М. While you try to colonize Mars – Russia try to occupy Ukraine on Twitter. URL: https://x.com/FedorovMykhailo/status/1497543633293266944

Ключові слова: *цифрова дипломатія, міжнародні відносини, соціальні мережі, міжнародний імідж держави, цифрова комунікація.*

Keywords: *digital diplomacy, international relations, social media, international image of the state, digital communication.*

Катерина Чорнохвостенко
здобувачка вищої освіти 2-го курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.філол.н., доц. Грушевська Ю.А.
Національний університет «Одеська юридична академія»

МЕМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ КРОС-КУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ЦИФРОВІЙ ДИПЛОМАТІЇ

Цифрова дипломатія є одним із напрямів сучасної публічної дипломатії, що передбачає використання цифрових платформ та інформаційно-комунікаційних технологій для реалізації зовнішньополітичних завдань. Її характерною особливістю є перехід від традиційної односторонньої передачі інформації до інтерактивної комунікації із зарубіжною аудиторією. У цьому контексті інтернет-меми набувають особливого значення, оскільки виконують не лише розважальну функцію, а й слугують засобом поширення політичних повідомлень, культурних кодів та національних наративів (1-4). Візуальний гумор, притаманний мемам, не обмежується створенням комічного ефекту, а може впливати на громадську думку, формуючи ставлення до політичних подій та їхніх учасників (8).

Показовим прикладом використання меметичної комунікації в міжнародному інформаційному просторі є діяльність NAFO (North Atlantic Fella Organization), яка набула популярності після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну у 2022 році. Саме учасники цієї самоорганізованої транснаціональної спільноти почали використовувати гумористичні дописи для поширення інформації про російсько-українську війну, протидії російській дезінформації та мобілізації підтримки України. Відправною точкою для формування спільноти стало поширення у травні 2022

р. мему із зображенням собак породи шіба-іну на тлі знищеної російської військової техніки. Протягом наступних днів десятки користувачів почали використовувати подібні аватари, що сприяло формуванню впізнаваної символіки NAFO. З точки зору крос-культурної комунікації, ефективність NAFO полягає передусім у створенні універсального візуального та символічного коду, який дозволяє учасникам із різним мовним і культурним досвідом ідентифікувати себе як частину спільної міжнародної спільноти. Хоч учасники NAFO, так звані fellas, походять із різних країн і соціально-демографічних груп, однак їх об'єднує спільна меметична естетика: аватари із зображенням шіба-іну, модифіковані відповідно до індивідуальних культурних, професійних чи національних особливостей. Таким чином, мем функціонує одночасно як засіб самопрезентації, маркер групової ідентичності та механізм підтримання соціальних зв'язків між людьми, які фізично перебувають у різних країнах. Показовим є також поширення NAFO за межі західного культурного середовища. Відомо, що до цієї інтеграції активно долучалися, зокрема, японські користувачі X, які становили лінгвістично й культурно відмінну частину ширшої проукраїнської онлайн-спільноти. Саме вони використовували гумор і меметичну комунікацію для протидії російській пропаганді, підтримували Україну та брали участь у діяльності NAFO Asia Pacific Regiment. Цей приклад якраз демонструє можливість подолання мовних бар'єрів і формування транснаціональної комунікативної спільноти на основі спільних символів та гумористичних кодів (7).

У схожому контексті можна розглянути президентські вибори у США 2024 року. Після того як президент Джо Байден зняв свою кандидатуру та підтримав Камалу Гарріс як наступницю на виборах, її присутність у соціальних мережах суттєво посилилася. Користувачі демонстрували прихильність до кандидатки, створюючи та поширюючи меми. Одним із вірусних образів, пов'язаних із Гарріс, стало порівняння політикині з Лізою Сімпсон - персонажкою мультсеріалу «Сімпсони». У серії, що вийшла у 2000 році, Ліза постає як перша жінка-президент США у фіолетовому костюмі, який

нагадував вбрання Камали Гарріс під час інавгурації Джо Байдена у 2021 році. Ця аналогія спричинила активне обговорення у соціальних мережах і отримала неоднозначну оцінку. Паралель між Лізою Сімпсон і Гарріс використовувалася для акцентування уваги на схожості їхніх образів та політичних позицій. Водночас мем набув додаткового іронічного змісту через зіставлення амбіцій і прогресивних ідей обох персонажів із труднощами їх реалізації. Подібно до Лізи Сімпсон, Гарріс у межах цього образу постає як представниця змін, чиї політичні прагнення можуть стикатися з інституційними обмеженнями та недостатньою суспільною підтримкою. Отже, така меметична інтерпретація відображала розчарування частини виборців тим, що прогресивні ідеї не завжди знаходять підтримку або можуть бути реалізовані в умовах чинної політичної системи. Водночас гумористична форма дозволила висловити критичне ставлення до політичних реалій без використання традиційної політичної риторики (5).

Окремої уваги заслуговує практика використання мемів китайськими дипломатами у соціальній мережі X (раніше Twitter) у 2019–2022 роках. З погляду крос-культурної комунікації важливо, що китайські представники почали використовувати глобально зрозумілу мову інтернет-культури замість виключно традиційної дипломатичної риторики. Мем поєднує візуальний образ, гумор, іронію та короткий текст, тому його зміст може сприйматися аудиторією, яка не володіє китайською мовою та не знайома детально з китайською політичною культурою. Таким чином, мем виконує роль своєрідного «перекладача» між китайським зовнішньополітичним дискурсом і культурними кодами міжнародної інтернет-аудиторії. Одним із найбільш активних користувачів меметичної комунікації був речник Міністерства закордонних справ КНР Чжао Ліцзянь, чиї публікації у X містили сатиричні зображення, спрямовані проти зовнішньої політики США, дій НАТО та критики Китаю. Частина таких публікацій отримувала понад 10 тис. репостів, що свідчить про значний потенціал мемів для залучення міжнародної аудиторії. Після початку повномасштабної російсько-української війни у 2022

році китайські дипломатичні акаунти, зокрема акаунти посольства КНР у Росії, Чжао Ліцзяня та генерального консула КНР у Белфасті Чжан Мейфан, поширювали англомовні меми, які представляли США та НАТО як головних винуватців міжнародних конфліктів. Візуальні матеріали часто використовували образи «дядька Сема» («Uncle Sam»), військової техніки, зброї та історичних фотографій, переосмислюючи їх у сучасному політичному контексті. Наприклад, символ «Uncle Sam» є впізнаваним образом США не лише для американців, а й для значної частини міжнародної аудиторії. Перетворюючи цей образ на персонажа політичної сатири, китайська дипломатія могла передавати критичне повідомлення без необхідності використовувати складні дипломатичні формулювання. Водночас метою такої практики ставало не стільки сприяння взаєморозумінню між культурами, скільки формування сприятливого міжнародного іміджу Китаю через іронічне зображення політичних опонентів та просування власних зовнішньополітичних наративів задля власної політичної пропаганди (8).

Меми доцільно розглядати як допоміжний інструмент цифрової дипломатії, який не замінює традиційних дипломатичних каналів, а доповнює їх завдяки емоційному впливу, доступності та інтерактивності. Вони можуть виконувати інтеграційну функцію, долаючи мовні та культурні бар'єри завдяки універсальним візуальним кодам і гумору, але водночас можуть використовуватися для формування стереотипів, політичної поляризації та протиставлення різних груп. Тому сам факт використання міжнародно зрозумілого мему ще не означає досягнення міжкультурного порозуміння. Ефективна крос-культурна комунікація передбачає не лише здатність привернути увагу іноземної аудиторії, а й коректне врахування її культурного контексту та особливостей сприйняття політичних повідомлень цільової аудиторією.

Список використаних джерел:

1. Антіпова, О. П. (2022). Соціокультурні характеристики мема в публічному дискурсі. *Вісник Національного авіаційного університету*. № 2. С. 94–98.

2. Іващенко, Т. (2023). Меметичний підхід у контексті формування етико-морального дискурсу засобами невербальної комунікації. *Humanities studies*. Вип. 17. С. 14-21. URL: https://humstudies.com.ua/article/view/298020

3. Качинський, А. Б., Ланде, Д. В., Іванюта, С. П. (2026). Стохастична порогова модель поширення меметичних вірусів у соціальних медіа. Реєстрація, зберігання і обробка даних. Т. 28, № 2. С. 20–30. URL: https://drsp.ipri.kiev.ua/article/view/363137

4. Корольова, Н. О. (2023). Інтернет-мем як спосіб комунікації у цифровому середовищі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. Вип. 59(2). С. 50-56. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2023_59(2)__14

5. Кубай, М. (2025). Меми в політичній комунікації: як візуальний гумор впливає на людську думку. *Рівне вечірнє.* 20 січня 2025. URL: https://rivnepost.rv.ua/news/memi-v-politichniy-komunikatsii-yak-vizualniy-humor-vplivae-na-lyudsku-dumku.

6. Примуш, М. В. (2025). Меметизація політичних партій: трансформація політичної комунікації в цифрову епоху. *Політичне життя*. № 2. С. 83-95. URL: https://ir.lib.vntu.edu.ua/items/9b66a22d-14b6-4dbb-a802-59290a0ee3b4

7. Kasianenko, K., Boichak, O. (2025). Canonizing online activism: Memetic iconography in the North Atlantic Fella Organization. Media, War & Conflict. URL: https://doi.org/10.1177/17506352241279957

8. Thunø, M., Nielbo, K. L., Paulsen, L. B., Yang, C. (2025). The memeification of China's Twitter diplomacy, 2019–2022: Adding memes to the toolkit of China's wolf warrior diplomats. Global Media and China. URL: https://doi.org/10.1177/17427665251316027

Ключові слова: *цифрова дипломатія, інтернет-меми, крос-культурна комунікація, політична комунікація, міжнародна аудиторія.*

Keywords: *digital diplomacy, internet memes, cross-cultural communication, political communication, international audience.*

Вадим Яшкін
здобувач вищої освіти 1-го курсу
спеціальність «Міжнародні відносини»
Факультет судового та міжнародного права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса

Науковий керівник: к.політ.н., доц. Каретна О.О.
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ

У сучасних умовах цифрова трансформація виступає одним із ключових векторів модернізації системи публічного управління в Україні. Вона передбачає не лише технічну автоматизацію процесів, а й глибинне переосмислення управлінської культури та алгоритмів взаємодії між державою, бізнесом і громадянами. В контексті євроінтеграційних процесів цифровізація публічного сектору набуває особливого значення, оскільки виступає інструментом підвищення ефективності регіонального розвитку, забезпечення підзвітності та прозорості владних інститутів. Згідно з пріоритетами європейських програм, цифрове врядування розглядається як засада сталого зростання та демократичного залучення громадян до ухвалення рішень. Долаючи виклики воєнного стану та наслідки децентралізації, Україна активно впроваджує сучасні електронні інструменти - від екосистеми «Дія» до цифрових платформ консультацій і бюджетної прозорості. Водночас ефективність цифрової трансформації залежить не лише від розвитку технологій, а й від готовності державних службовців працювати в цифровому середовищі. У зв’язку з цим важливого значення набуває розвиток цифрових компетентностей державних службовців, їх здатність використовувати сучасні електронні інструменти та постійно вдосконалювати відповідні навички (4, с. 221).

Практичним свідченням розвитку цифровізації є зростання попиту громадян на електронні державні послуги. За результатами дослідження, у 2022 році 63,4% українців користувалися державними електронними послугами протягом року, а 51,6% користувачів зверталися до застосунку або порталу «Дія». Серед найбільш поширених електронних послуг окреме місце посідали питання соціального захисту - оформлення субсидій, пільг і соціальних виплат (15,9%), а також послуги, пов'язані з транспортом (9,5%) (2, с. 18).

Водночас науковці підкреслюють, що цифровізація є не просто автоматизацією, а зміною всієї моделі публічного управління (5, с. 79). Практичним підтвердженням цього в Україні стало впровадження платформ ProZorro, eData, Open Budget та сервісу ID.GOV.UA, які забезпечують прозорість використання бюджетних коштів і мінімізують корупційні ризики завдяки усуненню людського чинника (5, с. 80).

Поряд з цим, науковці акцентують увагу на тому, що цифровізація публічного врядування є концептуально новою сервісно-орієнтованою парадигмою, яка виходить за межі класичного електронного урядування та забезпечує якісно новий рівень взаємодії держави й суспільства (3, с. 7-8). Дослідники підкреслюють, що реалізація цифрових трансформацій у публічному секторі дозволяє Україні забезпечити «стрибкоподібний» розвиток, оминаючи проміжні технологічні етапи, що є критично важливим для прискореної адаптації державного управління до європейських стандартів та оперативного реагування на сучасні виклики (3, с. 8).

Водночас стрімке масштабування цифрових сервісів висуває підвищені вимоги до системи кібербезпеки та правового захисту інформаційного простору. В умовах цифрової трансформації публічного управління особливого значення набуває вдосконалення нормативно-правового регулювання кібербезпеки, оскільки активне використання інформаційно-комунікаційних технологій супроводжується появою нових кіберзагроз та ризиків для державних інформаційних ресурсів. Важливими завданнями

стають захист інформаційних систем, персональних даних громадян і забезпечення стабільного функціонування цифрової інфраструктури держави (1, с. 126-127).

Правове регулювання кібербезпеки в Україні потребує подальшого вдосконалення з урахуванням сучасних технологічних викликів та європейських стандартів. Важливим напрямом є імплементація положень правових актів Європейського Союзу у сфері кібербезпеки, що сприятиме вдосконаленню національного законодавства та його адаптації до сучасних вимог цифрового середовища. Особливого значення набувають посилення захисту персональних даних, удосконалення стандартів кібербезпеки та забезпечення конфіденційності інформації. Водночас розвиток нормативно-правової бази має супроводжуватися формуванням ефективних механізмів реагування на сучасні кіберзагрози та захисту інформаційних ресурсів держави. Удосконалення правового забезпечення кібербезпеки є важливою складовою подальшої цифрової трансформації України та підвищення рівня захищеності її інформаційного простору (1, с. 128–129).

Список використаних джерел:

1. Hryshchenko, S. M. (2025). Правове регулювання кібербезпеки в умовах цифрової трансформації суспільства. *Інформація і право, 3*(54), 122–130. https://doi.org/10.37750/2616-6798.2025.3(54).340519

2. *Kyiv International Institute of Sociology. (2023).* Думки і погляди населення України щодо державних електронних послуг у 2022 році. *United Nations Development Programme in Ukraine.*

3. Kuibida, V. S., Karpenko, O. V., & Namestnik, V. V. (2018). Digital governance in Ukraine: Basic definitions of the conceptual and categorical apparatus. *Bulletin of the NAPA, 1*, 5–10.

4. Matveichuk, L. O., & Polovyi, P. V. (2025). Цифрова компетентність публічних службовців у контексті становлення цифрової сервісної держави. *Науковий вісник Національного гірничого університету, 3*, 221–228. https://doi.org/10.33271/nvngu/2025-3/221

5. Sorokina, N., & Filatov, V. (2025). Digitalization of public administration in Ukraine: Theoretical aspect. *Public Administration Aspects, 13*(1), 77–81. https://doi.org/10.15421/152509

***Ключові слова*:** цифровізація, публічне управління, державні послуги, електронне врядування, кібербезпека.

Keywords: *digitalization, public administration, public services, e-governance, cybersecurity.*